

HEALJournal

Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Τόμος 2, Τεύχος 1 | Ιανουάριος-Ιούνιος 2016
ISSN 2407-9731 (Online)

ΕΙΔΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Προηγμένες Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών ΣΕΑΒ

HEALINK
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Κοινωνικές, Ανθρωπιστικές και Τεχνολογικές Επιστήμες
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)

Τόμος 2, Τεύχος 1
Ιανουάριος - Ιούνιος 2016
ISSN 2407-9731 (Online)

Εκδότης: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)

Η διεύθυνση του περιοδικού ασκείται συλλογικά από τη Συντακτική και Οργανωτική Επιτροπή,
με την πολύτιμη βοήθεια της Επιστημονικής Επιτροπής.

**Επιστημονική Επιτροπή
(αλφαβητικά)**

1. Ιφιγένεια Βαρδακώστα
2. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου
3. Γεώργιος Ζάχος
4. Κώστας Ζωντανός
5. Κωνσταντίνα Κακάλη
6. Σαράντος Καπιδάκης
7. Διονύσης Κόκκινος
8. Δημήτριος Κουής
9. Αλέξανδρος Κουλούρης
10. Δάφνη-Κυριακή Μάνεση
11. Κατερίνα Τοράκη
12. Γιάννης Τσάκωνας
13. Φίλιππος Τσιμπόγλου
14. Γιώργος Χριστοδούλου

Οργανωτική Επιτροπή

Τεχνικός Διαχειριστής: Γιώργος Βεράνης
Υπεύθυνη ομάδας Επιμέλειας: Ματίνα Κουτσιλέου-Φατσέα
Υπεύθυνη ομάδας Επεξεργασίας Υλικού: Ροζίτα Ταμπακοπούλου

Συντακτική Ομάδα

Δημήτριος Κουής (υπεύθυνος συντονισμού)

τηλ: 210-7724487, **email:** healjournal@seab.gr

Οι απόψεις που εκφράζονται στα κείμενα του περιοδικού HEAL Journal αντιπροσωπεύουν αποκλειστικά τους συγγραφείς που τα υπογράφουν και δεν δεσμεύουν κατά κανέναν τρόπο τα μέλη της Επιστημονικής, Συντακτικής και Οργανωτικής επιτροπής ή κάποιο άλλο συλλογικό ακαδημαϊκό ή διοικητικό όργανο του ΣΕΑΒ και του ΕΜΠ.

Τα κείμενα αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία του περιοδικού, αλλά η ακαδημαϊκή χρήση τους είναι ελεύθερη, με τη δέουσα αναφορά σ' αυτά, βάσει και της σχετικής αδειοδότησης, η οποία περιγράφεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του περιοδικού.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής
Ανάπτυξης

ψηφιακή εΡΑθάδα
Όλα είναι δυνατά
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
"Ψηφιακή Σύγκλιση"

Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Ποιότητα ζωής για όλους

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Μήνυμα Συντακτικής Ομάδας 5

Ειδικό Αφιέρωμα «Προηγμένες Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών ΣΕΑΒ»

**Ο Βασίλης Παπάζογλου, η Βιβλιοθήκη του ΕΜΠ
και ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών** 7

Άρθρα Ειδικού Αφερώματος

**«Κάλλιπος» - Το μεγαλύτερο ψηφιακό Αποθετήριο
Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης** 10

*Δημήτριος Κουής, Σταυρούλα Χριστάκη, Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου, Χριστίνα Αναστασοπούλου,
Γιώργος Βεράνης, Ειρήνα Βούλγαρη, Κατερίνα Βράττη, Ελένη Γουσσούλη, Αναστασία Δήμου,
Κυριάκος Διακονικολάου, Κώστας Ελευθεριάδης, Ευαγγελινή Ζέκου, Μαρία Θάνου,
Νίκος Κωνσταντίνου, Φιλομήλα Λοάρη, Χαριτίνη Μπλιάτσιου, Βασίλης Πολυχρονόπουλος,
Δημήτρης Σπανός, Ροζίτα Ταμπακοπούλου, καθ. Νικόλαος Μήτρου*

**Ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και υπηρεσίες Πληροφοριακής Παιδείας:
η ανάπτυξη της διαδικτυακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας ILSEAB** 29

Γιάννης Κλαυσόπουλος, Μάριος Μπαλατζάρας, Σοφία Ζαπουνίδου, Δημήτρης Πατρινός

**Ηλεκτρονικό Ευρετήριο Ελληνικών Επιστημονικών Περιοδικών Εκδόσεων:
ένα εργαλείο εντοπισμού ελληνικής βιβλιογραφίας** 47

Ασπασία Τόγια, Ελευθερία Κοσέογλου, Ελίζα Μακρίδου, Αλέξης Βασιλείου

**Η χαρτογράφηση του τοπίου των πνευματικών δικαιωμάτων
του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος ως μέσο για την ενίσχυση της πρόσβασης στη γνώση:
Η Υπηρεσία HEAL-Legal και η λειτουργία της** 65

Πρόδρομος Τσιαβός, Ηλιάνα Αρακά, Άννα Φράγκου, Μάριος Μαυρίδης

**Παροχή Ολοκληρωμένου Περιβάλλοντος Βιβλιοθήκης ως Υπηρεσίας –
(ILSaS - Integrated Library System as Service): Από την ιδέα στην πράξη** 82

Δρ. Πέτρος Σαμπατάκος, Ελένη Παπαδάτου MSc, Απόστολος Παλαιός MSc, καθ. Νικόλαος Μήτρου

Οριζόντια Δράση Ιδρυματικών Αποθετηρίων ΣΕΑΒ 90

Άγγελος Αναγνωστόπουλος, καθ. Νικόλαος Μήτρου

Κύρια Άρθρα

**Ικανοποίηση πληροφοριακών αναγκών των ΦμεΑ
από την Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας** 102

Γουραλέ Μαγδαλινή & Βασιλακάκη Ευγενία

Ο Βιβλιοθηκονόμος στη λαϊκή κουλτούρα: στερεότυπα και πεποιθήσεις 123

Παναγιώτα Κατσίκη, Γρηγορία Τσώλη

ΜΗΝΥΜΑ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Το πρώτο τεύχος του δεύτερου έτους κυκλοφορίας του περιοδικού του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είναι αφιερωματικό, στη μνήμη του πρώτου προέδρου του ΣΕΑΒ, Βασίλη Παπάζογλου. Έτσι ξεκινά με ένα μικρό αφιέρωμα στον εκλιπόντα, ενώ περιέχει και έξι άρθρα για τις «Προηγμένες Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών ΣΕΑΒ» εμπνευστής των οποίων ήταν ο εκλιπών πρόεδρος.

Η Συντακτική Ομάδα

ΕΙΔΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ
«Προηγμένες Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών ΣΕΑΒ»

Ο Βασίλης Παπάζογλου, η Βιβλιοθήκη του ΕΜΠ και ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών¹

Ν. Μήτρου, Καθηγητής ΕΜΠ, Πρόεδρος ΣΕΑΒ

Οι νεότεροι ίσως τη θεωρούν ως μια ακόμη δεδομένη και αυτονόητη υπηρεσία, από τις πολλές του Διαδικτύου. Για τους παλαιότερους, με τα περισσότερα από τα χρόνια μας καταχωρισμένα στην προηγούμενη χιλιετία, που τρέχαμε από βιβλιοθήκη σε βιβλιοθήκη για ένα άρθρο ή περιμέναμε να το λάβουμε ταχυδρομικά από κάπου μακριά, ήταν ένα τεράστιο άλμα. Χιλιάδες πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, ερευνητές και φοιτητές τη χρησιμοποιούν καθημερινά στην κοπιώδη αναζήτηση των πηγών της επιστημονικής βιβλιογραφίας. Ο λόγος για τη **HEAL-Link**... Δύο μαγικές λέξεις, κάτι σαν «σουσάμι άνοιξε», που ανοίγουν τη βαριά πόρτα προς τη σπηλιά με τον θησαυρό της γνώσης! Παίρνει το όνομα από

τον αγγλικό τίτλο “Hellenic Academic Libraries Link” του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) και αφορά τη Διαδικτυακή πρόσβαση στις επιστημονικές ηλεκτρονικές πηγές των σημαντικότερων διεθνών εκδοτών, για όλα τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ της χώρας, για τα ερευνητικά ιδρύματα, την Ακαδημία Αθηνών, την Εθνική Βιβλιοθήκη, τη Βουλή των Ελλήνων και άλλους οργανισμούς. Ένα όνομα παραμένει ισχυρά, συνειρμικά δεμένο με την υπηρεσία αυτή: **Βασίλης Παπάζογλου**.

Η ιδέα για στενότερη συνεργασία των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και συνένωση ή μετεξέλιξη σημαντικών, κοινών υπηρεσιών τους σε οριζόντιες, πιο εύρωστες και βιώσιμες υπηρεσίες, είχε γεννηθεί ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και συζητιόταν μεταξύ των οραματιστών του χώρου. Όμως, η μετουσίωση μιας ιδέας τέτοιας κλίμακας σε πράξη μπορεί να γίνει όταν συντρέξουν συνθήκες τεχνολογικής ωριμότητας, ευκαιρίες χρηματοδότησης και μια γενικότερη διάθεση και κουλτούρα συνεργασίας. Κυρίως όμως χρειάζεται να βρεθεί εκείνος ή εκείνοι οι πρωτοπόροι που συνδυάζουν τον οραματισμό με διοικητικές ικανότητες και διαχειριστική ευελιξία και εφευρετικότητα σε πρακτικό επίπεδο, αυτό που οι Εγγλέζοι ονομάζουν “problem solver”. Αυτό το τρίπτυχο αρετών βρήκε, για τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, την ευτυχή του σύμπτωση στο πρόσωπο του Βασίλη Παπάζογλου.

Κουβαλώντας φρέσκες ιδέες και παραστάσεις από πρωτοπόρα πανεπιστήμια του εξωτερικού, σε συνεργασία με δραστήρια στελέχη των ελληνικών βιβλιοθηκών, άδραξε τις ευκαιρίες χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ΕΠΕΑΕΚ, και έστησε, με τους συνεργάτες του, ένα πραγματικό εργοτάξιο με εντυπωσιακά αποτελέσματα: τον **Συλλογικό Κατάλογο των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών** (ΣΚΕΑΒ), που ήταν και είναι η μεγαλύτερη βιβλιογραφική βάση στην Ελλάδα, με περίπου 5 εκατομμύρια (σήμερα) εγγραφές, το **Δίκτυο Διαδανεισμού των Βιβλιοθηκών, τη Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών** (ΜΟΔΙΠΑΒ) για τη μέτρηση και καταγραφή των επιδόσεών τους και, βέβαια, τη **HEAL-Link**. Όλα στην κατεύθυνση ενός καθαρού, σταθερού στόχου: **τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στη χώρα, την εξομάλυνση του δύσβατου δρόμου της έρευνας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των Ελλήνων ερευνητών**. Τα αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν: Από το 2003, έτος καθιέρωσης της ηλεκτρονικής πρόσβασης στις βιβλιογραφικές πηγές, μέχρι το 2011, η ετήσια παραγωγή δημοσιεύσεων των Ελλήνων ερευνητών σχεδόν υπερ-διπλασιάστηκε (από περίπου 8.000 σε 18.000), με μια μέση ετήσια αύξηση, την περίοδο 2003-2010, της τάξης των 1.200 δημοσιεύσεων, ενώ τόσο η απήχυσή τους (impact), όσο και ο αριθμός των χαρακτηριζομένων

¹ Το κείμενο έχει δημοσιευτεί και στον τιμητικό τόμο (Απρίλιος 2016) της Σχολής Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών του ΕΜΠ, επίσης αφιερωμένο στη μνήμη του Β. Παπάζογλου.

ως «κορυφαίων δημοσιεύσεων» (top publications), σύμφωνα με διεθνώς παραδεδομένες μετρικές και standards, ξεπέρασε τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (πηγή SciVal-Scopus). Σε θεσμικό επίπεδο, ο ΣΕΑΒ θεσμοθετήθηκε με τον νόμο Ν.3404/2005 και το 2007 υπογράφηκε η Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ των Διοικήσεων των ιδρυμάτων-μελών για τη σύστασή του. Πρόεδρος τού νεο-συσταθέντος Συνδέσμου εκλέχτηκε, φυσικά, ο Βασίλης Παπάζογλου. Σε ένα καθαρότερο και ισχυρότερο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του ΣΕΑΒ, το έργο ενίσχυσης και εκσυγχρονισμού των Βιβλιοθηκών συνεχίστηκε, με χρηματοδοτήσεις από το δεύτερο ΕΠΕΑΕΚ, καθώς και από το Εθνικό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Όμως, τίποτε δεν ήταν εύκολο ή δεδομένο. Ειδικότερα για τη HEAL-Link, η απαιτούμενη συνέχεια στη ροή χρηματοδότησης για την εξασφάλιση αδιάλειπτης πρόσβασης στις επιστημονικές πηγές απαιτούσε -και απαιτεί- έναν διαρκή αγώνα. Οι υπεύθυνοι των πολιτικών ή οικονομικών αποφάσεων αλλάζουν συχνά και δεν είναι πάντα στον ίδιο βαθμό θετικοί στην επένδυση στη γνώση, παρά τις φραστικές τους διακηρύξεις. Χρειάζεται διαρκής εγρήγορση για τη διασφάλιση των απαραίτητων πόρων. Ο Βασίλης Παπάζογλου τα κατάφερε.

Η Βιβλιοθήκη του ΕΜΠ, που φιλοξενούσε και την έδρα του ΣΕΑΒ, ήταν για εκείνον η ιδιαίτερη γωνιά και το εργαστήρι εκκόλαψης και δοκιμής των ιδεών του για τον Σύνδεσμο. Απλός και προσηνής με τους συνεργάτες του και το προσωπικό της Βιβλιοθήκης, ανοικτός σε προτάσεις και νέες ιδέες, διδάσκονταν και δίδασκε σε ένα κλίμα συνεργασίας και προσφοράς στους κοινούς στόχους. Ήταν ο χώρος όπου τον γνώρισα και ανταλλάσαμε, συγκυριακά πιο πολύ, παρά προγραμματισμένα, λίγες κουβέντες. Όταν, εν όψει της αποχώρησής του από τη διοίκηση του ΣΕΑΒ και της ανάληψης θέσης ευθύνης στο Υπουργείο Παιδείας, μου πρότεινε να ασχοληθώ ενεργά και να εκτεθώ υποψήφιος για τη θέση που θα άφηνε, ήταν οι αρετές και η προσφορά του που με ενεργοποίησαν, χωρίς, είναι αλήθεια, την πλήρη, εκ μέρους μου, συνειδητοποίηση του εύρους και της έντασης των ευθυνών που η θέση αυτή επιφύλασσε. Δεν μπορείς εύκολα να αρνηθείς σε κάποιον που τόσο απλόχερα προσφέρει για το κοινό καλό... Και από τη νέα του θέση, του Ειδικού Γραμματέα στο Υπουργείο Παιδείας, συνέχιζε να ενδιαφέρεται για τον ΣΕΑΒ και να στηρίζει το έργο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με όποιον τρόπο μπορούσε.

Ο ΣΕΑΒ, έχοντας πλέον ενηλικιωθεί, συνεχίζει να λειτουργεί στο πλαίσιο των στόχων που έθεσαν ο Βασίλης Παπάζογλου και οι συνιδρυτές του. Καλείται όμως παράλληλα να ανταποκριθεί δυναμικά και στις νέες προκλήσεις και να προσαρμοστεί στις ραγδαίες εξελίξεις που επισυμβαίνουν στην πορεία μετασχηματισμού της κοινωνίας μας σε Κοινωνία της Γνώσης. Και αν οι ιδρυτές του ΣΕΑΒ είχαν ως σκοπό να έχουν τα κλειδιά της πόρτας της γνώσης πάντα διαθέσιμα στην Ακαδημαϊκή και Ερευνητική Κοινότητα, οι συνεχιστές του έργου τους ας βάλουμε στόχο να ανοίξουμε διάπλατα την πόρτα αυτή, για πρόσβαση στην επιστημονική πληροφορία **ελεύθερη για όλους**. **“Open Access”** είναι οι νέες μαγικές λέξεις. Το νέο στοίχημα, που πρέπει να κερδηθεί, είναι η διασφάλιση της εγκυρότητας και της ποιότητας αυτής της πληροφορίας, ώστε να αποτελεί πραγματικό θησαυρό γνώσης και να μπορεί να διαχωριστεί από τους άνθρακες που αναπόφευκτα υπάρχουν στο πλουραλιστικό ορυχείο του Διαδικτύου. Η επιτυχία στους νέους στόχους θα είναι ο καλύτερος φόρος τιμής στον πρωτεργάτη που τόσο νωρίς χάσαμε.

ΑΡΘΡΑ ΕΙΔΙΚΟΥ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ

«Κάλλιπος» - Το μεγαλύτερο ψηφιακό Αποθετήριο Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης

Δημήτριος Κουής, Σταυρούλα Χριστάκη, Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου, Χριστίνα Αναστασοπούλου, Γιώργος Βεράνης, Ειρήνα Βούλγαρη, Κατερίνα Βράττη, Ελένη Γουσσούλη, Αναστασία Δήμου, Κυριάκος Διακονικολάου, Κώστας Ελευθεριάδης, Ευαγγελινή Ζέκου, Μαρία Θάνου, Νίκος Κωνσταντίνου, Φιλομήλα Λοάρη, Χαριτίμη Μπλιάτσιου, Βασίλης Πολυχρονόπουλος, Δημήτρης Σπανός, Ροζίτα Ταμπακοπούλου, καθ. Νικόλαος Μήτρου

Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Ηρώων Πολυτεχνείου 9, Ζωγράφου, 15780, Αθήνα, Ελλάδα

Περίληψη

Αφετηρία συγγραφής του παρόντος άρθρου είναι η ολοκλήρωση του πρώτου σταδίου της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα - Κάλλιπος» (<http://www.kallipos.gr/>). Στο πλαίσιο της έχει δημιουργηθεί το ψηφιακό Αποθετήριο Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης (<http://repository.kallipos.gr/>), μέσω του οποίου έχουν διατεθεί περισσότερα από πεντακόσια είκοσι (520) δωρεάν ηλεκτρονικά συγγράμματα/βιβλία¹ Ανοικτής Πρόσβασης στους φοιτητές της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, και όχι μόνο. Αρχικά, παρατίθεται το θεωρητικό πλαίσιο, με μια σύντομη επισκόπηση της διεθνούς, κυρίως, βιβλιογραφίας, αναφορικά με τη χρησιμότητα, άρα και την αναγκαιότητα, δημιουργίας ηλεκτρονικών -πλέον των έντυπων- πανεπιστημιακών συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης, ενώ παράλληλα σκιαγραφείται και το καθεστώς (σε παρελθόν, παρόν και μέλλον) της παραγωγής και διανομής ηλεκτρονικών συγγραμμάτων στους φοιτητές της ελληνικής Ανώτατης εκπαίδευσης. Στην επόμενη ενότητα, καταγράφονται τα στάδια εξέλιξης της Δράσης, με τις αντίστοιχες ροές εργασίας τους, παρουσιάζονται τα πιο ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία υλοποίησής της, καθώς επίσης αποτυπώνονται και οι τεχνικές προδιαγραφές του Αποθετηρίου της. Το άρθρο ολοκληρώνεται με μια συνοπτική καταγραφή των πλέον αξιόλογων συμπερασμάτων σχετικά με τα επιτεύγματα της Δράσης (διαθεσιμότητα υλικού – Ανοικτή Πρόσβαση και ανθρωποδίκτυο Συντελεστών), ενώ, συγχρόνως, εκθέτονται και οι κυριότερες δυσλειτουργίες/προβλήματα προς διευθέτηση όσον αφορά τα εξής: τεχν(ολογ)ικά ζητήματα, χρονοδιάγραμμα των διαφόρων σταδίων της εκδοτικής παραγωγής, εκπαιδευτική διάσταση, πνευματικά δικαιώματα.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: ακαδημαϊκά ηλεκτρονικά συγγράμματα/βιβλία, Κάλλιπος, αποθετήριο, Ανοικτή Πρόσβαση

doi:

¹ Εφεξής ο όρος θα χρησιμοποιείται εναλλάξ.

Abstract

Starting point for writing this article was the completion of the first stage of the Action "Hellenic Academic e-Textbooks - Kallipos" (<http://www.kallipos.gr>). Within its framework the Open Access Digital Repository for Academic e-Textbooks was created (<http://repository.kallipos.gr/>), through which more than five hundred twenty (520) free online Open Access books have been made available for students of higher education in Greece. Initially, the theoretical framework is presented, including a brief overview of foreign literature, mostly, regarding the usefulness and hence the necessity of creating Open Access electronic textbooks, besides the printed ones, while outlining the past, present and future of the production and distribution of electronic textbooks to students of higher education in Greece. In the next section, the project's stages of development and their respective workflows are listed, the most interesting implementation statistics are presented as well as the technical specifications of the repository. The article concludes with a brief description of the most significant conclusions regarding the achievements of the Action in areas such as availability of the scientific content - Open Access and network of contributors, while at the same time demonstrating the main problems that need to be resolved in the following areas: technological issues, timetable for the various stages of book production, the educational dimension and the Copyright.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: academic electronic e-textbooks, Kallipos, repository, Open Access

1. Εισαγωγή

Γενικά, στην Ανώτατη εκπαίδευση το σύγγραμμα συνιστά ισχυρό μαθησιακό εργαλείο, κατά την κρίση τόσο των διδασκόντων όσο και των φοιτητών, είτε όντας στο επίκεντρο του μαθήματος είτε λειτουργώντας παραπληρωματικά. Όμως, στην «ψηφιακή» εποχή που διανύουμε, με την ευρύτατη χρήση του διαδικτύου, έχει διαφοροποιηθεί η φύση του, λόγω της αυξημένης -από την πλειοψηφία των φοιτητών- χρήσης φορητών υπολογιστών, ταμπλετών, έξυπνων τηλεφώνων, καθώς και συσκευών ηλεκτρονικής ανάγνωσης (e-readers), γεγονός που έχει ωθήσει τους εκδότες να διαθέτουν πολλά από τα συγγράμματά τους και σε ψηφιακή μορφή, ως ηλεκτρονικά (e-textbooks²) (Rockinson-Szapkiw, Courduff, Carter & Bennett, 2013 Wilson, 2014). Σύμφωνα με τον Lyons και τους Cavallo και Chartier (όπ. αναφέρεται από τον Velagić, 2014), τα ηλεκτρονικά βιβλία είναι μια «επαναστατική τεχνολογία», και μάλιστα θεωρούνται ως η «*τρίτη επανάσταση στον χώρο της ανάγνωσης*».

Στα ιδιαίτερα γνωρίσματα των ηλεκτρονικών βιβλίων συγκαταλέγονται τα εξής: η απεριόριστη διαθεσιμότητα μέσω της ευκολίας της «ψηφιακής αντιγραφής», η άμεση προσβασιμότητα (κυρίως λόγω του Διαδικτύου), το χαμηλό κόστος τους, η υψηλή μεταφερισιμότητα (portability) και η φιλικότητα προς το περιβάλλον -αν και είναι δυνατόν και να εκτυπωθούν. Επιπλέον, διευκολύνουν πολλαπλώς τη λειτουργία οργανισμών όπως οι βιβλιοθήκες, αφού δεν απαιτούνται πλέον λειτουργίες των παραδοσιακών βιβλιοθηκών όπως η ταξινόηση των βιβλίων σε ράφια, ο δανεισμός και η επιστροφή από τους χρήστες-αναγνώστες τους. Ακόμα πιο σημαντικές είναι οι δυνατότητες που παρέχουν τόσο στους αναγνώστες όσο και στους δημιουργούς τους, συγκεκριμένα: (α) είναι δυνατή η αναζήτηση σε όλο το περιεχόμενό τους (full-text search), πλέον των περιγραφικών και θεματικών μεταδεδομένων τους, και η εύκολη πλοήγηση σ' αυτά με εξελιγμένα μενού περιεχομένου, (β) είναι δυνατή η δημιουργία σημειώσεων, σελιδοδεικτών ή/και διαμοιραζόμενων σχολίων/παρατηρήσεων μεταξύ των αναγνωστών τους, (γ) υποστηρίζουν νέες μορφές αναπαράστασης της πληροφορίας όπως π.χ. κινούμενα γραφικά, βίντεο, ήχο, πρόσθετο υποστηρικτικό υλικό, υπερσυνδέσμους σε δραστηριότητες και ιστοσελίδες κ.ά., (δ) αξιοποιούν τις δυνατότητες των ηλεκτρονικών αναγνωστών, π.χ. ενδείκνυνται για μαζική αποθήκευση εκατοντάδων τίτλων σε μία μόνο συσκευή, επιτρέπουν την προσαρμοσιμότητα της ροής (reflowable) του περιεχομένου, πλέον της σταθερής διάταξης (fixed layout) που υποστηρίζουν μορφότυπα όπως το pdf. Όλα τα παραπάνω υποστηρίζουν την ακαδημαϊκή χρήση των ηλεκτρονικών συγγραμμάτων σε όλες τις ηλεκτρονικές συσκευές, αντισταθμίζοντας ενδεχόμενα μειονεκτήματά τους, ενώ ταυτόχρονα αλλάζουν την «*εμπειρία της ανάγνωσης*» (Marques, 2012 Muir & Hawes, 2013 Rockinson-Szapkiw et al, 2013, σελ. 259-60).

² Στο σύνολο της βιβλιογραφίας, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, τα ηλεκτρονικά συγγράμματα ορίζονται, εν γένει, ως «*ψηφιακά κείμενα, προσβάσιμα μέσω ηλεκτρονικών οθονών*» ("texts that are digital and accessed via electronic screens").

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, τα ηλεκτρονικά συγγράμματα αποτελούν μια «*νέα πλατφόρμα πρόσβασης στην ψηφιακή πληροφορία*», που αφενός αξιοποιεί τα οφέλη της ηλεκτρονικής ανάγνωσης, αφετέρου προσφέρει και πολλά από τα πλεονεκτήματα των έντυπων βιβλίων. Πράγματι, τα ηλεκτρονικά βιβλία μπορούν να «*υποστηρίζουν αποτελεσματικά και την ακαδημαϊκή διαδικασία*», μέσω της εξοικονόμησης του χρόνου (των φοιτητών-αναγνωστών τους), με την προστιθέμενη αξία που τους παρέχει η συλλογική διαδικτυακή χρήση τους και επειδή επιτρέπουν την οικονομική και δυναμική διαχείριση των συλλογών. Συμπερασματικά, τα ηλεκτρονικά βιβλία έχουν ήδη εδραιώσει τη θέση τους -πλάι στα έντυπα συγγράμματα- ως αποδεκτή μέθοδος δημοσίευσης, συνιστούν πια αναπόσπαστο στοιχείο των συλλογών των βιβλιοθηκών, ενώ, στον εκδοτικό χώρο, του οποίου η φυσιογνωμία έχει ήδη μεταβληθεί λόγω της έλευσης των ηλεκτρονικών εκδόσεων, προοιωνίζονται, στο εγγύς μέλλον, την ψηφιοποίηση ή την εξαρχής ψηφιακή έκδοση (digital born) του συνόλου των δημοσιευμένων αναγνωσμάτων (Jeong, 2012, σελ. 390-1· Kouis & Konstantinou, 2014).

Ολοκληρώνοντας, η μετάβαση από την έντυπη στην ψηφιακή εκδοτική δραστηριότητα (έως τώρα κυρίως μέσω της παραγωγής ηλεκτρονικών επιστημονικών περιοδικών) συμβαδίζει με τις εξελίξεις στο κίνημα της Ανοικτής Πρόσβασης³ (Κουής, Δήμου, Αναστασοπούλου & Κουτσιλέου, 2015, σελ. 1-2). Σε ό, τι αφορά το καθεστώς διάθεσης των ηλεκτρονικών βιβλίων με Ανοικτή Πρόσβαση, ισχύουν τα εξής: οι συγγραφείς -και δη οι πανεπιστημιακοί- μπορούν να δημιουργούν συγγράμματα, όχι απαραίτητα εξ αρχής, αλλά αναθεωρώντας τα ήδη υφιστάμενα κείμενα/σημειώσεις τους και διαθέτοντάς τα με άδειες Creative Commons. Επίσης, οι συγγραφείς τους μπορούν να καθορίσουν το πότε και το αν πρέπει να αναθεωρηθούν, δεδομένης της εξειδικευμένης χρήσης τους. Με την υιοθέτηση της Ανοικτής Πρόσβασης και στα ηλεκτρονικά βιβλία, επιτρέπεται η «*απεριόριστη χρήση τους, μέσω οποιασδήποτε συσκευής, από όλους*», αφού οι φοιτητές μπορούν να τα «κατεβάζουν» (download), μέσω των αποθετηρίων, να τα εκτυπώνουν και να αλληλεπιδρούν με τις πολλαπλές εκδοχές των κειμένων τους με τον τρόπο που οι ίδιοι επιλέγουν, σε αντίθεση με ό, τι συμβαίνει με άλλα τα κείμενα άλλων συγγραμμάτων, «ελεύθερα» μεν ωστόσο προσβάσιμα μόνο σε ιστοσελίδες εκδοτών. Επομένως, η «*προσαρμοστικότητα/πολυ-λειτουργικότητα*» είναι θεμελιώδες χαρακτηριστικό των βιβλίων Ανοικτής Πρόσβασης (Hilton & Wiley, 2011· Morris-Babb & Henderson, 2012).

2. Το καθεστώς των ακαδημαϊκών συγγραμμάτων στην Ελλάδα (παρελθόν, παρόν και μέλλον)

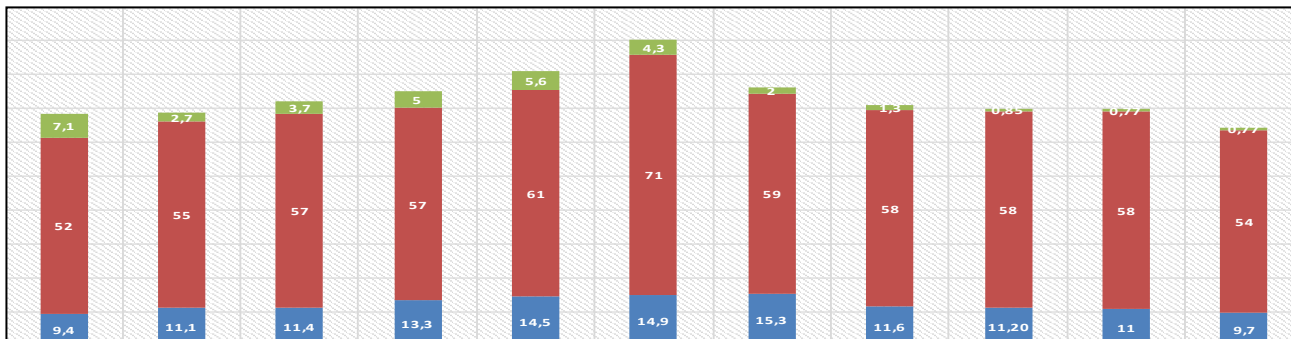
Στην προηγούμενη ενότητα, τεκμηριώθηκε θεωρητικά, με μια σύντομη επισκόπηση της διεθνούς, κυρίως, βιβλιογραφίας, η χρησιμότητα, άρα και η αναγκαιότητα, δημιουργίας ηλεκτρονικών πανεπιστημιακών συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης -πλέον ή/και σε αντικατάσταση των εντύπων.

Στην Ελλάδα, την ως άνω αναγκαιότητα καλύπτει η Δράση «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα - Κάλλιπος» (Μήτρου, 2015), μια πρωτοποριακή, ολοκληρωμένη Δράση του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ), σε συνεργασία με το Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας (ΕΔΕΤ), που ήδη, με την ολοκλήρωση του πιλοτικού σταδίου της, έχει παραγάγει περισσότερα από 520 ακαδημαϊκά ηλεκτρονικά συγγράμματα, σύγχρονα, αξιολογημένα, ελληνόγλωσσα, δημιουργημένα από το ένα τρίτο, περίπου, των Ελλήνων πανεπιστημιακών, που θα χρησιμοποιηθούν στο 10% των προπτυχιακών μαθημάτων τους. Η Δράση παρέχει -με άμεση και Ανοικτή Πρόσβαση- επιστημονικό περιεχόμενο υψηλής εκπαιδευτικής αξίας, διαθέσιμο σε όλους, οργανωμένο με νέους τρόπους και εύκολα επικαιροποιήσιμο, με αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας και σεβασμό στα πνευματικά δικαιώματα, ενώ μετουσιώνει σε πράξη το όραμα για «πραγματικά» πολλαπλή βιβλιογραφία λειτουργώντας συμπληρωματικά και σε άλλες δράσεις, όπως τα Ανοικτά Μαθήματα (<http://www.opencourses.gr/>).

Πλέον των γενικών λόγων που επιβάλλουν τη χρήση των ηλεκτρονικών βιβλίων -παρατέθηκαν αναλυτικά στην εισαγωγική ενότητα-, για ό, τι αφορά την ελληνική πραγματικότητα δεν είναι δυνατόν να παραγνωριστούν και οι λόγοι που απορρέουν από τις παθογένειες (Λακασάς, 2011· Μάστορας, 2012) των προηγούμενων και του υφιστάμενου συστήματος διανομής των συγγραμμάτων, συνοπτικά οι εξής: (α) υπερβολική οικονομική επιβάρυνση -δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση με τις ωφέλειες που προσπορίζει- από την παροχή ενός (δωρεάν) συγγράμματος ανά προπτυχιακό μάθημα μέσω της υπηρεσίας «Εύδοξος»

³ Ως Ανοικτή Πρόσβαση ορίζεται η *ελεύθερη διάθεση υλικού στο διαδίκτυο, επί του οποίου ο χρήστης ασκεί τις εξής ενέργειες: διάβαση, λήψη ή μεταφόρτωση (download), αντιγραφή, διανομή, εκτύπωση, αναζήτηση ή/και διασύνδεση με το πλήρες κείμενο (full text search), αναγνώριση και ευρετηρίαση του υλικού, χρήση των δεδομένων για τη δημιουργία νέου υλικού ή/και για χρήση του για οποιονδήποτε άλλο νόμιμο σκοπό* (<http://www.righttoresearch.org/resources/OpenResearchGlossary/>).

[Σημ: η συνολική δαπάνη για τη διανομή έντυπων συγγραμμάτων για το έτος 2015 ανήλθε στα 54 εκατομμύρια ευρώ περίπου και αφορούσε την παροχή 2,2 εκ. αντιτύπων σε 230.000 φοιτητές, κατά προσέγγιση, όταν οι αντίστοιχες δαπάνες για αγορές/προσκτήσεις βιβλίων από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες δεν ξεπέρασαν τις 800 χιλιάδες ευρώ, ενώ το κόστος για την πρόσβαση στα διεθνή ηλεκτρονικά επιστημονικά περιοδικά και βάσεις δεδομένων για το ίδιο έτος δεν ξεπέρασε τα 10 εκατομμύρια ευρώ. (βλ. Σχήμα 1)],

Σχήμα 1. Δαπάνες, ανά έτος, για διανομή συγγραμμάτων, προσκτήσεις από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και συνδρομές σε επιστημονικά, ηλεκτρονικά περιοδικά.

(β) κίνδυνος εκπαιδευτικής μονομέρειας από το ένα και μοναδικό σύγγραμμα, (γ) εισαγωγή υλικού αμφίβολης ποιότητας, συχνά και μη αξιολογημένου ορθά, (δ) φαινόμενα κατασπατάλησης των δημόσιων πόρων από εκδόσεις δαπανηρές και όχι προσαρμοσμένες (π.χ. “student edition”) ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας, (ε) ανεπαρκής επικαιροποίηση/ανανέωση του επιστημονικού υλικού, (στ) μη αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών (π.χ. Web 2.0) και επιπτώσεις στην καλλιέργεια δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας (information literacy) των φοιτητών, (ζ) απαξίωση και μαρasmus των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, (η) φαινόμενα «ελεγχόμενης» αγοράς και (θ) απόκλιση από τις ευρωπαϊκές πολιτικές και πρακτικές για Ανοικτή Πρόσβαση του χρηματοδοτούμενου -από δημόσιες δαπάνες- επιστημονικού περιεχομένου.

Από τα ως άνω, και δεδομένης της τρέχουσας, δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας που απαιτεί την ορθολογική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, καθώς και από (α) την ήδη καταγεγραμμένη⁴ εκδήλωση ενδιαφέροντος από τους Καθηγητές⁵ των ελληνικών Πανεπιστημίων και ΤΕΙ, για τη δημιουργία νέων ηλεκτρονικών συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης, (β) το, σε πλήρη ανάπτυξη, Πληροφοριακό Σύστημα και (γ) το ανθρώπινο δυναμικό υποστήριξης (τα επιτεύγματα του οποίου, κατά το πιλοτικό στάδιο της Δράσης αποτελούν το αντικείμενο των επόμενων κεφαλαίων του παρόντος άρθρου), συμπεραίνεται πως είναι απαραίτητη και εφικτή η συνέχιση του έργου της Δράσης.

Σ’ αυτήν την κατεύθυνση, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών έχει ήδη προτείνει, στον Εθνικό Διάλογο για την Παιδεία, μια πρόταση για «βελτίωση/αναμόρφωση», με κύριους άξονες, μεταξύ άλλων, τα εξής: (α) την ενίσχυση του συστήματος αξιολόγησης των συγγραμμάτων, καθώς και την εισαγωγή του -Ανοικτής Πρόσβασης- ηλεκτρονικού συγγραμματος, ώστε μέχρι το 2020 να συνιστά το 30% της βιβλιοογραφίας, (β) τη σύναψη συμφωνιών με εκδότες για διάθεση ηλεκτρονικών εκδόσεων (τουλάχιστον στις περιπτώσεις ακριβών εκδόσεων έντυπων συγγραμμάτων), (γ) τον 6-μηνο δανεισμό μέσω Βιβλιοθηκών, (δ) την εισαγωγή του φοιτητικού κουπονιού ως εργαλείου για την αξιολόγηση των ήδη διανεμόμενων συγγραμμάτων, (ε) τη δυνατότητα εκτύπωσης, κατά παραγγελία, των ηλεκτρονικών συγγραμμάτων και (στ) τη σταδιακή υιοθέτηση και εισαγωγή του «πακέτου μελέτης μαθήματος» (“course pack”) και στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση («Ολοκληρωμένη πρόταση για τη μεταρρύθμιση του πλαισίου διάθεσης Ακαδημαϊκών Συγγραμμάτων», 2016).

4 Στο πλαίσιο της 6ης Γενικής Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για συγγραφή ηλεκτρονικών βιβλίων Ανοικτής Πρόσβασης (<http://www.kallipos.gr/>), έχουν ήδη κατατεθεί 500 νέες προτάσεις χρηματοδότησης συγγραμμάτων (και ξενόγλωσσων) μεταπτυχιακού επιπέδου, συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης.

5 Στην Ενότητα 4, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στο πιλοτικό στάδιο της Δράσης «Κάλλιπος», μεταξύ των συμμετεχόντων Καθηγητών, σύμφωνα με τα οποία, σε ποσοστό 99,3% πιστεύουν ότι πρέπει να χρηματοδοτηθεί η δημιουργία/ανάπτυξη νέων ηλεκτρονικών συγγραμμάτων, ενώ το 94% από τους Καθηγητές επιθυμεί να συμμετάσχει σε μια νέα συγγραφική προσπάθεια.

3. Η Δράση «Κάλλιπος» - Στάδια (φάσεις) και ροές εργασίας

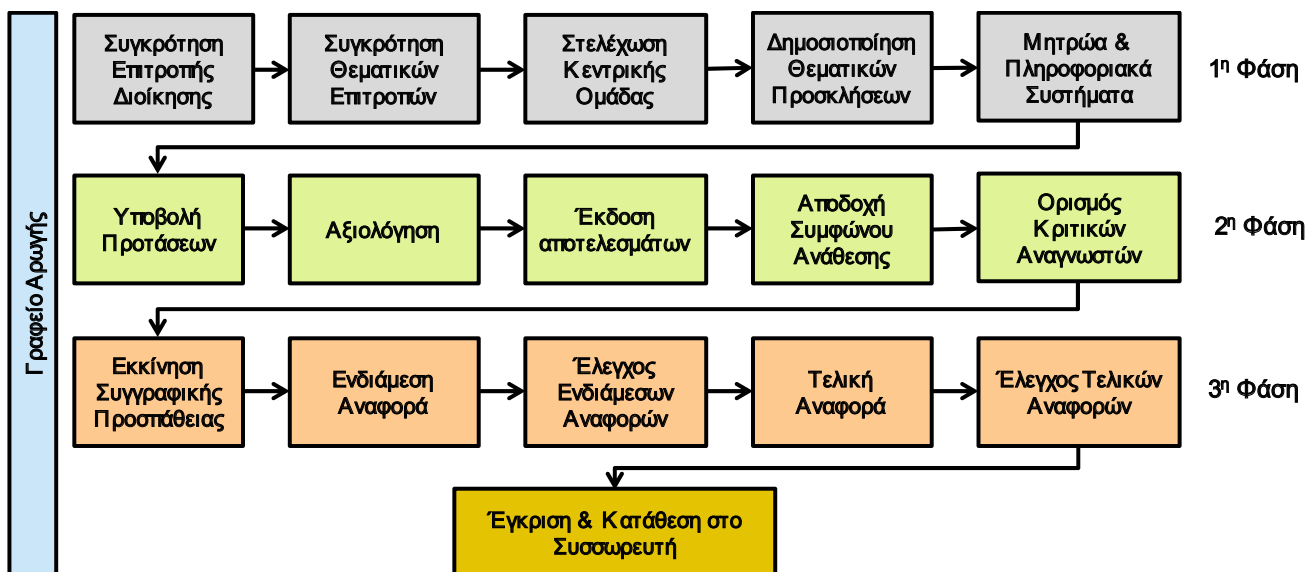
Η Δράση «Κάλλιπος» ξεκίνησε στις αρχές του 2013 (1η Φάση) με τη στελέχωση των παρακάτω Ομάδων Εργασίας: Επιτροπή Διοίκησης (ΕΔ), Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης (ΚΟΥ) και Θεματικές Επιτροπές (ΘΕ). Την ίδια χρονική περίοδο, μέσα από ενέργειες δημοσιότητας ενημερώθηκε η Ακαδημαϊκή Κοινότητα για τους στόχους της Δράσης, τους όρους και προϋποθέσεις συμμετοχής, καθώς και για το επερχόμενο χρονοδιάγραμμα των Θεματικών Προσκλήσεων για την υποβολή -από υποψήφιους συγγραφείς- προτάσεων για τη χρηματοδότηση ηλεκτρονικών συγγραμμάτων. Παράλληλα, η Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης προετοίμασε όλα τα θεσμικά κείμενα και τις απαραίτητες πληροφοριακές υποδομές (Πληροφοριακό Σύστημα / ΠΣ), μέσω των οποίων κατέστη εφικτή αφενός η υλοποίηση των Θεματικών Προσκλήσεων, αφετέρου η υποστήριξη λειτουργιών και υπηρεσιών όπως δημιουργία των Μητρώων συμμετεχόντων, υποβολή προτάσεων, υλοποίηση των διαδικασιών αξιολόγησης και έκδοση αποτελεσμάτων, ενημέρωση των δικαιούχων.

Από τον Σεπτέμβριο του 2013 έως και τον Αύγουστο του 2014 (2η Φάση) δημοσιοποιήθηκαν και υλοποιήθηκαν 5 Θεματικές Προσκλήσεις σε 5, αντίστοιχες, Θεματικές Περιοχές και συγκεκριμένα: (α) Ανθρωπιστικές και Νομικές Επιστήμες, Επιστήμες Τεχνών και Γραμμάτων, (β) Ιατρικές Επιστήμες, Επιστήμες της Ζωής, (γ) Οικονομικές, Πολιτικές, Κοινωνικές Επιστήμες - Γεωπονικές Επιστήμες, (δ) Φυσικές Επιστήμες και (ε) Επιστήμες Μηχανικών και Πληροφορική. Η κάθε Θεματική Πρόσκληση περιλάμβανε τα εξής στάδια: (α) υποβολή προτάσεων εκ μέρους των Συγγραφικών Ομάδων (ΣΟ), (β) έλεγχο της πληρότητας των προτάσεων από την Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης, (γ) αξιολόγηση των προτάσεων, ανά Θεματική Πρόσκληση, από τα μέλη των Θεματικών Επιτροπών, με την αξιοποίηση εξωτερικών Αξιολογητών, εγγεγραμμένων στα Μητρώα της Δράσης, (δ) έκδοση αποτελεσμάτων, ενημέρωση δικαιούχων και αποδοχή των όρων χρηματοδότησης και συγγραφής.

Από τον Οκτώβριο του 2014 έως και το τέλος Νοεμβρίου του 2015 (3η Φάση), τα μέλη των Συγγραφικών Ομάδων [κύριος συγγραφέας, συν-συγγραφείς, κριτικός αναγνώστης και συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας (όπως γραφίστες, γλωσσικοί επιμελητές και εξειδικευμένοι τεχνικοί)] ανέπτυξαν και παρέδωσαν τα ηλεκτρονικά συγγράμματα. Συγκεκριμένα, η συγγραφική περίοδος οργανώθηκε σε δύο στάδια, στο πρώτο από τα οποία οι Συγγραφικές Ομάδες είχαν υποχρέωση να καταθέσουν -στο μέσο του χρονοδιαγράμματος της συγγραφικής προσπάθειας- την Ενδιάμεση Αναφορά (ΕΑ), μέσω της οποίας η Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης ήταν σε θέση να ελέγξει την πρόοδο των Συγγραφικών Ομάδων, να αποστείλει χρήσιμα σχόλια και παρατηρήσεις, κυρίως σε ό, τι αφορά την τεχνική αρτιότητα του υλικού και, τέλος, να αποπληρώσει τους δικαιούχους. Στο επόμενο στάδιο -στο τέλος του χρονοδιαγράμματος της συγγραφικής προσπάθειας- οι Συγγραφικές Ομάδες έπρεπε να υποβάλουν την Τελική Αναφορά (ΤΑ), δηλαδή να καταθέσουν, σε τελική μορφή, το συνολικό υλικό τους, ώστε να ελεγχθεί από την Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης και τις Θεματικές Επιτροπές και να αποπληρωθούν από τη Δράση. Η συγγραφική περίοδος ολοκληρώθηκε με τη διενέργεια δειγματοληπτικών ελέγχων από τα μέλη των Θεματικών Επιτροπών σε τυχαία επιλεγμένα συγγράμματα.

Κατά τη διάρκεια όλων των προηγούμενων σταδίων εξέλιξης της Δράσης, λειτουργούσε το Γραφείο Αρωγής, το οποίο επιφορτίστηκε με το έργο της παροχής υπηρεσιών υποστήριξης προς τις Συγγραφικές Ομάδες για όλα τα θέματα, όπως χρήση των πληροφοριακών συστημάτων, υποβολή προτάσεων, ανάπτυξη του συγγραφικού υλικού, ανεύρεση συντελεστών συγγραφικής προσπάθειας, ζητήματα αποπληρωμής των δικαιούχων.

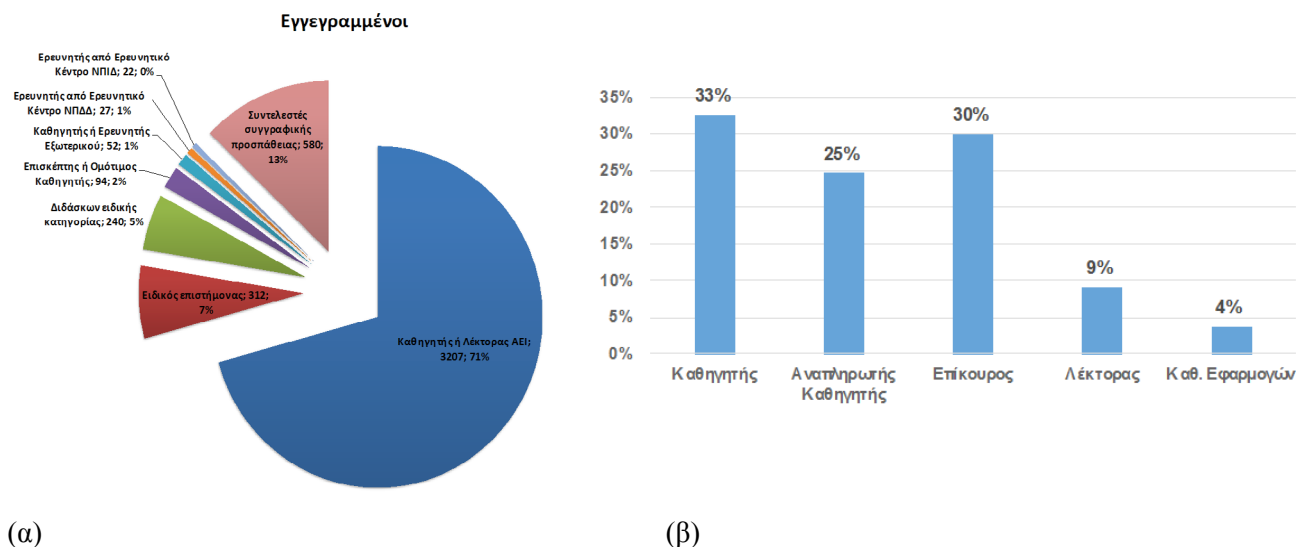
Τα στάδια υλοποίησης της Δράσης «Κάλλιπος» αναπαρίστανται στο γράφημα που ακολουθεί. Επιπλέον, στην παράγραφο που έπεται αποτυπώνονται όλα τα αριθμητικά στοιχεία υλοποίησης της Δράσης, τα οποία αποδεικνύουν το μέγεθος της προσπάθειας που καταβλήθηκε ώστε να παραχθεί ένας μεγάλος αριθμός βιβλίων σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Σχήμα 2. Στάδια (φάσεις) και ροή εργασίας Δράσης «Κάλλιπος».

3.1. Τα πλέον σημαντικά στατιστικά στοιχεία υλοποίησης Δράσης «Κάλλιπος»

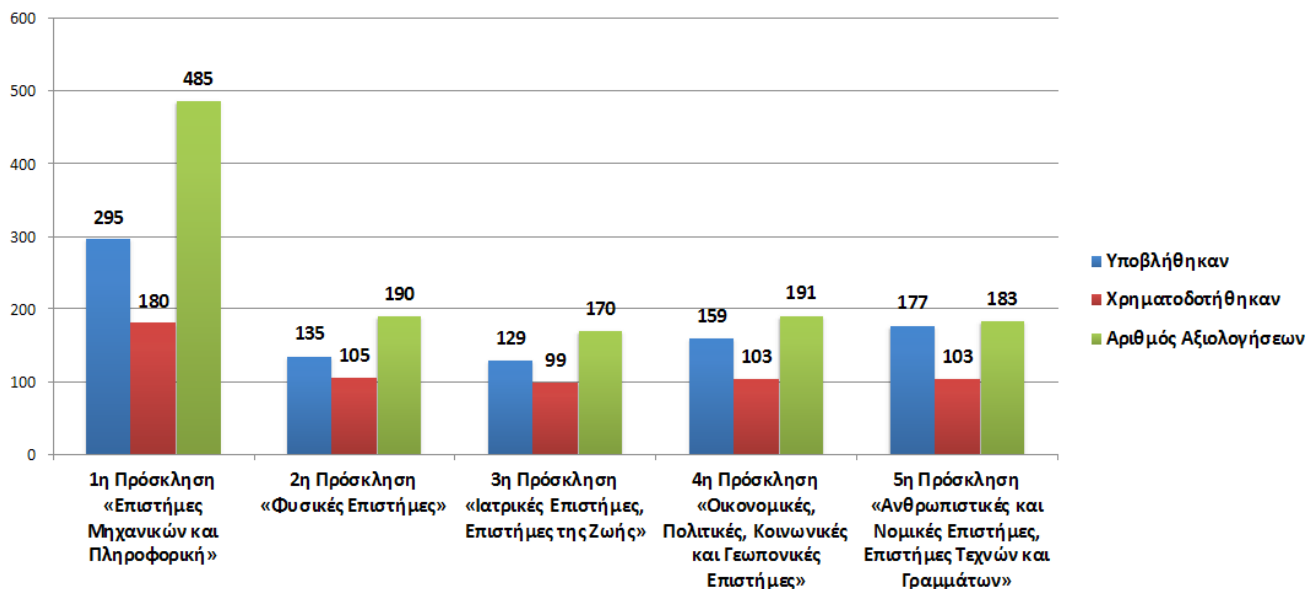
Η υποβολή προτάσεων και η συμμετοχή στη Δράση για όλες τις κατηγορίες ενδιαφερομένων (συγγραφείς, αξιολογητές, κριτικοί αναγνώστες και συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας) προϋπέθετε την εγγραφή στο κατάλληλο Μητρώο. Έτσι κατέστη εφικτή η διατήρηση αρχείου μελών Συγγραφικών Ομάδων (δημιουργία ανθρωποδικτύου), στο οποίο ήταν καταγεγραμμένα τα πλήρη στοιχεία τους, τα επιστημονικά τους πεδία, τα μαθήματα διδασκαλίας (για τους Καθηγητές) και οι τεχνικές τους δεξιότητες (για τους συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας). Επιπλέον, τα Μητρώα αξιοποιούνταν, από (και σε συνδυασμό με) τα υπόλοιπα υποσυστήματα του Πληροφοριακού Συστήματος, στην υποβολή προτάσεων, στην αναζήτηση Αξιολογητών και συντελεστών συγγραφικής προσπάθειας και στη διαχείριση των οικονομικών υποθέσεων. Συνολικά, στο τέλος του 2015, στα Μητρώα της Δράσης υπήρχαν καταγεγραμμένα περίπου 4.240 μέλη, η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων (~71% ή 3.207) ήταν Καθηγητές ελληνικών ΑΕΙ. Τα αριθμητικά στοιχεία ανά κατηγορία δικαιούχου εμφανίζονται στα παρακάτω διαγράμματα, μάλιστα, ειδικά για τους Καθηγητές, παρατίθενται και τα ποσοστά συμμετοχής τους ανά βαθμίδα [Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθηγητής, Επίκουρος, Λέκτορας (και Καθηγητής Εφαρμογών για τα ΤΕΙ)].

Σχήμα 3. (α) Αριθμός μελών Μητρώων Δράσης ανά κατηγορία, (β) ποσοστά συμμετοχής ανά βαθμίδα Καθηγητών ΑΕΙ.

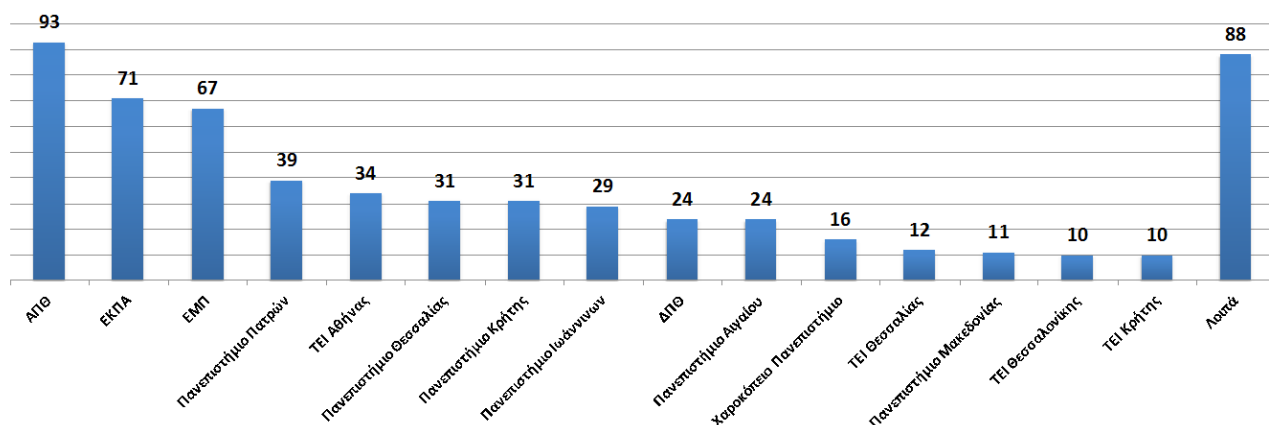
Σε ό, τι αφορά τις προτάσεις, στο πλαίσιο των Θεματικών Προσκλήσεων υποβλήθηκαν 895 προτάσεις, ενώ πραγματοποιήθηκαν συνολικά 1219 αξιολογήσεις από «εξωτερικούς Αξιολογητές». Από το σύνολο των προτάσεων, 590 αξιολογήθηκαν ως άμεσα χρηματοδοτούμενες, 59 ως επιλαχούσες και οι υπόλοιπες ως μη ώριμες για χρηματοδότηση.

Τα στατιστικά στοιχεία του αριθμού των προτάσεων που υποβλήθηκαν, του αριθμού των εξωτερικών αξιολογήσεων που διενεργήθηκαν, καθώς και του τελικού αριθμού των προτάσεων που κρίθηκαν άμεσα χρηματοδοτούμενες παρουσιάζονται, ανά Πρόσκληση, στο παρακάτω διάγραμμα.

Σχήμα 4. Προτάσεις που υποβλήθηκαν – χρηματοδοτήθηκαν / αριθμός αξιολογήσεων ανά Πρόσκληση.

Στο επόμενο διάγραμμα απεικονίζεται ο αριθμός των προτάσεων με άμεση χρηματοδότηση με βάση το Ίδρυμα προέλευσης του Κύριου Συγγραφέα. Είναι προφανές ότι η «δυναμικότητα» του κάθε Ιδρύματος (αριθμός Καθηγητών, Τμημάτων κ.λπ.) επηρέασε σε μεγάλο βαθμό και το ποσοστό συμμετοχής του στη Δράση «Κάλλιπος».

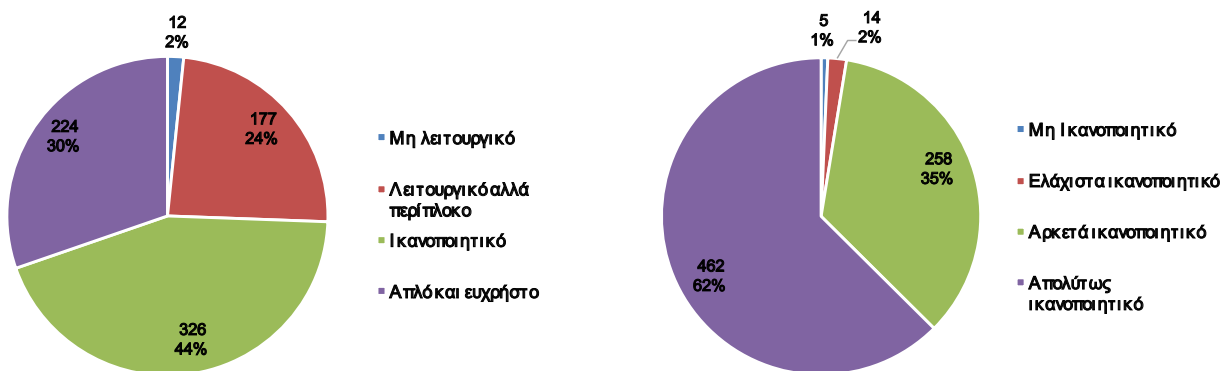
Σχήμα 5. Αριθμός προτάσεων που εγκρίθηκαν για χρηματοδότηση ανά Ίδρυμα προέλευσης του Κύριου Συγγραφέα.

Τελικά, 522 συγγράμματα (ποσοστό επιτυχίας ~ 88%) ολοκληρώθηκαν από τα μέλη των Συγγραφικών Ομάδων και έχουν ήδη «αναρτηθεί» στο Αποθετήριο της Δράσης. Για την επίτευξη του ως άνω -υψηλού- ποσοστού επιτυχίας, καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν οι εξής παράγοντες:

- Η λειτουργία ενός άρτια οργανωμένου Γραφείου Αρωγής. Σημειώνεται ότι, κατά τη διάρκεια της Δράσης: απαντήθηκαν περισσότερες από 15.000 τηλεφωνικές κλήσεις, emails και on-line αναφορές, καταρτίστηκαν και αποπληρώθηκαν περισσότερες από 3.500 συμβάσεις προς τους δικαιούχους, ενώ οργανώθηκαν περισσότερες από 10 ενημερωτικές εκδηλώσεις και ένα διεθνές συνέδριο.

- Η συνεισφορά των μελών της Κεντρικής Ομάδας Υποστήριξης, η οποία είχε επιφορτιστεί τόσο με την υποστήριξη των Συγγραφικών Ομάδων σε τεχνικά ζητήματα, όσο και των Θεματικών Επιτροπών σε όλα τα στάδια των εργασιών/καθηκόντων τους (διενέργεια προσκλήσεων, αξιολόγηση, παρακολούθηση συγγραφικού έργου, έλεγχοι Ενδιάμεσων Αναφορών και Τελικών Αναφορών).
- Η ανάπτυξη και χρήση του Πληροφοριακού Συστήματος της Δράσης, το οποίο διευκόλυνε, σε μεγάλο βαθμό, τη διαχείριση -σε σύντομο χρονικό διάστημα- ενός ιδιαίτερα μεγάλου όγκου πληροφοριών. Σ' αυτό το σημείο τονίζεται η πολύτιμη συνεισφορά του Εθνικού Δικτύου Έρευνας και Τεχνολογίας, που είχε αναλάβει την ευθύνη υλοποίησης του ΠΣ.

Η επιτυχής λειτουργία του Γραφείου Αρωγής και του Πληροφοριακού Συστήματος επιβεβαιώνονται από τα αποτελέσματα της έρευνας⁶ που πραγματοποίησε η Δράση «Κάλλιπος», με υποκείμενα έρευνας τους συμμετέχοντες συγγραφείς και κριτικούς αναγνώστες, στο πλαίσιο της αυτο-αξιολόγησης. Ειδικότερα, όπως δείχνουν τα στοιχεία **στο Σχήμα 6 (α)**, το Πληροφοριακό Σύστημα της Δράσης αξιολογείται ως «*απλό και εύχρηστο*» (30%) ή «*ικανοποιητικό*» (44%) από το 74% των χρηστών του, το 24% των ως άνω χρηστών του το χαρακτηρίζει ως «*λειτουργικό αλλά περίπλοκο*», ενώ μόνο το 2% το χαρακτηρίζει ως «*μη λειτουργικό*». Εξίσου θετικά για τη Δράση είναι και τα αποτελέσματα αξιολόγησης των υπηρεσιών του Γραφείου Αρωγής [βλ. **Σχήμα 6 (β)**], σύμφωνα με τα οποία, το 97% των συμμετεχόντων/ερευνωμένων χαρακτηρίζει το επίπεδο υπηρεσιών ως «*απολύτως ικανοποιητικό*» (62%) ή «*αρκετά ικανοποιητικό*» (35%).

(α) **Σχήμα 6.** (α) Αξιολόγηση ΠΣ Δράσης, (β) αξιολόγηση επιπέδου εξυπηρέτησης Γραφείου Αρωγής Δράσης.

3.2. Το Αποθετήριο «Κάλλιπος»

Το Αποθετήριο της Δράσης «Κάλλιπος», στον ιστότοπο (<http://repository.kallipos.gr>), είναι μια ψηφιακή πλατφόρμα πρόσβασης στα συγγράμματα, βοηθήματα και «μαθησιακά αντικείμενα⁷» (learning objects) που έχουν παραχθεί στο πλαίσιο της Δράσης. Απώτερος στόχος του Αποθετηρίου είναι η συστηματική καταγραφή, οργάνωση και μακροχρόνια διατήρηση (preservation) όλων των συγγραμμάτων και «μαθησιακών αντικειμένων» που έχει ήδη παραγάγει και που θα παράγει στο μέλλον η ελληνική Ακαδημαϊκή Κοινότητα. Το εν λόγω Αποθετήριο, όντας στην πλήρη του ανάπτυξη με την ολοκλήρωση της πιλοτικής φάσης της Δράσης «Κάλλιπος», περιλαμβάνει περισσότερα από 520 συγγράμματα, καθώς και περισσότερα από 7.000 κεφάλαια (αυτόνομα «μαθησιακά αντικείμενα»), εικόνες, προσομοιώσεις, βίντεο κ.ά. (Σπανός, 2015).

Αναφορικά με την επιλογή του λογισμικού στο οποίο στηρίχθηκε η υλοποίηση του Αποθετηρίου, σημειώνεται ότι αξιοποιήθηκε το DSpace (έκδοση 3.2). Για την εισαγωγή των τεκμηρίων και των μεταδεδομένων τους ακολουθήθηκε η εξής ροή εργασίας: 1) αρχική συμπλήρωση των ψηφιακών αρχείων και των μεταδεδομένων τους -από τη Συγγραφική Ομάδα- στο Πληροφοριακό Σύστημα της Δράσης, 2) έλεγχος ακεραιότητας και τεχνικής

⁶ Η έρευνα πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στους 1.000 περίπου Κύριους Συγγραφείς και Κριτικούς Αναγνώστες που είχαν πρόσβαση στο ΠΣ και τις υπηρεσίες του Γραφείου Αρωγής. Τα αποτελέσματα αφορούν τις απαντήσεις που λήφθηκαν από τους 739.

⁷ Ως μαθησιακό αντικείμενο ορίζεται «κάθε οντότητα, ψηφιακή ή μη ψηφιακή που μπορεί να (επανα)χρησιμοποιηθεί για να υποστηρίξει την τεχνολογικά υποστηριζόμενη μάθηση» (IEEE, 2002).

αρτιότητας δεδομένων και μεταδεδομένων από τα μέλη της Κεντρικής Ομάδας Υποστήριξης, 3) εξαγωγή κατάλληλα δομημένου αρχείου (zip) και εισαγωγή του στο Αποθετήριο, 4) τελικός έλεγχος αναρτημένου συγγραμματος και «μαθησιακών αντικειμένων» του. Σημειώνεται εδώ ότι τα μεταδεδομένα που καταχωρίζονται από τις Συγγραφικές Ομάδες οργανώνονται με βάση 2 διαφορετικά σχήματα με απώτερο σκοπό την επίτευξη της καλύτερης δυνατής περιγραφής των συγγραμμάτων. Τα σχήματα μεταδεδομένων είναι το Dublin Core και το HEAL-meta⁸.

Η αρχική σελίδα του Αποθετηρίου περιλαμβάνει τις εξής δυνατότητες:

- **Αναζήτηση / Σύνθετη Αναζήτηση:** Οι χρήστες μπορούν να πραγματοποιούν αναζητήσεις όρων που εμφανίζονται στον τίτλο, συγγραφέα, λέξεις-κλειδιά, θέμα, ίδρυμα/σχολή/τμήμα διδασκαλίας των μαθημάτων, κλπ., καθώς και στο πλήρες κείμενο (full-text) των συγγραμμάτων και των «μαθησιακών αντικειμένων».
- **Δημοφιλή Βιβλία:** Παρουσίαση των συγγραμμάτων ανάλογα με τον αριθμό των μεταφορτώσεων (downloads), καθώς και των πιο «δημοφιλών» συγγραμμάτων ανά Θεματική Πρόσκληση.
- **Συλλογές E-Books:** Παρουσίαση των συγγραμμάτων ανά Θεματική Πρόσκληση.
- **Εξελιγμένη Πλοήγηση:** Δυνατότητα αναζήτησης και περιήγησης στο περιεχόμενο του Αποθετηρίου επιλέγοντας τη συλλογή, τον τίτλο, τον/τους συγγραφέα/-είς, τη θεματική ταξινόμηση⁹, το είδος τεκμηρίου (π.χ. κύριο σύγγραμμα, βοήθημα, κεφάλαιο, πολυμεσικό/διαδραστικό αντικείμενο κ.λπ.), το ίδρυμα/σχολή/τμήμα.
- **Πρόσφατες Υποβολές:** Παρουσιάζονται τα συγγράμματα και τα «μαθησιακά αντικείμενα» τα οποία έχουν υποβληθεί πιο πρόσφατα.

Εικόνα 1. Αρχική σελίδα Αποθετηρίου.

⁸ Η τελευταία έκδοση του HEAL-Meta στον σύνδεσμο http://orpheus.cn.ntua.gr/schemas/heal/heal_v1.3.8.xsd

⁹ Ο «Κατάλογος Θεματικών Όρων» της Δράσης «Κάλλιπος» (http://www.kallipos.gr/images/thematikoi_oro/subject%20terms%201.pdf) αξιοποιείται, μεταξύ άλλων, στην κατάταξη των ακαδημαϊκών ηλεκτρονικών συγγραμμάτων (και βοηθημάτων) σε κατηγορίες (θεματική περιγραφή), καθώς και στην αναζήτηση και ανάκτηση των βιβλίων και των «μαθησιακών αντικειμένων» στο Αποθετήριο της Δράσης.

Επιπλέον, η σελίδα του συγγράμματος περιλαμβάνει τις ακόλουθες πληροφορίες:

- **Πληροφορίες Τίτλου:** τίτλος, συγγραφείς, κριτικός αναγνώστης, σχολή/τμήμα όπου χρησιμοποιείται το σύγγραμμα, θέματα (θεματικές κατηγορίες) και λέξεις-κλειδιά.
- **Περιγραφή:** περιλαμβάνει την περίληψη.
- **Πληροφορίες Τεκμηρίου:** είδος τεκμηρίου, μοναδική ηλεκτρονική διεύθυνση (handle), κωδικός ISBN, το μοναδικό αναγνωριστικό (ID) Ευδόξου, βιβλιογραφική αναφορά, τη γλώσσα συγγραφής, τη λίστα με τα κεφάλαια που το συνθέτουν, αναφορά στην άδεια χρήσης με την οποία διατίθεται, τα σχετικά μαθήματα για τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί, αναφορά στους συντελεστές της συγγραφικής προσπάθειας (για γλωσσική/γραφιστική επιμέλεια και τεχνική επεξεργασία), αριθμός έκδοσης και τυχόν ειδικές προϋποθέσεις για την πρόσβαση στο περιεχόμενο.

**Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά
Συγγράμματα και Βοηθήματα**
www.kallipos.gr

«Άναψε ένα βιβλίο και μπες στο νέο κόσμο της γνώσης»

Αρχική

Αναζήτηση

Σύνθετη Αναζήτηση

ΕΛ / Eng

1

Πλοήγηση

- Συλλογές
- Σύγγραμμα
- Συγγραφείς
- Τίτλος
- Είδος Τεκμηρίου
- Θέμα
- Σχολή/Τμήμα

Πληροφορίες Τίτλου

Τίτλος:	Πόλη και φύση
Υπότιτλος:	Θεωρίες της φύσης στον πολεοδομικό σχεδιασμό
Συγγραφείς:	ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
Κρατικός Αναγνώστης:	ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
Σχολή/Τμήματα:	ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ
Θέμα:	ΧΩΡΟΤΑΣΙΑ/ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ/ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΟΚΛΙΜΑΚΑΣ
Λέξεις-κλειδιά:	ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΣΥΜΠΛΗΓΗ ΠΟΛΗ, ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΥΣΗ, ΦΥΣΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΠΟΛΕΙΣ, ΑΣΤΙΚΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΙΣΜΟΣ, ΝΕΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΦΙΛΙΚΕΣ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ, ΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΚΡΙΣΗ

Περιγραφή

Περίληψη:
Το βιβλίο πραγματεύεται τις μεταλλασσόμενες θεωρήσεις της σχέσης της πόλης με τη φύση στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι καταβολές των εννοιών της αστικής βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας σε πρώιμες εκδόσεις του περιβαλλοντικού κινήματος και αναδεικνύονται σημαντικές σύγχρονες μεταπολίσεις. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στον τρόπο που εννοολογείται η φύση και επιδιώκεται η ένταξη ή η σύζευξη της με την πόλη στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Η συζήτηση για τη βιώσιμη και ανθεκτική πόλη αναφέρεται στις επιμέρους θεματικές της και καταγράφονται ενδεικτικά στοιχεία της περιβαλλοντικής προσαρμογής σε κάθε θεματική. Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στην διερεύνηση των αστικών μορφών που τρωθούντα ως βιώσιμες. Παρουσιάζονται υλοποιημένα παραδείγματα νέων γειτονιών και υπαρχουσών πόλεων που επιδιώκουν μία νέα σχέση με το περιβάλλον μέσα από συνολικές και πολυεπίπεδες αστικές στρατηγικές. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται κριτικές προσεγγίσεις στη σύγχρονη αντίληψη της σχέσης της πόλης με τη φύση, με έμφαση στον σύγχρονο λόγο της αστικής πολιτικής οικολογίας. Η κριτική εκκενεί από μία διαφορετική εννοιολογία της φύσης που αμφισβητεί τον διανοητικό διαχωρισμό της από την κοινωνία. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας εννοιολογίας αναδεικνύονται οι πολιτικές διαστάσεις των περιβαλλοντικών προβλημάτων της πόλης. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου φωτίζονται πτυχές της σχέσης της ελληνικής αστικοποίησης με το περιβάλλον όπως αυτές αναδεικνύονται μέσα από τη μελέτη της επίσημης κρατικής πολιτικής, του θεσμικού πλαισίου της πολεοδομίας και μεμονωμένων αστικών πολιτικών και παρεμβάσεων.

Πίνακας Περιεχομένων:
(-)
Κεφάλαιο 1. Καταβολές και μεταπολίσεις στο περιβαλλοντικό κίνημα: Από την φυσιοκρατία στην αστική ανθεκτικότητα
1.1 Η πόλη και οι απαρχές του περιβαλλοντικού κινήματος
1.2 «Οικισμοί» και τα «όρια της ανάπτυξης»
1.3 Βιώσιμη ανάπτυξη
1.4 Κλιματική αλλαγή και αστική ανθεκτικότητα
Κεφάλαιο 2. Από την κητούπολη στην «πόλη-οικουστισμα»
2.1 Κητούπολη, ο τρίτος μαγνήτης
2.2 Η φύση στην πόλη-μηχανή
2.3 Βιολογικές μεταφορές
2.4 Η βιώσιμη πόλη
2.5 Η πόλη ως οικουστισμα: Ξεναγεδιδόοντας τον αστικό μεταβολισμό
2.6 Ζητήματα της αστικής ανθεκτικότητας
Κεφάλαιο 3. Βιώσιμες αστικές μορφές και μετασχηματισμοί της υπαρχουσας πόλης
3.1 Συμπληγής πόλη και εξυπη ανάπτυξη
3.2 Η γειτονία ως μονάδα αλλαγής
3.3 Η επεξεργασία στην αστικότητα: Brownfields και "πράσινη" γειτονιά
3.4 Μετασχηματίζοντας την υπαρχουσα πόλη
Κεφάλαιο 4. Κριτικές προσεγγίσεις της αστικής βιωσιμότητας
4.1 Οικουμενικές διαστάσεις της αστικής βιωσιμότητας
4.2 Ο διαχωρισμός της φύσης από την κοινωνία
4.3 Αστική πολιτική οικολογία
4.4 Περιβαλλοντική δικαιοσύνη και ο περιβαλλοντισμός των φυτωχών
Κεφάλαιο 5. Βιώσιμη αστική ανάπτυξη στην Ελλάδα
5.1 "Green growth" και αστικοποίηση "καλού σχεδίου"
5.2 Το θεσμικό πλαίσιο της αστικής βιωσιμότητας
5.3 Η "πράσινη" ταυτότητα της Θεσσαλονίκης
(-)

Ημερομηνία Δημοσίευσης: 11-Ιαν-2016

Πληροφορίες Τεκμηρίου

Είδος Τεκμηρίου: Σύγγραμμα
URI: <http://hdl.handle.net/11419/563>
ISBN: 978-960-603-175-5
ID Ευδόξου: 320028
Βιβλιογραφική Αναφορά: ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Ε., 2016. Πόλη και φύση. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/563>
Γλώσσα: Ελληνικά
Αποτέλεσμα από: 1. Καταβολές και μεταπολίσεις στο περιβαλλοντικό κίνημα: Από την φυσιοκρατία στην αστική ανθεκτικότητα
2. Η φύση στον πολεοδομικό σχεδιασμό: Από την κητούπολη στην πόλη – οικουστισμα
3. Βιώσιμες αστικές μορφές και μετασχηματισμοί της υπαρχουσας πόλης
4. Κριτικές προσεγγίσεις της αστικής βιωσιμότητας
5. Βιώσιμη αστική ανάπτυξη στην Ελλάδα
Άδεια Χρήσης: Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή
Σχετικά Μαθήματα: 1. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ-ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
2. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ-ΘΕΩΡΙΑ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
3. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ-ΘΕΩΡΙΑ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
4. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ-ΘΕΩΡΙΑ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
5. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ-ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
6. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ) [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
7. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
8. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ (ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ) [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
9. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ]
(-)

Εμφανίζεται στις συλλογές: Επιστήμες Μηχανικών και Πληροφορική

2

Σχετικά με το Κάλλιπος

Συχνές Ερωτήσεις Βοήθεια Επικοινωνία

Σχετικοί Σύνδεσμοι

www.seab.gr
www.kallipos.gr

3

Αρχειά σε αυτό το τεκμήριο:

Μορφότυπο	Μέγεθος	Περιγραφή	Κατεβάστε	Δείτε
Adobe PDF	72,39 MB	-	Κατεβάστε	Δείτε
Electronic Publication	299,09 MB	-	Κατεβάστε	Δείτε

Όλα τα τεκμήρια του δικτυακού τόπου προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα

Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΧΡΟΝΟ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΟΧΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ 2007-2013

Εικόνα 2. Οθόνη εγγραφής συγγράμματος στο Αποθετήριο.

20

Ουσιαστική καινοτομία της Δράσης «Κάλλιπος» αποτελεί η δυνατότητα πρόσβασης στο σύγγραμμα τόσο με την επιλογή του μορφοτύπου pdf, όσο και κυρίως, με τη μορφή epub (electronic publication), είτε ο χρήστης μεταφορτώνει το υλικό στη συσκευή της επιλογής του είτε χρησιμοποιώντας τους ενσωματωμένους αναγνώστες (e-readers) του Αποθετηρίου. Η επιλογή του μορφοτύπου epub επιτρέπει την ανάγνωση των συγγραμμάτων από ψηφιακούς αναγνώστες και την αξιοποίηση όλων των εξελεγκμένων χαρακτηριστικών τους, όπως προσαρμόσιμη ροή κειμένου (reflowable), εύκολη πλοήγηση, αναζήτηση, εισαγωγή σημειώσεων, διαδραστικό/πολυμεσικό υλικό κ.λπ.).

4. Συζήτηση – Συμπεράσματα

Η Δράση «Κάλλιπος» είναι η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια μαζικής εισαγωγής ηλεκτρονικών εκπαιδευτικών εγχειριδίων (συγγραμμάτων) στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, εφόσον παρέχει δυνατότητα πρόσβασης σε περισσότερα από 520 -Ανοικτής Πρόσβασης- ηλεκτρονικά συγγράμματα, υιοθετώντας τις διεθνείς πρακτικές, δηλαδή παροχή πρόσβασης τόσο στο σύνολο του υλικού (ολόκληρο σύγγραμμα) όσο και ανά κεφάλαιο. Η πρόσβαση στο περιεχόμενο προσφέρεται με χρήση των μορφοτύπων pdf (μορφή κατάλληλη για εκτύπωση) και epub (μορφή κατάλληλη για χρήση σε ψηφιακούς αναγνώστες). Επιπλέον της άμεσης πρόσβασης στο συγγραφικό υλικό, το ηλεκτρονικό βιβλίο προσφέρει δυνατότητες όπως: εύκολη ανανέωση από τους δημιουργούς/διδάσκοντες, αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας σε ό, τι αφορά την αναπαράσταση της πληροφορίας (εικόνες, βίντεο, ήχος, διάδραση) και άμεση επικοινωνία του διδάσκοντος με τους φοιτητές. Συνοπτικά, τα επιτεύγματα της Δράσης «Κάλλιπος» επικεντρώνονται στους κάτωθι τομείς:

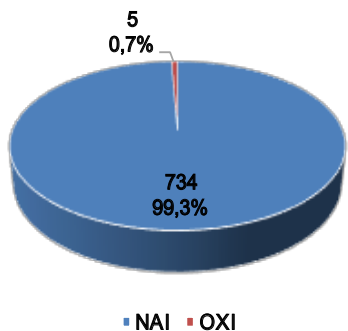
Διαθέσιμο Υλικό – Ανοικτή Πρόσβαση

Έχουν αναρτηθεί περισσότερα από 520 ηλεκτρονικά βιβλία στο Αποθετήριο της Δράσης, που καλύπτουν πολλές Θεματικές Περιοχές και αξιοποιούνται ήδη από τους διδάσκοντες, καθώς περίπου ένας (1) στους δέκα (10) Καθηγητές ΑΕΙ έχει αρχίσει να χρησιμοποιεί ή θα χρησιμοποιήσει ηλεκτρονικό σύγγραμμα στη διδασκαλία κάποιου ακαδημαϊκού μαθήματος. Η συλλογή του ψηφιακού Αποθετηρίου «Κάλλιπος» αντιστοιχεί στο 5% περίπου των τίτλων που μοιράζονται μέσω της υπηρεσίας «Εύδοξος» (ή στο 20%, περίπου, αν ληφθούν υπόψη μόνο οι τίτλοι των οποίων η διανομή ξεπερνά τα 100 αντίτυπα ανά έτος). Με την ολοκλήρωση της πιλοτικής εφαρμογής της Δράσης «Κάλλιπος», αφενός ενισχύθηκε η εξοικείωση των διδασκόντων και των φοιτητών στη χρήση εναλλακτικών μορφών περιεχομένου (δηλαδή συγγραμμάτων σε ηλεκτρονική μορφή) και αφετέρου αναγνωρίστηκε, και από τους Έλληνες Καθηγητές, η αξία της υιοθέτησης της πολιτικής Ανοικτής Πρόσβασης στη διάθεση του επιστημονικού περιεχομένου.

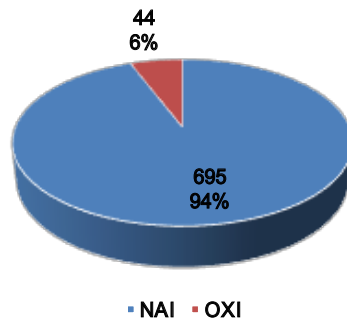
Δυναμικό ανθρωποδίκτυο Συντελεστών

Η μαζική συμμετοχή της Ακαδημαϊκής και Ερευνητικής Κοινότητας στη Δράση «Κάλλιπος» είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός ανθρώπινου δικτύου περίπου 4.000 μελών (συγγραφείς, αξιολογητές, κριτικοί αναγνώστες, συντελεστές συγγραφικής προσπάθειας). Μέσω της συμμετοχής τους στη Δράση «Κάλλιπος», οι συμμετέχοντες «εκπαιδεύτηκαν» σε ορθές πρακτικές συγγραφικής προσπάθειας, μνήθηκαν στις τελευταίες τεχνικές εξελίξεις και ενημερώθηκαν για τα σύγχρονα εργαλεία ανάπτυξης εκπαιδευτικού περιεχομένου, καθώς και για θέματα διαχείρισης και εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων υλικού τρίτων. Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί το πιο αξιόλογο κεφάλαιο στην υποστήριξη του εγχειρήματος της Δράσης «Κάλλιπος» να ισχυροποιήσει την πρόσβαση της ακαδημαϊκής, ερευνητικής και φοιτητικής κοινότητας, ελληνικής και διεθνούς -μέσω διαδικτύου- σε ελληνικό ακαδημαϊκό περιεχόμενο ιδιαίτερης επιστημονικής αξίας.

Προς επίρρωση των ως άνω διαπιστώσεων, παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποίησε η Δράση «Κάλλιπος» στους συμμετέχοντες συγγραφείς και κριτικούς αναγνώστες (βλ. και υποενότητα 3.1 για τα στοιχεία της έρευνας). Ειδικότερα, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα επιθυμεί να χρηματοδοτηθεί η δημιουργία νέων βιβλίων (99,3%) και μάλιστα θα συμμετείχε εκ νέου στη Δράση (94%) – (βλ. *Σχήμα 7* και *Σχήμα 8*).

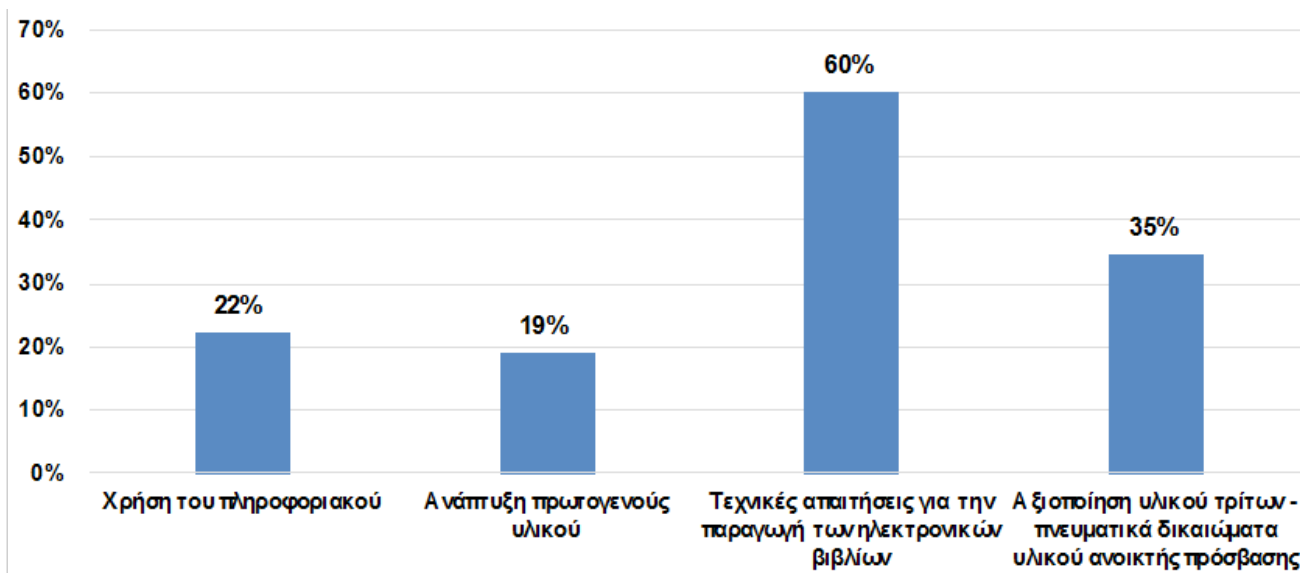
Σχήμα 7. Πιστεύετε ότι πρέπει να χρηματοδοτηθεί η δημιουργία περισσότερων ηλεκτρονικών βιβλίων;

Σχήμα 8. Θα συμμετείχατε σε μια νέα συγγραφική προσπάθεια;

Με βάση την ίδια έρευνα, το 80% των συμμετεχόντων πιστεύει ότι πρέπει να χρηματοδοτηθεί η παραγωγή επιστημονικού περιεχομένου και στην αγγλική γλώσσα, επίσης συγγραμμάτων και για φοιτητές μεταπτυχιακού επιπέδου, καθώς και βιβλίων για τις ανάγκες της διά βίου εκπαίδευσης.

Οι υπεύθυνοι της Δράσης, αφού μελέτησαν και αξιοποίησαν τα δεδομένα-απότοκο της εξέλιξής της, καθώς και τους παρακάτω τομείς, τους οποίους και υπέδειξαν οι συμμετέχοντες ως τους τομείς στους οποίους θα έρχονταν μεγαλύτερη υποστήριξη (βλ. **Σχήμα 9**),

Σχήμα 9. Τομείς στους οποίους οι χρήστες επιθυμούν μεγαλύτερη υποστήριξη.

και αποσκοπώντας στη βελτιστοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών -ενόψει του δεύτερου σταδίου χρηματοδότησης για ανάπτυξη νέων ηλεκτρονικών συγγραμμάτων- έχουν καταγράψει επακριβώς τις απαιτούμενες επεμβάσεις στα «προβληματικά» πεδία που επιδέχονται βελτίωση, ως εξής:

Τεχν(ολογ)ικά ζητήματα

Θέμα προς διευθέτηση: Οι Συγγραφικές Ομάδες, ενώ, θεωρητικά είχαν κατανοήσει τις νέες τεχνολογικές δυνατότητες του ηλεκτρονικού βιβλίου, στην πράξη δεν διέθεταν την απαραίτητη εξοικείωση με τα τεχνικά εργαλεία ανάπτυξης του Πρωτογενούς Υλικού και περαιτέρω προσαρμογής του, ώστε, τελικά, να καταστεί διαδραστικό και πολυμεσικό.

Προτεινόμενη λύση: δημιουργία ειδικών ομάδων τεχνικών, με εξειδίκευση στη δημιουργία και προσαρμογή εργαλείων ανάπτυξης υλικού με πρόσβαση από το διαδίκτυο (*web based*), προτύπων (*templates*) δημιουργίας συγγραφικού υλικού -συμβατών με τα παραδοσιακά εργαλεία συγγραφής- καθώς και εξειδικευμένων Οδηγών Πρωτογενούς Υλικού.

Ροές εργασίας – χρονοδιαγράμματα

Θέμα προς διευθέτηση: Ο χρονικός περιορισμός των 12 μηνών για συγγραφή ενός επιστημονικού συγγράμματος κρίθηκε, από το σύνολο των συμμετεχόντων, ως μη ικανοποιητικός, ειδικά στις περιπτώσεις που ο συγγραφέας δεν είχε ώριμο συγγραφικό υλικό μεγάλης έκτασης. Επιπλέον, η μη αυστηρά οριοθετημένη χρονικά διάκριση των ρόλων της Συγγραφικής Ομάδας (συγγραφή – επιμέλεια/κριτική ανάγνωση – τεχνική επεξεργασία) καθυστερούσε την παράδοση του ολοκληρωμένου συγγράμματος της Συγγραφικής Ομάδας.

Προτεινόμενη λύση: η αύξηση του οριζόμενου ως χρόνου συγγραφής από τους 12 στους 15 μήνες, και ο σαφώς οριοθετημένος χρονικά διαχωρισμός των υπόλοιπων συγγραφικών εργασιών, δηλαδή, περιθώριο ενός (1) μήνα για γλωσσική επιμέλεια, ενός (1) μήνα για γραφιστική επεξεργασία και ενός (1) μήνα για τους τελικούς τεχνικούς ελέγχους.

Εκπαιδευτική διάσταση – Πνευματικά δικαιώματα

Θέμα προς διευθέτηση: Το υποβεβλημένο συγγραφικό υλικό συχνά δεν υιοθετούσε τις καθιερωμένες πρακτικές για την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού όπως έχουν προκύψει από τα νέα εκπαιδευτικά δεδομένα, ώστε το βιβλίο να είναι σύγχρονο και να ανταποκρίνεται στις επικαιροποιημένες ανάγκες του επιστημονικού πεδίου που πραγματεύεται. Ουσιώδη προβλήματα ανέκυπταν επίσης σε ό, τι αφορά τη διάρθρωση/γλώσσα/οπτικό και άλλου είδους υλικό των συγγραμμάτων, καθώς και αναφορικά με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Η έλλειψη οργανωτικής δομής, εμπειρίας και γνώσεων σε θέματα εκκαθάρισης δικαιωμάτων από την πλευρά των συγγραφέων, όπως επίσης και η αναπαραγωγή και διανομή των έργων με Ανοικτή Πρόσβαση, αύξαναν τις πιθανότητες προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας έργων τρίτων.

Προτεινόμενη λύση: η ευαισθητοποίηση της Ακαδημαϊκής και Ερευνητικής Κοινότητας και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, για την Ανοικτή Πρόσβαση, καθώς επίσης και η δημιουργία μηχανισμών αξιολόγησης και επικαιροποίησης των ακαδημαϊκών συγγραμμάτων με βασικά κριτήρια τον βαθμό συσχέτισης με το διδασκόμενο μάθημα, την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών και τη διάρθρωση/δομή, η γλώσσα/έκφραση. Συνοπτικά, προτείνεται η εισαγωγή ενός νέου συστήματος αξιολόγησης των συγγραμμάτων σε τρία επίπεδα και συγκεκριμένα: (α) αξιολόγηση από τον διδάσκοντα, ο οποίος έχει αναλάβει και την κύρια ευθύνη της επιλογής, (β) αξιολόγηση από μια ανεξάρτητη Επιτροπή (ανά επιστημονικό αντικείμενο) και (γ) αξιολόγηση από τους φοιτητές.

Καταλήγοντας, τονίζεται ότι η τεχνογνωσία και το ανθρωποδίκτυο που έχουν αποκτηθεί/δημιουργηθεί στο πλαίσιο της Δράσης «Κάλλιπος» πρέπει να αξιοποιηθούν στην κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού του συστήματος διάθεσης συγγραμμάτων στους φοιτητές, είτε αυτά είναι έντυπα είτε ηλεκτρονικά. Η περαιτέρω ενίσχυση και συνέχιση της Δράσης «Κάλλιπος» θα συμβάλει στο να αντιμετωπιστούν τα θεσμικά, εκπαιδευτικά και επιστημονικά θέματα όσο και μια σειρά από τεχνικά και οικονομικά ζητήματα, και θα την «εδραιώσει» ως την κατεξοχήν προσπάθεια για τη δημιουργία, δημοσίευση και πρόσβαση -για όλους- σε αξιολογημένα, υψηλής ποιότητας επιστημονικά συγγράμματα, προορισμένα για αξιοποίηση από την ελληνική Ακαδημαϊκή και Ερευνητική Κοινότητα.

5. Βιβλιογραφία

- Hilton III, J. L. & Wiley, D. (2011). Open access textbooks and financial sustainability: A case study on Flat World Knowledge. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 12(5), 18-26. Retrieved February 29, 2016, from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/960/1860>
- IEEE Standard for Learning Object Metadata (2002). In *IEEE Std 1484.12.1-2002*. doi: 10.1109/IEEESTD.2002.94128. Retrieved February 29, 2016, from <http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=1032843&isnumber=22180>
- Jeong, H. (2012). A comparison of the influence of electronic books and paper books on reading comprehension, eye fatigue, and perception. *The Electronic Library*, 30(3), 390-408. Retrieved February 29, 2016, from <http://www.emeraldinsight.com/loi/el>
- Κουής, Δ., Δήμου, Α., Αναστασοπούλου, Χ. & Κουτσιλέου, Σ. (2015). Ηλεκτρονικά Συγγράμματα «Ανοικτής Πρόσβασης» - Μια πρόκληση για την Πολυτεχνειακή κοινότητα του ΕΜΠ. *Πολυτεχνειακά Νέα*, 1(1). Ανακτήθηκε 29 Φεβρουαρίου, 2016, από http://journals.lib.ntua.gr/index.php/polytexneiaka_nea/article/viewFile/930/900

- Kouis, D. & Konstantinou, N. (2014). Electronic Textbooks Advantages and Challenges for the Hellenic Higher Education and Publishing Community. *Library Review*, 63(6/7), pp. 531-543. Retrieved February 29, 2016, from <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/LR-06-2014-0074>
- Λακασάς, Α. (2011, 6 Μαρτίου). Το σκάνδαλο με τα συγγράμματα ΑΕΙ. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε 29 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://www.kathimerini.gr/420783/article/epikairothta/ellada/to-skandalo-meta-sygggrammata-aei>
- Μάστορας, Ν. (2012, 22 Οκτωβρίου). Η μαύρη τρύπα των συγγραμμάτων. *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε 29 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://www.tanea.gr/news/greece/article/4761933/?iid=2>
- Μήτρου, Ν. (2015). *Η Δράση «Κάλλιπος» για την ελληνική Ακαδημαϊκή και Ερευνητική Κοινότητα*. Ανακτήθηκε 29 Φεβρουαρίου, 2016, από http://www.kallipos.gr/images/20151127_EpistimonikoSinedrio/20151127_NikolaosMitrou.pdf
- Marques de Oliveira, S. (2012). E-textbooks usage by students at Andrews University: A study of attitudes, perceptions, and behaviors. *Library Management*, 33(8/9), 536-560. Retrieved February 29, 2016, from <http://docs.lib.purdue.edu/iatul/2012/papers/32/>
- Morris-Babb, M. & Henderson, S. (2012). An Experiment in Open-Access Textbook Publishing: Changing the World One Textbook at a Time 1. *Journal of Scholarly Publishing*, 43(2), 148-155. Retrieved February 29, 2016, from http://muse.jhu.edu/journals/journal_of_scholarly_publishing/v043/43.2.morris-babb.html
- Muir, L. & Hawes, G. (2013). The case for e-book literacy: undergraduate students' experience with e-books for course work. *The Journal of Academic Librarianship*, 39(3), 260-274. Retrieved February 29, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1016/j.acalib.2013.01.002>
- Ολοκληρωμένη πρόταση για τη μεταρρύθμιση του πλαισίου διάθεσης Ακαδημαϊκών Συγγραμμάτων. (2016, 2 Φεβρουαρίου). Ανακτήθηκε 29 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://www.seab.gr/index.php/el/announcements-gr/347-2-2-2016>
- Rockinson-Szapkiw, A. J., Courduff, J., Carter, K. & Bennett, D. (2013). Electronic versus traditional print textbooks: A comparison study on the influence of university students' learning. *Computers & Education*, 63, 259-266. Retrieved February 29, 2016, from <http://static.trogu.com/documents/articles/palgrave/references/rockinson%20Electronic%20versus%20traditional%20print%20textbooks.pdf>
- Σπανός, Δ. (2015). *Παρουσίαση Ελληνικού Συσσωρευτή Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Βιβλίων*. Ανακτήθηκε 29 Φεβρουαρίου, 2016, από http://www.seab.gr/images/parousiaseis_20151127/20151127_DimitriosSpanos.pdf
- Velagić, Z. (2014). The discourse on printed and electronic books: analogies, oppositions, and perspectives. *Information research*, 19(2). Retrieved February 29, 2016, from <http://www.informationr.net/ir/19-2/paper619.html#.Vs4AWvmLTIU>
- Wilson, T.D. (2014). The e-book phenomenon: a disruptive technology. *Information Research*, 19(2) paper 612. Retrieved February 29, 2016, from <http://InformationR.net/ir/19-2/paper612.html>

Δημήτρης Κουής

Ο Δημήτρης Κουής είναι Μηχανικός Η/Υ και Πληροφορικής και Διδάκτωρ Επικοινωνιών, Ηλεκτρονικής και Συστημάτων Πληροφορικής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Από το 2007 είναι Επιστημονικός Συνεργάτης στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης και από το 2004 εξωτερικός συνεργάτης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Σταυρούλα Χριστάκη

Η Σταυρούλα Χριστάκη είναι κοινωνιολόγος, απόφοιτος του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχει εργαστεί σε δομές συμβουλευτικής & κοινωνικής υποστήριξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων και έχει διδάξει μαθήματα επαγγελματικού προσανατολισμού στη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών της Αθήνας. Από τον Απρίλιο του 2005 έως και τον Μάρτιο του 2013 εργάστηκε ως ερευνητικός συνεργάτης σε χρηματοδοτούμενα έργα ΕΣΠΑ στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Το χρονικό διάστημα 2013-2016 εργάστηκε στην Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα» και σήμερα εργάζεται ως υπεύθυνη του Τμήματος Εκδόσεων & Διασφάλισης Ποιότητας του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου («Σπουδές στην Εκπαίδευση»), πτυχιούχος ελληνικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ. Έχει διδάξει σε ιδιωτική εκπαίδευση, σε ΑΣΕΙ και σε ΣΣΥ, ενώ από το 2007 εργάζεται στα έργα της Οριζόντιας Δράσης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Χριστίνα Αναστασοπούλου

Η Χριστίνα Αναστασοπούλου είναι πτυχιούχος του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών και κατέχει MSc από το Πανεπιστήμιο Simmons της Βοστώνης, ΗΠΑ με αντικείμενο Βιβλιοθηκονομία και Επιστήμη της Πληροφόρησης, καθώς και MA από το Πανεπιστήμιο Harvard, με αντικείμενο «Διοίκηση & Διαχείριση». Επίσης είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στη «Διδακτική της Τεχνολογίας και Ψηφιακά Συστήματα», με ειδίκευση στην Ηλεκτρονική Μάθηση, από το Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Έχει εργαστεί 12 χρόνια σε διάφορες θέσεις στις βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Harvard, στη συνέχεια στην Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» ως Συντονίστρια του Κέντρου Επεξεργασίας Δεδομένων Διαπίστευσης, Εργαστηριακός Συνεργάτης στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Επιστήμης της Πληροφόρησης του ΤΕΙ Αθήνας, σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του ΕΜΠ, και τέλος στη δράση «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα».

Γιώργος Βεράνης

Ο Γιώργος Βεράνης είναι Πτυχιούχος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Οικονομικών & Κοινωνικών Σπουδών και κατέχει Μεταπτυχιακό στο ίδιο Πανεπιστήμιο, με γνωστικό αντικείμενο στα Πληροφοριακά Συστήματα και ειδικότερα στην ανάπτυξη, σχεδίαση και διαχείριση πληροφοριακών συστημάτων. Είναι διαχειριστής πληροφοριακών υποδομών του ΣΕΑΒ και έχει συμμετάσχει στην ανάπτυξη αρκετών έργων πληροφορικής που χρησιμοποιούνται ευρέως στον Ακαδημαϊκό χώρο. Ενώ από το 2006 εργάζεται κυρίως σε Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και έχει αναπτύξει συστήματα για τις Βιβλιοθήκες τα οποία έχει διαθέσει ως ελεύθερο λογισμικό.

Αικατερίνη Βράττη

Η Αικατερίνη Βράττη είναι Δικηγόρος και μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Είναι απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (2009) και του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου (2005). Επίσης, κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών από το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τομέα Α' Ιδιωτικού Δικαίου της ίδιας Νομικής Σχολής (2012). Έχει εργαστεί ως εξωτερικός συνεργάτης της ΑΕ Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας (2010-2011) και ως σύμβουλος του Ειδικού Γραμματέα Ανώτατης Εκπαίδευσης του ΥΠΟΠΑΙΘ (2010-2012). Σήμερα εργάζεται ως νομική σύμβουλος της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα» του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, ενώ παράλληλα διατηρεί δικό της δικηγορικό γραφείο ειδικευόμενο σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, εργατικού, αστικού και δημοσίου δικαίου.

Ελένη Γουσσούλη

Αποφοίτησε από τη Σχολή Δημόσιας Διοίκησης με κατεύθυνση Δημόσιας Οικονομικής του Πάντειου Πανεπιστημίου το 2007. Έπειτα, εργάστηκε στην Κεντρική Βιβλιοθήκη του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου για 2 χρόνια και στη συνέχεια στη Γραμματεία Προπτυχιακών φοιτητών της Σχολής Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών. Στη συνέχεια, εργάστηκε στη Διεύθυνση Διοικητικού Προσωπικού του ΕΜΠ ενώ τα τρία τελευταία χρόνια υπήρξε συνεργάτης στα «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα» (Δράση «Κάλλιπος») του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών στο ΕΜΠ. Σήμερα εργάζεται στο Γραφείο Διασύνδεσης του ΕΜΠ.

Αναστασία Δήμου

Είναι απόφοιτος του Τμήματος Αρχαιονομίας και Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος με τίτλο “Cultural Management” του Πανεπιστημίου του Northumbria.

Γνωρίζει αγγλικά, ιταλικά, γαλλικά και ισπανικά.

Η επαγγελματική της σταδιοδρομία ξεκινά το 2004, όπου εργάστηκε ως βιβλιοθηκονόμος στο νεοσύστατο βιβλιοπωλείο PROSPERUS συμβάλλοντας ενεργά στην οργάνωσή του και στον καθορισμό της δομής του έως το 2006. Επιπλέον, από το 2006 έως το 2008 εργάστηκε στον Οργανισμό Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ) ως βιβλιοθηκονόμος έχοντας το ρόλο του συντονιστή μίας ομάδας είκοσι (20) ατόμων (βιβλιοθηκονόμων και επιστημόνων Πληροφορικής) που συστάθηκε στο πλαίσιο του έργου που είχε αναλάβει ο Οργανισμός για την ανάπτυξη και αναβάθμιση των βιβλιοθηκών του. Στη συνέχεια, και για σύντομο χρονικό διάστημα εργάστηκε στην εταιρεία AMS ως αρχινομόμος για την τεκμηρίωση του αρχαιακού υλικού των Γενικών Αρχείων του Κράτους (ΓΑΚ). Κατόπιν, από το 2008 έως το 2013 εργάστηκε ως βιβλιοθηκονόμος στο Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος συμβάλλοντας στην οργάνωση της βιβλιοθήκης, ενώ ήταν υπεύθυνη για την παραμετροποίηση του βιβλιοθηκονομικού συστήματος, τη διαχείριση του συστήματος και των υποσυστημάτων του. Τέλος, από το 2013 έως το 2016 εργάστηκε ως βιβλιοθηκονόμος στον Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) στο έργο «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα», της Δράσης Κάλλιπος, με αρμοδιότητες τη δημιουργία καταλόγου επιστημονικών θεματικών όρων, τον σχεδιασμό εγγραφών μεταδεδομένων, τη διαχείριση μεταδεδομένων και τον έλεγχο και αξιολόγηση των ενδιάμεσων και τελικών υποβολών των βιβλίων.

Κυριάκος Διακονικολάου

Ο Κυριάκος Διακονικολάου έχει ασχοληθεί τα τελευταία πέντε έτη ως τεχνικός υπεύθυνος στην ανάπτυξη μεγάλων διαδικτυακών εφαρμογών λογισμικού, με βάση τις ευέλικτες μεθοδολογίες ανάπτυξης λογισμικού XP και Scrum. Στο διάστημα αυτό, ανέλαβε το ρόλο του Product Owner και του Scrum Master σε περισσότερα από δέκα σύνθετα έργα λογισμικού με εκατοντάδες χιλιάδες τελικούς χρήστες. Για την επιτυχία των έργων αυτών ακολούθησε τις βασικές αρχές του agile manifesto και φρόντισε ώστε η ομάδα ανάπτυξης κάθε έργου να ενσωματώσει από τα πρώτα βήματα της ανάπτυξης τις αρχές του Test Driven Development (TDD) και του Continuous Integration.

Κωνσταντίνος Ελευθεριάδης

Αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο Πειραιώς από το Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων. Στη συνέχεια απέκτησε Μεταπτυχιακό Τίτλο Σπουδών στην Διοίκηση Επιχειρήσεων από το Middlesex University του Λονδίνου. Τα πρώτα 8 χρόνια της επαγγελματικής του καριέρας (1997-2005) εργάστηκε στην πολυεθνική εταιρεία Unilever Hellas AEBE ξεκινώντας ως management trainee και στη συνέχεια ως Marketing Manager & Customer Marketing Manager. Από το 2006 προσφέρει τις υπηρεσίες του σε οικονομικά θέματα στον Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είτε απευθείας είτε μέσω των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων που υλοποιούνται από τον ΣΕΑΒ.

Ευαγγελινή Ζέκου

Έλαβε το πτυχίο Φυσικής από το Πανεπιστήμιο Κρήτης. Απέκτησε το Μάστερ με τίτλο «Λείζερ και Οπτοηλεκτρονικές Διατάξεις» στο Πανεπιστήμιο του Αγίου Ανδρέα στη Σκοτία. Στη συνέχεια, έγινε κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος με τίτλο διατριβής «Ηλεκτρομαγνητικά Επαγόμενη Διαφάνεια και Λείζερ χωρίς Αναστροφή Πληθυσμού» από το Πανεπιστήμιο του Αγίου Ανδρέα. Ήταν εργαστηριακή συνεργάτης στο Μάστερ και συν-δίδασσε σε μαθήματα του πρώτου έτους στο ίδιο Πανεπιστήμιο της Σκοτίας. Εργάστηκε ως καθηγήτρια Φυσικής στο ιδιωτικό σχολείο «Μ. Βάσκα». Εργάστηκε στη βιομηχανία των τηλεπικοινωνιών ως εισηγήτρια σεμιναρίων και product manager συστημάτων οπτικών τηλεπικοινωνιών όπως DWDM/SDH/PDH δικτύων. Εργάστηκε στην επιμέλεια εκδόσεων Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων (Δράση Κάλλιπος) του ΣΕΑΒ στο ΕΜΠ. Σήμερα εργάζεται στην Κεντρική Βιβλιοθήκη του ΕΜΠ. Παράλληλα εργάζεται ως εργαστηριακή συνεργάτης στο τμήμα των Μηχανικών Ενεργειακής Τεχνολογίας του ΤΕΙ Αθήνας.

Μαρία Θάνου

Αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο Πειραιώς από το Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων. Από το 1993 έως το 1999 εργάστηκε ως λογίστρια σε λογιστικά γραφεία ή σε λογιστήρια διαφόρων εταιρειών. Το διάστημα 1999 - 2002 ήταν υπεύθυνη του τμήματος προϋπολογισμού και λογιστηρίου στην πολυεθνική εταιρεία PHILIP MORRIS HELLAS AEBE. Από το 2002 εργάζεται ως ΙΔΑΧ στον ΕΛΚΕ ΕΜΠ και απασχολείται στη διαχείριση των συγχρηματοδοτούμενων έργων που υλοποιούνται από τον ΣΕΑΒ και τη διαχείριση των ηλεκτρονικών συνδρομών του ΣΕΑΒ.

Νικόλαος Κωνσταντίνου

Ο Δρ. Νικόλαος Κωνσταντίνου είναι Ερευνητής στη Σχολή Επιστήμης Υπολογιστών του Πανεπιστημίου του Μάντσεστερ. Έλαβε το διδακτορικό του από τη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ), έχοντας επίσης λάβει και δίπλωμα ηλεκτρολόγου μηχανικού από την ίδια σχολή. Έχει πολυετή εργασιακή εμπειρία τόσο στον ιδιωτικό τομέα όσο και σε δημόσιους φορείς, σε αρκετές θέσεις του κύκλου ανάπτυξης λογισμικού, καθώς και σε ερευνητικούς ρόλους σε πλήθος εθνικών και ευρωπαϊκών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στην επιστήμη δεδομένων και στη διαχείριση γνώσης. Η ερευνητική του προσπάθεια έχει οδηγήσει ως σήμερα σε πολυάριθμες δημοσιεύσεις σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά και συνέδρια. Είναι μέλος του ΤΕΕ και Senior Member του IEEE.

Φιλομήλα Λοάρη

Πτυχίο από το τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 2003 και μεταπτυχιακό στην Παιδαγωγική το 2008. Εργάστηκε στο πρόγραμμα Ψηφιοποίησης της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του ΑΠΘ από το 2005-2009. Εργασία σε ΚΕΠ το 2010-2011. Εργάστηκε στην επιμέλεια εκδόσεων Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων (Δράση Κάλλιπος) του ΣΕΑΒ στο ΕΜΠ, από Μάιο 2013 μέχρι Φεβρουάριο 2016.

Χαριτίνη Μπλιάτσιου

Το 2010 αποφοίτησε από τη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Από το 2010 εργάζεται στο Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας σε δράσεις που αφορούν τη διάδοση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική κοινότητα, με κύρια καθήκοντα τη μελέτη λειτουργικών απαιτήσεων και σύνταξη προδιαγραφών, τον έλεγχο ορθής λειτουργίας web-based εφαρμογών και τη διαχείριση της ομάδας υποστήριξης των τελικών χρηστών για υπηρεσίες που απευθύνονται στην ακαδημαϊκή κοινότητα.

Βασίλης Πολυχρονόπουλος

Ο Βασίλης Πολυχρονόπουλος είναι Πτυχιούχος του Τμήματος Ιστορίας Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1999). Αναγορεύτηκε Διδάκτωρ του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (2006). Έχει συμμετάσχει σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα ως επιστημονικός συνεργάτης. Από την 1η Νοεμβρίου 2006 εργάζεται στη Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Κατά τη θητεία του στη Μονάδα πραγματοποίησε τα ακόλουθα: Συνέταξε Ερωτηματολόγιο Συλλογής Στατιστικών Στοιχείων Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και Εγχειρίδιο Δεικτών Αξιολόγησης. Πραγματοποίησε 8 Ετήσιες Έρευνες και συνέταξε αντίστοιχες Εκθέσεις Στατιστικών Στοιχείων και 8 Εκθέσεις για το Μέσο Κόστος ελληνικών Βιβλίων. Διεξήγαγε Έρευνες για Λογαριασμό του ΥΠΕΠΘ και του ΣΕΑΒ. Συνέταξε Ηλεκτρονικό Ερωτηματολόγιο και πραγματοποίησε Ηλεκτρονικές Έρευνες Ικανοποίησης Χρηστών σε Πανεπιστήμια και ΤΕΙ της χώρας. Επιμελήθηκε τον «6ο Οδηγό Διαχείρισης Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών». Δημιούργησε στην ιστοσελίδα της Υπηρεσίας «Ηλεκτρονική Υπηρεσία ερωτήσεων και Απαντήσεων Χρηστών». Συνέταξε Οδηγό εφαρμογής του Κοινού Πλαισίου Αξιολόγησης (ΚΠΑ) και Τεχνικών Επιχειρηματικής Ευφυΐας για τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες.

Δημήτριος-Εμμανουήλ Σπανός

Ο Δρ. Δημήτριος-Εμμανουήλ Σπανός είναι υπεύθυνος της μονάδας ανάπτυξης λογισμικού του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) και μέλος της ερευνητικής ομάδας Επικοινωνιών Πολυμέσων και Τεχνολογιών Παγκόσμιου Ιστού του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ). Απόκτησε το δίπλωμα του μηχανικού και το διδακτορικό δίπλωμα από τη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του ΕΜΠ το 2005 και 2013 αντίστοιχα, και μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών το 2007. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εντοπίζονται στα πεδία του Σηματολογικού Ιστού, Συνδεδεμένων Δεδομένων και αναπαράστασης γνώσης με έμφαση στην αντιστοιχία σχεσιακών βάσεων δεδομένων με οντολογίες και τη σημασιολογική αναζήτηση σε ψηφιακές βιβλιοθήκες. Εργασίες του έχουν παρουσιαστεί σε διεθνή συνέδρια και δημοσιευτεί σε διεθνή περιοδικά με κριτές, έχοντας συγκεντρώσει πάνω από 150 ετεροαναφορές. Είναι μέλος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

Ροζίτα Ταμπακοπούλου

Η Ροζίτα Ταμπακοπούλου είναι πτυχιούχος του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΤΕΙ) Αθήνας, της Σχολής Γραφικών Τεχνών & Καλλιτεχνικών Σπουδών, του Τμήματος Γραφιστικής, με κατεύθυνση στο Κινούμενο Σχέδιο και τα Πολυμέσα. Ανήκει στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου ως φοιτήτρια του τμήματος Γραφικές Τέχνες – Πολυμέσα. Στο παρελθόν εργάστηκε στο Τμήμα των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, για την παραγωγή έντυπων κυρίως εκδόσεων. Σήμερα εργάζεται στον Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) ως υπεύθυνη Επικοινωνίας και Δημιουργικού Τμήματος, καθώς και στο Τεχνικό - Γραφιστικό Τμήμα της Κεντρικής Ομάδας Υποστήριξης της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα – Κάλλιπος» για την ορθή παραγωγή ηλεκτρονικών εκδόσεων.

Νικόλαος Μήτρου

Ο Νικόλαος Μήτρου είναι Καθηγητής στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και, από το 2010, Πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εντοπίζονται στις περιοχές των συστημάτων ψηφιακών επικοινωνιών, δικτύων υπολογιστών και αισθητήρων, δικτυακών εφαρμογών και υπηρεσιών, καθώς και τεχνολογιών γνώσης και σημασιολογικού ιστού, έχοντας σημαντικό αριθμό δημοσιεύσεων σε σχετικά διεθνή ερευνητικά περιοδικά. Έχει συμμετάσχει ενεργά σε πλήθος ερευνητικών έργων, τα περισσότερα εκ των οποίων στους τομείς των επικοινωνιών ευρείας ζώνης και δικτυακών εφαρμογών.

Ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και υπηρεσίες Πληροφοριακής Παιδείας: η ανάπτυξη της διαδικτυακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας ILSEAB

Γιάννης Κλαψόπουλος^α, Μάριος Μπαλατζάρας^α, Σοφία Ζαπουνίδου^β, Δημήτρης Πατρινός^α

^αΒιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος, 383 33, Ελλάδα

^βΒιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 54124, Ελλάδα

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά των -μέσω του διαδικτύου- παρεχόμενων ηλεκτρονικών (online) πηγών και υπηρεσιών των Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών είναι η πολύ μεγάλη αύξηση του όγκου και της διαθεσιμότητάς τους προς τους τελικούς χρήστες (προπτυχιακούς-μεταπτυχιακούς φοιτητές και διδάσκοντες). Έτσι προέκυψε, σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και στην Ελλάδα, η ανάγκη για την αποτελεσματική διαχείριση της παραπάνω πληροφορίας, με αποτέλεσμα τη συστηματική ανάπτυξη, κυρίως από τις Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες, δράσεων Πληροφοριακής Παιδείας (Information Literacy) που έχουν ως αντικείμενο την απόκτηση, από τους τελικούς χρήστες, δεξιοτήτων στην αναζήτηση, εντοπισμό, αξιολόγηση και αποτελεσματική χρήση μιας μεγάλης ποικιλίας διαθέσιμων πληροφοριακών πηγών. Σχετικά γρήγορα οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες του εξωτερικού ανέπτυξαν και πληροφοριακά συστήματα (ως υπηρεσίες) για την υποστήριξη των δράσεων της Πληροφοριακής Παιδείας, ενώ οι βιβλιοθήκες των ελληνικών ΑΕΙ έχουν μεν αρχίσει τα τελευταία χρόνια να προσφέρουν περιορισμένες, χρονικά και σε περιεχόμενο, δραστηριότητες Πληροφοριακής Παιδείας, αλλά, με μία μόνο εξαίρεση, δεν έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν πληροφοριακά συστήματα υποστήριξης τέτοιων δράσεων, κάτι που αντιμετωπίζεται με την υπηρεσία ILSEAB που παρουσιάζεται σ' αυτήν την εργασία.

Η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ανέλαβε την ανάπτυξη μίας υπηρεσίας υποστήριξης τελικών χρηστών των Βιβλιοθηκών σε θέματα Πληροφοριακής Παιδείας, στο πλαίσιο της υλοποίησης του ενταγμένου -στο ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»- Έργου ΕΣΠΑ (2007-2013) της Οριζόντιας Δράσης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Η υπηρεσία ονομάστηκε ILSEAB και αναπτύχθηκε ως παραδοτέο του Υπο-έργου «Υπηρεσίες Προστιθέμενης Αξίας για Βιβλιοθήκες και Υπηρεσίες Πληροφόρησης, Λοιπούς Φορείς και Τελικούς Χρήστες».

Η υπηρεσία ILSEAB περιλαμβάνει διαδικτυακή πύλη, ηλεκτρονική πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας, αναρτημένο ενημερωτικό και εκπαιδευτικό υλικό και υπηρεσίες Web 2.0. Στην ηλεκτρονική πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας παρέχονται τέσσερα (4) θεματικά υποδείγματα προγραμμάτων Πληροφοριακής Παιδείας (Information Literacy Programmes) για τέσσερα (4) αντίστοιχα γενικά επιστημονικά πεδία: Κοινωνικές/Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Θετικές Επιστήμες και Επιστήμες Μηχανικών, Επιστήμες Ζωής, Οικονομικές Επιστήμες. Και τα τέσσερα υποδείγματα προσφέρονται σε δύο διακριτές ομάδες χρηστών: προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η διαδικασία ανάπτυξης της υπηρεσίας, τα πρότυπα και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν, όπως και η δομή ενός υποδείγματος μαθήματος Πληροφοριακής Παιδείας. Όσον αφορά το υπόδειγμα, παρουσιάζεται με συνοπτικό τρόπο η στρατηγική που ακολουθήθηκε για τη δημιουργία του, καθώς και πληροφορίες για τη μεθοδολογία σχεδιασμού της δομής του περιεχομένου.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: πληροφοριακή παιδεία, ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, διαδικτυακές υπηρεσίες εκπαίδευσης βιβλιοθήκης

doi:

Abstract

In recent years academic libraries' end-users (undergraduate - graduate students and teachers) have an ever-growing volume of online resources and services at their disposal. The emerging need for the effective management of information overload has been made evident worldwide, Greece included. Therefore, academic libraries have engaged in organizing Information Literacy projects within the scope of developing their end users' skills in searching, accessing, evaluating and ethically using a great number of available information resources. At very early stages of this endeavor academic libraries developed information systems (as services) for supporting their information literacy programmes. The majority of hellenic academic libraries have started offering information literacy services limited to specific periods of time or to specific skills (e.g. searching) and – with only one exception – have not undertaken the development of information systems supporting information literacy activities. We suggest that the development of the ILSEAB educational platform offers a partial solution to both the limited information literacy programmes available in Greece and the literal absence of relative information systems.

The University of Thessaly Library and Information Centre undertook the development of a web service supporting end users in information literacy issues within the framework of the Digital Convergence Operational Programme NSRF (2007-2013) Project of the Hellenic Academic Libraries Link horizontal action. This service has been named ILSEAB and has been developed as a deliverable of the subproject titled “Value Added Services for Libraries and Information Services, other Institutions and End Users”.

The ILSEAB service includes a portal, an information literacy online platform, informational and educational material, as well as Web 2.0 services. The information literacy online platform provides access to samples of subject information literacy programmes for four (4) general disciplines: Humanities and Social Sciences, Science and Engineering, Life Sciences, Economic Sciences. Each one of the subject samples is provided for two different types of end users: undergraduate and postgraduate students. This paper presents the development process of the ILSEAB service, the selected standards and tools, and the structure of an information literacy programme sample. With regards to the presentation of the sample, the selected strategy for its development, including information about its content design methodology are described in brief.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: information literacy, hellenic academic libraries, online library instruction services

1. Εισαγωγή

Η δεκαετία του '90 αποτέλεσε για τα πανεπιστήμια μια πρόκληση, εξαιτίας των αυξανόμενων εκπαιδευτικών δαπανών, της συνεχώς μεταβαλλόμενης τεχνολογίας των πληροφοριών, του μεταβαλλόμενου πληθυσμού των φοιτητών και των νέων παιδαγωγικών κατευθύνσεων. Η εμφάνιση του νέου εκπαιδευτικού μοντέλου, το οποίο αντικαθιστά το παραδοσιακό μοντέλο μεταφοράς-προσφοράς γνώσης, υπογραμμίζει την ενθάρρυνση των φοιτητών για έλεγχο της μάθησής τους και ασκεί σημαντική επίδραση τόσο στα ακαδημαϊκά ιδρύματα, όσο και στις βιβλιοθήκες τους. Βασικοί άξονες αυτής της μετεξέλιξης είναι η προσωπική εξερεύνηση, η ενεργός μάθηση, η κριτική σκέψη, η συνεργατική μάθηση και το μεταβαλλόμενο περιεχόμενο.

Σ' αυτή τη νέα -περισσότερο από μία δεκαετία- κατάσταση, προτείνεται η ενσωμάτωση της Πληροφοριακής Παιδείας στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, ενέργεια-κλειδί για τη δημιουργία καλών εκπαιδευτικών προγραμμάτων (ACRL, 2000· Barbour, Gavin & Canfield, 2004· Breivik, 2005· Bundy, 2004· McNaught, 2006· Wang, 2010· Τσιμπόγλου & Παπαθεοδώρου, 2001).

Τα τελευταία χρόνια, εξάλλου, οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες καθιέρωσαν τη θέση τους ως μαθησιακοί οργανισμοί παροχής πληροφοριακών πηγών και εκπαιδευτικών πόρων. Συγχρόνως, ο εκπαιδευτικός ρόλος των βιβλιοθηκονόμων, παρά τις ορθές κριτικές και συζητήσεις αναφορικά με την παιδαγωγική τους επάρκεια και γνώσεις, αναγνωρίζεται διεθνώς (Bewick & Corral, 2010). Όπως αποδεικνύεται και από τη βιβλιογραφία (Ganster & Walsh, 2008· Hicks & Alison, 2010· Hunn & Elliot, 2005· Lau, 2007· Li, 2011· Nixon, Slebodnik & Riehle, 2009) πλήθος ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υλοποίησαν τα τελευταία χρόνια, και υλοποιούν ακόμη και σήμερα, προγράμματα και ερευνητικά έργα που αποσκοπούν στην ενίσχυση της Πληροφοριακής Παιδείας των φοιτητών τους. Σε όλες αυτές τις δράσεις υιοθετούν κατευθυντήριες γραμμές και στόχους, πρότυπα και εργαλεία αξιολόγησης και συνδυάζουν τις Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας με τις εκπαιδευτικές τεχνολογίες, τις τεχνολογίες Πληροφοριακής Παιδείας και τα εργαλεία κοινωνικής δικτύωσης, δημιουργώντας έτσι εφαρμογές Πληροφοριακής Παιδείας υψηλής ποιότητας.

Σ' αυτό το πλαίσιο και οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, χάρη στις τεχνολογικές υποδομές και την τεχνογνωσία που απέκτησαν από τη χρηματοδότηση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, μπορούν και υποστηρίζουν διαδικασίες ηλεκτρονικής μάθησης. Πέρα από την υλοποίηση παραδοσιακών στόχων, ερευνούν

τις εξελίξεις για την υποστήριξη των χρηστών τους και την αξιοποίηση νέων τρόπων διδασκαλίας της Πληροφοριακής Παιδείας (Clapsoroulos, 2009· Korobili et al., 2008). Σημειώνεται όμως ότι η λιγότερο χρησιμοποιούμενη μέθοδος διδασκαλίας Πληροφοριακής Παιδείας στις βιβλιοθήκες των ελληνικών ΑΕΙ (Πανεπιστήμια και ΤΕΙ) είναι η χρήση διαδραστικών δικτυακών τόπων ή ιστοσελίδων, όπως τα online tutorials, καθώς, σύμφωνα με τους Korobili et al. (2008) και Clapsoroulos (2009), αυτή η μεθοδολογία χρησιμοποιείται μόνο από το 12,5-13,2 % των βιβλιοθηκών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες σε παγκόσμιο επίπεδο έχουν έναν πιο σύνθετο ρόλο στο νέο παιδαγωγικό μοντέλο και στη νέα ροή της ακαδημαϊκής πληροφόρησης: αυτόν του διαχειριστή, του επιστημονικού ενδιάμεσου, του υποστηρικτή ή του παροχέα μαθησιακών διαδικασιών (Μπαλατζάρας & Καπιδάκης, 2006). Σε όλες αυτές τις προσπάθειες η μελέτη των ποικίλων θεωριών μάθησης, των πολλαπλών μοντέλων μαθησιακών στυλ και των μοντέλων Πληροφοριακής Παιδείας αναγνωρίζεται ως εξαιρετικά σημαντική (Chivers, 2007a· Johnson, 2008).

Παρακάτω παρουσιάζεται το φυσικό αντικείμενο του έργου που ανέλαβε η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, οι τεχνικές απαιτήσεις που τέθηκαν εξαρχής για την ολοκλήρωση του έργου, το μαθησιακό μοντέλο που επιλέχθηκε, όπως και το μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας που χρησιμοποιήθηκε. Τέλος γίνεται παρουσίαση ενός υποδείγματος για προπτυχιακούς φοιτητές.

2. Επισκόπηση έργου ανάπτυξης υπηρεσίας υποστήριξης τελικών χρηστών των Βιβλιοθηκών και Κέντρων Πληροφόρησης (ILSEAB)

2.1. Αντικείμενο έργου

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο πλαίσιο του Υποέργου 9 – «Υπηρεσίες Προστιθέμενης Αξίας για Βιβλιοθήκες και Υπηρεσίες Πληροφόρησης, Λοιπούς Φορείς και Τελικούς Χρήστες» ανέλαβε τη δημιουργία Υπηρεσίας Υποστήριξης Τελικών Χρηστών των Βιβλιοθηκών και Κέντρων Πληροφόρησης (Δράση 9.10). Η ανάπτυξη της υπηρεσίας γενικά περιλάμβανε:

- τη δημιουργία διαδικτυακής πύλης,
- την ανάπτυξη ηλεκτρονικής πλατφόρμας Πληροφοριακής Παιδείας,
- τη δημιουργία ενημερωτικού και εκπαιδευτικού υλικού και
- την ανάπτυξη υπηρεσιών Web 2.0.

Κατά την υλοποίηση της υπηρεσίας και στο πλαίσιο των βασικών ενεργειών για την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Πληροφοριακής Παιδείας αναπτύχθηκαν και δημοσιεύθηκαν τέσσερα (4) θεματικά υποδείγματα προγραμμάτων Πληροφοριακής Παιδείας (Information Literacy Programmes) για τέσσερα (4) αντίστοιχα γενικά επιστημονικά πεδία.

Ειδικότερα αναπτύχθηκαν θεματικά υποδείγματα για τις:

1. Κοινωνικές/Ανθρωπιστικές Επιστήμες,
2. Θετικές Επιστήμες και Επιστήμες Μηχανικών,
3. Επιστήμες Ζωής,
4. Οικονομικές Επιστήμες.

Όλα τα θεματικά υποδείγματα παρέχονται σε δύο ομάδες χρηστών: προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές. Ακόμα, όλα είναι δομημένα σε θεματικές ενότητες (modules) και διαδραστικά, τουλάχιστον σε κάποια μέρη τους.

2.2. Λειτουργικές απαιτήσεις και τεχνικές επιλογές

Για την ανάπτυξη της υπηρεσίας έπρεπε σε αρχικό στάδιο να καθοριστούν οι τεχνικές απαιτήσεις για τη λειτουργία μιας Εκπαιδευτικής Πλατφόρμας Πληροφοριακής Παιδείας (ΕΠΠΠ), καθώς και το μαθησιακό μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας που θα επιλεγόταν για δύο ομάδες χρηστών: προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές.

Η ομάδα εργασίας με γνώμονα τη χρήση ανοικτών τεχνολογιών που θα επιτρέπουν την επαναχρησιμοποίηση των δεδομένων που θα παραχθούν στο πλαίσιο της πλατφόρμας επέλεξε μια σειρά από τεχνικές απαιτήσεις. Συγκεκριμένα, για την προώθηση της διασυνδεσιμότητας και της διαλειτουργικότητας επιλέχθηκαν πλήρως τεκμηριωμένες διεπαφές λογισμικού (APIs), όπως και η συμβατότητα με ανοικτά πρότυπα (XML και Web Services, UDDI, SOAP, WSDL κ.ά.) και με πρωτόκολλα επικοινωνίας, όπως LDAP, SMTP. Για τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού από τρίτες εφαρμογές επιλέχθηκε το μοντέλο SCORM (Sharable Content Object

Reference Model). Το SCORM αποτελεί ένα σύνολο από πρότυπα και οδηγίες τα οποία καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να δημιουργούνται δομημένες εκπαιδευτικές ενότητες και έπειτα να ανταλλάσσονται και να ενσωματώνονται σε τρίτες εφαρμογές, που επίσης υποστηρίζουν το SCORM. Το μοντέλο SCORM έγινε πρότυπο του ISO το 2009 και είναι πια γνωστό στη βιβλιογραφία ως πρότυπο ISO/IEC TR 29163.

Πέρα από την ανοικτή πρόσβαση στο υλικό, επιλέχθηκαν εργαλεία ανοικτού κώδικα, με αποτέλεσμα η ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα να μπορεί να λαμβάνει, να παραμετροποιεί και να διαθέτει κατά το δοκούν είτε ολόκληρη την Εκπαιδευτική Πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας είτε μέρος αυτής. Κατά την καταγραφή των τεχνικών απαιτήσεων λήφθηκαν αποφάσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια, η επεκτασιμότητα και η ευχρηστία της Εκπαιδευτικής Πλατφόρμας.

Για την ανάπτυξη της ΕΠΠΠ επιλέχθηκαν το Moodle (<https://moodle.org>), ένα από τα πλέον διαδεδομένα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (LMS – Learning Management Systems) ανοικτού κώδικα (open source), και το Joomla (<https://www.joomla.org>), λογισμικό διαχείρισης περιεχομένου (Content Management System). Για την επικοινωνία των δύο συστημάτων επιλέχθηκε το λογισμικό διαμεσολάβησης Joomla (<http://www.joomdle.com>). Το Joomla αποτελεί μια λύση, ανοικτού κώδικα, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της οποίας θα είναι δυνατή η ικανοποίηση της προδιαγραφής Single Sign On μεταξύ των Joomla και Moodle, η προβολή περιεχομένου από το Moodle στο Joomla, η αναζήτηση περιεχομένου του Moodle από το Joomla, η διατήρηση κεντρικού αρχείου προφίλ χρηστών, η προβολή της διεπαφής χρήστη του Moodle μέσω wrapper στο Joomla και η ενσωμάτωση άλλων τρίτων (third-party) εφαρμογών, όπως Jomsocial, Community Builder κ.ά. Από τα παραπάνω είναι κατανοητό πως η ενσωμάτωση του λογισμικού διαμεσολάβησης υποστηρίζει τις ιδιαίτερες προδιαγραφές για διασύνδεση, διαλειτουργικότητα και ευελιξία.

2.3. Μαθησιακό μοντέλο υποσυστήματος πληροφοριακού συστήματος Πληροφοριακής Παιδείας

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας (Bewick & Corral, 2010· Bobish, 2011· Boon, Johnston & Webber, 2007· Chivers, 2007a· Chivers, 2007b· Elliott, 2009· Johnson, 2008· Lichtenstein, 2000· Mallon, 2013· Powis & Webb, 2007· Secker & Coonan, 2011· Virkus, 2003· Virkus, 2005· Wang, 2010· Webb & Powis, 2007· Αβούρης, Καραγιαννίδης & Κόμης, 2008· Κανάκη, 2011· Κωνσταντινίδης, 2007· Μπαλά, 2008· Μπασέτας, 1996· Παληός, 2003· Σολομωνίδου, 2006) προέκυψε ότι εκπαιδευτικοί και βιβλιοθηκονόμοι χρησιμοποιούν μαθησιακά μοντέλα ως εργαλεία για τον σχεδιασμό και την ενίσχυση της διδασκαλίας τους, ενώ παράλληλα τα χρησιμοποιούν και ως εργαλεία κινητοποίησης-ενεργοποίησης των εκπαιδευομένων-χρηστών τους. Ειδικότερα, οι βιβλιοθηκονόμοι στα μοντέλα μάθησης και διδασκαλίας της Πληροφοριακής Παιδείας υιοθετούν δάνεια σχήματα από την παιδαγωγική επιστήμη και την επιστήμη της ψυχολογίας. Ωστόσο, η εξέταση της βιβλιογραφίας σε θέματα θεωρίας των μαθησιακών μοντέλων αποδεικνύεται πολύπλοκη και με αντικρουόμενες συχνά θεωρίες.

Στο πλαίσιο του έργου εξετάστηκαν ζητήματα και τάσεις αναφορικά με: α) τα μοντέλα μάθησης και τα μαθησιακά στυλ των εκπαιδευομένων, β) τα μοντέλα Πληροφοριακής Παιδείας και γ) την εφαρμογή τους στη διδασκαλία της Πληροφοριακής Παιδείας μέσω λογισμικών on-line εκπαίδευσης. Απώτερος στόχος ήταν η επιλογή ενός μοντέλου με όλα τα παραπάνω συστατικά (μοντέλο μάθησης, μοντέλο μαθησιακών στυλ, μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας) για τη διδασκαλία της Πληροφοριακής Παιδείας σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, που θα εφαρμοστεί από το υποσύστημα πληροφοριακού συστήματος Πληροφοριακής Παιδείας.

2.3.1. Επιλογή μοντέλων μάθησης και μαθησιακών στυλ

Οι θεωρίες μάθησης παρακολουθούν και ερμηνεύουν τη μάθηση με διαφορετικούς τρόπους, παρουσιάζοντας ένα θεωρητικό μοντέλο της μαθησιακής διαδικασίας του ανθρώπου. Από τον 19ο αιώνα η μελέτη του θέματος της μάθησης διαμόρφωσε ποικίλες σχολές και τάσεις. Ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι υπάρχουν απολύτως σωστές ή λάθος σχολές, αφού καθεμιά μπορεί και συνεισφέρει στην κατανόηση της μάθησης και της διδασκαλίας (Grassian & Kaplowitz, 2001· Theoryfundamentals.com, 2015).

Η ομάδα εργασίας, προκειμένου να αποσαφηνίσει τις αξίες που αυτές φέρουν στον σχεδιασμό των μαθησιακών δραστηριοτήτων, εξέτασε επισκοπικά τις βασικότερες θεωρίες μάθησης: συμπεριφορισμό, γνωστικισμό και ανθρωπιστικές θεωρίες (Bigge, 1990· Chivers, 2007b· Elliott, 2009· Johnson, 2008· “Learning theory (education)”, 2015· Schunk, 2012· Αβούρης, Καραγιαννίδης & Κόμης, 2008· Κόμης, 2004· Κωνσταντινίδης, 2007· Μπασέτας, 1996· Παληός, 2003· Σολομωνίδου, 2006· Τζελέπη & Κοτίνη, 2013). Κοινή συνισταμένη όλων των θεωριών είναι η προσπάθεια να εξηγήσουν πώς προκύπτει η μάθηση, πώς προκύπτει δηλαδή η αλλαγή

στη συμπεριφορά του ατόμου. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι το σύνολο των ενεργειών που εκτελεί ένας εκπαιδευτής βασίζεται σε κάποια θεωρία, ενώ οι απόψεις για τη μάθηση που επικρατούν σε κάθε εποχή επηρεάζουν τις διδακτικές μεθόδους που θα χρησιμοποιηθούν.

Η επιλογή ενός μοντέλου που θα αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο του εκπαιδευτικού σχεδιασμού είναι μια σύνθετη διαδικασία και εξαρτάται στενά από τη θεωρητική προσέγγιση των σχεδιαστών του. Η ομάδα εργασίας μετά από τη βιβλιογραφική επισκόπηση επέλεξε για τον σχεδιασμό της διδασκαλίας της πληροφοριακής παιδείας τη θεωρία του εποικοδομισμού, ώστε οι φοιτητές να μπορούν να οικοδομούν μόνοι τους τη γνώση, ενώ η βιβλιοθήκη να λειτουργεί ως συντονιστής / καθοδηγητής. Ο εποικοδομισμός είναι μια γνωστική θεωρία μάθησης και θεωρείται, ίσως, η πιο μεταδοτική, αφού στην πρακτική της εφαρμογή καταφέρνει και συνδυάζει διάφορα υποσύνολα και στοιχεία άλλων θεωριών και παιδαγωγικών τεχνικών (Forrester & Jantzie, 2001· Morgan, 2013· Weegar & Pacis, 2012). Παράλληλα, ο εποικοδομισμός συνιστά σήμερα ένα από τα κυρίαρχα μαθησιακά μοντέλα στη διδασκαλία με χρήση τεχνολογιών, γεγονός που σχετίζεται από την ύπαρξη πλατφορμών ηλεκτρονικής μάθησης που ενσωματώνουν στις λειτουργίες τους την εποικοδομητική θεωρία, ενώ, στον χώρο των βιβλιοθηκών και ειδικότερα στη θεωρητική πλαισίωση των προγραμμάτων της Πληροφοριακής Παιδείας, είναι αξιοσημείωτες οι αναφορές σ' αυτόν (Cooperstein & Kocevlar-Weidinger, 2004· Grassian & Kaplowitz, 2001· Lau, 2006· Morgan, 2013· Webb & Powis, 2007· Woodard, 2003· Κανάκη, 2011· Μπαλά, 2008). Σε μια τέτοια προσέγγιση οι φοιτητές θα αποκτούν δεξιότητες, στην προκειμένη περίπτωση τις δεξιότητες της πληροφοριακής παιδείας, χρησιμοποιώντας ένα παράδειγμα πραγματικού έργου. Στο πλαίσιο εφαρμογής της οι προϋπάρχουσες γνώσεις τους θα συνδέονται με τις καινούργιες, η συμμετοχή τους στην μαθησιακή διαδικασία θα είναι εμφανής και συνεχής, ενώ τέλος, θα μπορούν να εκφράζουν συνεχώς την άποψη και την κριτική τους.

Τα μοντέλα μαθησιακών στυλ σχετίζονται με τις θεωρίες μάθησης και κατ' επέκταση με τη στρατηγική που ακολουθείται για τη δημιουργία του μαθησιακού περιβάλλοντος και τον προγραμματισμό των διδακτικών δραστηριοτήτων. Σ' αυτήν τη στρατηγική, η επιλογή των τύπων και μορφών των εκπαιδευτικών πόρων και των δραστηριοτήτων καθορίζονται από τα στυλ μάθησης των εκπαιδευομένων, δεδομένου ότι το προσωπικό στυλ μάθησης επηρεάζει σημαντικά το εκπαιδευτικό αποτέλεσμα. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν διατυπωθεί ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις μαθησιακών στυλ, οι οποίες, ανάλογα με το πού δίνουν έμφαση, ομαδοποιούνται σε κατηγορίες (Coffield et al, 2004· Πλατσίδου & Ζαγόρα, 2006). Στο πλαίσιο του έργου η ομάδα εργασίας εξέτασε επισκοπικά ορισμένα μοντέλα μαθησιακών στυλ (Kolb, Honey & Mumford, VARK, Felder & Silverman), η επιλογή των οποίων βασίστηκε στα εξής κριτήρια:

- Να έχουν χρησιμοποιηθεί από βιβλιοθηκονόμους στον σχεδιασμό προγραμμάτων Πληροφοριακής Παιδείας.
- Να εφαρμόζονται σε συστήματα διαχείρισης μάθησης (Learning Management Systems – LMSs) ή σε online tutorials Πληροφοριακής Παιδείας.
- Να είναι διεθνώς αναγνωρισμένα και αξιολογημένα.
- Να παρέχουν ανοιχτά εργαλεία αναγνώρισης των μαθησιακών στυλ για τη μετέπειτα αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Μετά από βιβλιογραφική επισκόπηση (Canavan, 2004· Chivers, 2007a· Crosson, 2009· DeVries, 2006· Felder & Silverman, 1988· Felder, 1993· Felder, 1996· Felder & Soloman, 1997· Fleming & Mills, 1992· Jennings, 2007· Kanninen, 2009· Mestre, 2006· Καζανίδης, 2010· Κερκίρη, 2010· Κουράκος & Αναπλιώτη, 2008· Παπαμανώλη, 2009· Πόλκας, Τσουμάκης & Βλαχοκυριάκου, 2005· Ρούσης, 2010· Σιδηρόπουλος, 2008· Φιλιππίδης, 2008) η ομάδα εργασίας επέλεξε το μοντέλο μαθησιακών στυλ των Felder & Silverman, το οποίο συνδυάζει ποικίλα μαθησιακά στυλ.

Κοινό εύρημα σε δημοσιευμένες μελέτες (Felder & Spurlin, 2005· Dee et al, 2002· Kuri & Truzzi, 2002· Neel & Grindem, 2010· Makina & Salam, 2011· Πλατσίδου & Ζαγόρα, 2006) είναι ότι οι φοιτητές δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση για ορισμένα στυλ μάθησης, όπως το οπτικό, το ενεργητικό, το αισθητηριακό και το σειριακό, ενώ υποστηρίζεται συγχρόνως, ότι κανένα μοντέλο δεν μπορεί να καλύψει πλήρως το φαινόμενο των ποικίλων μαθησιακών στυλ (Hawk & Shah, 2007). Για τον λόγο αυτόν, υποδεικνύεται η ενσωμάτωση πολλών μαθησιακών προτιμήσεων, όπως κείμενο, εικόνα, ήχος κ.λπ. (ACRL, 2012· Costello, Lenholt & Stryker, 2004· Dalrymple, 2002· Howard, Carver & Lane, 1996· Lau, 2006· Mestre, 2010· Mestre, 2012· Mokhtar, Majid & Foo, 2008a· Mokhtar, Majid & Foo, 2008b· Sanderson, 2011· Virkus, 2003).

Ως εκ τούτου η ομάδα εργασίας επέλεξε τύπους και μορφές εκπαιδευτικών πόρων και δραστηριοτήτων σύμφωνα με τα στυλ μάθησης του μοντέλου Felder & Silverman (1988) (Felder, 1993· Felder, 1996) και σε αναλογίες που συνάδουν και ισορροπούν με τα παραπάνω ερευνητικά αποτελέσματα. Αναπτύχθηκαν έτσι ποικίλες

μαθησιακές αναπαραστάσεις, όπως θεωρητικές παρουσιάσεις, κατευθυντήριες οδηγίες, παραδείγματα, ασκήσεις, δραστηριότητες, συμβουλές κ.λπ., με στόχο να καλύψουν ταυτόχρονα αρκετούς και διαφορετικούς μαθησιακούς τύπους.

2.3.2. Επιλογή μοντέλου Πληροφοριακής Παιδείας

Το σύνολο των δεξιοτήτων που πρέπει να κατέχει ένα άτομο προκειμένου να θεωρείται «πληροφοριακά εγγράμματο» ποικίλλει. Αυτό το σύνολο άλλοτε αναφέρεται ως μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας, άλλοτε ως πλαίσιο Πληροφοριακής Παιδείας και άλλοτε ως πρότυπο Πληροφοριακής Παιδείας. Αν και υπάρχουν διαφορές μεταξύ αυτών των εννοιών, στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας ο όρος «μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας» περιλαμβάνει και τους δύο άλλους όρους (πρότυπο, πλαίσιο).

Από την εξέταση εργασιών των κυριότερων φορέων και ερευνητών που ασχολούνται με τη μελέτη παροχής προγραμμάτων Πληροφοριακής Παιδείας στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες (ACRL, 2000· Andretta, 2005· Bruce, 1997· Bundy, 2004· CAUL, 2001· Eisenberg & Berkowitz, 1990· Granell, 2014· Johnston & Webber, 2003· Kuhlthau, 1985· Lau, 2006· Lloyd, 2010· SCONUL, 1999· SCONUL, 2011· Secker & Coonan, 2011· Webber & Johnston, 2000· Κανάκη, 2011), η ομάδα εργασίας συμπέρανε ότι:

- Η Πληροφοριακή Παιδεία οριοθετείται ως εκπαιδευτική διαδικασία που στοχεύει στην ανάπτυξη και στον συνδυασμό δεξιοτήτων (π.χ. δεξιότητες αναζήτησης, ανάλυσης, αξιολόγησης, χρήσης, ενσωμάτωσης, επικοινωνιακές δεξιότητες και δεξιότητες διαμοιρασμού κ.λπ.), στην καλλιέργεια κριτικών ικανοτήτων (όπως συγκριτική σκέψη) και στην αλλαγή στάσεων, πεποιθήσεων και συμπεριφορών (π.χ. μαθαίνω πώς να μαθαίνω, διάχυση και χρήση των πληροφοριών με ηθικές μεθόδους, διά βίου μάθηση κ.λπ.).
- Η έννοια της Πληροφοριακής Παιδείας γίνεται αντιληπτή μέσα από μια ποικιλία ορισμών και ερμηνειών. Η ομάδα εργασίας υιοθέτησε κυρίως τις αποδόσεις των κείμενων των ACRL (2000), CAUL (2001) και ANZIIL/CAUL (Bundy, 2004), οι οποίες δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη κριτικών ικανοτήτων μέσα από μια εποικοδομητική μαθησιακή διαδικασία και συγχρόνως αντιλαμβάνονται την Πληροφοριακή Παιδεία με μια ευρύτερη κοινωνική διάσταση, η οποία την θέτει ως τον πυρήνα της διά βίου μάθησης και όχι απλώς ως την ιεραρχική ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφοροφύησης (SCONUL, 1999).
- Η Πληροφοριακή Παιδεία ως η απόκτηση από το κάθε άτομο εκείνης της πληροφοριακής συμπεριφοράς, που θα το βοηθά να εντοπίζει τις πληροφορίες που ταιριάζουν στις πληροφοριακές του ανάγκες, ανεξάρτητα από τα κανάλια, τους φορείς ή τα μέσα με τα οποία διακινούνται και ανεξάρτητα από τις μορφές τις οποίες έχουν. Η συμπεριφορά αυτή ασφαλώς και οδηγεί το άτομο σε σοφή και ηθική χρήση της πληροφορίας, βοηθώντας το παράλληλα να αναπτύξει με επιτυχία κουλτούρα διά βίου μάθησης.
- Η απόφαση για την επιλογή ενός μοντέλου Πληροφοριακής Παιδείας αποτελεί αντικείμενο διερεύνησης για κάθε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη ξεχωριστά. Ωστόσο, η αναγνωρισιμότητα ενός μοντέλου, καθώς και η ευρεία αποδοχή και εφαρμογή του από τη βιβλιοθηκονομική κοινότητα αποτελούν παράγοντες επιλογής.

Για τις ανάγκες της επιλογής του μοντέλου Πληροφοριακής Παιδείας έγινε μελέτη και σύγκριση, με τη βοήθεια και της βιβλιογραφίας, των πιο αναγνωρισμένων και ευρέως χρησιμοποιούμενων μοντέλων Πληροφοριακής Παιδείας στις ελληνικές αλλά και στις διεθνείς Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες. Πρόκειται για τα γνωστά *Information Literacy Competency Standards for Higher education* (ACRL, 2000), *Information Literacy Standards. First edition. Prepared by Council of Australian University Librarians* (CAUL, 2001), *Australian and New Zealand Information Literacy Framework: principles, standards and practice, 2nd ed.* (Bundy, 2004), *Information skills in higher education: a SCONUL position paper* (SCONUL, 1999), *The SCONUL Seven Pillars of Information Literacy: Core Model* (Bent & Stubbings, 2011). Από τη μελέτη και τη σύγκριση προέκυψαν μερικοί κοινοί τόποι μεταξύ των μοντέλων. Όλα τα μοντέλα:

- Συμφωνούν πως η Πληροφοριακή Παιδεία δεν είναι συνώνυμη με τις δεξιότητες της τεχνολογίας της πληροφοροφύησης.
- Περιλαμβάνουν τρία βασικά συστατικά: *πρόσβαση, αξιολόγηση και χρήση* της πληροφορίας.
- Αποτελούν επίσημες δημοσιευμένες εκθέσεις που περιγράφουν και καθορίζουν το πώς πρέπει να δραστηριοποιείται και να συμπεριφέρεται το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο (information

literate person).

- Υποστηρίζουν ότι η συνεργασία μεταξύ ακαδημαϊκού προσωπικού και βιβλιοθηκονόμων αποτελεί προϋπόθεση για την καλύτερη λειτουργία των προγραμμάτων Πληροφοριακής Παιδείας.
- Δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη λειτουργικών δεξιοτήτων της διαχείρισης των πληροφοριών, εις βάρος όμως της ανάπτυξης των γνωστικών και διανοητικών δεξιοτήτων.

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση προέκυψαν και διαφορετικές απόψεις ή προσεγγίσεις μεταξύ των μοντέλων. Οι στόχοι όλων των μοντέλων είναι παραπλήσιοι. Παρ' όλα αυτά, η ACRL δίνει έμφαση στην αξιολόγηση της πληροφορίας, η ANZIIL/CAUL στην παραγωγή γνώσης και στην παιδαγωγική διαδικασία, ενώ η SCONUL τονίζει τη σημασία της ευρύτερης κοινωνικής προέκτασης της έννοιας της Πληροφοριακής Παιδείας. Τα μοντέλα ANZIIL/CAUL και της ACRL δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη κριτικών ικανοτήτων μέσα από μια εποικοδομητική μαθησιακή διαδικασία και συγχρόνως αντιλαμβάνονται την Πληροφοριακή Παιδεία με μια ευρύτερη κοινωνική διάσταση, η οποία αναγνωρίζει την Πληροφοριακή Παιδεία ως τον πυρήνα της διά βίου μάθησης και όχι απλώς ως την ιεραρχική ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφόρησης. Η ANZIIL/CAUL, σε σύγκριση με την ACRL, δίνει περισσότερη έμφαση στην αποτίμηση. Η προσέγγιση αυτή εξασφαλίζει στα πρότυπα τη δυνατότητα να μπορούν να εφαρμοστούν πάνω σε οποιονδήποτε επιστημονικό κλάδο. Το μοντέλο της SCONUL προσφέρει μια επαναληπτική εικόνα των διαδικασιών Πληροφοριακής Παιδείας και έχει επικριθεί για έλλειψη προσοχής στη συναισθηματική διάσταση της εκπαίδευσης. Από την άλλη, το μοντέλο της ACRL έχει επικριθεί για την επιβολή ενός θετικιστικού πλαισίου, το οποίο υπονομεύει την έννοια της μάθησης ως μιας εποικοδομητικής διαδικασίας.

Η ACRL θέτει τρεις προϋποθέσεις για την εφαρμογή του πλαισίου της. *Πρώτη προϋπόθεση* είναι η απόκτηση όλων των δεξιοτήτων, παρόλο που αναγνωρίζεται η διαφορετικότητα του κάθε εκπαιδευομένου σχετικά με τον χρόνο. *Δεύτερη προϋπόθεση* είναι ο καθορισμός της δεξιότητας ή των δεξιοτήτων που χρειάζεται να αποκτήσουν οι φοιτητές από τον κάθε επιστημονικό κλάδο ξεχωριστά. *Η τρίτη προϋπόθεση* αναφέρει ότι η επαναλαμβανόμενη χρήση αυτών των δεξιοτήτων καθιστά τους φοιτητές ικανούς να αξιολογήσουν τη διαδικασία αναζήτησης και να τη βελτιώσουν.

Η προοπτική της ANZIIL/CAUL προσανατολίζεται, περισσότερο σε σχέση με τα άλλα, και σε κοινωνικό επίπεδο και δίνει έμφαση στη σπουδαιότητα της ενσωμάτωσης της διδασκαλίας των δεξιοτήτων Πληροφοριακής Παιδείας στα προγράμματα σπουδών του κάθε επιστημονικού κλάδου ξεχωριστά. Οι δεξιότητες που προτείνει να αναπτύσσονται, κατηγοριοποιούνται σε τρεις ομάδες: *γενικές ικανότητες*, (αντιμετώπιση προβλημάτων, συνεργασία, ομαδική εργασία, επικοινωνία και ανάπτυξη κριτικής σκέψης), *πληροφοριακές δεξιότητες*, (ανάπτυξη δεξιοτήτων αναζήτησης, χρήσης και τεχνολογικής ευχέρειας της πληροφόρησης) *αξίες και αρχές* (σοφή και ηθική χρήση της πληροφορίας, κοινωνική ευθύνη και συμμετοχή).

Σχετικά με τις δεξιότητες που αποκτούν οι φοιτητές καθ' όλη την εκπαιδευτική διαδικασία, η ACRL και η ANZIIL/CAUL κάνουν τον διαχωρισμό ανάμεσα σε ικανότητες χαμηλού και σε ικανότητες υψηλού επιπέδου σκέψης. Η SCONUL σε σύγκριση με τα άλλα πρότυπα κάνει έναν διαφορετικό διαχωρισμό, σε δεξιότητες της τεχνολογίας της πληροφόρησης (IT skills) και πληροφοριακές δεξιότητες (information skills). Εκτός όμως απ' αυτόν τον διαχωρισμό επιχειρεί και διαχωρίζει τις δεξιότητες των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών. Αυτός ο διαχωρισμός θεωρείται ευέλικτος, καθώς εξαρτάται από τον κάθε φοιτητή το κατά πόσο και πότε μπορεί να θεωρηθεί πληροφοριακά εγγράμματος.

Η ενσωμάτωση της Πληροφοριακής Παιδείας στο πρόγραμμα σπουδών και σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες προτείνεται από όλα τα μοντέλα/πλαίσια/πρότυπα. Η ANZIIL/CAUL μάλιστα υποστηρίζει ότι η ενσωμάτωση της Πληροφοριακής Παιδείας θα πρέπει να γίνεται από τα πρώτα κίονα στάδια της εκπαίδευσης και καθ' όλη τη διάρκειά της. Η ANZIIL/CAUL και η ACRL ισχυρίζονται πως τα πρότυπα Πληροφοριακής Παιδείας λειτουργούν σε τρία επίπεδα: *ακαδημαϊκό επίπεδο* (η πληροφοριακή παιδεία ως εκπαιδευτικός στόχος), *επίπεδο προγράμματος* (οριοθέτηση στόχων, γνωστικών αποτελεσμάτων και κριτηρίων αποτίμησης) και *επίπεδο φοιτητών* (αναγνώριση της σημασίας της Πληροφοριακής Παιδείας στο ακαδημαϊκό, στο προσωπικό και στο επαγγελματικό τους επίπεδο). Τα μοντέλα της ANZIIL και ACRL δίνουν σχετική έμφαση στην προσέγγιση της προϋπάρχουσας γνώσης για την οικοδόμηση της μάθησης. Αντίθετα, η ερμηνεία της SCONUL (1999) για τη διαδικασία δημιουργίας της γνώσης, χαρακτηρίζεται ως γραμμική, για να αντικατοπτρίζει πλήρως την εμπειρία των εκπαιδευομένων. Μέσω της ανάπτυξης επτά ικανοτήτων (seven pillars) εξελίσσεται προς μια κατεύθυνση χωρίς αναδρομές στο μαθησιακό παρελθόν των εκπαιδευομένων: από την απόκτηση δεξιοτήτων βιβλιοθήκης (library skills) και τεχνολογίας πληροφόρησης (IT skills), στη δημιουργία νέας γνώσης. Ωστόσο, στην τελευταία έκδοσή της (2011) αναγνωρίζει ότι το να γίνει κάποιος πληροφοριακά εγγράμματος δεν είναι μια γραμμική διαδικασία. Τα άτομα μπορούν να ακολουθούν διαφορετικά μονοπάτια και μπορούν να μάθουν

διαφορετικές δεξιότητες σε διαφορετικά χρονικά σημεία.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η ομάδα εργασίας επέλεξε τα πρότυπα της ANZIIL/CAUL (Bundy, 2004), ώστε να αποτελέσουν τη βάση σχεδιασμού του μοντέλου Πληροφοριακής Παιδείας για τη διδασκαλία της Πληροφοριακής Παιδείας σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές (Σχήμα 1). Η ομάδα θεωρεί ότι τα πρότυπα μπορούν να υλοποιήσουν τους στόχους του έργου που τέθηκαν εξ αρχής. Συγκεκριμένα:

- Μπορούν να πλαισιωθούν από την εποικοδομητική θεωρία μάθησης σε σχέση με το παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό, τους τρόπους επικοινωνίας και τις αλληλεπιδράσεις φοιτητών και εκπαιδευτικών πόρων.
- Στην υλοποίησή τους μπορούν να συνδυάσουν ποικίλα μαθησιακά στυλ, ώστε να χρησιμοποιηθούν πολλαπλές προοπτικές και αναπαραστάσεις των μαθησιακών εννοιών ή των αντικειμένων μάθησης.
- Τα πρότυπα μπορούν να εφαρμοστούν στην online εκπαιδευτική πλατφόρμα που επιλέχτηκε για την εκπαίδευση των προπτυχιακών φοιτητών.

Σχήμα 1. Τα πρότυπα πληροφοριακής παιδείας ANZIIL/CAUL (2004).

3. Υπόδειγμα και ενότητες

Το υπόδειγμα χρησιμοποιήθηκε σε τέσσερα θεματικά πεδία (Ανθρωπιστικές/Κοινωνικές Επιστήμες, Επιστήμες Υγείας, Οικονομικές Επιστήμες, Θετικές Επιστήμες και Επιστήμες Μηχανικών). Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας και σύμφωνα με τις προδιαγραφές που τέθηκαν κατά τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πλατφόρμας, προέκυψαν ορισμένες βασικές παράμετροι που καθόρισαν το σκεπτικό της μεθοδολογίας σχεδιασμού του υποδείγματος (διδασκτικός και μαθησιακός σχεδιασμός). Συγκεκριμένα:

Παράμετρος πρώτη: η είσοδος στην εκπαιδευτική πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας για τελικούς χρήστες θα γίνεται μέσω της διαδικτυακής πύλης <http://ilseab.lib.uth.gr> (Εικόνα 1).

Το Πληροφοριακό Σύστημα (ΠΣ) Πληροφοριακής Παιδείας ILSEAB είναι μια δικτυακή υπηρεσία πληροφοριακής υποστήριξης, εκπαίδευσης και πληροφόρησης των τελικών χρηστών των υπηρεσιών και των βιβλιοθηκονόμων των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο ΠΣ για την υποστήριξη της Πληροφοριακής Παιδείας στην Ελλάδα το οποίο λειτουργεί ως ενιαίο κεντρικό σημείο πρόσβασης (διαδικτυακή πύλη) σε υπηρεσίες υποστήριξης Τελικών Χρηστών και Βιβλιοθηκονόμων των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της χώρας.

Για τη δημιουργία του χρησιμοποιήθηκαν ανοικτά πρότυπα, παρέχεται με ανοικτή πρόσβαση σε όλους και περιλαμβάνει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- Εκπαιδευτικές πλατφόρμες πληροφοριακής παιδείας
- Υπηρεσία ενημερωτικού – εκπαιδευτικού υλικού πληροφοριακής παιδείας
- Υπηρεσίες Web 2.0 για τους τελικούς χρήστες

Η ανάπτυξη της πλατφόρμας ILSEAB χρηματοδοτήθηκε στα πλαίσια του Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση του Σ.Ε.Α.Β. από το Υποέργο 9 «Υπηρεσίες Προστιθέμενης Αξίας για Βιβλιοθήκες και Υπηρεσίες Πληροφόρησης, Λοιπούς Φορείς και Τελικούς Χρήστες» (Δράση 9.10 «Υπηρεσία Υποστήριξης Τελικών Χρηστών των Βιβλιοθηκών και Κέντρων Πληροφόρησης»). Η πλατφόρμα αναπτύχθηκε από ομάδα εργασίας της Βιβλιοθήκης & Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ενώ επιπρόσθετα στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού συμμετείχαν βιβλιοθηκονόμοι και πληροφορικοί από το ΕΜΠ, το ΑΠΘ και το ΤΕΙ Καλαμάτας. Μετά τη λήξη του έργου την ευθύνη συντήρησης της λειτουργίας θα συνεχίσει να έχει ομάδα της Βιβλιοθήκης & Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

[Περισσότερα...](#)

Εκπαιδευτική Πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας για Τελικούς Χρήστες

Εκπαιδευτική Πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας για Βιβλιοθηκονόμους

Ηλεκτρονικά Μαθήματα για Υπηρεσίες Σ.Ε.Α.Β.

Εικόνα 1. Η αρχική σελίδα της διαδικτυακής πύλης ILSEAB. Μέσω της πύλης παρέχεται πρόσβαση στην εκπαιδευτική πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας, σε ενημερωτικό και εκπαιδευτικό υλικό και σε υπηρεσίες Web 2.0.

Παράμετρος δεύτερη: Το θεματικό υπόδειγμα προγράμματος Πληροφοριακής Παιδείας θα εφαρμόζει το μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας της ANZIIL/CAUL (2004). Το μοντέλο Πληροφοριακής Παιδείας της ANZIIL/CAUL (2004) δίνει έμφαση στη σπουδαιότητα της ενσωμάτωσης της διδασκαλίας των δεξιοτήτων Πληροφοριακής Παιδείας σε κάθε επιστημονικό κλάδο ξεχωριστά, ενώ παράλληλα προσανατολίζεται και στο κοινωνικό επίπεδο. Οι δεξιότητες που προτείνει να αναπτύσσονται κατηγοριοποιούνται σε τρεις ομάδες:

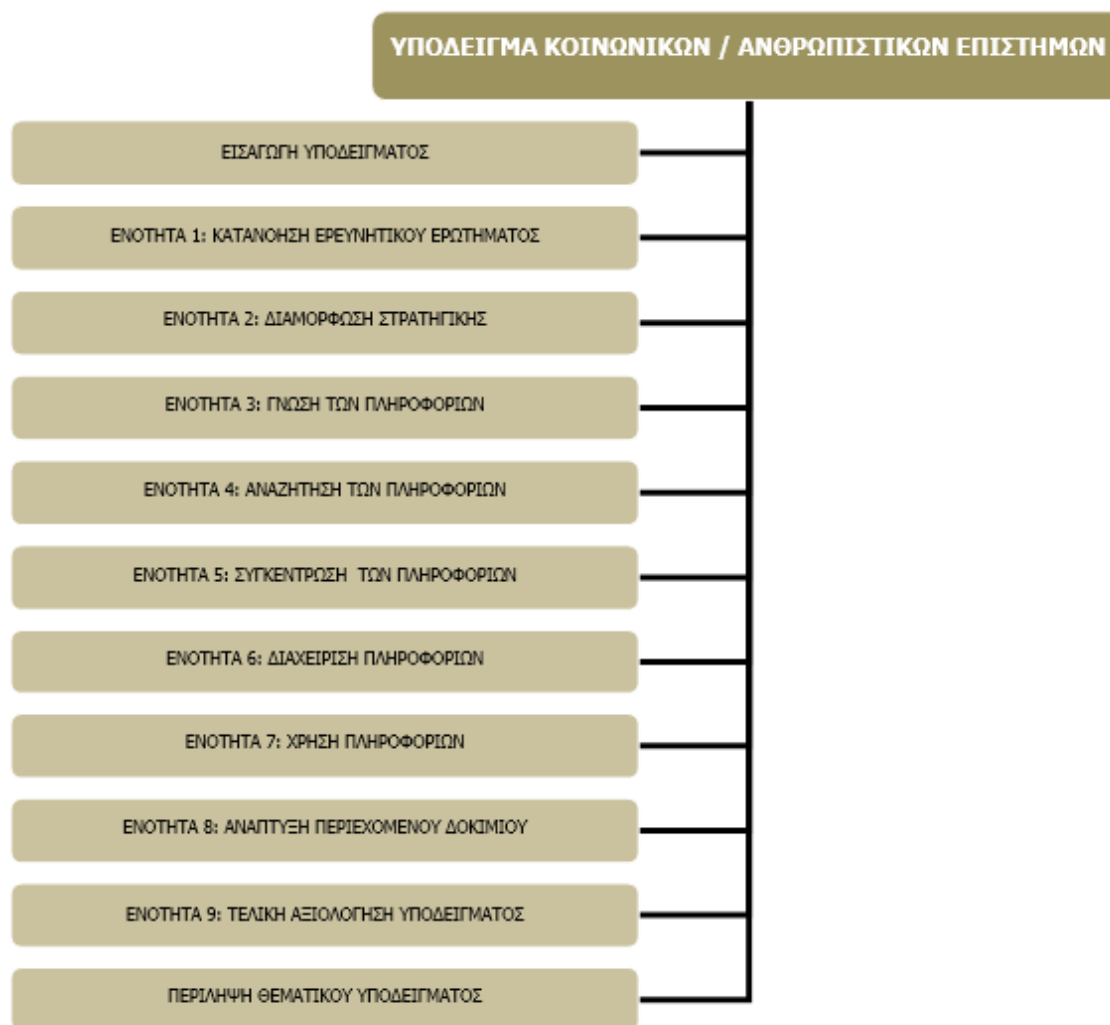
- Γενικές ικανότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση προβλημάτων, τη συνεργασία, την ομαδική εργασία, την επικοινωνία και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.
- Πληροφοριακές δεξιότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων αναζήτησης, χρήσης και τεχνολογικής ευχέρειας της πληροφόρησης.
- Αξίες και αρχές, οι οποίες περιλαμβάνουν τη σοφή και ηθική χρήση της πληροφορίας, καθώς και την κοινωνική ευθύνη και συμμετοχή.

Παράμετρος τρίτη: Το γενικό πλαίσιο του εκπαιδευτικού σχεδιασμού του θεματικού υποδείγματος θα βασίζεται στην επικοινωνιακή θεωρία παρέχοντας παραδείγματα που σχετίζονται με το εκάστοτε θεματικό πεδίο.

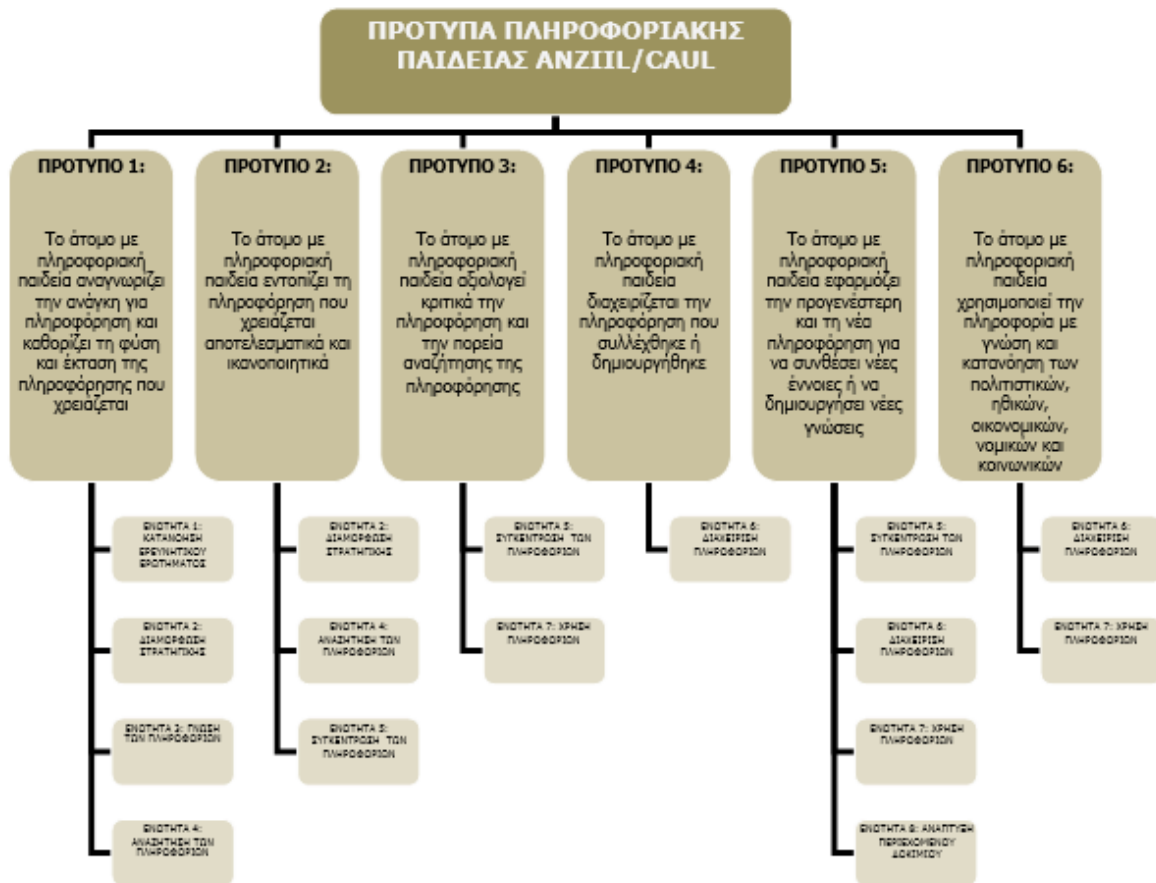
Παράμετρος τέταρτη: Το θεματικό υπόδειγμα θα δομείται σε ξεχωριστές ενότητες (modules). Η επιλογή αυτή επέτρεψε στην ομάδα εργασίας του έργου να σχεδιάσει την ανάπτυξη της κάθε επιμέρους ενότητας σε υποενότητες ή και σε κεφάλαια υποενοτήτων, χωρίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο το σύνολο της διδακτέας ύλης σε μικρότερα κομμάτια.

Ο αρχικός σχεδιασμός προβλέπει μία Ενότητα για την Εισαγωγή του υποδείγματος στην αρχή και την πλήρη ανάπτυξή του σε οχτώ Ενότητες Περιεχομένου (Ενότητες 1-8).

Σε δεύτερη φάση θα προστεθούν άλλες δύο ενότητες: μία για την Τελική Αξιολόγηση του υποδείγματος (Ενότητα 9) και μία στο τέλος για την Περίληψή του (Σχήμα 2). Όλες οι ενότητες θα ακολουθούν τα πρότυπα της ANZIIL/CAUL, 2004 (Σχήμα 3).

Σχήμα 2. Οι Ενότητες του υποδείγματος προγράμματος Πληροφοριακής Παιδείας. Εδώ το υπόδειγμα Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών.

Σχήμα 3. Αντιστοίχιση προτύπων ANZILL/CAUL με τις Ενότητες του υποδείγματος.

Παράμετρος πέμπτη: Το θεματικό υπόδειγμα θα προσφέρεται σε συνοπτική και σε πλήρη μορφή.

Παράμετρος έκτη: Τα σημαντικότερα οφέλη από την υλοποίηση του θεματικού υποδείγματος Πληροφοριακής Παιδείας είναι η δημιουργία ανεξάρτητων τελικών χρηστών (στη χρήση και αξιοποίηση πληροφοριακών πηγών), και η ανάπτυξη κουλτούρας διά βίου μάθησης στους τελικούς χρήστες.

Παράμετρος έβδομη: Το θεματικό υπόδειγμα θα έχει περιεχόμενο για τη συνοπτική και για την πλήρη του μορφή. Το περιεχόμενο της συνοπτικής μορφής θα αφορά τους προπτυχιακούς φοιτητές, ενώ αυτό της πλήρους μορφής θα αφορά τους μεταπτυχιακούς και τους διδάσκοντες

Παράμετρος όγδοη: Οι διαμορφωτές του εκπαιδευτικού περιεχομένου θα πρέπει να διαμορφώνουν το υλικό τους σύμφωνα με τις προδιαγραφές του SCORM.

Παράμετρος ένατη: Για τη διαμόρφωση - δημοσίευση του εκπαιδευτικού περιεχομένου των υποδειγμάτων, η ομάδα υλοποίησης θα χρησιμοποιήσει το εργαλείο ανοικτού κώδικα (eXe), προκειμένου να παράξει (authoring) και να πακετάρει (packaging) εύκολα και γρήγορα σελίδες ή/και αρχεία εκπαιδευτικού υλικού σε μορφή πακέτων SCORM.

Παράμετρος δέκατη: Το υπόδειγμα και το περιεχόμενο του υποδείγματος θα φορτώνεται σταδιακά στην εκπαιδευτική πλατφόρμα Πληροφοριακής Παιδείας.

4. Συμπεράσματα

Η ανάπτυξη της διαδικτυακής πύλης ILSEAB και της Εκπαιδευτικής Πλατφόρμας Πληροφοριακής Παιδείας αποτέλεσε μια πρόκληση, καθώς έπρεπε να ληφθούν υπόψη τόσο οι θεωρίες μάθησης και τα μοντέλα Πληροφοριακής Παιδείας, όσο και έρευνες πληροφοριακής και μαθησιακής συμπεριφοράς Ελλήνων φοιτητών.

Το υλικό που αναπτύχθηκε διατίθεται ελεύθερα με την άδεια Creative Commons: Αναφορά-Μη εμπορική χρήση- παρόμοια διανομή 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0). Μπορεί, επομένως, να χρησιμοποιηθεί από Καθηγητές και από ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους στην ανάπτυξη ενός μαθήματος Πληροφοριακής

Παιδείας για προπτυχιακούς ή για μεταπτυχιακούς φοιτητές, στην ενσωμάτωση πληροφορίας ή ασκήσεων Πληροφοριακής Παιδείας σε άλλα μαθήματα, στην ανάπτυξη έντυπου υλικού (π.χ. φυλλάδια) ή ενημερωτικών ιστοσελίδων (π.χ. εκπαιδευτικών οδηγιών).

Είναι νωρίς, για να βγάλουμε συμπεράσματα σχετικά με τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού από ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Απαιτούνται έρευνες σχετικά με την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση και σχετικά με θέματα που ανέκυσαν κατά την παιδαγωγική πράξη.

Οι πρώτες αντιδράσεις από βιβλιοθηκονόμους υπήρξαν θετικές. Ήδη βιβλιοθηκονόμοι που απασχολούνται ως βοηθητικό διδακτικό προσωπικό σε μαθήματα που σχετίζονται με την Πληροφοριακή Παιδεία, όπως μεθοδολογία έρευνας, χρησιμοποιούν μέρος του υλικού στις διαλέξεις τους. Ακόμα, η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σκοπεύει στην αξιοποίηση κειμένων από το εκπαιδευτικό υλικό του ILSEAB στην ανάπτυξη ενός εργαλείου υπολογισμού του χρόνου σύνταξης μιας προπτυχιακής εργασίας (assignment calculator). Το εργαλείο αυτό αναμένεται να ανακοινωθεί μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2016.

Η ομάδα έργου του ILSEAB θα συνεχίζει να στηρίζει και να ενημερώνει τη διαδικτυακή πύλη, όπως και να προσφέρει σεμινάρια εκπαίδευσης εκπαιδευτών βιβλιοθηκονόμων σε θέματα Πληροφοριακής Παιδείας.

Χρηματοδότηση

Το σύστημα Πληροφοριακής Παιδείας ILSEAB αναπτύχθηκε ως παραδοτέο της Δράσης 9 του Υποέργου 10 (Υπηρεσίες Προστιθέμενης Αξίας για Βιβλιοθήκες και Υπηρεσίες Πληροφόρησης, Λοιπούς Φορείς και Τελικούς Χρήστες) του ενταγμένου στο ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση» Έργου ΕΣΠΑ (2007-2013) της Οριζόντιας Δράσης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με τίτλο ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ, ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕΕΑΒ και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και από εθνικούς πόρους.

5. Βιβλιογραφία

- ACRL (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Ανακτήθηκε 10/12/2015 από <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standards.pdf>
- ACRL (2012). *Characteristics of Programs of Information Literacy that Illustrate Best Practices: A Guideline: Approved by the ACRL Board, June 2003*. Chicago, IL: ALA.
- Barbour, W., Gavin C. & Canfield J. (2004). Integrating Information Literacy into Academic Curriculum. *EDUCAUSE, Center for Applied Research*. Research Bulletin, 18. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0418.pdf>
- Bewick, L. & Corral, S. (2010). Developing librarians as teachers: a study of their pedagogical knowledge. *Journal of Librarianship and Information Science*, 42 (2), 97-110.
- Bigge, M. (1990). *Θεωρίες Μάθησης για Εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Bobish, G. (2011). Participation and pedagogy: Connecting the social web to ACRL learning outcomes. *The journal of academic librarianship*, 37(1), 54-63.
- Boon, S., Johnston B. & Webber S. (2007). A phenomenographic study of English faculty's conceptions of information literacy. *Journal of Documentation*, 63(2), 204-228.
- Brage, C. & Svensson, E.S. (2011). Making a Difference? Assessment of Information Literacy at Linköping University Library. *Journal of Systemics, Cybernetics and Informatics*, 9 (2), 46-50.
- Breivik, P. S. (2005). 21st century learning and information literacy. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 37 (2), 21-27.
- Bruce, C. S. (1997). *The seven faces of information literacy*. Adelaide: Auslib Press.

- Bundy, A. (ed.) (2004). *Australian and New Zealand information literacy framework. 2nd ed.* Adelaide: Australian and New Zealand Institute for Information Literacy (ANZIIL). Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.caul.edu.au/content/upload/files/info-literacy/InfoLiteracyFramework.pdf>
- CAUL (2001). *Information Literacy Standards. First edition. Prepared by Council of Australian University Librarians.* Canberra: Council of Australian University Librarians. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.caul.edu.au/content/upload/files/caul-doc/InfoLitStandards2001.doc>
- Chivers, B. (n.d.). *Learning styles for information literacy* [Text file]. Ανακτήθηκε από <http://www.ics.heacademy.ac.uk/limes/CONTENT/information-literacy/Learning%20Styles%20for%20Information%20Literacy.doc>
- Chivers, B. (n.d.). *Learning Theories and Information Literacy* [Text file]. Ανακτήθηκε από <http://www.ics.heacademy.ac.uk/limes/CONTENT/information-literacy/Learning%20Theories%20and%20Information%20Literacy.doc>
- Clapsopoulos, I. (2009). *Designing information literacy programmes in Greek higher education institutions* (MSc Dissertation). Northumbria University, Newcastle. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από http://eprints.relis.org/28137/1/Clapsopoulos_2009_MSc_Dissertation_InfoLit_HE_Greece.pdf
- Coffield, F., Moseley, D., Hall, E. & Ecclestone, K. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review.* London: Learning and Skills Research Centre. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.leerbeleving.nl/wp-content/uploads/2011/09/learning-styles.pdf>
- Cooperstein, S. E. & Kocevar-Weidinger, E. (2004). Beyond active learning: a constructivist approach to learning. *Reference Services Review*, 32(2), 141-148.
- Corrall, S. (2008). Information literacy strategy development in higher education: an exploratory study. *International journal of information management*, 28, 26-37.
- Costello, B., Lenholt, R. & Stryker, J. (2004). Using Blackboard in Library Instruction: Addressing the Learning Styles of Generations X and Y. *The Journal of Academic Librarianship*, 30(6), pp. 452-460.
- Crosson, S. (2009). *Accounting for a World in Motion.* Conference Talk in 2009 Texas Community College Teachers Association Conference. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://dept.sfcollege.edu/business/susan.crosson/Talks/TCCTA/Accounting%20for%20a%20world%20in%20Motion.pdf>
- Dee, K. C., Nauman, E. A., Livesay, G. A. & Rice, J. (2002). Research report: Learning styles of biomedical engineering students. *Annals of Biomedical Engineering*, 30(8), 1100-1106.
- DeVries, S. (2006). Learning Styles, Active Learning, and the One-Shot Information Literacy Class. *LOEX Quarterly*, 32, 2-5.
- Eisenberg, M. B. & Berkowitz, R. E. (1990). *Information Problem-solving: The Big Six Skills Approach to Library & Information Skills Instruction.* Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.
- Eisenberg, M. B., Lowe, C. A. & Spitzer, K. L. (2004). *Information literacy: essential skills for the information age* (2nd ed.). Westport, CT: Libraries Unlimited.
- Felder, R. M. & Silverman, L.K. (1988). Learning styles and teaching styles in engineering education, *Engineering Education*, 78(7), 674-681.
- Felder, R. M. (1993). Reaching the second tier-Learning and teaching styles in college science education. *Journal of College Science Teaching*, 23(5), 286-290.
- Felder, R. M. (1996). Matters of style. *ASEE Prism*, 6(4), 18-23.
- Felder, R. M. & Spurlin, J. (2005). Applications, reliability and validity of the index of learning styles. *International journal of engineering education*, 21(1), 103-112.
- Ganster, L. A. & Walsh, T. R. (2008). Enhancing library instruction to undergraduates: Incorporating online tutorials into the curriculum. *College & Undergraduate Libraries*, 15(3), 314-333.
- Granell, X. (2014). *Multilingual Information Management: Information, Technology and Translators.* Oxford: Chandos Publishing.

- Grassian, E. S. & Kaplowitz, J.R. (2001). *Information Literacy Instruction: Theory and Practice*. New York, NY: Neal-Schuman.
- Hawk, T. F. & Shah, A. J. (2007). Using Learning Style Instruments to Enhance Student Learning. *Decision Sciences Journal of Innovative Education*, 5, 1–19.
- Hepworth, M. (2000). Approaches to providing information literacy training in higher education: challenges for librarians. *The New Review of Academic Librarianship*, 6, 21-34.
- Hicks, A. & Graber, A. (2010). Shifting paradigms: Teaching, learning and web 2.0. *Reference Services Review*, 38(4), 621-633.
- Howard, R. A., Carver, C.A. & Lane, W.D. (1996). Felder's learning styles, Bloom's taxonomy, and the Kolb learning cycle: Tying it all together in the CS2 Course. In *Proceedings of ACM SIGSE '96* (pp. 227-231). Philadelphia, PA: ACM Publications.
- Hunn, R. A., & Elliott, A. C. (2005). A practical review of information literacy tutorials. *ALISS quarterly*, 1(1), 41.
- Johnson, W. G. (2008). The application of learning theory to information literacy. *College & Undergraduate Libraries*, 14(4), 103-120.
- Korobili, S., Malliari, A. & Christodoulou, G. (2008). Information literacy paradigm in academic libraries in Greece and Cyprus. *Reference Services Review*, 36(2), 180-193.
- Kuhlthau, C. C. (1985). A Process Approach to Library Skills Instruction. *School Library Media Quarterly*, 13 (1), 35-40.
- Kuri, N. P. & Truzzi, O. M. S. (2002). The learning styles of freshmen engineering students. Ανακοίνωση στο *Proceedings, 2002 International Conference on Engineering Education*. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.12.8463&rep=rep1&type=pdf>
- Lau, J. (2006). *Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Πληροφοριακή Παιδεία στη Διά βίου Μάθηση* (Χ. Ζαρβαλά, Μτφ.). Boca del Rio, Veracruz, Mexico: IFLA. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/ifla-guidelines-el.pdf>
- Lau, J. (2007). *Information Literacy: an International State of the Art*. The Hague: UNESCO/IFLA.
- Learning theory (education). (2015, November 7). Σε *Wikipedia*. Ανακτήθηκε 10/12/2015 από [https://en.wikipedia.org/wiki/Learning_theory_\(education\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Learning_theory_(education))
- Li, P. (2011). Science information literacy tutorials and pedagogy. *Evidence Based Library and Information Practice*, 6(2), 5-18.
- Lichtenstein, A. A. (2000). Informed Instruction: Learning Theory & Information Literacy. *Journal of Educational Media and Library Sciences*, 38(1), 22-31.
- Lloyd, A. (2010). *Information literacy landscapes: Information literacy in education, workplace and everyday contexts*. Oxford: Chandos Publishing.
- Makina, T. & Salam, S. (2011). User interface and interaction design considerations for collaborative learning using augmented reality learning object. *Communications in Computer and Information Science*, 179(1), 179-187.
- Mallon, M. N. (2013). Extending the learning process: Using the theory of connectivism to inspire student collaboration. *Kansas Library Association College and University Libraries Section Proceedings*, 3(1), 18-27.
- McNaught, C. (2007). Developing criteria for successful learning repositories. In J. Filipe, J. Cordeiro & V. Pedrosa (Eds), *Web information systems and technologies* (pp. 8-18). Berlin: Springer.
- Mestre, L. S. (2010). Matching Up Learning Styles with Learning Objects: What's Effective? *Journal of Library Administration*, 50(7-8), 808-829.

- Mestre, L. S. (2012). Student preference for tutorial design: A usability study. *Reference Services Review*, 40(2), 258-276.
- Mokhtar, I. A., Majid, S. & Foo, S. (2008a). Information literacy education: Applications of mediated learning and multiple intelligences. *Library & Information Science Research*, 30(3), 195-206.
- Mokhtar, I. A., Majid, S. & Foo, S. (2008b). Teaching information literacy through learning styles. The application of Gardner's multiple intelligences. *Journal of Librarianship and Information Science*, 40(2), 93-109.
- Morgan, P. (2013). *Constructivism: Applications for Library Instruction*. Nashville, Tennessee, USA: Vanderbilt University. Ανακτήθηκε 10/12/2015 από <http://www.bama.ua.edu/~pmorgan/eport/Constructivism.pdf>
- Neel, J. A. & Grindem, C. B. (2010). Learning-style profiles of 150 veterinary medical students. *Journal of Veterinary Medical Education*, 37(4), 347-352.
- Nixon, J. M., Slebodnik, M. & Riehle, C. F. (2009). Creating online tutorials at your libraries. *Reference & User Services Quarterly*, 49(1), 33-37.
- Powis, C. & Webb, J. (2007). Start with the learner. Εργασία που παρουσιάστηκε στο *Library and Information Association of New Zealand Aotearoa (LIANZA) Conference*. Rotorua, New Zealand.
- Sanderson, H. (2011). Using Learning Styles in Information Literacy: Critical Considerations for Librarians. *The Journal of Academic Librarianship*, 37(5), 376-385.
- Schunk, D. H. (2012). *Learning theories: An educational perspective* (6th Ed.). Boston.
- SCONUL Advisory Committee on Information Literacy. (1999). *Information skills in higher education: a SCONUL position paper*. London: The Society of College, National and University Libraries (SCONUL). Ανακτήθηκε 25/01/2016 από http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/Seven_pillars2.pdf
- SCONUL Working Group on Information Literacy. (2011). *The SCONUL Seven Pillars of Information Literacy: Core Model For Higher Education*. London: The Society of College, National and University Libraries (SCONUL). Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/core-model.pdf>
- Secker, J. & Coonan, E. (2011). *A new curriculum for information literacy: curriculum and supporting documents*. Cambridge: Cambridge University Library. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από http://arcadiaproject.lib.cam.ac.uk/docs/ANCIL_final.pdf
- Theoryfundamentals.com (2015). Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://theoryfundamentals.com>
- Virkus, S. (2003). Information literacy in Europe: a literature review. *Information Research*, 8(4). Ανακτήθηκε από 25/01/2016 από <http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>
- Virkus, S., Boekhorst, A.K., Gomez-Hernandez, J.A., Skov, A. & Webber, S. (2005). Information literacy and learning. In Kajberg, L. and Lørring, L. (Eds), *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*, (pp. 64-83). Copenhagen: Royal School and Information Science.
- Wang, X. (2010). *Integrating information literacy into higher education curricula: an IL curricular integration model* (PhD thesis). Queensland University of Technology, Faculty of Science and Technology, Brisbane. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από http://eprints.qut.edu.au/41747/1/Xiaoli_Wang_Thesis.pdf
- Webb, J. & Powis, C. (2007). *Teaching Information Skills: Theory and Practice*. London: Facet Publishing.
- Webber, S. & Johnston, B. (2000). Conceptions of information literacy: new perspectives and implications. *Journal of Information Science*, 26(6), 381-397.
- Weegar, M. A. & Pacis, D. (2012). A Comparison of Two Theories of Learning--Behaviorism and Constructivism as applied to Face-to-Face and Online Learning. Ανακοίνωση στο *E-Leader Conference*. Manila, Philippines. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.g-casa.com/conferences/manila/papers/Weegar.pdf>
- Woodard, B. S. (2003). Technology and the constructivist learning environment: Implications for teaching information literacy skills. *Research Strategies*, 19(3), 181-192.

- Αβούρης, Ν., Καραγιαννίδης Χ. & Κόμης Β. (2008). *Συνεργατική Τεχνολογία, Συστήματα και Μοντέλα Συνεργασίας για Εργασία, Μάθηση Κοινότητες Πρακτικής και Δημιουργία Γνώσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- Καζανίδης, Ι. Κ. (2010). *Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Προσαρμοστικό Διαδίκτυο Περιβάλλον Συμβατό με το Πρότυπο SCORM με Χρήση Μαθήτυπων για εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Εφαρμογή στη Διδασκαλία του Αντικειμενοστραφούς Προγραμματισμού*. Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Ανακτήθηκε 10/02/2015 από <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/13981>
- Κανάκη, Χ. (2011). *Η πληροφοριακή παιδεία στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση: διερεύνηση των αντιλήψεων των φοιτητών* (Διδακτορική διατριβή). Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα. Ανακτήθηκε 10/02/2015 από <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/13129/kanaki.pdf>
- Κερκίρη, Σ. (2010). *Εξατομικευμένη σύσταση πολυμεσικών εκπαιδευτικών πόρων με αξιοποίηση μεταδεδομένων φήμης και οντολογιών*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε 10/02/2015 από <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/13843>
- Κόμης Β. (2004). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.
- Κουράκος, Ν. & Αναπλιώτη, Β. (2007). Τα Μαθησιακά Στυλ (Learners Style) και η σημασία τους στη σημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα. Εισήγηση στο 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΕΕΠ & ΔΤΠ. Ανακτήθηκε 10/02/2015 από <http://www.scribd.com/doc/9953446/N-Kourakos-B-Anaplioti-Final>
- Κωνσταντινίδης, Α. (2007). *Αξιοποίηση, σχεδιασμός και αξιολόγηση 3D διεπαφών σε συνεργατικά περιβάλλοντα μάθησης* (Διπλωματική Εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε 10/12/2015 από http://users.auth.gr/~tsiatsos/Files/diplwmatikes/2007_Konstantinidis.pdf
- Μπαλατζάρας, Μ. & Καπιδάκης, Σ. (2006). Αξιοποίηση Αποθετηρίων Μαθησιακών Αντικειμένων για την Υποστήριξη Διαδικασιών Διά Βίου Μάθησης: ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών. Ανακοίνωση στο 15^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και Κοινωνίες των Πολιτών: δημιουργώντας δεσμούς γνώσης, δημοκρατίας και πολιτισμού στο ψηφιακό περιβάλλον, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/11261/15psab050a.pdf?sequence=1>
- Μπαλτά, Κ. (2008). Θεωρίες μάθησης και διδασκαλίας, εκπαιδευτική στρατηγική και εκπαιδευτικός σχεδιασμός προγραμμάτων Πληροφοριακής Παιδείας: η περίπτωση του προγράμματος της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Ανακοίνωση στο 1^ο επιστημονικό συμπόσιο: Πληροφοριακή Παιδεία και Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση, 11-12 Δεκεμβρίου, Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από http://ilsym.lib.uth.gr/files/Balta_ft.pdf
- Μπασέτας, Κ. (1996). *Η μάθηση και η διδασκαλία κατά τη γνωστική – νεοπιαζεντιανή ψυχολογία του Η. Aebli*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παλμός, Ζ. (2003). Θεωρίες Μάθησης και Μάθηση Ενηλίκων. Σε Α. Κόκκος (Επιμ). *Εκπαιδευτικό Υλικό για τους Εκπαιδευτές Θεωρητικής Κατάρτισης* (τόμος Ι, 59-84). Αθήνα: Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Πρόνοιας – ΕΚΕΠΙΣ.
- Πλατσίδου, Μ. & Ζαγόρα, Χ. (2006). Το μαθησιακό στυλ και οι στρατηγικές επίλυσης γνωστικών έργων. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 42, 160-177.
- Πόλκας, Λ., Τσουμάκης, Τ. & Βλαχοκυριάκου, Φ. (2005). *Γνωστικά στυλ Μάθησης*. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Διδακτικής της Τεχνολογίας και Ψηφιακών Συστημάτων. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://www.epea.gr/content/content/files/COGNITIVE%20STYLE%20LEARNING.pdf>
- Σιδηρόπουλος, Δ. (2008). *Σχεδίαση και Ανάπτυξη Περιβάλλοντος Ιστού για Ασύγχρονη εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με Δυνατότητες Εξατομικευμένης Μάθησης: μια Εφαρμογή στα Οικονομικά*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη. Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/17321>

- Σολομωνίδου, Χ. (2006). *Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία: Εποικοδομητισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τζελέπη, Σ. & Κοτίνη, Ι. (2013). Ο εποικοδομητισμός ως μοντέλο διδασκαλίας της Πληροφορικής. Ανακοίνωση στο *5th Conference on Informatics in Education (CIE) – Η Πληροφορική στην Εκπαίδευση*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε 25/01/2016 από http://di.ionio.gr/cie/images/documents13/CIE2013_proceedings/data/cie2013_045.pdf
- Τσιμπόγλου, Φ. & Παπαθεοδώρου, Χ. (2000). Η ενσωμάτωση των υπηρεσιών Βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αντικειμενικοί παράγοντες, υποκειμενικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογής. Ανακοίνωση στο *9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Σύνδεση Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με την Εκπαιδευτική Διαδικασία*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα. Ανακτήθηκε 10/12/2015 από: <http://hdl.handle.net/10760/7133>
- Φιλίππιδης, Σ. (2008). *Εκπαίδευση Βασισμένη στο Διαδίκτυο με Χρήση Προσαρμοστικών Συστημάτων Υπερμέσων*. Διδακτορική Διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη. Τμήμα Πληροφορικής. Ανακτήθηκε 10/12/2015 από: <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/24656?locale=el>

Ιωάννης Κλαυσόπουλος

Ο Δρ. Ιωάννης Κλαυσόπουλος είναι πτυχιούχος Γεωλογίας, κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη Γεωλογία-Πετρολογία και Μεταπτυχιακού (Master) στη Διοίκηση Πληροφορίας και Βιβλιοθήκης. Προΐσταται της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του ΠΘ από το 1995, ενώ το διάστημα 1994-2013 έχει διδάξει σε 3 Τμήματα του ΠΘ Φυσική Γεωγραφία και Γεωλογία. Έχει δημοσιεύσει επιστημονικά άρθρα σε περιοδικά και συνέδρια (<http://orcid.org/0000-0002-7237-9609> και <http://goo.gl/g27hp5>). Είναι ιδρυτικό μέλος του Σ.Ε.Α.Β. και από το 2010 μέλος του Δ.Σ. και Αντιπρόεδρος του, ενώ το 2010 ορίστηκε ως τακτικό μέλος του Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκών, Γενικών Αρχείων και Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης του Υπουργείου Παιδείας. Επίσης από το 2013 συμμετέχει στη διοργάνωση του European Conference on Information Literacy (ECIL). Γνωρίζει άριστα αγγλικά και καλά γαλλικά, ενώ είναι πολύ έμπειρος χρήστης Η/Υ και εφαρμογών λογισμικού. Τον περιορισμένο ελεύθερο χρόνο αφιερώνει στην οικογένειά του και στη μουσική.

Μάριος Μπαλατζάρας

Ο Μάριος Μπαλατζάρας εργάζεται ως ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος στη Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Αποφοίτησε από το τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Αθήνας το 1993 και από το 2005 είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στην Επιστήμη της Πληροφόρησης από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Στα κύρια καθήκοντά του είναι ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και ο συντονισμός των σεμιναρίων πληροφοριακής εκπαίδευσης και των δράσεων πληροφοριακής παιδείας της Βιβλιοθήκης του ΠΘ. Έχει συμμετάσχει σε ευρωπαϊκά προγράμματα και προγράμματα ΚΠΣ. Είναι πιστοποιημένος εκπαιδευτής ενηλίκων με διδακτική εμπειρία σε προγράμματα κατάρτισης. Έχει δημοσιεύσει σε συνέδρια και περιοδικά σε θέματα που αφορούν την πληροφοριακή παιδεία και το ρόλο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στη διά βίου μάθηση.

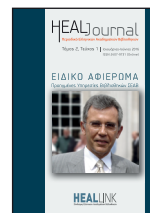

Σοφία Ζαπουνίδου

Η Σοφία Ζαπουνίδου είναι ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος στη Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης ΑΠΘ (μέλος της ομάδας δικτυακού τόπου, 2008-). Απόφοιτος του Τμ.Αρχειονομίας & Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (2001), κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στα Πληροφοριακά Συστήματα από το Παν.Μακεδονίας (2004) και μέλος της ερευνητικής ομάδας Βάσεων Δεδομένων & Πληροφοριακών συστημάτων του Ιονίου Πανεπιστημίου (2012-). Διετέλεσε μέλος της ομάδας δικτυακού τόπου στη Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του Παν.Θεσσαλίας (2004-2008) και συν-διδάσκουσα του μαθήματος 'Θησαυροί' (2009-2012) στο Τμ.Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης του ΑΤΕΙΘ. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε Ελληνικά και διεθνή περιοδικά/συνέδρια για θέματα όπως πληροφοριακή παιδεία, δικτυακοί τόποι, ανοικτή πρόσβαση και συνδεδεμένα δεδομένα βιβλιοθηκών. Έχει μεταφράσει κείμενα από διεθνείς οργανισμούς για την προώθηση των αρχών της ανοικτής πρόσβασης στην Ελλάδα.

Δημήτριος Πατρινός

Ο Δημήτριος Πατρινός είναι Πτυχιούχος του Computer Science Department του Πανεπιστημίου Sheffield (1998). Εργάζεται ως Υπεύθυνος Σχεδίασης, Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Δικτυακού Τόπου και των Online υπηρεσιών της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Διαθέτει εμπειρία σε σχεδιασμό και ανάπτυξη βάσεων δεδομένων για διαδικτυακή εφαρμογή και ανάπτυξη διαδικτυακών ιστοχώρων. Διαθέτει επίσης εμπειρία σε παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών Τεχνικής Υποστήριξης Η/Υ και Δικτύων. Έχει ασχοληθεί με την επιμόρφωση και προετοιμασία τμημάτων για εξετάσεις πτυχίου τύπου ECDL. Είναι ικανός χρήστης σε γλώσσες προγραμματισμού και σε πακέτα εφαρμογών όπως Active server pages, Perl, PHP, C, C++, Java, Xml, HTML/DHTML, VB .NET, Adobe Suite (Dreamweaver, Flash, Premier, InDesign, Photoshop, After Effects) καθώς και σε αρχιτεκτονική SQL βάσεων δεδομένων (Oracle, MySQL, Microsoft SQL server). Είναι τακτικό μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Επιστημόνων Η/Υ και Πληροφορικής.

Ηλεκτρονικό Ευρετήριο Ελληνικών Επιστημονικών Περιοδικών Εκδόσεων: ένα εργαλείο εντοπισμού ελληνικής βιβλιογραφίας

Ασπασία Τόγια^α, Ελευθερία Κοσέογλου^β, Ελίζα Μακρίδου^γ, Αλέξης Βασιλείου^α

^α ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης, Θεσσαλονίκη, 57400, Ελλάδα

^β ΑΠΘ, Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης, Πανεπιστημιούπολη ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 54124, Ελλάδα

^γ Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Διεθνούς Πανεπιστημίου, Θεσσαλονίκη, Τ.Κ. 57001, Ελλάδα

Περίληψη

Το άρθρο παρουσιάζει το Ηλεκτρονικό Ευρετήριο Ελληνικών Επιστημονικών Περιοδικών Εκδόσεων (ΗΕΕΕΠΕ), το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της πράξης «Προηγμένες Κεντρικές Υπηρεσίες Ψηφιακών Βιβλιοθηκών Ανοικτής Πρόσβασης ΣΕΑΒ», και συγκεκριμένα τις ενέργειες που ολοκληρώθηκαν στο πλαίσιο της αυτεπιστασίας του έργου. Σκοπός του ΗΕΕΕΠΕ είναι να συγκεντρώσει και να καταγράψει βιβλιογραφικές πληροφορίες για τα άρθρα που περιέχονται στα ελληνικά επιστημονικά περιοδικά, διευκολύνοντας την αναζήτηση της ελληνικής επιστημονικής βιβλιογραφίας και τον εντοπισμό του υλικού που περιλαμβάνεται στις ελληνικές επιστημονικές δημοσιεύσεις. Η πύλη που δημιουργήθηκε αποτελεί τον κεντρικό κόμβο σύνδεσης με τις παρεχόμενες υπηρεσίες και σχετικές πηγές. Προσφέρει πρόσβαση στον κατάλογο των ευρετηριασμένων άρθρων, σε έναν ενημερωμένο κατάλογο περίπου 500 τρεχόντων ελληνικών περιοδικών και στο wiki της υπηρεσίας που αναφέρεται σε θέματα ευρετηρίασης και θεματικής πρόσβασης. Το σύστημα προσφέρει απλή και σύνθετη αναζήτηση, αναζήτηση με βάση τον τίτλο του περιοδικού, τον συγγραφέα, το θέμα και το ISSN του περιοδικού και άλλους περιορισμούς. Επίσης, παρέχει σχετική βοήθεια προς τους χρήστες μέσω εγχειριδίων και ηλεκτρονικής επικοινωνίας και εκμεταλλεύεται τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: ευρετήρια περιοδικών, ευρετηρίαση, επιστημονικά περιοδικά, Ελλάδα

doi:

Abstract

The article presents the Online Index to Greek Scholarly Journals which was developed as part of the project "Advanced Central Services of HEAL-Link's Open Access Digital Libraries". The Index analyses the contents of Greek scientific journals in all fields and disciplines, facilitating searching and retrieval of valuable information. A portal was created to provide access to all relevant content, sources and services: the indexed articles, an up-to-date catalogue of approximately 500 current Greek journals, and a wiki covering subject indexing and related topics. The system provides a variety of search options, user guides and online communication tools.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: periodical indexes, periodical indexing, scholarly journals, Greece

1. Εισαγωγή

Στο online λεξικό Βιβλιοθηκονομίας και Επιστήμης της Πληροφόρησης, η Joan M. Reitz, στο λήμμα «περιοδικό» αναφέρει ότι είναι μια περιοδική έκδοση με διακριτό τίτλο που περιέχει άρθρα, editorials, ανασκοπήσεις, στήλες, διηγήματα, ποιήματα ή άλλα μικρά κείμενα, γραμμένα από περισσότερους του ενός συνεργάτες, ενώ ως αξιολογημένο περιοδικό (*peer reviewed*) ορίζει το επιστημονικό περιοδικό που δημοσιεύει άρθρα ύστερα από διαδικασία κρίσης από ειδικούς αξιολογητές. (Reitz, 2013). «Ευρετήριο περιοδικών» είναι μια συγκεντρωτική λίστα από άρθρα περιοδικών, όπου οι εγγραφές και σε ορισμένες περιπτώσεις το επώνυμο του συγγραφέα εισάγονται κάτω από το θέμα. Ένα δομημένο ευρετήριο επιτρέπει στον χρήστη να εντοπίσει άρθρα συγκεκριμένου θέματος και υποδεικνύει τον τίτλο του περιοδικού, τον ακριβή τόμο, τεύχος και αριθμό σελίδων για κάθε άρθρο. Η διαδικασία χρήσης ένας ευρετηρίου είναι παρόμοια ή περίπου ίδια με τη διαδικασία έρευνας σε έναν κατάλογο βιβλιοθήκης.

Η έννοια της επιστήμης και εν μέρει της έρευνας υπάρχει από την αρχαιότητα στην Ελλάδα, την Αίγυπτο και τη Ρώμη, παίρνει όμως μια πιο συστηματική μορφή μετά τον 11^ο αι., με την ίδρυση των πρώτων πανεπιστημίων, τα οποία αρχικά ήταν προσκολλημένα στο θρησκευτικό κατεστημένο. Δύο είναι οι κυριότεροι σταθμοί στην ανάπτυξη και διάδοση της επιστήμης: η ανακάλυψη της τυπογραφίας και η ανάπτυξη των επιστημών την περίοδο του Διαφωτισμού. Η εισαγωγή της τυπογραφίας θα μπορούσε να θεωρεί η πρώτη προσπάθεια ανοικτής πρόσβασης στην επιστημονική γνώση. Παρά τα μεγάλα επιστημονικά επιτεύγματα και τις ανακαλύψεις, μέχρι τον 17ο αι. η διάδοση και ανταλλαγή των επιστημονικών ιδεών επιτυγχάνονταν αποκλειστικά μέσω της έκδοσης βιβλίων ή με την απευθείας επαφή των επιστημόνων. Πολύ γρήγορα αυτοί οι τρόποι επικοινωνίας θεωρήθηκαν ανεπαρκείς. Ένας επιστήμονας έπρεπε να περιμένει πολύ συγκεντρώνοντας μεγάλο όγκο αποτελεσμάτων πριν εκδώσει το βιβλίο του. Έτσι δημιουργήθηκε η ανάγκη για έναν πιο άμεσο και γρήγορο τρόπο επικοινωνίας και πρωτοπόροι επιστήμονες – ανάμεσά τους οι διακεκριμένοι Newton, Boyle, Hooke and Oldenburg –, που ίδρυσαν γύρω στο 1660 τη Royal Society of London, σκέφτηκαν ότι ο καλύτερος τρόπος, για να δημοσιευτεί ένα πείραμα ή μια παρατήρηση, είναι ένα έντυπο που θα εκδίδεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και δεν θα έχει μεγάλη έκταση, όπως αυτή του βιβλίου. Τα πρώτα, λοιπόν, επιστημονικά περιοδικά πήραν σάρκα και οστά το 1665: το *Philosophical Transactions* από την Royal Society στην Αγγλία και το *Journal des Scavans* στη Γαλλία. Στο τέλος του 17ου αι. κυκλοφορούσαν ήδη 30 επιστημονικά και ιατρικά περιοδικά, τα περισσότερα όμως είχαν μικρή διάρκεια ζωής και έμοιαζαν ελάχιστα με τα σημερινά, αφού περιείχαν ελάχιστα άρθρα. Γύρω στον 19ο αι. εμφανίστηκαν τα επιστημονικά περιοδικά, όπως τα γνωρίζουμε σήμερα, και κάπου εκεί άρχισαν να κυκλοφορούν τα γνωστά και ευρείας αποδοχής περιοδικά, όπως τα *Science*, *Nature*, *The New England Journal of Medicine*, *The Journal of the American Medical Association* και το *Lancet*.

Από την εμφάνισή τους στα μέσα του 17^{ου} αιώνα, τα επιστημονικά περιοδικά επιτελούν τρεις βασικές λειτουργίες: καταγράφουν την επιστημονική πληροφορία, τη διαχέουν και της προσδίδουν κύρος και αναγνώριση. Οι επιστήμονες αισθάνονται έντονη την ανάγκη να δημοσιεύσουν σε επιστημονικά περιοδικά, θέλουν να διαδώσουν το έργο τους και να συμβάλουν στην εξέλιξη της επιστήμης, η οποία αποτελεί υπέρτατο κοινό αγαθό για την πρόοδο της ανθρωπότητας. Πέρα όμως από αυτό, οι επιστήμονες διαβάζουν ο ένας τον άλλο και αναφέρουν το έργο των συναδέλφων τους μέσα σε ένα σύστημα αναφορών και βιβλιογραφίας, που αποτελεί ένα σύστημα «ανταμοιβής». Ουσιαστικά, λοιπόν, η χρήση των αναφορών και της βιβλιογραφίας αποτελεί έναν κοινωνικό μηχανισμό ενίσχυσης των επιστημόνων. Όπως αναφέρει και ο Herschman (1970), ο απώτερος στόχος ενός επιστήμονα είναι η χρήση του έργου του και η αναγνώρισή του από τους συναδέλφους του, ώστε να αντιληφθεί και ο ίδιος ότι άξιζε ο χρόνος και ο κόπος που έχει καταβάλει. Άλλωστε κάθε επιστημονική εργασία αποκτά προστιθέμενη αξία με την επαναχρησιμοποίησή της (Almeida, 2013, April 30).

Πώς όμως ο επιστήμονας θα βρει τη βιβλιογραφία του; Για να μπορέσει ένα επιστήμονας να βρει τη βιβλιογραφία που ψάχνει και να κάνει έρευνα χρειάζεται ένα καλό ευρετήριο άρθρων επιστημονικών περιοδικών. Όλος ο κύκλος της επιστημονικής εργασίας ξεκινά από και στηρίζεται στη βιβλιογραφική έρευνα και τη βιβλιογραφική αναφορά που ουσιαστικά είναι η «μητέρα» του σημερινού υπερσυνδέσμου. Αρχικά υπήρχαν διάφορα έντυπα ευρετήρια που για αιώνες στήριζαν την επιστημονική έρευνα. Σήμερα, με την κυριαρχία του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου, άλλαξε ο τρόπος και το μέσο, όχι όμως η λογική της βιβλιογραφικής έρευνας.

Η πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία ενός συστηματικού ευρετηρίου περιοδικών εκδόσεων έγινε από τον William Frederick Poole που ξεκίνησε να ευρετηριάζει περιοδικά, ενώ ήταν φοιτητής στο Yale, και το 1848 δημοσίευσε ένα ευρετήριο 154 σελίδων με τον τίτλο *Index to Subjects Treated in the Reviews and Other Periodicals*. Η δεύτερη έκδοση του ευρετηρίου εμφανίστηκε το 1853 και η τρίτη το 1883, αφού πλέον ο Poole είχε επιδιώξει τη συνεργασία με την American Library Association (ALA). Από το 1883 έως το 1899

ένα ευρετήριο με τίτλο Cooperative Index to Periodicals δημοσιεύτηκε υπό την αιγίδα της ALA, αλλά η προσπάθεια αντιμετώπισε σοβαρά οργανωτικά και οικονομικά προβλήματα. Ήταν τελικά το 1901 που ένα έγκυρο και ενημερωμένο ευρετήριο περιοδικών έγινε πραγματικότητα, όταν ο νεαρός τότε Halsey William Wilson παρουσίασε για πρώτη φορά το Readers' Guide to Periodical Literature ως μια εμπορική έκδοση. Ο Wilson εκμεταλλεύτηκε μάλιστα τη νέα τεχνολογία της μηχανικής στοιχειοθεσίας, για να δημιουργήσει συγκεντρωτικά ευρετήρια που αποδείχτηκαν δώρο θεού για τους ερευνητές και τους βιβλιοθηκονόμους (Miller & Kuhr, 2000).

Εκτός από την ασταθή του έκδοση, το πιο σοβαρό μειονέκτημα του ευρετηρίου του Poole, χωρίς αυτό βέβαια να μειώνει την αξία του επιτεύγματος για την εποχή του, ήταν η έλλειψη καθιερωμένων θεμάτων. Ο Poole συμβούλευε τους ευρετηριαστές, που ήταν διασκορπισμένοι σε ολόκληρη τη χώρα και δεν είχαν πρόσβαση σε ένα κεντρικό αρχείο καθιερωμένων θεμάτων, να χρησιμοποιούν λέξεις από τον τίτλο ως τον καλύτερο οδηγό για το θέμα που πραγματεύεται το άρθρο: *στις περισσότερες περιπτώσεις ο τίτλος που δίνει ο συγγραφέας εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο το θέμα του άρθρου του· αν ωστόσο ο συγγραφέας έχει χρησιμοποιήσει έναν δυσνόητο ή παραπλανητικό τίτλο, ο ευρετηριαστής θα δώσει στο άρθρο έναν καλύτερο και θα το τοποθετήσει κάτω από την επικεφαλίδα στην οποία λογικά ανήκει και με την οποία θα αναζητηθεί* (Miller & Kuhr, 2000, σελ.160). Η πεποίθηση ότι ο ευρετηριαστής γνωρίζει πού ακριβώς ανήκει κάτι ή πώς θα αναζητηθεί φαίνεται βέβαια σήμερα αρκετά απλοϊκή σε όποιον έχει ασχοληθεί και γνωρίζει την πολυπλοκότητα των θεματικών επικεφαλίδων. Πολλοί από τους επικριτές του Poole επιθυμούσαν διασυνδεδεμένες παραπομπές και ο ίδιος ο Poole ενθάρρυνε την περιορισμένη χρήση τους, όχι όμως από μη καθιερωμένους σε καθιερωμένους όρους. Ο Wilson από την άλλη πλευρά, χρησιμοποιώντας για την ευρετηρίαση των περιοδικών του Readers' Guide μία ομάδα εκπαιδευμένων επαγγελματιών που δούλευαν όλοι μαζί στο ίδιο σημείο, κατάφερε να δημιουργήσει κατάλογο καθιερωμένων θεμάτων ειδικά προσαρμοσμένων στα περιοδικά, και με αυτόν τον τρόπο να κάνει τομή στον βιβλιογραφικό έλεγχο των περιοδικών εκδόσεων (Miller & Kuhr, 2000).

Από τότε, δημιουργήθηκε ένας μεγάλος αριθμός ευρετηρίων, κάποια γενικά, όπως το *Readers' Guide*, άλλα αφιερωμένα σε συγκεκριμένη επιστήμη (π.χ. *Education Index*) ή ομάδα επιστημών (π.χ. *Humanities Index*) και άλλα που περιορίζονται σε συγκεκριμένο είδος εκδόσεων (π.χ. *Alternative Press Index*). Τα ευρετήρια αυτά, που αποτελούν εμπορικά προϊόντα και διατίθενται στις βιβλιοθήκες μέσω συνδρομής, αρχικά εκδίδονταν σε έντυπη μορφή και αργότερα σε ηλεκτρονική, ως βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων. Κατά καιρούς, διάφορες βιβλιοθήκες δημιούργησαν δικά τους ευρετήρια, κυρίως για περιοδικά τοπικού ενδιαφέροντος ή εξειδικευμένα περιοδικά που απευθύνονται σε ειδικό κοινό (Burke & York, 1994· Hallman & McGruer, 1985· Horah, 1998· Sennema, 2002· Stewart & Hatton, 1992· Walker & McKee, 2008). Τα περιοδικά αυτά, αν και αποτελούν πολύτιμη πηγή πληροφοριών, δεν ευρετηριάζονται στα εμπορικά ευρετήρια, με αποτέλεσμα η πρόσβαση στα άρθρα τους να είναι δύσκολη ή και αδύνατη.

Η ανάπτυξη ενός ευρετηρίου δεν είναι εύκολη υπόθεση, η χρησιμότητά του όμως αξίζει τον κόπο και το κόστος που απαιτούνται (Hallman & McGruer, 1985). Οι κυριότεροι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη σε μια τέτοια προσπάθεια είναι – εκτός φυσικά από το κόστος παραγωγής και το λογισμικό που θα χρησιμοποιηθεί – η επιλογή των περιοδικών, η επιλογή των άρθρων που θα ευρετηριαστούν, η γλώσσα ευρετηρίασης που θα χρησιμοποιηθεί και ο έλεγχος των καθιερωμένων όρων. Ο αριθμός των περιοδικών που θα ευρετηριαστούν καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τον διαθέσιμο προϋπολογισμό. Η επιλογή των επιμέρους τίτλων θα βασιστεί στο περιεχόμενο και την ποιότητα κάθε περιοδικού. Επειδή είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς ποιοι ακριβώς θα είναι οι χρήστες του ευρετηρίου, είναι σημαντικό κατά την επιλογή να ληφθούν υπόψη όλοι οι εν δυνάμει χρήστες. Για την επιλογή των άρθρων πρέπει να αποφασιστεί αν η ευρετηρίαση θα είναι περιεκτική ή επιλεκτική. Στη δεύτερη περίπτωση, κάποιες κατηγορίες άρθρων, όπως editorial, ειδήσεις, νεκρολογίες, βιβλιοκρισίες κλπ., πιθανόν να εξαιρεθούν. Οι ανάγκες των πιθανών χρηστών και η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας θα καθορίσουν το εύρος της ευρετηρίασης. Σε ό,τι αφορά τη γλώσσα ευρετηρίασης, λόγω της μεγάλης ποικιλίας στην ορολογία που χρησιμοποιείται από διαφορετικούς συγγραφείς για τα ανόμοια θέματα που πραγματεύονται ακόμα και πολύ εξειδικευμένα επιστημονικά περιοδικά, αλλά και της ανομοιογένειας των θεμάτων που πραγματεύονται τα γενικά περιοδικά ή αυτά που καλύπτουν μια ολόκληρη επιστήμη, είναι απαραίτητος ο αυστηρός έλεγχος της ορολογίας, περισσότερες διασυνδεδεμένες παραπομπές και η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συνέπεια στην επιλογή των όρων ευρετηρίασης, όχι μόνο για το ευρετήριο ενός μεμονωμένου τόμου, αλλά σε βάθος χρόνου, προκειμένου να υπάρχει μια συνέχεια που να διευκολύνει αναδρομικές έρευνες. Η συνέπεια μπορεί να εξασφαλιστεί με τη χρήση ελεγχόμενου λεξιλογίου (κατάλογοι θεματικών επικεφαλίδων/θησαυροί) χωρίς όμως να αποκλείεται και η χρήση της ορολογίας που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς, όταν δεν υπάρχει κατάλληλος όρος στο ελεγχόμενο λεξιλόγιο ή όταν ένας καινούριος όρος θεωρείται αρκετά σημαντικός και

η χρήση του είναι επιβεβλημένη, τουλάχιστον ως διασυνδετική παραπομπή. Οι αλλαγές στην ορολογία είναι φυσικά αναπόφευκτες και πρέπει να ληφθούν υπόψη. Η δημιουργία και η συνεχής ενημέρωση ενός αρχείου καθιερωμένων όρων είναι απαραίτητες, προκειμένου να εξασφαλιστεί συνέπεια στη χρήση των όρων και η αποτελεσματική πλοήγηση του χρήστη στη θεματολογία των άρθρων.

2. Περιγραφή του έργου¹

Το έργο εντάσσεται στην πράξη «Προηγμένες Κεντρικές Υπηρεσίες Ψηφιακών Βιβλιοθηκών Ανοικτής Πρόσβασης Σ.Ε.Α.Β.». Αφορμή για την υλοποίησή του αποτέλεσε η διαπίστωση ότι ένα ευρετήριο περιοδικών εκδόσεων θα αποτελέσει το ιδανικό εργαλείο για τον εντοπισμό άρθρων περιοδικών εκδόσεων για θέματα που ενδιαφέρουν τον εργαζόμενο, τον φοιτητή, τον μαθητή και οποιονδήποτε πολίτη, ανεξάρτητα από το περιοδικό, το έτος ή τον τόμο/τεύχος στο οποίο έχουν δημοσιευτεί, τον συγγραφέα ή τον τίτλο τους. Η δομή και η οργάνωση του ευρετηρίου θα επιτρέπουν τον ακριβή εντοπισμό των πληροφοριών που, κατά περίπτωση, απαιτούνται, και η ανοικτή πρόσβαση σε αυτό θα διασφαλίζει την ελεύθερη χρήση του. Ειδικότερα, ένα ευρετήριο ελληνικών περιοδικών εκδόσεων θα επιτρέπει την άμεση πρόσβαση σε άρθρα ανάλογα με το θέμα που πραγματεύονται, αλλά και σε άρθρα των οποίων ο συγγραφέας ή ο τίτλος είναι γνωστός, άρθρα που δημοσιεύονται σε συγκεκριμένα περιοδικά, παρέχοντας συγχρόνως τα βιβλιογραφικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για τον εντοπισμό τους, δηλαδή τον τίτλο του περιοδικού στο οποίο έχουν δημοσιευθεί, το συγκεκριμένο τεύχος και τόμο, τη χρονολογία έκδοσης, καθώς και την ακριβή σελιδαρίθμησή τους.

Είναι γνωστό ότι, ενώ οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι, οι ερευνητές και οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε πληθώρα ξένων δημοσιεύσεων μέσω των συνδρομών του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, η κοινότητα αυτή, καθώς και κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης δεν έχουν τη δυνατότητα εντοπισμού υλικού που περιλαμβάνεται σε ελληνικές δημοσιεύσεις. Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει συντονισμένη και κεντρικά σχεδιασμένη προσπάθεια για την καταγραφή των περιεχομένων των περιοδικών αυτών με τρόπο που θα επιτρέπει την άμεση, ταχεία και αποτελεσματική πρόσβαση στα βιβλιογραφικά δεδομένα του περιεχομένου τους και στο πλήρες κείμενό τους, στις περιπτώσεις που υπάρχει συναίνεση των εκδοτών τους. Εν πολλοίς, η αναζήτηση υλικού από ελληνικά περιοδικά γίνεται σήμερα είτε χειροκίνητα, απαιτώντας ανυπολόγιστο χρόνο και προσπάθεια, είτε αποσπασματικά, μέσω μεμονωμένων προσπαθειών που έχουν γίνει μέχρι τώρα. Παραδείγματα προσπαθειών για τον βιβλιογραφικό έλεγχο της ελληνικής αρθρογραφίας, ορισμένες από τις οποίες δεν συνεχίζονται πλέον, αποτελούν ενδεικτικά το *Ευρετήριο Άρθρων Ελληνικών Περιοδικών*, που έχει αναπτύξει και συνεχίζει να εμπλουτίζει η Βιβλιοθήκη του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης www.lib.teithe.gr, και περιλαμβάνει τα περιεχόμενα 26 περιοδικών ποικίλης θεματολογίας της συλλογής της, η *Bulletin signalétique* του Γαλλικού Ινστιτούτου της Αθήνας, 1945-1975, η *Ιατρική Βιβλιογραφία Ιπποκράτης* <argo.ekt.gr> που έχει παραγάγει η Ιατροτέκ και καλύπτει τη χρονική περίοδο 1980-1999, η *Γλάυκα- Βάση για την ελληνική κοινωνία και τον Ελληνισμό* <argo.ekt.gr> του Κέντρου Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής (ΚΕΚΜΟ-ΚΟΠ), του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πάντειου Πανεπιστημίου.

Αποτέλεσμα της έλλειψης ενός κεντρικού ευρετηρίου ελληνικών επιστημονικών περιοδικών εκδόσεων είναι η απώλεια χρήσιμων πληροφοριών που ενδιαφέρουν τους ερευνητές και οποιονδήποτε πολίτη, όχι μόνο άμεσα αλλά και στο μέλλον. Η έλλειψη αυτή γίνεται εντονότερη με το πέρασμα του χρόνου και τη συσσώρευση πληροφοριών «θαμμένων» σε τεκμήρια, χωρίς τη δυνατότητα άμεσου εντοπισμού τους. Αναδεικνύεται, επομένως, ως επιτακτική ανάγκη η συλλογή αυτών των πληροφοριών, η εξασφάλιση της διατήρησής τους στη νέα τους μορφή στο διηνεκές και η παροχή πρόσβασης σε αυτές.

2.1. Στόχοι και οφέλη του έργου

Βασικός σκοπός του έργου είναι η δημιουργία ενός Ηλεκτρονικού Ευρετηρίου Ελληνικών Επιστημονικών Περιοδικών Εκδόσεων (ΗΕΕΕΠΕ), το οποίο θα συγκεντρώνει και θα καταγράφει βιβλιογραφικές πληροφορίες (metadata) για τα άρθρα που περιέχονται στις ελληνικές επιστημονικές περιοδικές εκδόσεις και θα διευκολύνει την αναζήτηση ελληνικής επιστημονικής βιβλιογραφίας και τον εντοπισμό του υλικού που περιλαμβάνεται στις ελληνικές επιστημονικές δημοσιεύσεις.

¹ Η ιδέα για τη δημιουργία ενός ευρετηρίου ελληνικών περιοδικών ανήκει στη Μερσίνη Μορελέλη-Κακούρη, η οποία συνέγραψε την πρόταση για την υλοποίηση του έργου και είχε τον συντονισμό του μέχρι την αφυπηρέτησή της από το ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Το κείμενο του συγκεκριμένου κεφαλαίου βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο κείμενο της πρότασής της.

Αναλυτικότερα, οι στόχοι του ηλεκτρονικού ευρετηρίου είναι να εξασφαλίσει:

- τη συγκέντρωση, τεκμηρίωση και διατήρηση των πληροφοριών για τα μεταδεδομένα των άρθρων που περιέχονται στις ελληνικές επιστημονικές εκδόσεις και είναι διασκορπισμένες σε ακαδημαϊκές και ειδικές βιβλιοθήκες της χώρας,
- τη δυνατότητα αναζήτησης των άρθρων που δημοσιεύονται σε έγκριτα ελληνικά περιοδικά με ποικίλους τρόπους (όνομα συγγραφέα, τίτλος, λέξεις-κλειδιά κλπ.),
- τον άμεσο, ακριβή και αποτελεσματικό εντοπισμό των άρθρων (τίτλος περιοδικού στο οποίο έχουν δημοσιευτεί, συγκεκριμένο τεύχος, χρονολογία έκδοσης, ακριβής σελιδαρίθμηση),
- την ανοικτή πρόσβαση και ελεύθερη χρήση της υπηρεσίας από κάθε ενδιαφερόμενο,
- τη δημιουργία ενιαίας πολιτικής ευρετηρίασης,
- την ανάδειξη και προβολή της ελληνικής επιστημονικής παραγωγής.

Η δημιουργία του ηλεκτρονικού ευρετηρίου των άρθρων ελληνικών επιστημονικών περιοδικών εκδόσεων θα έχει πολλούς αποδέκτες και τα οφέλη που θα προκύψουν θα είναι πολλαπλά:

- Ανάδειξη και αξιοποίηση προσπαθειών που έχουν γίνει στο παρελθόν. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει καταγεγραμμένη και σαφής εικόνα των αποτελεσμάτων ξεχωριστών και διάσπαρτων προσπαθειών που περιλαμβάνουν πολύτιμο υλικό. Εξάλλου, πολλές από τις προσπάθειες αυτές είναι σε έντυπη μορφή, με αποτέλεσμα την αδυναμία πρόσβασης στο περιεχόμενό τους εξ αποστάσεως.
- Συντονισμός μεμονωμένων προσπαθειών που τυχόν γίνονται. Όσες από τις προσπάθειες αυτές συνεχίζονται μέχρι σήμερα γίνονται ασυντόνιστα, χωρίς κεντρικό σχεδιασμό και χωρίς να ακολουθούνται κοινά πρότυπα, ως προς τη βάση δεδομένων που χρησιμοποιείται και τον τρόπο ευρετηρίασης του υλικού. Η παρούσα προσπάθεια θα επιτρέψει τον συντονισμό και τη διασύνδεση του έργου με τα υποέργα που υλοποιήθηκαν στις κάθετες δράσεις των βιβλιοθηκών.
- Εξοικονόμηση πόρων. Δεν είναι γνωστό ποιοι συγκεκριμένοι τίτλοι ευρετηριάζονται από ποιες βιβλιοθήκες, με πιθανό αποτέλεσμα την επικάλυψη τίτλων και την άσκοπη απασχόληση προσωπικού. Η κατανομή των τίτλων ανά βιβλιοθήκη θα εξασφαλίσει τη μοναδικότητα της ευρετηρίασης κάθε τίτλου, θα αποδεσμεύσει απασχολούμενο προσωπικό από αυτή τη δραστηριότητα και θα επιτρέψει την ενασχόλησή του με άλλα αντικείμενα τεχνολογικής αιχμής και προτεραιότητας.
- Συμβατότητα με άλλες βάσεις που περιέχουν παρεμφερές υλικό. Η εφαρμογή διεθνών προτύπων και προδιαγραφών εξασφαλίζει τη διαλειτουργικότητα του ευρετηρίου με άλλες βάσεις δεδομένων.
- Ανάδειξη του περιεχομένου της ελληνικής αρθρογραφίας και υποστήριξη της ερευνητικής, επιστημονικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εάν στόχος της εκπαίδευσης, τυπικής και άτυπης, είναι η διευκόλυνση της συλλογής πληροφοριών, το ηλεκτρονικό ευρετήριο θα αποτελέσει μια πολύτιμη πηγή για τους ερευνητές, τους φοιτητές, τους μαθητές, τους διά βίου μανθάνοντες.
- Ανάδειξη ελληνικού επιστημονικού, πολιτιστικού, ιστορικού, λαογραφικού περιεχομένου. Σήμερα, υλικό που αναφέρεται στις παραπάνω θεματικές περιοχές και δημοσιεύεται σε ελληνικές περιοδικές εκδόσεις παραμένει μη προσβάσιμο, με αποτέλεσμα να στερούνται πληροφορίας ομάδες που είτε δεν γνωρίζουν άλλες γλώσσες είτε δεν έχουν πρόσβαση σε εμπορικές βάσεις δεδομένων με τις οποίες οι βιβλιοθήκες, ακαδημαϊκές κυρίως, συνάπτουν ειδικές συμβάσεις επί πληρωμή.

3. Υλοποίηση του έργου

Για την επίτευξη των στόχων του έργου εκτελέστηκαν, στο πλαίσιο της αυτεπιστασίας, οι ακόλουθες εργασίες: αναπτύχθηκε βιβλιογραφική βάση με την καταχώριση βιβλιογραφικών εγγραφών σε ένα σύστημα καταλόγου, έγινε μετατροπή ορισμένων έντυπων ευρετηρίων σε online μορφή και δημιουργήθηκε μια πύλη που επιτρέπει την πρόσβαση στο ευρετήριο. Για την υλοποίηση του ΗΕΕΠΕ επιλέχθηκε το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης βιβλιοθηκών (ILS) ανοικτού κώδικα Koha 3.10.04.000. Η επιλογή ενός ILS για την υλοποίηση του ευρετηρίου έγινε λόγω των δυνατοτήτων που αυτό προσφέρει και συγκεκριμένα της αναλυτικής τεκμηρίωσης του υλικού, της χρήσης προτύπων, του ελέγχου καθιερωμένων όρων και της γενικότερης ευελιξίας του. Επιπλέον, το συγκεκριμένο λογισμικό επιλέχθηκε επειδή επιτρέπει την χωρίς περιορισμούς παρέμβαση στον κώδικά του, και άρα την ανοικτή πρόσβαση στα δεδομένα και τη βάση των βιβλιογραφικών εγγραφών.

3.1. Κατάλογος περιοδικών και ευρετηρίων

Προκειμένου να διευκολυνθεί η επιλογή των περιοδικών που θα συμπεριληφθούν στο ευρετήριο, αποφασίστηκε να συνταχθεί ένας ηλεκτρονικός κατάλογος ελληνικών περιοδικών εκδόσεων. Για τη σύνταξη του καταλόγου αναζητήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν οι πληροφορίες των καταλόγων των περιοδικών εκδόσεων όσων βιβλιοθηκών είχαν τέτοιους, και, στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν αναζητήσεις στους δημόσιους καταλόγους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Αφού συγκεντρώθηκαν όλοι οι τίτλοι των περιοδικών από τις παραπάνω πηγές, οι αναζητήσεις επεκτάθηκαν στον εθνικό συλλογικό κατάλογο επιστημονικών περιοδικών (<http://eskep.ekt.gr/eskep/>) και στην πύλη “Ζέφυρος” (<http://zephyr.lib.uoc.gr/cgi-bin/zap/zap/bsearch.zap?type=basic>), ώστε να εντοπίζονται οι βιβλιογραφικές πληροφορίες και οι τοποθεσίες κάθε περιοδικού.

Σε αρκετές περιπτώσεις, προκειμένου να συγκεντρωθούν οι απαραίτητες πληροφορίες, έγιναν και μεμονωμένες αναζητήσεις σε δημόσιους καταλόγους βιβλιοθηκών. Με αυτόν τον τρόπο καταγράφηκαν περίπου 2.500 τίτλοι ελληνικών περιοδικών, τρέχοντες και μη. Στη συνέχεια, έγιναν συστηματικές αναζητήσεις στο διαδίκτυο και σε όλες τις προηγούμενες πηγές, όπως επίσης και προσωπική επικοινωνία με υπευθύνους βιβλιοθηκών, προκειμένου να διαπιστωθεί ποια από αυτά τα περιοδικά είναι τρέχοντα, δηλαδή συνεχίζουν την έκδοσή τους και ταυτόχρονα πληρούν το κριτήριο του επιστημονικού περιοδικού, προκειμένου να καταχωριστούν στον εν λόγω κατάλογο. Για την καταχώριση των περιοδικών δημιουργήθηκε ειδική φόρμα καταγραφής (Εικόνα 1). Τελικά καταχωρίστηκαν περί τα 500 περιοδικά και τα στοιχεία που καταγράφηκαν ήταν τα εξής:

- i. τίτλος περιοδικής έκδοσης,
- ii. φορέας έκδοσης,
- iii. ISSN περιοδικού,
- iv. έτος πρώτης κυκλοφορίας.
- v. συχνότητα,
- vi. βάσεις στις οποίες ευρετηριάζεται,
- vii. επιστημονικό πεδίο/θέμα,
- viii. URL περιοδικού, στην περίπτωση που το περιοδικό διαθέτει και ηλεκτρονική μορφή,
- ix. διαθέσιμες μορφές,
- x. διαθεσιμότητα πλήρους κειμένου (στην περίπτωση των ηλεκτρονικών περιοδικών ή των περιοδικών που είναι διαθέσιμα και σε ηλεκτρονική μορφή),
- xi. είδος φορέα έκδοσης (π.χ. ακαδημαϊκό ίδρυμα, επιστημονική ένωση κλπ.),
- xii. διεύθυνση φορέα,
- xiii. και, γενικά, οποιαδήποτε άλλη πληροφορία θεωρήθηκε χρήσιμη για την πληρότητα του καταλόγου.

Καταγραφή περιοδικών

Τίτλος (*)

ISSN

Υπεύθυνος έκδοσης

Έγκριτο (*) Ναι Όχι Χωρίς πληροφορία

Ηλεκτρονική μορφή (*) Ναι Όχι

Πλήρες κείμενο (*) Ναι Όχι Χωρίς πληροφορία

Url

Θεματική κατηγορία

Βάσεις ευρετηρίασης

Έτος πρώτης κυκλοφορίας

Συχνότητα έκδοσης

Είδος φορέα έκδοσης

Διεύθυνση φορέα

Σχόλια

Αν το περιοδικό είναι ηλεκτρονικό τότε πια είναι η διεύθυνση του

Εικόνα 1. Φόρμα καταγραφής περιοδικών.

Εκτός από τον κατάλογο των περιοδικών, πραγματοποιήθηκε και καταγραφή όλων των προσπαθειών που έχουν γίνει από βιβλιοθήκες ή άλλους φορείς για την ανάπτυξη ηλεκτρονικών ευρετηρίων ελληνικών περιοδικών. Σκοπός της καταγραφής αυτής είναι να δώσει μια κατά το δυνατό πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα των περιοδικών που έχουν ευρετηριαστεί, του εύρους της ευρετηρίασης, του λογισμικού που έχει χρησιμοποιηθεί, της διάταξης των εγγραφών και του συνολικού αριθμού των εγγραφών που περιέχει κάθε εφαρμογή. Για τη σύνταξη του καταλόγου έγιναν εκτεταμένες έρευνες στο διαδίκτυο και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξε επικοινωνία με υπευθύνους φορέων, προκειμένου να αποσαφηνιστούν λεπτομέρειες. Συγκεκριμένα, οι σχετικές πληροφορίες αναζητήθηκαν αρχικά στις υπηρεσίες των ακαδημαϊκών και ειδικών βιβλιοθηκών, μέσω των ιστοτόπων τους. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε onsite έρευνα σε καθέν από τα ευρετήρια που εντοπίστηκαν, προκειμένου να συλλεχθούν τα απαραίτητα στοιχεία για την κατάρτιση του καταλόγου (Εικόνα 2).

Παραγωγός	Λογισμικό/Διάταξη εγγραφών	Αριθμός Εγγραφών (εκτίμηση)	Τίτλοι	Εύρος Ευρετηρίασης	Χρονική Κάλυψη Ευρετηρίου
A.S.K.T.	Advance/Unimarc (http://opac.asfa.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/113170/query.egw;/-1+advance.asfa.gr:211/ADVANCE)	>3.000	1. Ζυγός 2. Εικαστικά 3. Νέες Μορφές 4. Πινακοθήκη 5. Η τέχνη	Αποδελτίωση Θεματικές επικεφαλίδες	X.II.
Βιβλιοθήκη TEE	Advance/Unimarc (http://opac.tee.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/egwrtcl/targets.egw)	7.000	1. Τεχνικά Χρονικά	Αποδελτίωση Θεματικές επικεφαλίδες	1932 –
Βιβλιοθήκη Οικονομικού Παν/μιου Αθηνών	Horizon/Unimarc (http://195.251.251.177/ipac20/ipac.jsp?profile=aueplib&lang=null&reloadxsl=true#focus)	5.000	1. Αγορά χωρίς σύνορα 2. Αγροτική τράπεζα της Ελλάδος. Δ/ση συνεταιρισμών. Έκθεση πεπραγμένων έτους 3. Αγροτικός συναγатиσμός 4. Αργώ	Αποδελτίωση Περίληψεις Θεματικές επικεφαλίδες	1996 – 2012 *Κάποια περιοδικά εντάχθηκαν μετά το 1996.

Εικόνα 2. Κατάλογος ηλεκτρονικών ευρετηρίων.

3.2. Κριτήρια επιλογής περιοδικών

Η επιλογή των περιοδικών που θα συμπεριληφθούν σε ένα γενικό ευρετήριο είναι από τη φύση του έργο δύσκολο και πολύπλοκο. Ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν πρόκειται για ελληνικά περιοδικά, για τα οποία δεν υπάρχουν οι ευρέως χρησιμοποιούμενοι και εν πολλοίς αποδεκτοί βιβλιομετρικοί δείκτες, ούτε βέβαια κατατάξεις ή μελέτες αξιολόγησης. Σε διεθνές επίπεδο, η αξιολόγηση και κατάταξη των περιοδικών γίνεται είτε με ποιοτικά, είτε με ποσοτικά κριτήρια, ή και με συνδυασμό των δύο. Η βασικότερη ποιοτική μέθοδος είναι αυτή της αξιολόγησης από ειδικούς (peer review), σύμφωνα με την οποία ένας αριθμός ειδικών επιστημόνων βαθμολογεί την ποιότητα των περιοδικών. Οι ποσοτικές προσεγγίσεις βασίζονται κατά κανόνα στην ανάλυση των αναφορών², στο πλαίσιο της οποίας η πιο γνωστή μέθοδος είναι ο δείκτης απήχησης (impact factor). Πηγή άντλησης δεδομένων για τον δείκτη απήχησης κάθε περιοδικού είναι η βάση δεδομένων Web of Science (WoS) του Thomson, και πιο συγκεκριμένα, το αναλυτικό της εργαλείο Journal Citation Reports (JCR)³. Άλλες μέθοδοι αξιολόγησης και κατάταξης των επιστημονικών περιοδικών είναι το αναλυτικό εργαλείο της Google (Google Journal Metrics)⁴, ο δείκτης Eigenfactor⁵, ο συνολικός αριθμός ετερο-αναφορών και το ποσοστό αποδοχής των προς δημοσίευση άρθρων (journal acceptance rates). Υπάρχουν επίσης κατάλογοι κατάταξης περιοδικών (journal rankings), για τις οποίες χρησιμοποιούνται εναλλακτικά ποιοτικές και ποσοτικές μέθοδοι. Παρά τα προβλήματα που κατά καιρούς έχουν εντοπιστεί και τις αντιρρήσεις που έχουν εκφραστεί για την εγκυρότητα και αξιοπιστία των βιβλιομετρικών δεικτών⁶, αυτοί αποτελούν μια αξιόπιστη βάση εκκίνησης για τον εντοπισμό της απήχησης των περιοδικών στην επιστημονική κοινότητα. Για τα ελληνικά περιοδικά ωστόσο δεν υπάρχουν – πλην ελαχίστων εξαιρέσεων

2 Η ανάλυση αναφορών αποτελεί τον σημαντικότερο κλάδο της βιβλιομετρίας. Βασίζεται στις αναφορές που γίνονται σε δημοσιευμένα επιστημονικά έργα από άλλα έργα, για να καθορίσει μοτίβα επιστημονικής επικοινωνίας, διασυνδέσεις μεταξύ δημοσιευμάτων, επιστημόνων, επιστημονικών κλάδων κλπ. (ODLIS: Online dictionary for library and information science, http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_h.aspx).

3 Ως δείκτης απήχησης ενός περιοδικού ορίζεται ο μέσος όρος των αναφορών που έχουν γίνει τον τρέχοντα χρόνο στα άρθρα που έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό τα δύο τελευταία χρόνια από τα άρθρα των περιοδικών που περιέχονται στην WoS. Βλ. και Garfield, E. (1994). The impact factor: ISI. *Current Contents, June 20*. Retrieved November 29, 2005, from <http://www.isinet.com/knowtrend/essays/journalcitationreports/impactfactor/>; Garfield, E. (1999). Journal impact factor: a brief review. *Canadian Medical Association Journal, 161*, 979-980).

4 Δίνει στους συγγραφείς τη δυνατότητα να «μετρήσουν» την αναγνωρισιμότητά τους και την απήχηση του έργου τους μέσω διάφορων βιβλιομετρικών δεικτών (<http://scholar.google.com/intl/en/scholar/metrics.html>).

5 Βιβλιομετρικός δείκτης που μετράει τη σημαντικότητα των επιστημονικών περιοδικών για την επιστημονική κοινότητα. Λαμβάνει υπόψη του την προέλευση των αναφορών, και αντικατοπτρίζει τη συχνότητα με την οποία ο μέσος ερευνητής χρησιμοποιεί ένα περιοδικό (<http://www.eigenfactor.org/>).

6 Βλ. για παράδειγμα Amin, M., & Mabe, M. (2000). Impact factors: use and abuse. *Perspectives in Publishing, 1*, 1-6; Bloch, S., & Walter, G. (2001). The impact factor: time for change. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 35*, 563-568; Kurmis, A. P. (2003). Understanding the limitation of the journal impact factor. *Journal of Bone and Joint Surging- American Volume, 85*, 2449-2454; Saha, S., Saint, S., & Christakis, D. A. (2003). Impact factor: a valid measure of journal quality? *Journal of the Medical Library Association., 91*, 42-46.

– διαθέσιμοι βιβλιομετρικοί δείκτες στους οποίους θα μπορούσε να στηριχθεί η επιλογή των «σημαντικότερων» περιοδικών. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στη βάση JCR του 2011 βρέθηκαν μόλις 17 περιοδικά με χώρα προέλευσης την Ελλάδα, τα οποία είναι αγγλόφωνα και, με μία μόνο εξαίρεση, ανήκουν στις ιατρικές επιστήμες.

Προκειμένου λοιπόν να διευκολυνθεί η επιλογή των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών που θα ευρετηριαστούν, θεσπίστηκαν κάποια κριτήρια αξιολόγησης. Τα κριτήρια αυτά ισχύουν για όλα τα περιοδικά όλων των θεματικών περιοχών. Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες διαφοροποιήσεις κυρίως στα περιοδικά των ανθρωπιστικών επιστημών και τα περιοδικά τέχνης λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις δίνεται σημασία σε ποιοτικά κυρίως γνωρίσματα του περιοδικού.

Τα γενικά κριτήρια που ορίστηκαν είναι τα εξής:

- i. Θεματική περιοχή: επιδίωξή μας είναι να καλύπτεται – στο μέτρο του δυνατού – το σύνολο των επιστημονικών περιοχών, δηλαδή να υπάρχουν περιοδικά από τις Θετικές, τις Εφαρμοσμένες, τις Κοινωνικές, τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, τις Επιστήμες Υγείας, καθώς και περιοδικά Λογοτεχνίας και Τέχνης.
- ii. Τύποι πηγών: επιστημονικά/ερευνητικά περιοδικά που δημοσιεύουν ερευνητικές εργασίες σε πλήρες κείμενο.
- iii. Αποδεκτοί τύποι πηγών: ακαδημαϊκές, κυβερνητικές, εμπορικές και πηγές μη-κερδοσκοπικών οργανισμών, επιστημονικών ενώσεων και συναφών οργανισμών.
- iv. Κοινό: η ομάδα-στόχος των περιοδικών που περιλαμβάνονται στο ευρετήριο θα πρέπει να είναι πρωτίστως το ερευνητικό κοινό ή οι ειδικοί του χώρου.
- v. Περιεχόμενο: ένα σημαντικό κομμάτι του περιοδικού θα πρέπει να αποτελείται από ερευνητικά/επιστημονικά άρθρα.
- vi. Το περιοδικό να αποτελεί τρέχουσα έκδοση.

Τα ειδικότερα κριτήρια αξιολόγησης για την επιλογή των επιστημονικών περιοδικών είναι τα ακόλουθα:

- i. Ποιότητα περιεχομένου: κάθε περιοδικό που θα συμπεριληφθεί στο ευρετήριο θα πρέπει να υλοποιεί διαδικασίες αξιολόγησης από ειδικούς κριτές (peer-review) ή άλλη κατάλληλη διαδικασία ποιοτικού ελέγχου του περιεχομένου του.
- ii. Γλώσσα: Το πλήρες κείμενο των άρθρων να είναι γραμμένο στην ελληνική γλώσσα.
- iii. Συχνότητα: Το περιοδικό να έχει σταθερή συχνότητα, την οποία να ακολουθεί, τουλάχιστον τα τελευταία 2 έτη.
- iv. Περιεχόμενο: Να υπάρχει σαφής περιγραφή των θεματικών περιοχών που καλύπτει το περιοδικό, του σκοπού έκδοσης και του κοινού στο οποίο απευθύνεται. Να αναφέρονται τα είδη των άρθρων που δημοσιεύει (π.χ. Ανασκοπήσεις, Ερευνητικές εργασίες, Βραχείες δημοσιεύσεις, Βιβλιοκρισίες κλπ.). Να υπάρχει συντακτική επιτροπή, υπεύθυνη για τον καθορισμό των αξόνων της ύλης του περιοδικού, τον συντονισμό (διά του διευθυντή σύνταξης) τη διαδικασία κρίσης, την τελική αποδοχή ή απόρριψη των εργασιών που υποβάλλονται για δημοσίευση.
- v. Δημοσίευση άρθρων: Η δημοσίευση των άρθρων να γίνεται μετά από κρίση. Να αναφέρεται η βασική διαδικασία αξιολόγησης των υπό δημοσίευση εργασιών και να υπάρχουν αναλυτικές οδηγίες προς συγγραφείς.
- vi. Απόψεις βιβλιοθηκονόμων: Θα ληφθούν υπόψη πληροφορίες για τη χρήση των περιοδικών και η γνώμη βιβλιοθηκονόμων ακαδημαϊκών και ειδικών βιβλιοθηκών για την απήχηση των περιοδικών στην κοινότητα που εξυπηρετούν.
- vii. Βάσεις ευρετηρίασης – Βιβλιομετρικοί δείκτες (όπου εφαρμόζεται): Θα λαμβάνεται υπόψη ο αριθμός των βάσεων στις οποίες ευρετηριάζεται το περιοδικό, καθώς και η κατάταξή του με βάση βιβλιομετρικούς δείκτες, ως στοιχεία ενδεικτικά της απήχησης του περιοδικού.

Ενδεχομένως ορισμένα από τα παραπάνω κριτήρια να μην έχουν εφαρμογή σε περιοδικά Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τέχνης. Για την αξιολόγηση αυτών των περιοδικών, εκτός από τις βασικές προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληροί η έκδοσή τους (π.χ. σταθερή συχνότητα, σύνταξη άρθρων στην ελληνική γλώσσα, ύπαρξη συντακτικής επιτροπής), θα ληφθούν υπόψη και γνώμες ειδικών επιστημόνων και βιβλιοθηκονόμων για την ποιότητα, τη σημασία και την απήχηση τους.

Αποκλείστηκαν εξ αρχής περιοδικά που ευρετηριάζονται ήδη είτε από βιβλιοθήκες είτε από άλλους φορείς (π.χ. Ιατροτέκ), καθώς και ηλεκτρονικά περιοδικά πλήρους κειμένου. Τα πρώτα, για να μην υπάρχουν επανλήψεις και επικάλυψη, τα δεύτερα, γιατί προτεραιότητα του ΗΕΕΕΠΕ είναι να συμπεριλάβει έντυπα περιοδικά, στα οποία η αναζήτηση άρθρων γίνεται μόνο χειροκίνητα και με φυσική παρουσία σε κάποια βιβλιοθήκη.

3.3. Εισαγωγή εγγραφών από έντυπα ευρετήρια

Αξιόλογες προσπάθειες ευρετηρίασης ελληνικών περιοδικών έχουν γίνει στα Τμήματα Βιβλιοθηκονομίας της χώρας, στο πλαίσιο εκπόνησης πτυχιακών εργασιών από τελειόφοιτους φοιτητές. Οι προσπάθειες αυτές, αν και σε μεγάλο βαθμό αποσπασματικές, έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ευρετηρίων που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και περιέχουν μεγάλο όγκο πληροφοριών. Επιπλέον, τα συγκεκριμένα ευρετήρια μπορούν να θεωρηθούν ότι συγκεντρώνουν ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, καθώς: (α) έχουν αναπτυχθεί με φυσική παρουσία των φοιτητών στη βιβλιοθήκη που διατηρεί τα σχετικά περιοδικά και επομένως μπορούμε με σχετική βεβαιότητα να συνάγουμε ότι η τεκμηρίωση είναι ακριβής και εξαντλητική και (β) έχουν συνταχθεί με βάση κανόνες και πρότυπα σε ό,τι αφορά τόσο την περιγραφή των άρθρων όσο και τη θεματική τους ανάλυση και επεξεργασία.

Ωστόσο, τα εν λόγω ευρετήρια, αν και εν δυνάμει αποτελούν αποτελεσματικά εργαλεία πρόσβασης και μπορούν να διευκολύνουν την ανάκτηση του περιεχομένου των περιοδικών που καλύπτουν, μένουν εν πολλοίς ανεκμετάλλευτα και αναξιοποίητα από το ευρύ κοινό, κυρίως γιατί είναι δυνατή μόνο η επιτόπια χρήση τους στον χώρο όπου βρίσκεται το αντίτυπο της αντίστοιχης πτυχιακής εργασίας⁷.

Για τους παραπάνω λόγους, η ομάδα υλοποίησης του Έργου στράφηκε στα έντυπα ευρετήρια που έχουν συνταχθεί από τελειόφοιτους φοιτητές, με σκοπό να μετατρέψει ορισμένα από αυτά σε ηλεκτρονική μορφή και να τα ενσωματώσει στο ΗΕΕΕΠΕ Αναλυτικότερα, στην πρώτη φάση υλοποίησης του συγκεκριμένου παραδοτέου επιλέχθηκαν οι πτυχιακές εργασίες που ευρετηριάζουν τίτλους περιοδικών εκδόσεων που θα περιλαμβάνει το ΗΕΕΕΠΕ, εξετάστηκαν και ελέγχθηκαν, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι περιλαμβάνουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, για να καλύψουν επαρκώς την περιγραφή κάθε άρθρου, επιβεβαιώθηκε ότι είχαν αξιολογηθεί επιτυχώς από δύο κριτές εκτός από την/τον επιβλέπουσα/-οντα και ότι επρόκειτο για πλήρη ευρετήρια, χωρίς ελλείψεις στη θεματική περιγραφή και τα λοιπά στοιχεία που αφορούν το άρθρο. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη θεματική περιγραφή, αλλά και σε άλλες πληροφορίες σχετικά με την αρίθμηση των τευχών, τα στοιχεία του περιοδικού, καθώς και επιπλέον πληροφορίες (π.χ. σημειώσεις για βιβλιογραφία) που αξιολογούνται ως πληροφορίες προστιθέμενης αξίας για τον τελικό χρήστη. Επίσης, λήφθηκε υπόψη η χρονική κάλυψη του ευρετηρίου και προτιμήθηκαν ευρετήρια που καλύπτουν την τελευταία δεκαετία. Ωστόσο, στην περίπτωση περιοδικών με πολυετή παρουσία και για τα οποία ήταν διαθέσιμα περισσότερα του ενός ευρετήρια, κρίθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθούν και τα παλαιότερα έτη, ώστε να υπάρχει όσο το δυνατόν καλύτερη κάλυψη των συγκεκριμένων περιοδικών. Συνολικά εισήχθησαν περίπου 2.500 εγγραφές από επτά (7) έντυπα ευρετήρια (Πίνακας 1).

Τίτλοι περιοδικών	Εγγραφές στο ΗΕΕΕΠΕ
Νέα παιδεία	420
Νέα εστία	341
Ορυκτός πλούτος	383
Παρνασσός	763
Τα ιστορικά	155
Δομές	308
Κοινωνική εργασία	153
Σύνολο εγγραφών	2523

Πίνακας 1. Έντυπα ευρετήρια που μετατράπηκαν σε online μορφή.

Όπως προαναφέρθηκε το ΗΕΕΕΠΕ φιλοξενείται σε ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης βιβλιοθηκών ανοικτού κώδικα Koha. Η εισαγωγή των εγγραφών γίνεται μέσω του υποσυστήματος της καταλογογράφησης, στο οποίο ο ευρετηριαστής συνδέεται ύστερα από ταυτοποίηση των στοιχείων του. Τα περισσότερα αυτοματοποιημένα

⁷ Η Βιβλιοθήκη του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης έχει αναπτύξει ευρετήριο άρθρων ελληνικών περιοδικών σε ηλεκτρονική μορφή, για τα περιοδικά που διαθέτει στη συλλογή της (<http://index.lib.teithe.gr:8180/xmlui-2>). Η ανάπτυξη και ο εμπλουτισμός του ευρετηρίου βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις πτυχιακές εργασίες ευρετηρίασης που πραγματοποιούνται στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Ανάλογη προσπάθεια υλοποιείται από τη Βιβλιοθήκη του ΑΠΘ, η οποία διαθέτει τις ελληνικές έντυπες συνδρομές της προς ευρετηρίαση και αναρτά τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας ελεύθερα στο διαδίκτυο μέσω του προγράμματος Open Journals System (<http://www.lib.auth.gr/index.php/el/indexes>). Η μεγάλη πλειοψηφία αυτών των εργασιών πραγματοποιείται στα πλαίσια πτυχιακών εργασιών και με τη συνδρομή του διδακτικού προσωπικού του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης.

συστήματα διαχείρισης βιβλιοθηκών, όπως και το Koha εξάλλου, με την εγκατάστασή τους περιλαμβάνουν τους συνήθεις τύπους συλλογών (βιβλία, περιοδικά, O/A υλικό κλπ.) που δεν είναι κατάλληλοι για άρθρα περιοδικών. Για τις ανάγκες του ευρετηρίου και σύμφωνα με τον τρόπο λειτουργίας του συγκεκριμένου συστήματος, δημιουργήθηκε ένας νέος τύπος υλικού (*Item type*) με τον τίτλο “journal article”, με τον οποίο ουσιαστικά ορίζεται το είδος του υλικού που καταλογογραφείται. Όλες οι εγγραφές εισήχθησαν σε αυτόν τον τύπο υλικού.

Η καταλογογράφηση έγινε με το πρότυπο MARC 21. Με σκοπό την επιτάχυνση της διαδικασίας και επειδή το σύστημα το επιτρέπει, αποφασίστηκε να οριστεί ένα πλαίσιο μεταδεδομένων που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του υλικού που καταλογογραφείται. Είναι γνωστό το επίπεδο εξαντλητικότητας της τεκμηρίωσης του προτύπου μεταδεδομένων MARC 21 για τα είδη υλικού που καλύπτει. Ωστόσο, οι ανάγκες τεκμηρίωσης των άρθρων ελληνικών επιστημονικών περιοδικών είναι πολύ συγκεκριμένες. Προκειμένου, λοιπόν, η πλοήγηση του καταλογογράφου μέσα στο περιβάλλον εργασίας να είναι ευκολότερη και συντομότερη έγιναν παραμετροποιήσεις στην προεπιλογή του βασικού πλαισίου μεταδεδομένων που ουσιαστικά περιλαμβάνει όλα τα πεδία και υποπεδία του προτύπου. Χωρίς να απαλειφθεί το βασικό πλαίσιο (γιατί αυτό θα προκαλούσε δυσλειτουργία στο σύστημα), δημιουργήθηκε στη βάση του ένα νέο που εκφράζει το επίπεδο τεκμηρίωσης που αποφασίστηκε για το συγκεκριμένο είδος υλικού.

Το επίπεδο τεκμηρίωσης του συγκεκριμένου υλικού συνάδει με τις οδηγίες του προτύπου MARC 21, τους Αγγλοαμερικανικούς Κανόνες Καταλογογράφησης και τις εξειδικευμένες οδηγίες που παρέχει η OCLC. Σε αυτές [κεφ. 3.4 “In” Analytics (<http://www.oclc.org/bibformats/en/specialcataloging.html#CHDBIIAF>) και 76x – 78x Linking Entry Fields – Introduction (<http://www.oclc.org/bibformats/en/7xx/76x-78x.html>)] αναλύεται με παραδείγματα ο ενδεδειγμένος τρόπος καταλογογράφησης άρθρων περιοδικών, δηλαδή, γίνεται αναφορά στα πεδία MARC 21 που είναι αναγκαίο να χρησιμοποιηθούν, προκειμένου να εδραιωθούν οι απαραίτητες βιβλιογραφικές σχέσεις μέσα στις εγγραφές. Στην περίπτωση του υλικού του ΗΕΕΕΠΕ, άρθρα περιοδικών, χρησιμοποιείται το πεδίο 773 (Host item) σύμφωνα και με τις οδηγίες του προτύπου MARC21 και της OCLC με σκοπό: α) να τεκμηριώσει το περιοδικό στο οποίο ανήκει το άρθρο και β) να δηλώσει τη σχέση του άρθρου με το περιοδικό.

Να σημειωθεί ότι η αποδελτίωση των άρθρων στα έντυπα ευρετήρια στις περισσότερες περιπτώσεις ακολουθεί το πρότυπο MLA (Παράρτημα II). Ωστόσο, η περιγραφή των άρθρων στο ΗΕΕΕΠΕ είναι σύμφωνη με τους Αγγλοαμερικανικούς Κανόνες Καταλογογράφησης (Εικόνα 3). Κατά τη διαδικασία της εισαγωγής των εγγραφών, χρησιμοποιήθηκαν μόνο οι πληροφορίες (και κατ’ επέκταση τα αντίστοιχα πεδία) που ήταν διαθέσιμες στα έντυπα ευρετήρια που χρησιμοποιήθηκαν.

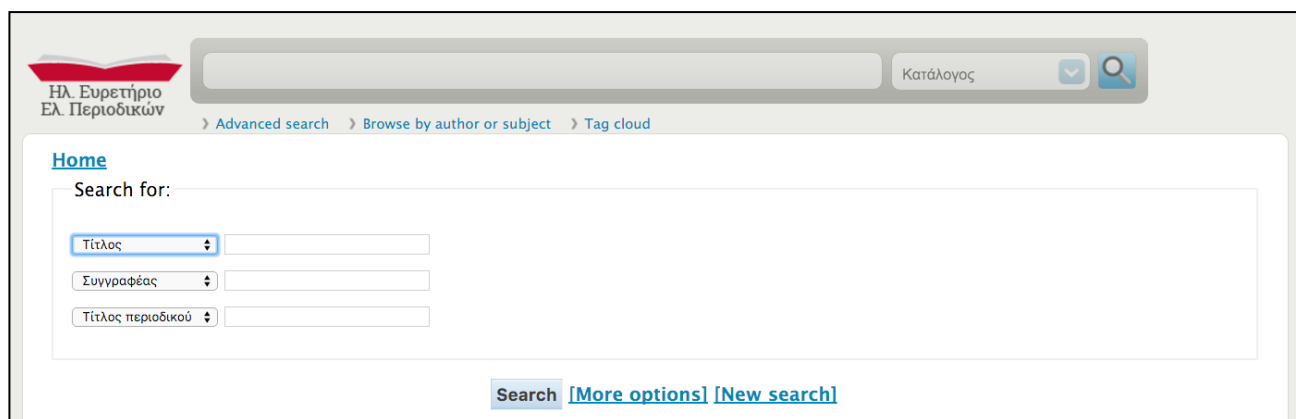
Στη θέση της άρσης / (Record no. 310)

[[view plain](#)]

000 –LEADER	
fixed length control field	00528nab a22001697a 4500
003 – CONTROL NUMBER IDENTIFIER	
control field	GrThTEI
005 – DATE AND TIME OF LATEST TRANSACTION	
control field	20131111141953.0
008 – FIXED-LENGTH DATA ELEMENTS--GENERAL INFORMATION	
fixed length control field	131021s2006 gr 00 0 gre d
040 ## – CATALOGING SOURCE	
Original cataloging agency	GrThTEI
041 0# – LANGUAGE CODE	
Language code of text/sound track or separate title	gre
043 ## – GEOGRAPHIC AREA CODE	
Geographic area code	e-gr
100 1# – MAIN ENTRY--PERSONAL NAME	
Personal name	Καφετάκης, Λάμπης
9 (RLIN)	815
245 14 – TITLE STATEMENT	
Title	Στη θέση της άρσης /
Statement of responsibility, etc	Λάμπης Καφετάκης
650 #4 – SUBJECT ADDED ENTRY--TOPICAL TERM	
Topical term or geographic name as entry element	Ελληνική ποίηση
9 (RLIN)	820
773 0# – HOST ITEM ENTRY	
Relationship information	Αθήνα, τχ. Ιούλ. – Αύγ. (2006), σ. 62
Title	Νέα Εστία
International Standard Serial Number	0028-1735

Εικόνα 3. Άρθρο από το περιοδικό «Νέα Εστία» (εμφάνιση σε μορφή MARC).

Η αναζήτηση των εγγραφών γίνεται μέσω της απλής και της σύνθετης αναζήτησης (Εικόνα 4), με βάση τον τίτλο του άρθρου, τον συγγραφέα, το θέμα, απλές λέξεις – κλειδιά, τον τίτλο ή το ISSN του περιοδικού στο οποίο έχει δημοσιευθεί το άρθρο. Επίσης, μπορούν να τεθούν και επιπλέον περιορισμοί. Από ένα αναπτυσσόμενο μενού ο χρήστης μπορεί να επιλέξει πώς θέλει να αναζητήσει και ακολούθως να εισαγάγει τις λέξεις ή φράσεις στα σχετικά πεδία αναζήτησης που αντιστοιχούν σε αυτό που αναζητά.

Εικόνα 4. Σύνθετη αναζήτηση.

Εικόνα 5. Αρχική σελίδα πύλης.

Η πύλη προσφέρει τη δυνατότητα αναζήτησης στα ευρετηριασμένα άρθρα μέσω του ολοκληρωμένου συστήματος καταλόγου. Η πρόσβαση πραγματοποιείται είτε από το οριζόντιο μενού ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ είτε από την ενσωματωμένη αναζήτηση στην αρχική σελίδα “Αναζήτηση στο ευρετήριο”. Στην πρώτη περίπτωση ο χρήστης μεταφέρεται με εξωτερικό σύνδεσμο στο σύστημα καταλόγου που φιλοξενεί το ευρετήριο και από εκεί μπορεί να επιλέξει το είδος της αναζήτησης που επιθυμεί (Εικόνα 4). Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν επίσης να λάβουν βοήθεια ηλεκτρονικά μέσα από πολλαπλά σημεία πρόσβασης σχετικά με την πλοήγηση στην πύλη, την αναζήτηση στο ευρετήριο και ό, τι άλλο μπορεί να τους ενδιαφέρει (Εικόνα 6).

Καλώς ήρθατε στην πύλη της υπηρεσίας Ηλεκτρονικού Ευρετηρίου Ελληνικών Επιστημονικών Περιοδικών Εκδόσεων (Η.Ε.Ε.Π.Ε.) του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (Σ.Ε.Α.Β.). Μέσα από την πύλη αναζητήστε άρθρα ελληνικών έγκριτων τρεχόντων επιστημονικών περιοδικών μέσω του ολοκληρωμένου συστήματος καταλόγου, περιηγηθείτε στα τρέχοντα ελληνικά επιστημονικά περιοδικά, χρησιμοποιήστε το wiki, ξεφυλλίστε τα εγχειρίδια χρήσης των υπηρεσιών και επικοινωνήστε μαζί μας μέσω διαφόρων καναλιών.

Οδηγός Εγχειρίδιο

2014-10-14

Εγχειρίδιο αναζήτησης στο Ευρετήριο

Κατεβάστε το εγχειρίδιο σε μορφή Pdf
Εγχειρίδιο αναζήτησης στο Ευρετήριο Η πρόσβαση στον κατάλογο (OPAC) πραγματοποιείται από σύο σημεία στην αρχική...

Περισσότερα...

Οδηγός Εγχειρίδιο

2014-10-13

Εγχειρίδιο χρήσης του portal για επισκεπτες

Κατεβάστε το εγχειρίδιο σε μορφή Pdf
Εγχειρίδιο χρήσης του portal για επισκεπτες
Αρχική σελίδα Στην αρχική σελίδα έχουμε τις εξής δυνατ...

Περισσότερα...

Νέα - εκδηλώσεις

Event1 - 2014-04-22
Dolor donec sagittis sapien. Ante aptent feugiat adipiscing. D...

News1 - 2014-04-22
Dolor donec sagittis sapien. Ante aptent feugiat adipiscing. D...

News2 - 2014-04-22
Dolor donec sagittis sapien. Ante aptent

Get connected

f

in

t

You Tube

✉

g+

Ελληνικά
επιστημονικά
περιοδικά

Λίγα λόγια για το
Η.Ε.Ε.Π.Ε

Εικόνα 6. Ηλεκτρονική βοήθεια – Εγχειρίδια χρήσης, Κατάλογος περιοδικών, Κοινωνική δικτύωση.

Όπως φαίνεται και στην Εικόνα 6, μέσω της πύλης είναι προσβάσιμος και ο κατάλογος των τρεχόντων ελληνικών επιστημονικών περιοδικών. Οι χρήστες μπορούν είτε να περιηγηθούν στο σύνολο των τρεχόντων ελληνικών επιστημονικών περιοδικών εκδόσεων (Εικόνα 7) είτε να αναζητήσουν συγκεκριμένες περιοδικές εκδόσεις μέσω απλής ή σύνθετης αναζήτησης. Τα αποτελέσματα για κάθε περιοδική έκδοση περιλαμβάνουν τα παρακάτω στοιχεία: τίτλο περιοδικού, ISSN, θεματική κατηγορία, URL, βάσεις στις οποίες ευρετηριάζεται, όνομα εκδότη, συχνότητα έκδοσης.

Περιηγηθείτε στα περίπου 500 τρέχοντα ελληνικά επιστημονικά περιοδικά που καλύπτουν διάφορα γνωστικά πεδία. Με σκοπό την παροχή ολοκληρωμένης πληροφόρησης προς τους χρήστες, εκτός από τον τίτλο παρέχονται και άλλες χρήσιμες πληροφορίες για κάθε περιοδική έκδοση: ISSN, πληροφορίες εκδότη, συχνότητα έκδοσης, επιστημονικό αντικείμενο, διαδικασία κρίσης υποβαλλόμενων άρθρων, ηλεκτρονική τοποθεσία και βάσεις ευρετηρίασης του περιοδικού, όπου υπάρχουν.

Για τη συγκέντρωση των τίτλων που συμπεριλαμβάνονται σε αυτόν τον κατάλογο εφαρμόστηκαν συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης. Για λεπτομέρειες σχετικά με τα κριτήρια κατεβάστε το [σχετικό αρχείο](#).

Εκτός από τον κατάλογο περιοδικών καταγράφηκαν όλες οι προσπάθειες που έχουν γίνει από βιβλιοθήκες ή άλλους φορείς για την ανάπτυξη ηλεκτρονικών ευρετηρίων ελληνικών περιοδικών. [Δείτε εδώ τον κατάλογο ευρετηρίων και ΒΔ των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών που εντοπίστηκαν.](#)

<p>BALKAN STUDIES : BIENNIAL PUBLICATION OF THE INSTITUTE FOR BALKAN STUDIES</p> <p>Περισσότερα... ></p>	<p>ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΗ</p> <p>Περισσότερα... ></p>	<p>ΕΚΚΛΗΣΙΑ : ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ</p> <p>Περισσότερα... ></p>
<p>ΕΛΛΗΝΙΚΑ : ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΘ' ΕΞΑΜΗΝΟΝ</p> <p>Περισσότερα... ></p>	<p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ</p> <p>Περισσότερα... ></p>	<p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (REVIEW HELLENIQUE DE DROIT EUROPEEN)</p> <p>Περισσότερα... ></p>

Εικόνα 7. Περιήγηση στα τρέχοντα ελληνικά επιστημονικά περιοδικά.

Μέσω της πύλης δίνεται επίσης η δυνατότητα πρόσβασης στο wiki που αναπτύχθηκε για θέματα θεματικής πρόσβασης (Εικόνα 8). Θεωρήθηκε ότι το wiki θα δώσει το έναυσμα στους συμμετέχοντες οργανισμούς και βιβλιοθήκες να αναπτύξουν πιο στοχευμένα ζητήματα θεματικής πρόσβασης που θα άπτονται της χρήσης του ευρετηρίου σε πραγματικό χρόνο, αφού αυτό τεθεί σε δημόσια χρήση με υπαρκτούς χρήστες και προβληματισμούς που θα προκύψουν από τη χρήση της υπηρεσίας του ΗΕΕΕΠΕ.

Το wiki του ΗΕΕΕΠΕ περιλαμβάνει πέντε (5) λήμματα που αναπτύσσουν την εξής θεματολογία:

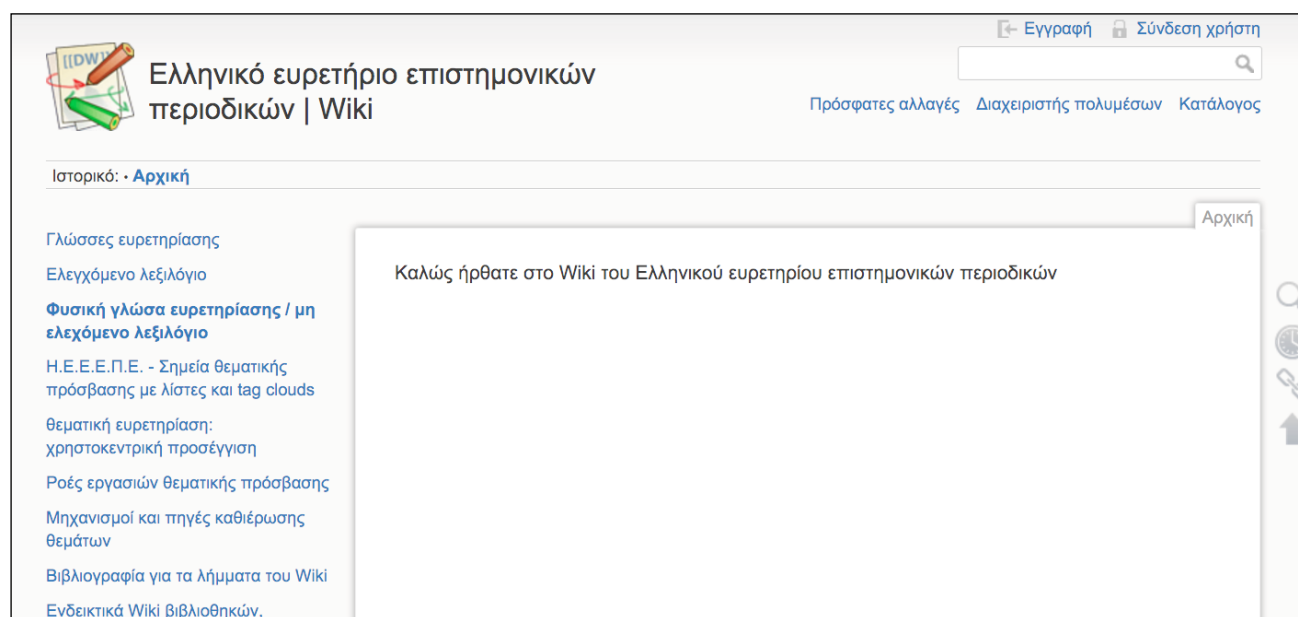
- i. **Γλώσσες ευρετηρίασης:** αναλύονται οι γλώσσες ευρετηρίασης και αναδεικνύεται η σχέση τους με την ανάκτηση πληροφοριών.
- ii. **Ελεγχόμενο λεξιλόγιο:** ορίζεται το ελεγχόμενο λεξιλόγιο.
- iii. **Φυσική γλώσσα ευρετηρίασης /μη ελεγχόμενο λεξιλόγιο:** ορίζεται η φυσική γλώσσα ευρετηρίασης.
- iv. **ΗΕΕΕΠΕ - Σημεία θεματικής πρόσβασης με λίστες και tag clouds:** αποτυπώνεται η διαδικασία ανάκτησης πληροφοριών στα βιβλιοθηκονομικά συστήματα και υπογραμμίζεται η σημασία της χρήσης των εργαλείων Web 2.0 στην ανάκτηση πληροφοριών. Επίσης, παρουσιάζονται τα εργαλεία Web 2.0 του προσωρινού συστήματος του ΗΕΕΕΠΕ για την απόδοση θεματικών προσδιορισμών. Περιέχεται βίντεο στην Αγγλική για καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας των εργαλείων αυτών.
- v. **Θεματική ευρετηρίαση: χρηστοκεντρική προσέγγιση:** Αναλύονται οι εργασίες που εκτελούνται κατά τη θεματική ευρετηρίαση που εστιάζει στον χρήστη.

Εκτός από την ενότητα των λημμάτων θεωρήθηκε σκόπιμη η συμπερίληψη επιπλέον πληροφοριών σχετικά με παραδείγματα χρήσης των wiki στις ελληνικές βιβλιοθήκες αλλά και παγκοσμίως. Ο σκοπός έγκειται στο να παρατεθούν ορισμένα καλά παραδείγματα wiki (και το πρώτο wiki που δημιουργήθηκε) που θα βοηθήσουν τους μετέπειτα χρήστες του ΗΕΕΕΠΕ (οργανισμούς/βιβλιοθήκες) να εμπλουτίσουν το υπάρχον wiki. Για αυτόν τον λόγο, δημιουργήθηκε μία ενότητα με κατηγοριοποιημένους συνδέσμους προς:

- wiki ξένων βιβλιοθηκών,
- wiki ελληνικών βιβλιοθηκών,
- wiki like sites (πχ, blogs βιβλιοθηκών, παρόμοια υπηρεσία με τα wikis),
- παραδείγματα wiki in a wiki,
- άλλα θεματικά wiki.

Επίσης, δημιουργήθηκε μία ενότητα η οποία περιλαμβάνει εκτενή ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία για ζητήματα θεματικής πρόσβασης. Το μεγαλύτερο μέρος της βιβλιογραφίας ανακτήθηκε από την πύλη για την επιστήμη της πληροφόρησης e-lis (<http://eprints.rcelis.org/>), ώστε να είναι δυνατή η πρόσβαση στο πλήρες κείμενο των τεκμηρίων στη βάση του πνεύματος του Web 2.0, με σκοπό τον διαμοιρασμό των πληροφοριών και την ελεύθερη πρόσβαση και ενημέρωση των οργανισμών και βιβλιοθηκών που θα συμμετέχουν στο ΗΕΕΕΠΕ.

Συνολικά, η δομή του wiki σχεδιάστηκε με τρόπο που να το καθιστά ένα εύχρηστο εργαλείο επικοινωνίας και κόμβο ανταλλαγής απόψεων γύρω από ζητήματα θεματικής πρόσβασης ή άλλα που ενδέχεται να προκύψουν μελλοντικά μεταξύ των επαγγελματιών της πληροφόρησης που θα χρησιμοποιούν το ΗΕΕΕΠΕ ή/και των χρηστών.

Εικόνα 8. Wiki για την αντιμετώπιση προβλημάτων θεματικής πρόσβασης.

Η πύλη ακολουθώντας τις νέες τάσεις και όλα τα Web 2.0 εργαλεία προσφέρει πολλαπλές δυνατότητες επικοινωνίας:

- ασύγχρονη επικοινωνία με βιβλιοθηκονόμους,
- επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικής φόρμας,
- εγγραφή χρηστών για ενημερώσεις,
- ενημέρωση και follow up της υπηρεσίας μέσω σελίδων κοινωνικής δικτύωσης.

Τέλος υπάρχει περιοχή ειδήσεων – νέων για ό,τι νεότερο σχετικά με την υπηρεσία, η οποία προς το παρόν δεν έχει περιεχόμενο μια και η υπηρεσία δεν έχει ολοκληρωθεί.

5. Το μέλλον του έργου

Αυτή τη στιγμή έχει δημιουργηθεί ένα απόλυτα λειτουργικό σύστημα καταλόγου που ήδη φιλοξενεί έναν αριθμό άρθρων ελληνικών επιστημονικών περιοδικών και μπορεί να αξιοποιηθεί περαιτέρω. Το ευρετήριο θα μεταφερθεί στον server του HEAL-Link στο ΑΠΘ, όπου θα συνεχιστεί ο εμπλουτισμός του, αρχικά με τη μετάπτωση εγγραφών από τα ευρετήρια που υπάρχουν ήδη στο ΑΠΘ. Πρόκειται για ευρετήρια περιοδικών αρχιτεκτονικής, εκπαίδευσης και λογοτεχνίας, που έχουν δημιουργηθεί από την Κεντρική και κάποιες περιφερειακές βιβλιοθήκες του πανεπιστημίου. Απώτερος στόχος βέβαια είναι το ευρετήριο να χρησιμοποιηθεί και να εμπλουτιστεί από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της χώρας, αποτελώντας κεντρικό σημείο καταχώρισης και ευρετηρίασης των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών που υπάρχουν στις συλλογές των βιβλιοθηκών. Η ανάπτυξη του ευρετηρίου αναμένεται να δώσει λύση στο χρόνιο πρόβλημα του εντοπισμού ελληνικής βιβλιογραφίας, ιδιαίτερα στον χώρο των ανθρωπιστικών σπουδών, όπου τα ελληνικά περιοδικά παίζουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των επιστημόνων και την επιστημονική επικοινωνία.

6. Βιβλιογραφία

- Almeida, P. (2013). The origins and purpose of scientific publications. *JEPS Bulletin: The Official Blog of the Journal of the European Psychology Students*. Retrieved from <http://blog.efpsa.org/2013/04/30/the-origins-of-scientific-publishing/>
- Burke, D L, York, M. C. (1994). The North Carolina Periodicals Index. *North Carolina Libraries*, 52(3/4), 138–139.
- Garfield, E. (1970). Citation indexing for studying science. *Nature*, 227(5259), 669–71. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/4914589>
- Hallman, C. N., & McGruer, J. (1985). Local Periodical Indexes Provide Access to Regional Publications. *Reference Services Review*, 13(2), 35–40. <http://doi.org/10.1108/eb048900>
- Horah, J. L. (1997). The Evolution of a Library Database: From Cards to the Web. *Searcher*, 6(5), 56–60. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=EJ567732>
- Miller, J., & Kuhr, P. (2000). LCSH and Periodical Indexing: Adoption vs. Adaptation. *Cataloging & Classification Quarterly*, 29(1-2), 159–168. http://doi.org/10.1300/J104v29n01_11
- Reitz, J. (2004). Dictionary for Library and Information Science. *Library Books and Monographs*. Retrieved from http://repository.wcsu.edu/library_books/1
- Sennema, G. (2002). The Christian Reformed Church Periodical Index. *Journal of Religious & Theological Information*, 5(3-4), 119–134. http://doi.org/10.1300/J112v05n03_07
- Stewart, M. M., & Hatton, J. L. (1991). Production of a Periodical Index by a Special Library. *Special Libraries*, 83(2), 92–95. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=EJ444814>
- Walker, M. A. (2008). Evolution of a State Periodical Index: Converting an In-House Index to a MARC-Based Database on the Web. *The Serials Librarian*, 55(1-2), 184–209. <http://doi.org/10.1080/03615260801970865>

Ασπασία Τόγια

Η Ασπασία Τόγια είναι Επίκουρος Καθηγήτρια στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο από το πανεπιστήμιο του Sheffield της Μ. Βρετανίας και είναι διδάκτορας του ΑΠΘ. Έχει διδάξει διάφορα μαθήματα, όπως Εισαγωγή στη Βιβλιοθηκονομία, Πηγές πληροφόρησης: Κοινωνικές & Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Πηγές πληροφόρησης: Θετικές και Εφαρμοσμένες Επιστήμες, Καταλογογράφηση, Θεματική Ευρετηρίαση. Έχει πολυετή εμπειρία ως υπεύθυνη ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης στο ΑΠΘ και έχει συγγράψει αρκετά άρθρα, καθώς και δύο διδακτικά εγχειρίδια.

Ελευθερία Κοσέογλου

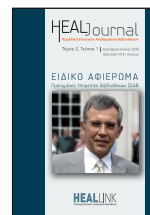
Η Ελευθερία Κοσέογλου είναι βιβλιοθηκονόμος απόφοιτος της Φιλοσοφικής σχολής του ΑΠΘ και του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης και κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης στη Διοίκηση Πολιτιστικών Μονάδων. Εργάζεται από το 1995 στην βιβλιοθήκη του ΑΠΘ.

Ελίζα Μακρίδου

Η Ελίζα Μακρίδου είναι επιστήμων της πληροφόρησης (Ιόνιο Παν/μιο), κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης και είναι υποψήφια διδάκτωρ (Παν/μιο Βαρεκλώνης). Την τελευταία 10ετία έχει εργαστεί ως βιβλιοθηκονόμος σε επίπεδο διαχείρισης πληροφοριών και αποθετηρίων σε ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Επίσης, ως έκτακτο διδακτικό προσωπικό στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Στα επιστημονικά ενδιαφέροντά της συγκαταλέγονται η ανοιχτή πρόσβαση, τα ψηφιακά αποθετήρια, τα μεταδεδομένα και η ανάκτηση πληροφοριών, η αρχιτεκτονική της πληροφορίας.

Αλέξης Βασιλείου

Ο Βασιλείου Αλέξανδρος σπούδασε Ηλεκτρονικός μηχανικός ενώ απέκτησε το μεταπτυχιακό του στα Πληροφοριακά συστήματα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Εργάστηκε πολλά χρόνια ως εργαστηριακός συνεργάτης στο ΤΕΙΘ, τμήμα Βιβλιοθηκονομίας καθώς και στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. Το ερευνητικό του πεδίο αφορά την πληροφορία, τα δίκτυα και το διαδίκτυο.

Η χαρτογράφηση του τοπίου των πνευματικών δικαιωμάτων του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος ως μέσο για την ενίσχυση της πρόσβασης στη γνώση: Η Υπηρεσία HEAL-Legal και η λειτουργία της

Πρόδρομος Τσιαβός^α, Ηλιάνα Αρακά^β, Άννα Φράγκου, Μάριος Μαυρίδης^γ

^α Senior Research Fellow, University College London, The Media Institute, p.tsiavos@ucl.ac.uk

^β Συνεργάτιδα HEAL-Link, Μέλος της ομάδας HEAL-Legal, iliana.araka@gmail.com

^γ Μέλη της ομάδας HEAL-Legal, annafragkou@gmail.com, mmavridis@gmail.com

Περίληψη

Βασική αποστολή μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης είναι η υποστήριξη της ερευνητικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από την παροχή πόρων, εκπαιδευτικών και ερευνητικών, οι οποίοι αποσκοπούν στην εκπλήρωση των στόχων του ακαδημαϊκού ιδρύματος και στην ικανοποίηση των αναγκών της ακαδημαϊκής κοινότητας. Κεντρικό ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία διαδραματίζει η τεκμηρίωση. Οι βιβλιοθήκες αποτυπώνουν τον χάρτη της γνώσης, αλλά ταυτόχρονα λειτουργούν και ως θεσμός που καταγράφει και τεκμηριώνει την κατάσταση στα πνευματικά δικαιώματα του γνωσιακού αποτυπώματος μιας χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι βιβλιοθήκες καλούνται να διαχειριστούν, να δημιουργήσουν, αλλά και να δώσουν πρόσβαση σε υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα ή αποτελεί κοινό κτήμα. Αυτή η διαδικασία αποτελεί μια ιδιαίτερη πρόκληση για τους βιβλιοθηκονόμους που εργάζονται σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, προκειμένου να κατανοήσουν, να διαχειριστούν αλλά και να εκπαιδεύσουν τους χρήστες σε ζητήματα προσδιορισμού του τι είναι κοινό κτήμα και τι προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, σε θέματα διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων, της εκκαθάρισής τους, σε ζητήματα των αδειοδοτήσεων, στο ανοικτό περιεχόμενο κ.λπ. Όπως αναλύεται και στο παρόν άρθρο, ελάχιστες ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες παρέχουν σχετική πληροφόρηση στους χρήστες και στο προσωπικό τους και αυτή η κατάσταση αποτυπώνεται τόσο στις ιστοσελίδες τους όσο και στις μεμονωμένες προσπάθειες επιμόρφωσης και ενημέρωσης για τα θέματα αυτά. Για τον λόγο αυτόν, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, στο πλαίσιο της Ψηφιακής Σύγκλισης (Πρόταση 21.1 – Δράση 9.12.) ανέλαβε τη δημιουργία μιας νομικής συμβουλευτικής υπηρεσίας, με την ονομασία HEAL-Legal, η οποία να απευθύνεται σε όλα τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα. Τα βασικά υποέργα της υπηρεσίας αυτής, τα οποία θα παρουσιαστούν συνοπτικά σε αυτό το άρθρο είναι: η δημιουργία ενός δικτυακού τόπου για την προσφορά υπηρεσιών πληροφόρησης, ο οποίος ουσιαστικά ενσωματώνει έναν οδηγό για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων και τη διαμόρφωση συμβάσεων αδειοδότησης και πρότυπων διαδικασιών διαχείρισης ψηφιακού περιεχομένου, η ενημέρωση και εκπαίδευση σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη μονάδας e-helpdesk (και σχετικής γνωσιακής βάσης δεδομένων), η οποία απαντά σε ερωτήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η παροχή σεμιναρίων εκπαίδευσης σε πραγματικό χρόνο, για βιβλιοθηκονόμους, αναφορικά με ζητήματα εκκαθάρισης και διαχείρισης της πνευματικής ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη και προσφορά ενός συστήματος ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης για σχετικά θέματα, και, τέλος, η διαμόρφωση προτάσεων για νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις με στόχο την ορθότερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του ζητήματος της διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτόν, οι βιβλιοθήκες συμμετέχουν ενεργά στη χαρτογράφηση τόσο των πνευματικών δημιουργημάτων και της γνωσιακής παραγωγής, όσο και των κοινών κτημάτων της πνευματικής δημιουργίας. Το HEAL-Legal διαδραματίζει έναν κομβικό ρόλο στη διαδικασία αυτήν, ενισχύοντας τις σχετικές δράσεις τεκμηρίωσης και συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ενίσχυση της πρόσβασης στη γνώση.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: πνευματική ιδιοκτησία, νομική συμβουλευτική, Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, HEAL-Legal, HEAL-Link

doi:

Abstract

The basic mission of an academic library is to support the research and the educational process by providing resources, educational and inquiring, aimed at fulfilling the objectives of the academic institution and the satisfaction of what the academic community needs. Central role to this process plays the documentation. Libraries are illustrating the map of knowledge, but also serve as the institution that records and documents the situation in copyright cognitive footprint of a country. In this context, libraries are called to manage, create, and give access to material protected by copyright or falls in the public domain. This process is a particular challenge for librarians working in academic libraries in order to comprehend, manage and train their users on issues such as defining what is public domain and what is protected by intellectual property rights, copyright management, copyright clearance, licensing issues, open content, etc. As discussed in the present article, few Greek Academic Libraries provide relevant information to users and staff, and this is reflected on their websites and also in individual training and information efforts on these issues. Thus, the Hellenic Academic Libraries Link under the Digital Plan (Call 21.1) undertook the development of a legal advisory unit, named HEAL – Legal that appeals to all academic institutions. In this paper we will summarize some of the most fundamental sub-projects of this service, such as: the creation of a website providing information services which essentially incorporates a guide for the management of copyright and configuring licensing contacts and standard digital content management processes, the information and training on intellectual property matters, the development of an e-helpdesk (and the relevant knowledge database) that answers questions on intellectual property, the provision of training seminars in real time for librarians on matters of clearing and management of intellectual property, the development and supply of a system of asynchronous e-learning for related issues and finally the configuration of proposals for legislative and administrative regulations aiming at the better and more effective confrontation of the issue of copyright management. In this way, libraries are actively involved in the mapping of both intellectual creations and cognitive production and also in the public domain of intellectual creations. The Heal-Legal plays a key role in this process by strengthening the relevant documentation activities and contributing substantially enhancing access to knowledge.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: intellectual property, legal consulting, academic libraries, HEAL–Legal, Hellenic Academic Libraries Link

1. Εισαγωγή - Πρόλογος

Βασική αποστολή μιας ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης είναι να ενισχύσει την εκπαιδευτική διαδικασία, παρέχοντας πληροφόρηση οπουδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή. Ωστόσο, το πώς μια βιβλιοθήκη εκπληρώνει αυτήν την αποστολή μένοντας εντός του πλαισίου που ορίζει ο νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία είναι συζητήσιμο και συχνά εξαρτάται από το πώς ερμηνεύει το κάθε ίδρυμα και η κάθε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη τον νόμο (Ferullo, 2004).

«Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας επηρεάζει ποικιλοτρόπως τις δραστηριότητες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών» (Βαγενά, 2008), αφού η ψηφιακή εποχή μπορεί να μην άλλαξε απαραίτητα τη φύση των νομικών θεμάτων, σίγουρα όμως τα ανέδειξε (Giannattasio, 2004) και επέτεινε τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι βιβλιοθήκες στην επίλυσή τους. Οι βιβλιοθήκες έχουν επηρεαστεί σημαντικά από το νομοθετικό πλέγμα για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς είναι υποχρεωμένες να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και τις συλλογές τους, αλλά και να διαχειρίζονται τα έργα και τις πολιτικές τους μέσα από το πρίσμα, τους περιορισμούς και τις εξαιρέσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας (Horava, 2010).

Η βιβλιοθήκη συχνά βρίσκεται σε μια αντιφατική θέση, καθώς πρέπει να λειτουργήσει ταυτόχρονα ως πάροχος περιεχομένου τρίτων, ως χρήστης περιεχομένου αλλά και ως δημιουργός δικού της περιεχομένου. Για τον λόγο αυτόν, θα πρέπει να υιοθετεί πολιτικές και πρακτικές σε σχέση με τη διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας που να επιτρέπουν μια τέτοια εφαρμογή της πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία να ενισχύει τη μέγιστη δυνατή διάχυση της γνώσης και ταυτόχρονα την προστασία των δικαιωμάτων τόσο των δημιουργών όσο και των χρηστών έργων πνευματικής ιδιοκτησίας. Αρκεί να υιοθετηθεί μια νέα, ελαστικότερη αντίληψη εφαρμογής του δικαίου αυτού (Παπαδοπούλου, 2003) και προσαρμοσμένη στις ανάγκες των βιβλιοθηκών.

Για να συμβεί αυτό, «οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει με οποιονδήποτε τρόπο να ξεκαθαρίσουν το θέμα των πνευματικών δικαιωμάτων είτε πρόκειται για έντυπο είτε για ψηφιακό υλικό» (Βαϊτσάκης, 2013). Αναδεικνύεται έντονα, λοιπόν, το ζήτημα της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων πάνω στα ζητήματα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Όλος ο κλάδος των επιστημόνων της πληροφόρησης, και ειδικά των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων, έχει μια εκπαιδευτική αλλά και ηθική υποχρέωση να ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα (Horava, 2010). Ταυτόχρονα, εκπαίδευση πάνω σε αντίστοιχα ζητήματα χρειάζονται και οι χρήστες των βιβλιοθηκών, οι οποίοι τις περισσότερες φορές έχουν άγνοια των θεμάτων αυτών (Olaka και Adkins, 2013). Άλλωστε οι περισσότεροι

από αυτούς δεν είναι απλώς χρήστες διάφορων ψηφιακών βιβλιοθηκών αλλά και δημιουργοί τους, γεγονός που κάνει πιο επιτακτική την ανάγκη για εκπαίδευση πάνω στα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, αδειοδοτήσεων, εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ανοικτού περιεχομένου.

Όπως θα δούμε και στη συνέχεια του παρόντος άρθρου, εξαιτίας της διαρκούς αύξησης του όγκου του περιεχομένου που προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ή τίθεται στον δημόσιο τομέα ως κοινό κτήμα, οι βιβλιοθήκες αποκτούν κομβικό ρόλο στο οικοσύστημα της πνευματικής ιδιοκτησίας: το ζήτημα της κατανόησης και διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων γίνεται, εν πολλοίς, τεκμηριωτικό θέμα, θέμα της γνώσης της κατάστασης της πνευματικής ιδιοκτησίας επί συγκεκριμένων έργων και του επιθυμητού τρόπου διαχείρισης αυτών, και άρα ένα θέμα για το οποίο οι βιβλιοθήκες μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές υπηρεσίες. Υπό την έννοια αυτή, οι βιβλιοθήκες αποκτούν μια τέταρτη πτυχή σε σχέση με τα έργα πνευματικής ιδιοκτησίας: εκτός από χρήστες, μεσάζοντες και δημιουργοί έργων είναι και οι τεκμηριωτές των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και των αδειών διάθεσης αυτών.

2. Βιβλιοθήκες και Νομική Πληροφόρηση

2.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε τις βασικές μορφές νομικής πληροφόρησης που υπάρχουν στην Ελλάδα και το περιεχόμενο καθεμίας από αυτές.

Προκειμένου οι βιβλιοθήκες να ενημερώσουν και να εκπαιδεύσουν τους χρήστες τους αλλά και τους συναδέλφους τους, είναι τουλάχιστον απαραίτητη η δημιουργία μιας ιστοσελίδας με περιεχόμενο σχετικό με πνευματικά δικαιώματα. Η συγκεκριμένη πηγή πληροφόρησης μπορεί να είναι ένας τρόπος για τη μετάδοση βασικών πληροφοριών προς την κοινότητα των χρηστών και των βιβλιοθηκονόμων. Επίσης, μπορεί να λειτουργήσει ως μια ζωτικής σημασίας μέθοδος για τη διδασκαλία των βασικών αρχών πάνω στα πνευματικά δικαιώματα, δίνοντας πληροφορίες και απαντήσεις πάνω στις διάφορες χρήσεις που μπορεί να έχει το υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα τόσο κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και κατά το στάδιο της προσωπικής έρευνας και μελέτης. Τέλος, μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του ευρύτερου νομικού πλαισίου μέσα στο οποίο έχει αναπτυχθεί και θεσπιστεί η σχετική νομολογία για τα πνευματικά δικαιώματα (Horava, 2010).

2.2. Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και Νομική Πληροφόρηση

Προκειμένου να διαπιστώσουμε, αν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν φροντίσει να εμπλουτίσουν τις ιστοσελίδες τους με νομική πληροφόρηση, και πιο συγκεκριμένα με πληροφόρηση που να αφορά το ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων, ερευνήσαμε διεξοδικά τις ιστοσελίδες τους. Από την έρευνα αυτή προέκυψε ότι μόνο οι 6 στις 38 ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν προβλέψει και έχουν ενσωματώσει τέτοιου είδους πληροφορία. Ακολουθούν συνοπτικά οι βιβλιοθήκες αυτές και η θεματολογία την οποία καλύπτουν (πίν. 1):

Βιβλιοθήκη	Ιστότοπος	Θεματολογία
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	http://www.lib.auth.gr/el/πνευματικά-δικαιώματα-λογοκλοπή	Πνευματικά Δικαιώματα, Λογοκλοπή, Creative Commons
Πανεπιστήμιο Αιγαίου	http://portal.lib.aegean.gr/el/themata-anaparagogis-entypon-tekmirion-0	Αναπαραγωγή τεκμηρίων
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας	http://lib.uowm.gr/βοήθεια/πνευματικά-δικαιώματα/	Πνευματικά Δικαιώματα
Πανεπιστήμιο Πατρών	http://www.lis.upatras.gr/copyright/	Πνευματικά Δικαιώματα, Creative Commons, Δημοσίευση σε περιοδικό
Πανεπιστήμιο Πειραιώς	http://www.lib.unipi.gr/node/256	Λογοκλοπή, Επιστημονική δημοσίευση, Ανοικτή Πρόσβαση, Creative Commons

Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης	http://www.lib.teithe.gr/index.php/el/Εξερευνηστε-τη-συλλογή/Υπηρεσία-Εκκαθάρισης-Πνευματικών-Δικαιωμάτων (Υπηρεσία Εκκαθάρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων)	Πνευματική Ιδιοκτησία, Αδειοδοτήσεις, Νομολογία, Υπηρεσία Εκκαθάρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων
--	--	---

Πίνακας 1. Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες που παρέχουν νομική πληροφόρηση.

Από τον Πίνακα 1 προκύπτει, λοιπόν, ότι μόνο το 15% περίπου των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών έχει ασχοληθεί με το ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων σε βαθμό που να έχει συμπεριλάβει σχετική πληροφόρηση στις ιστοσελίδες του. Τα ζητήματα που, κυρίως, έχουν περιληφθεί είναι κάποιες πληροφορίες γενικά με τα πνευματικά δικαιώματα (π.χ. νομοθεσία), η αδειοδότηση, οι άδειες Creative Commons και η λογοκλοπή. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τα Τεχνολογικά Ίδρυματα μόνο το ΤΕΙ Θεσσαλονίκης παρέχει σχετική πληροφόρηση, ενώ μάλιστα δηλώνει ότι διαθέτει Υπηρεσία Εκκαθάρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες φαίνεται ότι κάποιες από αυτές τις απασχόλησαν ζητήματα ανοικτής πρόσβασης και πολιτικής φωτοτύπησης και αναπαραγωγής του υλικού τους εντός του χώρου τους (π.χ. Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης) αλλά και λογοκλοπής (π.χ. Ιόνιο Πανεπιστήμιο), χωρίς όμως καμιά περαιτέρω αναφορά στο ευρύτερο ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων. Πιο συγκεκριμένα, βλέπουμε ότι τρεις βιβλιοθήκες παρέχουν πληροφορίες για την ανοικτή πρόσβαση, με τη βιβλιοθήκη του Διεθνούς Πανεπιστημίου να συνδέει την πολιτική ανοικτής πρόσβασης που παρέχει με το αποθετήριο της με θέματα αδειοδοτήσεων του υλικού του αποθετηρίου κ.λπ. Οι βιβλιοθήκες αυτές είναι, εκτός του Διεθνούς Πανεπιστημίου, οι βιβλιοθήκες του Πολυτεχνείου Κρήτης και του ΤΕΙ Πειραιώς. Τέλος, η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δίνει μια λίστα με όλα τα λογισμικά ανοικτού κώδικα που κατά καιρούς έχει χρησιμοποιήσει και χρησιμοποιεί.

3. HEAL-Legal: ανάπτυξη υπηρεσιών νομικής συμβουλευτικής για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν τα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα

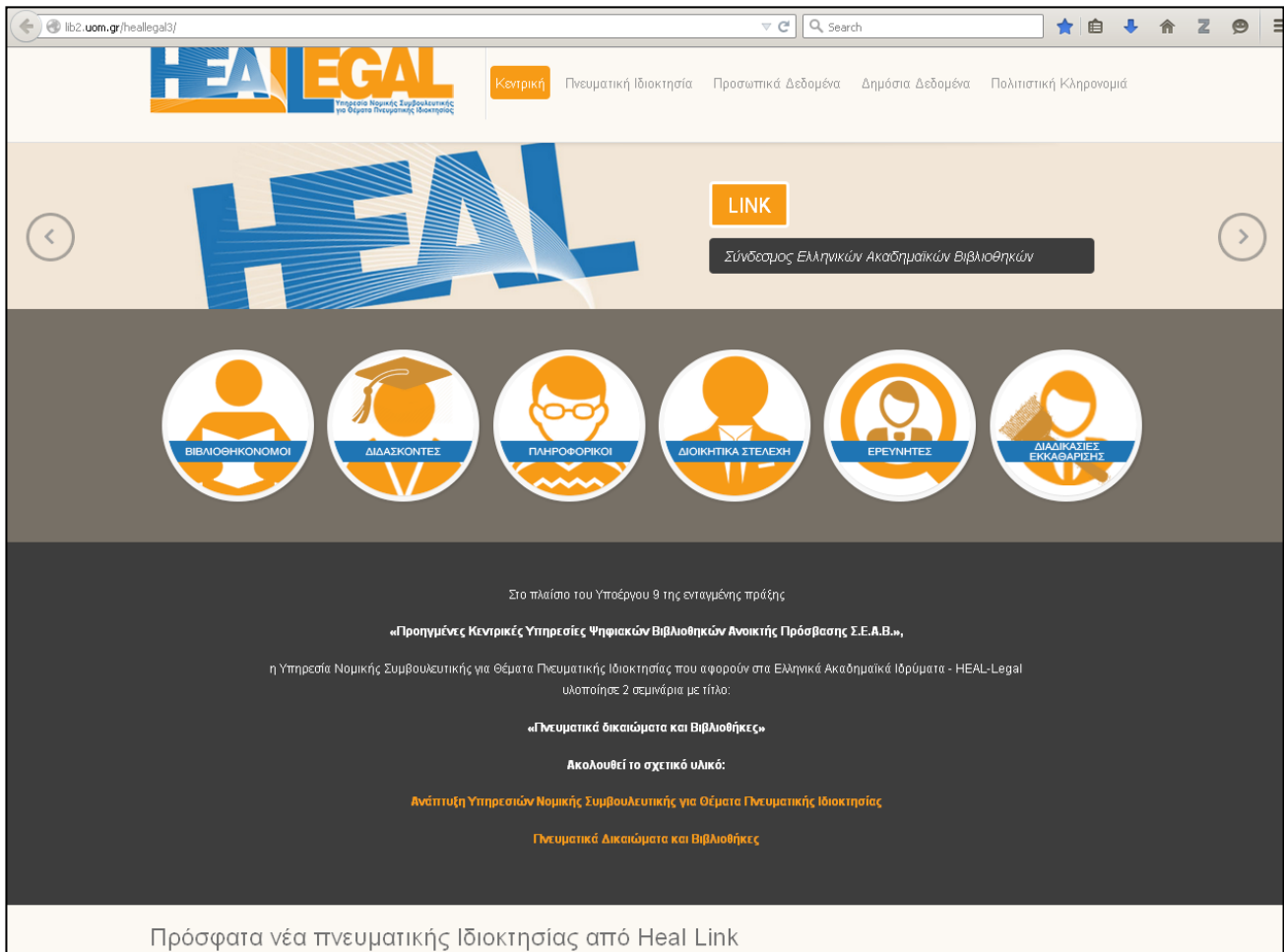
Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, αναγνωρίζοντας το κενό που υπήρχε στην παροχή νομικής πληροφόρησης από και προς τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, όπως φαίνεται και στο προηγούμενο κεφάλαιο, προχώρησε στην υλοποίηση μιας νομικής συμβουλευτικής υπηρεσίας για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν τα ελληνικά Ακαδημαϊκά Ίδρυματα, με την ονομασία HEAL-Legal. Το έργο εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση, Πρόσκληση 21.1 – Ψηφιακές Υπηρεσίες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων. Το έργο ξεκίνησε να υλοποιείται τον Ιούνιο του 2013 απασχολώντας 4 άτομα, έναν νομικό σύμβουλο, μία βιβλιοθηκονόμο, έναν πληροφορικό και την υπεύθυνη υλοποίησης (προερχόμενη από τον χώρο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών) και ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2015. Κάποιοι από τους σημαντικότερους στόχους της υπηρεσίας ήταν:

- η επίλυση προβλημάτων σχετικών με τα πνευματικά δικαιώματα,
- η εκπαίδευση βιβλιοθηκονόμων στην αντιμετώπιση και διαχείριση σχετικών θεμάτων και η ενημέρωσή τους για τις εξελίξεις στην εθνική και διεθνή νομοθεσία και πρακτική,
- η καλύτερη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων με αποτέλεσμα την ασφαλέστερη προστασία των δικαιωμάτων των δημιουργών,
- η ανάδειξη σε μέγιστο βαθμό των θεμάτων που σχετίζονται με το ανοικτό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα την ενημέρωση των δημιουργών για τα οφέλη του και για τους τρόπους αδειοδότησης των έργων τους στο πλαίσιο πρωτοβουλιών για ανοικτό περιεχόμενο.

Στα υποκεφάλαια που ακολουθούν θα γίνει συνοπτική παρουσίαση των υπηρεσιών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης του HEAL-Legal. Δίνονται οι τρέχουσες ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων αυτών των υπηρεσιών, ώστε κάθε ενδιαφερόμενος να μπορεί να τις επισκεφτεί. Στο άμεσο μέλλον οι διευθύνσεις αυτές θα αλλάξουν, καθώς προγραμματίζεται να μεταφερθούν στον server του HEAL-Link, που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Οι νέες ηλεκτρονικές διευθύνσεις των υπηρεσιών θα γνωστοποιηθούν μόλις ολοκληρωθεί η αλλαγή τους.

3.1. Δικτυακός τόπος και ηλεκτρονικός οδηγός για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων

Κεντρικό σημείο στην ανάπτυξη της υπηρεσίας HEAL-Legal υπήρξε ο δικτυακός τόπος, ο οποίος ουσιαστικά ενσωματώνει τον ηλεκτρονικό οδηγό για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων και τη διαμόρφωση συμβάσεων αδειοδότησης και πρότυπων διαδικασιών διαχείρισης ψηφιακού περιεχομένου και βρίσκεται στο <http://lib2.uom.gr/heallegal3/> (Εικ. 1). Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στον σχεδιασμό του ιστότοπου, καθώς περιλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στα βασικά ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και όχι μόνο.

Εικόνα 1. ο δικτυακός τόπος HEAL-Legal.

Το περιεχόμενο του ιστότοπου δομήθηκε σε δύο βασικά μενού. Στο πρώτο μενού δίνονται πληροφορίες σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία, τα προσωπικά δεδομένα, τα δημόσια δεδομένα και την πολιτιστική κληρονομιά. Αναλυτικά, η δομή του συγκεκριμένου μενού είναι η εξής:

- **Πνευματική Ιδιοκτησία**
 - Τι είναι πνευματική ιδιοκτησία;
 - Τι προστατεύεται με πνευματική ιδιοκτησία;
 - Ποια είναι τα όρια της πνευματικής ιδιοκτησίας;
 - Η φύση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.
 - Σε ποιον ανήκει η πνευματική ιδιοκτησία;
 - Το διεθνές σύστημα προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
- **Προσωπικά Δεδομένα**
 - Ποιες είναι οι διατάξεις για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα;
 - Ποια είναι η προστασία σε κοινοτικό επίπεδο;
 - Τι είναι προσωπικά δεδομένα και τι ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα;

- Σε τι αναφερόμαστε, όταν μιλάμε για «επεξεργασία προσωπικών δεδομένων»;
- Πότε η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι «νόμιμη»;
- Ποιος είναι ο υπεύθυνος επεξεργασίας και ποιος ο εκτελών την επεξεργασία; Γιατί μας ενδιαφέρει ο καθορισμός τους;
- Υποχρεώσεις που απορρέουν από την τήρηση αρχείου προσωπικών δεδομένων.
- **Δημόσια Δεδομένα**
 - διάρθρωση της νομοθεσίας,
 - βασικά ρυθμιστικά χαρακτηριστικά,
 - συμπεράσματα.
- **Πολιτιστική Κληρονομιά**
 - Τι είναι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς;
 - Πρόκειται για μορφή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας;
 - Πώς συνδέεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς με την πνευματική ιδιοκτησία;
 - Πώς συνδέεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη νομοθεσία για τη δημόσια πληροφορία;
 - Ποιος είναι ο σχετικός νόμος για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς;
 - Ποια είναι τα πολιτιστικά αγαθά που υπάρχουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3028/2003 και, άρα, επί των οποίων υπάρχουν περιορισμοί στην πρόσβαση, αναπαραγωγή και χρήση;
 - Τι ορίζεται ως μνημείο;
 - Ποια είναι η βασική κανονιστική πράξη που ρυθμίζει τα τέλη για τη χρήση μνημείων;
 - Ποιες είναι οι βασικές κατηγορίες τελών για την πρόσβαση, αναπαραγωγή και διάθεση αναπαραγωγών μνημείων;
 - Ποιες είναι οι βασικές κατηγορίες απαλλαγής από την καταβολή τελών;
 - Πώς χορηγείται άδεια από το Υπουργείο Πολιτισμού (απόφαση ΚΑΣ) για την παραγωγή, αναπαραγωγή και διάθεση μνημείων;
 - Πώς χορηγείται άδεια για φωτογράφιση, κινηματογράφιση ή βιντεοσκόπηση σε μουσεία αρχαιολογικές συλλογές, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους;
 - Πώς καθορίζονται τα τέλη για έντυπες εκδόσεις και λοιπές χρήσεις εκτός ηλεκτρονικών τίτλων;
 - Πώς καθορίζονται τα τέλη για τις ηλεκτρονικές (ηλεκτρονικοί τίτλοι);
 - Πώς αντιμετωπίζεται η χρήση εικόνων μνημείων στην έρευνα;
 - Πώς εκδίδεται άδεια δημοσίευσης και καταβολής των υπέρ του ΤΑΠ τελών ηλεκτρονικού τίτλου;
 - Ποιες ειδικότερες ρυθμίσεις υπάρχουν για τους ηλεκτρονικούς τίτλους;
 - Πώς ρυθμίζονται οι Εκδόσεις Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων;
 - Πώς ρυθμίζεται η χρήση εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο ή/ και σε ενδοδίκτυο;
 - Πώς γίνεται η απαλλαγή από την καταβολή τελών άδειας χρήσης εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο;
 - Ποια είναι η διαδικασία χορήγησης άδειας χρήσης εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο;
 - Ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά αυτής της άδειας;

Στο δεύτερο μενού δίνονται πληροφορίες δομημένες και στοχευμένες σε συγκεκριμένες ομάδες χρηστών, όπως επίσης και γενικές πληροφορίες για τις διαδικασίες εκκαθάρισης. Αναλυτικά το μενού:

- **Για Βιβλιοθηκονόμους**
 - γενικά,
 - πράξεις σχετιζόμενες με βιβλία,
 - πράξεις σχετιζόμενες με μουσικά έργα, ηχογραφήματα και οπτικοακουστικό υλικό,
 - πράξεις σχετιζόμενες με λογισμικό,
 - πράξεις σχετιζόμενες με βάσεις δεδομένων,
 - πράξεις σχετιζόμενες με περιεχόμενο που παράγεται από μέλη ΔΕΠ/ΕΠ και φοιτητές/ σπουδαστές του ακαδημαϊκού ιδρύματος.
- **Για Διδάσκοντες**
 - πράξεις εκκαθάρισης που αφορούν μέλη ΔΕΠ/ΕΠ.

- **Για Πληροφορικούς**
 - πράξεις που σχετίζονται με υπηρεσίες Πληροφορικής.
- **Για Διοικητικά Στελέχη**
 - πράξεις που σχετίζονται με τη λήψη ή την παροχή διοικητικής πληροφορίας από τις διοικητικές υπηρεσίες.
- **Για Ερευνητές**
 - πράξεις που σχετίζονται με ερευνητικό προσωπικό.
- **Γενικές Διαδικασίες Εκκαθάρισης**
 - Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.
 - Η βασική αρχή της εκκαθάρισης και ο ρόλος του χρήστη-δημιουργού.
 - Γενικά στάδια εκκαθάρισης.
 - Μπορώ να χρησιμοποιήσω το περιεχόμενο χωρίς να ζητήσω άδεια;
 - Στοιβες δικαιωμάτων και πολλαπλά έργα ενιαίας ενσωμάτωσης.
 - Βρίσκεται το έργο εντός του δημοσίου τομέα;
 - Εντάσσεται η σκοπούμενη χρήση στους νόμιμους περιορισμούς του δικαιώματος;
 - Συλλογική διαχείριση.
 - Τυποποιημένες άδειες.
 - Ανοικτές άδειες.
 - Ειδικές περιπτώσεις εκκαθάρισης.

Για την υλοποίηση του ιστότοπου του HEAL-Legal χρησιμοποιήθηκε το Joomla 2.5., ένα λογισμικό ανοικτού κώδικα, το οποίο μετά από την απαραίτητη βιβλιογραφική έρευνα και πρακτική δοκιμή κρίθηκε ότι είναι το καταλληλότερο, ώστε να καλύψει τις προδιαγραφές που είχαν οριστεί. Στην απόφαση χρήσης του συγκεκριμένου Content Management System συντέλεσε το γεγονός ότι είναι εύκολο στη διαχείρισή του από έναν μη-τεχνικό, π.χ. βιβλιοθηκονόμο.

Ο ιστότοπος του HEAL-Legal βρίσκεται σε μια διαδικασία συνεχούς ενημέρωσης και επικαιροποίησης. Το επόμενο μενού που προβλέπεται άμεσα να προστεθεί είναι οι «Εφαρμογές λογισμικού και διαδικτύου». Το νέο αυτό κεφάλαιο θα περιλαμβάνει πληροφορίες για:

- τις εννοιολογικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις έννοιες: (α) κτήση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, (β) κατοχύρωση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, (γ) αδειοδότηση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, (δ) σημειώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- την αδειοδότηση, αναλύοντας θέματα όπως:
 - οι γενικές αρχές αδειοδότησης,
 - η γενική δομή αδειών,
 - οι άδειες και όροι χρήσης,
 - οι ανοικτές άδειες.

3.2. Μονάδα e-helpdesk και σχετική γνωσιακή βάση

Το επόμενο έργο που υλοποιήθηκε είναι η γνωσιακή βάση με τη μορφή συχνών ερωτημάτων (<http://lib2.uom.gr/healhelp/>) (Εικ. 2), η οποία συγκεντρώνει τα ερωτήματα που η υπηρεσία δέχεται και απαντά στο ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης, ένα υποέργο που θα αναλυθεί στη συνέχεια. Για τη δημιουργία της γνωσιακής βάσης χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό ανοικτού κώδικα phpMyFAQ, το οποίο έχει μια αρκετά απλή διεπαφή χρήστη (public frontend) βασισμένη σε HTML5 προεπιλεγμένη διάταξη (default layout). Στην επικεφαλίδα της ιστοσελίδας της υπηρεσίας υπάρχουν οι βασικοί σύνδεσμοι για (α) την αναζήτηση και (β) την αποστολή ερωτήσεων προς τους διαχειριστές (υπερσύνδεσμος «Ρωτήστε μας» που κατευθύνει τους χρήστες στο e-helpdesk). Στην αριστερή πλευρά φαίνονται οι βασικές κατηγορίες, οι οποίες ακολουθούν τη δομή που έχει και ο αντίστοιχος ιστότοπος του Heal-Legal (<http://lib2.uom.gr/heallegal3/>): Για Βιβλιοθηκονόμους, Για Διδάσκοντες, Για Ερευνητές, Για Πληροφορικούς, Για Διοικητικά Στελέχη. Υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα χρήσης του γενικού πλαισίου αναζήτησης στο κέντρο ή της πολύπλοκης αναζήτησης. Στη δεξιά πλευρά υπάρχει λίστα με τα πιο δημοφιλή FAQs, τις πιο πρόσφατες ερωτήσεις και τις μόνιμα επικολημένες καταχωρίσεις (sticky FAQ records). Μέχρι στιγμής υπάρχουν 77 ενεργές καταχωρίσεις και η βάση συνεχώς ενημερώνεται από τα ερωτήματα που λαμβάνει το ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης (e-helpdesk).

Αναζήτηση Ρωτήστε μας Θέλετε να γίνετε μέλος? Σύνδεση

Αρχική
Όλες οι κατηγορίες
Για Βιβλιοθηκονόμους...
Για Διδάσκοντες...
Για Ερευνητές...
Για Πληροφορικούς...
Για Διοικητικά Στελέχη...

1 συνδεδεμένοι χρήστες | 1 Φίλος και 0 Χρήστες

Εισάγετε και λάβετε απαντήσεις...
Πολυπλοκή αναζήτηση

HealHelp Ειδήσεις

Δεν υπάρχουν νέα.
Εμφάνιση αρχειοθετημένων ειδήσεων.

Υπάρχουν 65 καταχωρήσεις online

Πιο δημοφιλή FAQs

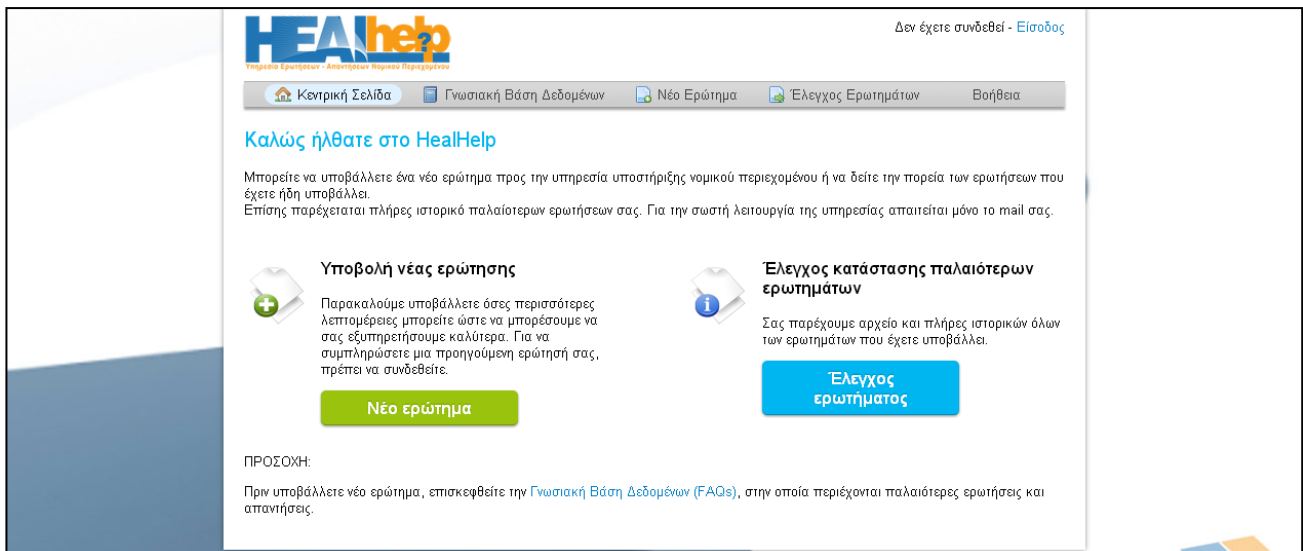
1. Όταν επιλέξει κάποιος την επιλογή "Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του ... (52 προβολές)
2. Μπορεί μια βιβλιοθήκη να δανείζει DVD ή/και CD με ... (38 προβολές)
3. Σε ποιον ανήκει το copyright ενός έργου που έχει ... (23 προβολές)
4. Μπορεί μια βιβλιοθήκη ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος να ψηφιοποιεί ερευνητικές ... (10 προβολές)
5. Τα πνευματικά δικαιώματα του εκπαιδευτικού υλικού που έχει δημιουργήσει ... (10 προβολές)
6. Μπορώ να φωτοτυπήσω ένα ολόκληρο βιβλίο; (9 προβολές)
7. Μπορώ να φωτοτυπήσω ένα ολόκληρο άρθρο; (9 προβολές)
8. Μπορώ να χρησιμοποιήσω ένα κεφάλαιο από βιβλίο στις σημειώσεις ... (9 προβολές)
9. Αλλάζει κάτι από τα παραπάνω όταν έχω να κάνω ... (7 προβολές)
10. Με ποιο τρόπο μπορώ να διαθέτω τα ψηφιοποιημένα ηχητικά ... (7 προβολές)

Οι πιο πρόσφατες ερωτήσεις:

1. Υπάρχουν στο Ιδρυματικό Καταστήριο της Βιβλιοθήκης ψηφιακά αρχεία που ... (2014-12-01 15:01)
2. Τι χρειαζόμαστε ως Πανεπιστημιακό Ίδρυμα για να μπορούμε να ... (2014-12-01 14:32)
3. Μήπως για όλα τα θέματα που

Εικόνα 2. Η γνωσιακή βάση HEAL help.

Το ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας HEAL-Help (Εικ. 3) υλοποιήθηκε με τη βοήθεια του ελεύθερου λογισμικού OSicket, δηλαδή ενός συστήματος Ticketing Helpdesk, το οποίο υποστηρίζει διάφορες βάσεις δεδομένων για την αποθήκευση των δεδομένων του, ενώ στη δεδομένη περίπτωση έχει γίνει χρήση MYSQL. Για να έχει κανείς πρόσβαση σε αυτά τα δεδομένα, απαραίτητη είναι η PHP 5.2.3 (ή νεότερη έκδοση), ενώ παράλληλα παρέχει δυνατότητα ασφαλείας σε επίπεδο χρηστών και ομάδων. Ο χρήστης που θέλει να υποβάλει κάποιο ερώτημα στην υπηρεσία μπορεί να επισκεφτεί το <http://lib2.uom.gr/healhelpdesk/>, να επιλέξει «Νέο ερώτημα», και, αφού συμπληρώσει κάποια προσωπικά του στοιχεία (όνομα, email, τηλέφωνο), μπορεί να διατυπώσει το ερώτημά του και να το στείλει στην υπηρεσία προς απάντηση. Πριν υποβάλει το ερώτημα, πρέπει να επιλέξει σε ποια κατηγορία εντάσσεται το θέμα του ερωτήματός του, αν δηλαδή αφορά κυρίως βιβλιοθηκονόμους, διδάσκοντες, διοικητικά στελέχη, ερευνητές, πληροφορικούς. Μέχρι στιγμής η υπηρεσία έχει δεχτεί περίπου 35 ερωτήματα, τα οποία, αφού απαντά, τα προσθέτει μαζί με τις απαντήσεις τους στη γνωσιακή βάση και έτσι την εμπλουτίζει.

Εικόνα 3. Το ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης HEAL-Help.

3.3. Σεμινάρια εκπαίδευσης βιβλιοθηκονόμων σε πραγματικό χρόνο

Με την ολοκλήρωση των παραπάνω υπηρεσιών η ομάδα του HEAL-Legal ανέλαβε να σχεδιάσει (και στη συνέχεια να προσφέρει) σεμινάρια που απευθύνονται σε βιβλιοθηκονόμους (προερχόμενους κυρίως από ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες), με στόχο την ενημέρωση και την αποσαφήνιση αποριών σε θέματα διαχείρισης και εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ανοικτού περιεχομένου κ.λπ. Τα σεμινάρια είχαν στόχο την εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων με τις βασικές αρχές και έννοιες του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, με τις διαδικασίες εκκαθάρισης των πνευματικών δικαιωμάτων και τα θέματα αδειοδότησης και χρήσης υλικού και περιεχομένου. Απώτερος σκοπός των σεμιναρίων ήταν να καταστούν οι εκπαιδευόμενοι ικανοί αφενός να επιλύουν προβλήματα που σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα και αφετέρου να αποκτήσουν ικανοποιητικό επίπεδο γνώσεων, ώστε να μπορούν να εντοπίζουν τα ζητήματα διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων, που πιθανόν να προκύψουν στα πλαίσια της καθημερινής λειτουργίας, αλλά και των ευρύτερων δραστηριοτήτων μιας βιβλιοθήκης και να μεθοδεύουν αποτελεσματικά την ορθή αντιμετώπισή τους.

Για τις ανάγκες του σχεδιασμού των σεμιναρίων εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας έγινε έρευνα για τον εντοπισμό σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εγχειριδίων. Η ομάδα του HEAL-Legal καταστάλαξε στη μελέτη δύο εγχειριδίων τα οποία συμβουλευτήκε για τον σχεδιασμό των σεμιναρίων:

1. *Copyright for librarians: the essential handbook* (Berkman Center for Internet and Society, 2012). EIFL. Πρόκειται για το αποτέλεσμα ενός κοινού έργου του Berkman Center for Internet and Society και του Electronic Information for Libraries (EIFL), και προσφέρεται τόσο ως εγχειρίδιο, όσο και ως ανοικτός εκπαιδευτικός κύκλος μαθημάτων μέσω του διαδικτύου στη διεύθυνση <http://www.eifl.net/resources/copyright-librarians-english>
2. P. Wienand, A. Booy and R. Fry (2000). *A guide to copyright for Museums and Galleries*. London: Routledge. Πρόκειται για εγχειρίδιο αναφοράς για όσους εργάζονται σε μουσεία και αίθουσες τέχνης και πρέπει να επιλύσουν ερωτήματα σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα. Καταδεικνύει ότι με τη σωστή διαχείριση τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να μην επιφέρουν διοικητικά εμπόδια, αλλά αντίθετα να προσφέρουν στα ιδρύματα αυτά ευκαιρίες για επίτευξη του κυρίαρχου σκοπού τους.

Από τη μελέτη των παραπάνω εγχειριδίων διαφάνηκε ότι μια χρηστική (π.χ. μελέτες περιπτώσεων, βασικά ερωτήματα που συνδέονται στενά με τις κύριες λειτουργίες και τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών) και λιγότερο θεωρητική προσέγγιση των θεμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία όμως, να μπορεί να εμπλουτίζεται και με θεωρητικά κείμενα, θα είναι πιο ελκυστική σε ένα κοινό επαγγελματιών, όπως αυτό των σεμιναρίων που σχεδιάστηκαν να προσφερθούν στα πλαίσια της εν λόγω Δράσης.

Παρότι ένας βασικός κανόνας για τον επιτυχή σχεδιασμό ενός σεμιναρίου είναι η επίτευξη σύμπτωσης των επιδιώξεων του εκπαιδευτή με τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, η κάλυψη των αναγκών και των προσδοκιών των εκπαιδευομένων είναι πάντα ο κύριος στόχος του σεμιναρίου, ο οποίος καθοδηγεί τον σχεδιασμό του σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, τη μέθοδο διδασκαλίας και σε ό,τι έχει να κάνει με θέματα τεχνικής φύσεως, όπως ο χώρος

του σεμιναρίου και το εκπαιδευτικό υλικό. Η πρότερη γνώση των αναγκών των εκπαιδευομένων αποτελεί παράγοντα-κλειδί για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής κάλυψης των αναγκών τους (Westhoff & Drougas, 2002).

Στο πλαίσιο της παρούσας Δράσης στάθηκε δυνατή η επικοινωνία με πολλά μέλη της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση ενός σημαντικού αριθμού ερωτημάτων για ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, προσωπικών δεδομένων, αδειοδότησης και ανοικτού περιεχομένου, τα οποία απασχολούν σήμερα τους βιβλιοθηκονόμους. Η ομάδα του HEAL-Legal κατέγραψε τα ερωτήματα των βιβλιοθηκονόμων και τα ομαδοποίησε κατάλληλα, ώστε να χρησιμοποιήσει αυτή τη λίστα ερωτημάτων για τη διαμόρφωση του περιεχομένου των σεμιναρίων και να μην στηριχτεί αποκλειστικά στην κλασική μέθοδο της ανάπτυξης του θεωρητικού πλαισίου της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία, γεγονός που θα μετέβαλε το σεμινάριο καθαρά σε διάλεξη του εκπαιδευτή, μειώνοντας την επικοινωνία με τους εκπαιδευομένους, ενώ δεν θα προσέφερε ούτε και τη δυνατότητα επίλυσης συγκεκριμένων αποριών και απάντησης συγκεκριμένων ερωτημάτων. Άλλωστε, ο χρόνος διάρκειας του καθενός από τα δύο σεμινάρια θεωρήθηκε εξαρχής ότι θα είναι ιδιαίτερα περιορισμένος, εφόσον για τους περισσότερους εκπαιδευομένους θα είναι δύσκολο να απουσιάσουν από την εργασία τους περισσότερο από μία ημέρα. Κατά συνέπεια, τα σεμινάρια θα έπρεπε να στοχεύουν κατευθείαν στην κάλυψη των σημαντικότερων αναγκών των εκπαιδευομένων και να τους προσφέρουν άμεσα απάντηση στα ερωτήματά τους, κάνοντας παράλληλα αναφορά στα σχετικά θέματα θεωρίας του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Με τον τρόπο αυτόν, κρίθηκε ότι οι εκπαιδευόμενοι θα μπορούσαν ευκολότερα να αφομοιώσουν τα θεωρητικά ζητήματα στο σύντομο χρονικό διάστημα των σεμιναρίων, να βρουν απαντήσεις σε κάποια από τα ερωτήματά τους και να εξασκηθούν στην επίλυση σχετικών προβλημάτων μέσω κάποιων πρακτικών ασκήσεων.

Σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό υλικό, ως πιο κατάλληλο θεωρήθηκε ο «Ηλεκτρονικός Οδηγός για τη Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων» ο οποίος αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του παρόντος έργου, αλλά εξαιτίας του μεγάλου όγκου του και για λόγους οικονομίας, αποφασίστηκε να διατεθεί μόνο online και να ενημερωθούν οι συμμετέχοντες για την ηλεκτρονική διεύθυνση στην οποία μπορούν να τον βρουν (<http://lib2.uom.gr/heallegal3/>).

Το περιεχόμενο των σεμιναρίων κάλυψε 10 βασικές ενότητες που εκτείνονται σε συνολικά 317 διαφάνειες. Οι βασικές ενότητες ήταν:

0. Εισαγωγικά: Βασική ροή των πνευματικών δικαιωμάτων. (Διαφάνειες 1-14)
1. Τι είναι πνευματική ιδιοκτησία; (Διαφάνειες 15-26)
2. Το σύστημα της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν δουλεύει καλά. (Διαφάνειες 27-55)
3. Χρειάζεται να κάνω κάτι, για να προστατέψω την πνευματική μου ιδιοκτησία; (Διαφάνειες 56-65)
4. Πώς θα κάνει κάποιος αναφορά στο έργο μου; (Διαφάνειες 66-76)
5. Τι γίνεται, εάν χρησιμοποιώ έργο τρίτου; (Διαφάνειες 77-223)
6. Πώς εκκαθαρίζω; (Διαφάνειες 224-231)
7. Τι είναι οι άδειες ανοικτού περιεχομένου; (Διαφάνειες 232-236)
8. Τι είναι οι άδειες Creative Commons; (Διαφάνειες 237-272)
9. Πού μπορώ να βρω ανοικτό περιεχόμενο; (Διαφάνειες 273-307)
10. Συμπεράσματα. (Διαφάνειες 308-312)

Κάθε ενότητα ήταν εμπλουτισμένη με μεγάλο αριθμό παραδειγμάτων με στόχο την ενίσχυση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευομένων και την επίλυση αποριών τους.

Πραγματοποιήθηκαν συνολικά τρία σεμινάρια, σε Θεσσαλονίκη, Αθήνα και Ηράκλειο, κατά χρονολογική σειρά. Αποτιμώντας την αξιολόγηση των συμμετεχόντων στα σεμινάρια αυτά συμπεραίνουμε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι έμειναν πολύ ευχαριστημένοι από την οργάνωση και κυρίως από το περιεχόμενο των σεμιναρίων, καθώς δήλωσαν ότι τα κρίνουν «Επαρκή» και σε βαθμολογία, με άριστα το 5, τα βαθμολόγησαν με 4.

3.4. Σύστημα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης

Το λογισμικό που επιλέχθηκε για τη δημιουργία των ηλεκτρονικών σεμιναρίων είναι το Moodle, ένα σύγχρονο πακέτο ανοικτού λογισμικού για τη διεξαγωγή ηλεκτρονικών μαθημάτων μέσω Διαδικτύου. Τα εξ αποστάσεως σεμινάρια φιλοξενούνται στο <http://lib2.uom.gr/heallearn/> (Εικ. 4).

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου παραδοτέου, κλήθηκε η ομάδα του Heal-Legal να οργανώσει ηλεκτρονικά μαθήματα που απευθύνονται σε βιβλιοθηκονόμους και, κυρίως, σε όσους από αυτούς δουλεύουν σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, με στόχο την ενημέρωση και την αποσαφήνιση αποριών σε θέματα διαχείρισης και εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ανοικτού περιεχομένου κ.λπ.

Από άποψη περιεχομένου, το θέμα της πνευματικής ιδιοκτησίας, ειδικά σε συνάρτηση με τις βιβλιοθήκες, τα Πανεπιστήμια και γενικά τους Οργανισμούς Μνήμης, είναι δύσκολο διαχειρίσιμο. Το μεγαλύτερο κομμάτι των μαθημάτων στηρίχτηκε στην εμπειρία των μελών της ομάδας του Heal-Legal, καθώς θεωρήθηκε ότι είναι πολύ σημαντικό να προταθούν στρατηγικές και λύσεις που προκύπτουν από τις προσωπικές ανάγκες, ενδιαφέροντα, συνθήκες και προτεραιότητες των εκπαιδευομένων. Επίσης, θεωρήθηκε πολύ σημαντικό να γίνει σαφής αναφορά όχι μόνο στα πνευματικά δικαιώματα, όπως αυτά ορίζονται μέσα από διεθνείς συνθήκες και εθνικούς νόμους, αλλά και στους περιορισμούς και στις εξαιρέσεις.

Εικόνα 4. Το σύστημα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης HEAL-Learn.

Για την υλοποίηση των εξ αποστάσεως σεμιναρίων, λοιπόν, δημιουργήθηκαν συνολικά δύο βασικά μαθήματα και ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της υπηρεσίας, τα οποία εντάχτηκαν στη γενική κατηγορία «Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες». Τα μαθήματα αυτά και η αξιολόγηση που τα συμπληρώνει είναι τα εξής:

1. Γενικές Αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
2. Μελέτες περιπτώσεων σχετικά με θέματα Πνευματικών Δικαιωμάτων και Βιβλιοθήκες.
3. Αξιολόγηση των μαθημάτων της κατηγορίας «Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες».

Αναλυτικότερα, τώρα, και όπως περιγράφεται στις Πληροφορίες του πρώτου μαθήματος «Γενικές Αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας»:

«Σκοπός του μαθήματος αυτού είναι να παρουσιαστούν τα βασικά γνωρίσματα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας τόσο ως κλάδου Δικαίου, όσο και ως εργαλείου που χρησιμοποιείται από ένα ευρύτατο φάσμα προσώπων, φυσικών και νομικών, που τοποθετούνται στο σύνολο του φάσματος της δημιουργικής δραστηριότητας: από συγγραφείς, εκτελεστές-καλλιτέχνες και παραγωγούς, μέχρι μαθητές, βιβλιοθήκες, καθηγητές και προγραμματιστές.

Αναλυτικότερα, βοηθά τον εκπαιδευόμενο:

- *Να διακρίνει την πνευματική ιδιοκτησία από άλλες ομοειδείς άλλα όχι ταυτόσημες κατηγορίες δικαιωμάτων (π.χ. βιομηχανική ιδιοκτησία) ή από άλλα συναφή αλλά όχι ταυτιζόμενα δικαιώματα (π.χ. συγγενικά δικαιώματα ή το ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσεων δεδομένων).*

- Να κατανοήσει το αιτιολογικό της ύπαρξης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από την άποψη της οικονομικής λειτουργίας του δικαιώματος.
- Να κατανοήσει το αιτιολογικό της ύπαρξης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από την άποψη της σύνδεσης του δημιουργού με το έργο πνευματικής ιδιοκτησίας».

Το μάθημα απαρτίζεται από δύο μέρη: (α) από το βιβλίο «Γενικές Αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας» που περιέχει όλο το θεωρητικό κομμάτι, ορολογία, βασικές έννοιες και αρχές και (β) από τις ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης των εκπαιδευομένων, με τη βοήθεια των οποίων οι ίδιοι οι χρήστες μπορούν να αξιολογήσουν τις γνώσεις τους πάνω στο θεωρητικό κομμάτι που προηγήθηκε.

Όσον αφορά το δεύτερο μάθημα «Μελέτες Περιπτώσεων σχετικά με θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Βιβλιοθήκες» και σύμφωνα με τις γενικές πληροφορίες που δίνονται :

«Στο μάθημα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι σημαντικότερες μελέτες περιπτώσεων που αφορούν σε θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και καλούνται, κατά καιρούς, να αντιμετωπίσουν οι Βιβλιοθήκες (κυρίως οι Ακαδημαϊκές).

Το περιεχόμενο είναι χωρισμένο στις εξής υποκατηγορίες:

Μελέτες περιπτώσεων που αφορούν:

- τη χρήση της Βιβλιοθήκης και του υλικού της από εγγεγραμμένους και μη χρήστες της,
- τον δανεισμό- διαδανεισμό,
- την επεξεργασία του υλικού της Βιβλιοθήκης (καταλογογράφηση κ.λπ.),
- τους Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης,
- την κατάθεση υλικού στο Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης,
- τα Πληροφοριακά Ερωτήματα που μπορεί να δεχθεί η Βιβλιοθήκη,
- τις Άδειες Χρήσης με τις οποίες είναι πιθανό να διατίθεται το υλικό της Βιβλιοθήκης.

Στο κυρίως μέρος του μαθήματος υπάρχουν αρχικά οι μελέτες για την καθεμία από τις περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν (θεωρητικό κομμάτι), και στη συνέχεια έχουν δημιουργηθεί σχετικά κουίζ αυτο-αξιολόγησης για τον εκπαιδευόμενο, προκειμένου να δοκιμάσει τι γνώσεις αποκόμισε από κάθε μελέτη περίπτωσης.

Η υπηρεσία Heal-Legal επιδιώκει, μέσω των μαθημάτων που δημιούργησε και διαθέτει με τη βοήθεια του μαθησιακού περιβάλλοντος Moodle, να καλύψει το σημαντικό κενό στην εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ομάδα του HEAL-Legal προσπάθησε να δώσει τόσο τις βασικές γνώσεις και πληροφορίες πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, όσο και να παρέχει την απαραίτητη γνώση για την επίλυση σχεδόν κάθε προβλήματος που μπορεί να αντιμετωπίσει στην καθημερινότητά της, μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη κυρίως. Στο τέλος, το τρίτο κομμάτι, όπως έχουμε προαναφέρει, αφορούσε την αξιολόγηση όλων των μαθημάτων από τους ίδιους τους εκπαιδευομένους, με τη χρήση σχετικού ερωτηματολογίου.

3.5. Προτάσεις για νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις

Τέλος, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Δράσης η ομάδα του HEAL-Legal συνέταξε και υπέβαλε στους αρμόδιους φορείς προτάσεις για νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις. Στον πίνακα που ακολουθεί (πίν. 2) φαίνονται συγκεντρωμένες οι ρυθμίσεις και οι φορείς, στους οποίους κατατέθηκαν:

Νομοθετικές ρυθμίσεις	Φορείς	Ημερομηνία
Τροποποίηση του Ν 3979/2011 για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και λοιπές Διατάξεις	Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	20/11/2013
Σχόλια επί της Δημόσιας Διαβούλευσης για τον καθορισμό των πηγών για την επιμελή αναζήτηση που προηγείται του χαρακτηρισμού ενός έργου ως ορφανού	Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας	27/02/2014
Public Consultation on the review of the EU copyright rules	European Commission	04/03/2014
Διοικητικές ρυθμίσεις	Φορείς	Ημερομηνία
JISC Electronic License Comparison & Analysis Tool	JISC (Joint Information Systems Committee)	16/06/2012
«Όταν τα ΑΕΙ παρανομούν», ΤΟ ΒΗΜΑ, 16/09/2012	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	21/09/2012
AMELib Προγραμματική Συμφωνία	Προσβάσιμη Πολυτροπική Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη (AMELib)	17/10/2012
«Πνευματική ιδιοκτησία επί των έργων που δημιουργούνται από μέλη της Ακαδημαϊκής Κοινότητας»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	06/11/2012
«Σημείωμα για τις αγωγές του ΟΣΔΕΛ»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	08/11/2012
«Πρόταση ψηφίσματος από τη Σύνοδο Πρυτάνεων Πανεπιστημίων»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	12/11/2012
“IPR Helpdesk Ambassador Programme”	European IPR Helpdesk	25/01/2013
«Όροι Χρήσης Αποθετηρίων»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	19/07/2013
«Πνευματική ιδιοκτησία επί Διδακτορικών Διατριβών»	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	17/09/2014
«Σχόλια επί του αρ. 06 του Σχεδίου Οργανισμού Πανεπιστημίου Μακεδονίας»	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	17/09/2014
“London Manifesto: support fair copyright across Europe”	CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals)	21/04/2015
“Survey on Digital Education and Copyright”	Public Policy and Management Institute (PPMI) / European Commission's Directorate-General for Education and Culture (DG EAC)	25/04/2015

Πίνακας 2. Νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις και οι φορείς που υποβλήθηκαν.

Η ομάδα του HEAL-Legal με τις παραπάνω προτάσεις και συναφείς δραστηριότητες αλλά και με συνεχή διάθεση για ουσιώδεις παρεμβάσεις, συνέδραμε και εξακολουθεί να προσπαθεί να συμβάλει με ουσιαστικό τρόπο, στη διαμόρφωση των καλύτερων συνθηκών και προοπτικών για τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες.

4. Προς μια ωρίμανση των υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης πνευματικής ιδιοκτησίας του HEAL-Legal

Η ανάπτυξη των υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης του HEAL-Legal μέχρι και αυτό το στάδιο είχε ως κύριους στόχους: (α) την κατανόηση και αποτύπωση των βασικών ζητημάτων που σχετίζονται με την εκκαθάριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στον χώρο των βιβλιοθηκών, (β) τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, ανοικτού και προσαρμοσμένου στις ανάγκες των κοινοτήτων που πραγματικά έχουν ανάγκη από την εκκαθάριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στην καθημερινότητά τους, δηλαδή σε βιβλιοθηκονόμους, μέλη ΔΕΠ και φοιτητές των ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ και (γ) τη συμμετοχή στον εθνικό, κοινοτικό και διεθνή διάλογο σε σχέση με τα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Στην επόμενη φάση της εξέλιξης των υπηρεσιών αυτών, ωστόσο, το HEAL-Legal θα δραστηριοποιηθεί για να ωριμάσουν περαιτέρω οι σχετικές υπηρεσίες, ώστε να ενισχυθεί περισσότερο ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει εντός του οικοσυστήματος της πνευματικής ιδιοκτησίας της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, θα κινηθεί σε πέντε κύριους άξονες:

(α) Ο πρώτος άξονας έχει να κάνει με την περαιτέρω ωρίμανση των εκπαιδευτικών πόρων που έχει δημιουργήσει μέσα από μια ανοικτή και συμμετοχική διαδικασία. Αυτό θα γίνει με τη μεταφορά του εκπαιδευτικού υλικού που έχει ήδη δημιουργηθεί από απλό κείμενο σε υλικό που διατίθεται με τη μορφή wikibook. Ο σκοπός είναι να δημιουργηθούν πραγματικά ανοικτοί και συμμετοχικά διαμορφούμενοι εκπαιδευτικοί πόροι σε σχέση με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν τις βιβλιοθήκες. Το μεγαλύτερο πρόβλημα με τους εκπαιδευτικούς πόρους που έχουν δημιουργηθεί σε προηγούμενα δημόσια χρηματοδοτούμενα προγράμματα είναι ότι τελικά είτε δεν καταλήγουν να είναι πραγματικά ανοικτά προσβάσιμοι είτε αποτελούν μέρος συγγραμμάτων που απευθύνονται σε ένα πιο ακαδημαϊκό κοινό και όχι στον καθημερινό χρήστη της βιβλιοθήκης. Επιπλέον, η απουσία της δυνατότητας σχολιασμού ή διόρθωσης των σχετικών κειμένων οδηγεί σε μεγάλα κόστη για τη συντήρησή τους ή στην απαξίωσή τους σε σύντομο διάστημα, καθώς πρέπει να αποτελούν αντικείμενο διαρκούς επικαιροποίησης.

(β) Ο δεύτερος άξονας συνίσταται στη συνεχή αξιοποίηση του ψηφιακού εργαλείου ερωταποκρίσεων (Help-desk) που έχει δημιουργηθεί, προκειμένου να συλλέγονται ερωταποκρίσεις που σχετίζονται με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν βιβλιοθήκες και να απαντώνται σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Το εργαλείο αυτό μπορεί να χρησιμεύσει προκειμένου να προσδιορίζεται η κατεύθυνση στην οποία θα πρέπει να εξελίσσεται το WikiBook του πρώτου άξονα αλλά και στη συγκέντρωση συγκεκριμένων υποθέσεων μελέτης, που μπορεί να φανούν χρήσιμες στην ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική κοινότητα προκειμένου να αντιμετωπίσει τα καθημερινά προβλήματα διαχείρισης πνευματικής ιδιοκτησίας.

(γ) Ο τρίτος άξονας σχετίζεται με τη συνέχιση και εμπλουτισμό των σεμιναρίων πνευματικής ιδιοκτησίας που γίνονται από την ομάδα νομικής υποστήριξης του HEAL-Legal προς ομάδες βιβλιοθηκονόμων και μελών ΔΕΠ σε όλη την Ελλάδα. Το υλικό που έχει συγκεντρωθεί στο WikiBook και οι πρότυπες παρουσιάσεις που έχουν δημιουργηθεί μέχρι τώρα θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν, ώστε να είναι δυνατή η διαρκής εκπαίδευση βιβλιοθηκονόμων, μελών ΔΕΠ αλλά και φοιτητών που ενδιαφέρονται για τα σχετικά ζητήματα. Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα σχετικά σεμινάρια στο στάδιο αυτό δεν είναι απλώς ενημερωτικά, αλλά αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες θεματικές ενότητες που αποτελούν τη στοχοθεσία κάθε ακαδημαϊκής περιόδου και καταλήγουν σε συγκεκριμένο υλικό που παράγεται μέσα από αυτά. Η χρήση του WikiBook κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής επιτρέπει στους συμμετέχοντες να κάνουν σχόλια, αλλά και να διορθώνουν διαρκώς το βιβλίο, ώστε όχι μόνο να επεκταθεί αλλά και να διασφαλιστεί ότι είναι πραγματικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες της κοινότητας στην οποία απευθύνεται. Η προσέγγιση αυτή έχει ακολουθηθεί και από άλλους ακαδημαϊκούς που ασχολούνται με την πνευματική ιδιοκτησία, τα κοινά κτήματα και τις ανοικτές άδειες (Benkler, 2007· Boyle, 2010· Lessig, 2006) και λειτουργεί ουσιαστικά σε τρεις κύκλους: Στον πρώτο κύκλο δημιουργείται το βασικό υλικό (σε αυτό το στάδιο βρισκόμαστε σε αυτήν τη φάση). Στον δεύτερο κύκλο πραγματοποιούνται αλλαγές στο υλικό από την κοινότητα μέσα από μια διαδικασία στην οποία γνωστοποιείται το περιεχόμενο του εγχειριδίου και υπάρχει η εμπλοκή της κοινότητας. Στον τρίτο κύκλο υπάρχει έκδοση της σταθεροποιημένης μορφής. Οι τρεις κύκλοι μπορεί να επαναλαμβάνονται σταθερά και ο ρόλος των σεμιναρίων στην περίπτωση μας είναι κεντρικός, προκειμένου να μπορέσουμε να περάσουμε το δεύτερο στάδιο και να καταλήξουμε σε ένα ποιοτικά ελεγμένο και σχετικό για την κοινότητα εγχειρίδιο.

(δ) Ο τέταρτος άξονας σχετίζεται με τη δημιουργία παράλληλων προτύπων νομικών κειμένων, διαδικασιών και πολιτικών που επιτρέπουν την υλοποίηση των ανωτέρω. Η βασική μεθοδολογία που έχει ακολουθηθεί μέχρι τώρα αφορά την παρακολούθηση του κύκλου ζωής της πνευματικής ιδιοκτησίας εντός των ακαδημαϊκών

οργανισμών και την εναρμόνιση των πολιτικών τους σε εθνικό επίπεδο, ώστε να είναι δυνατή η κατά το δυνατόν αρτιότερη διάχυση της γνώσης και η εκπλήρωση του θεσμικού ρόλου και της αποστολής των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Ακολουθώντας τον σχετικό κύκλο ζωής της πνευματικής ιδιοκτησίας, μπορεί να διασφαλιστεί ότι σε κάθε στάδιο, εφόσον είναι απαραίτητο, υπάρχουν τα κατάλληλα πρότυπα έγγραφα, ώστε να είναι δυνατή η συλλογή και διάθεση των απαραίτητων δικαιωμάτων με νόμιμο τρόπο. Στην παρούσα φάση υπάρχουν τα σχετικά πρότυπα έγγραφα σε μεμονωμένες βιβλιοθήκες και θα πρέπει να ενταχθούν στο σύνολο αυτών και να αποτελέσουν βασικό υλικό στο WikiBook, που δημιουργείται. Αντίστοιχα, οι διαδικασίες εκκαθάρισης θα πρέπει να αποτυπωθούν ακολουθώντας τα πρότυπα Wiki-διαδικασιών που έχουν δημιουργηθεί από την ΕΕΛΛΑΚ (βλ. για παράδειγμα την περίπτωση διαδικασιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και πώς έχουν αποτυπωθεί στο Wiki διαδικασιών της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας https://wiki.ellak.gr/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1)

(ε) Ο πέμπτος και τελευταίος άξονας σχετίζεται με την τεκμηρίωση του αποτυπώματος διανοητικής ιδιοκτησίας της χώρας μέσα από τη χρήση του συλλογικού καταλόγου των βιβλιοθηκών του ΣΕΑΒ. Οι βιβλιοθήκες της χώρας έχουν στη διάθεσή τους μεταδεδομένα που παρέχουν μια, έστω και περιορισμένη, εικόνα της πνευματικής ιδιοκτησίας που υπάρχει και διακινείται στη χώρα, όπως επίσης και των κοινών κτημάτων που βρίσκονται στον δημόσιο τομέα. Μολονότι η εικόνα της διανοητικής ιδιοκτησίας που έχουν οι βιβλιοθήκες αφορά κυρίως τον ακαδημαϊκό, ερευνητικό χώρο και όχι το σύνολο της πνευματικής ιδιοκτησίας, η πληροφορία αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική προκειμένου να μπορέσουμε να γνωρίζουμε ποιο είναι το περιεχόμενο στο οποίο υπάρχει απρόσκοπτη πρόσβαση στη σχετική πληροφορία. Στην παρούσα φάση έχει γίνει αποτύπωση των μετα-δεδομένων εκείνων που είναι κρίσιμα για τον προσδιορισμό του εάν ένα έργο αποτελεί κοινό κτήμα ή όχι. Επίσης, έχουν αποτυπωθεί διαδικασίες τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο, που επιτρέπουν τον προσδιορισμό του εάν ένα έργο αποτελεί κοινό κτήμα ή όχι. Στο επόμενο στάδιο οι σχετικές διαδικασίες θα πρέπει να συστηματοποιηθούν, αποτυπωθούν και στη συνέχεια να γίνει η διασύνδεση με τα σχετικά μετα-δεδομένα, ώστε να είναι δυνατή η γρήγορη και εύκολη αποτύπωση του είδους και μεγέθους του δημοσίου τομέα στην Ελλάδα.

Συμπερασματικά, μέχρι τώρα έχει γίνει μια ιδιαίτερος συστηματική εργασία προκειμένου να δημιουργηθούν οι βασικοί πληροφοριακοί πόροι με τους οποίους μπορεί να γίνει η αποτύπωση, ανάλυση και διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορά τις βιβλιοθήκες ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της χώρας. Πρόκειται για μια διαδικασία που βάζει τη βιβλιοθήκη στο κέντρο της οικολογίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, όχι μόνο ως έναν θεσμό που διαδραματίζει το σύνολο των ρόλων που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία (δημιουργός, μεσάζοντας, χρήστης), αλλά και ως βασικό εργαλείο για την καταγραφή και διαχείριση αυτής από τους ανθρώπους που πραγματικά δημιουργούν και καταναλώνουν έργα του πνεύματος, και τελικά αποτελούν και τον λόγο για τον οποίο υπάρχει το ίδιο το σύστημα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

5. Βιβλιογραφία

- Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα. (2013). Στο *Βικιπαίδεια*. Ανακτήθηκε 21/12/2015 από https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%91%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1&oldid=4340284
- Βαγενά, Ε. (2008). Η ψηφιακή προστασία και διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του διαθέσιμου υλικού στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Παρουσιάστηκε στο *17ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, Ιωάννινα: Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Βαϊτσάκης, Α. (2013). Διαχείριση περιεχομένου και πνευματικά δικαιώματα. *Περιοδικό Συνεργασία, αρ. 1 (Μάιος 2013)*. Ανακτήθηκε 30/12/2015 από <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/12934>
- Παπαδοπούλου, Μ.-Δ. (2007). Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και βιβλιοθήκες: περιορισμοί και Τεχνολογικά μέτρα προστασίας. Παρουσιάστηκε στο *16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Ανακτήθηκε 30/12/2015 από http://libconf2007.unipi.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=28
- Benkler, Y. (2007). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press.

- Berkman Center for Internet and Society. (2012). *Copyright for librarians: the essential handbook*. Netherlands: Berkman, eifl.
- Boyle, J. (2010). *The Public Domain: Enclosing the Commons of the Mind*. New Haven, Conn.; London: Yale University Press.
- Ferullo, D. L. (2004). Major Copyright Issues in Academic Libraries. *Journal of Library Administration*, 40(1-2), 23–40. http://doi.org/10.1300/J111v40n01_03
- Giannattasio, I. (2004). Changing libraries, encountering the law. *LIBER Quarterly*, 14(3/4). Ανακτήθηκε 10/11/2015 από <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/URN%3ANBN%3ANL%3AUI%3A10-1-113395>
- Horava, T. (2010). Copyright communication in Canadian academic libraries: a national survey / Les modes de communication concernant les droits d’auteur dans les bibliothèques universitaires canadiennes: une enquête nationale. *Canadian Journal of Information and Library Science*, 34(1), 1–38. <http://doi.org/10.1353/ils.0.0002>
- Lessig, L. (2006). *Code: And Other Laws of Cyberspace, Version 2.0* (0002-Revised edition). New York: Basic Books.
- Olaka, M. W., & Adkins, D. (2013). Problem-solving strategies that Kenyan academic librarians utilize when presented with copyright queries. *Library Review*, 62(3), 118–133. <http://doi.org/10.1108/00242531311329464>
- Westhoff, G., & Drougas, A. (2002). *Content design and methodology of seminars, workshops and congresses*. Strasbourg: European Centre for Modern Languages, Council of Europe Publishing. Ανακτήθηκε 21/12/2015 από <http://www.ecml.at/Resources/ECMLPublications/tabid/277/PublicationID/55/language/GB-en/Default.aspx>
- Wienand, P., Booy, A., & Fry, R. (2000). *A guide to copyright for museums and galleries*. London; New York: Routledge.

Πρόδρομος Τσιαβός

Ο Πρόδρομος είναι επικεφαλής της Ψηφιακής Ανάπτυξης στο Πολιτιστικό Κέντρο Ωνάσης και Senior Research Fellow στο The Media Institute at University College London (UCL)/ BBC. Στο παρελθόν, ο Πρόδρομος έχει συνεργαστεί με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και του Όσλο, το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το London School of Economics and Political Science (LSE). Σπούδασε νομική και πληροφοριακά συστήματα στην Αθήνα και στο Λονδίνο και είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη νομική και στα πληροφοριακά συστήματα από το LSE. Επίσης, ο Πρόδρομος έχει εργαστεί ως σύμβουλος του Ελληνικού Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ως ειδικός γραμματέας της Ψηφιακής Σύγκλισης και σε μια σειρά από φορείς του δημόσιου τομέα, καθώς και σε εταιρίες του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου. Έχει πάνω από 100 δημοσιεύσεις και εισηγήσεις σχετικά με τις νομικές και επιχειρηματικές πτυχές των ανοιχτών δεδομένων, του Λογισμικού Ελεύθερου/ Ανοικτού Κώδικα, του ανοιχτού hardware και της ανοιχτής καινοτομίας/ κατασκευής. Είναι μέλος του Διοικητικού συμβουλίου της Εταιρείας Ελεύθερου Λογισμικού/ Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα (ΕΕΛ/ΛΑΚ) και προεδρεύει του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας.

Ηλιάνα Αρακά

Η Ηλιάνα Αρακά είναι απόφοιτος του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης και έχει λάβει μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης από το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Αρχαιονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Εργάζεται για τον Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και πιο συγκεκριμένα για την υπηρεσία Διαδανεισμού Ιατρικών Άρθρων - Διάδοσις. Έως το 2014 εργαζόταν στην Υπηρεσία Νομικής Συμβουλευτικής για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν στα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα - HEAL-Legal. Στο παρελθόν ήταν εργαστηριακός συνεργάτης του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης ενώ έχει εργαστεί και στην Βιβλιοθήκη του ΑΤΕΙΘ, στην Βιβλιοθήκη και στην ΜΟΔΙΠ του ΑΠΘ.

Άννα Φράγκου

Η Άννα Φράγκου είναι απόφοιτη του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης. Για μια εικοσαετία υπήρξε Προϊσταμένη Διεύθυνσης της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, ενώ κατά το διάστημα 2011-2014 εκτελούσε παράλληλα και καθήκοντα Προϊσταμένου Γραμματείας του ίδιου ιδρύματος. Έχει αναλάβει τον συντονισμό διαφόρων αναπτυξιακών και ερευνητικών έργων σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα και από το 2012 υπήρξε μέλος της υπηρεσίας HEAL-Legal του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Μάριος Μαυρίδης

Ο Μάριος Μαυρίδης είναι κάτοχος πτυχίου ηλεκτρολόγου μηχανικού και μηχανικού υπολογιστών από το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Συνεργάστηκε για περισσότερα από δέκα χρόνια ως πληροφορικός με τη Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης, καθώς και με τη ΜΟΔΙΠ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και ταυτόχρονα υπήρξε μέλος της ομάδας της υπηρεσίας HEAL-Legal του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Από το 2012 είναι ιδιοκτήτης φροντιστηρίου Μέσης Εκπαίδευσης και παράλληλα ασχολείται με την υλοποίηση και διαχείριση δικτυακών τόπων για εταιρίες και οργανισμούς και με το σχεδιασμό λογοτύπων και εταιρικών ταυτοτήτων.

Παροχή Ολοκληρωμένου Περιβάλλοντος Βιβλιοθήκης ως Υπηρεσίας – (ILSaS - Integrated Library System as Service): Από την ιδέα στην πράξη

Δρ. Πέτρος Σαμπατάκος, Ελένη Παπαδάτου MSc, Απόστολος Παλαιός MSc, καθ. Νικόλαος Μήτρου^α

^αΣύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ), Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Περίληψη

Η ενοποίηση κάθετων πληροφοριακών συστημάτων και η μετάβαση από ένα κάθετο σχήμα σε μια οριζόντια δομή αποτελεί πάντα ένα δύσκολο και κοπιώδες εγχείρημα. Ένα τέτοιο έργο είναι η δημιουργία Κεντρικής Υποδομής για την παροχή Ολοκληρωμένου Περιβάλλοντος Βιβλιοθήκης ως Υπηρεσίας που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του υπο-έργου 1 (No 35/2011) του ΣΕΑΒ. Το έργο περιλάμβανε 6 διαφορετικά πληροφοριακά συστήματα καταναμημένα σε όλη την επικράτεια και 26 διαφορετικούς οργανισμούς με διαφορετικές πολιτικές και διαδικασίες. Ο βασικός στόχος ήταν η οικονομία κλίμακας τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και σε ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και η ενοποίηση των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών σε ένα συνεργατικό μοντέλο με πολλαπλά οφέλη για όλους. Αρχικά παρουσιάζεται η ιδέα όπως ξεκίνησε και στοχοθετήθηκε. Αφού δοθούν τα βασικότερα στοιχεία του έργου, αναλύονται οι ιδιαιτερότητες της υλοποίησης και οι κυριότερες φάσεις της διαδικασίας υλοποίησης. Τέλος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του έργου και τα ενδεχόμενα επόμενα βήματα.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: ολοκληρωμένο περιβάλλον βιβλιοθήκης, συνεργατικό μοντέλο, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, sierra

doi:

Abstract

The vertical integration of information systems and the transition from a vertical scheme to a horizontal structure is always a difficult and laborious task. One such project is the development of a Central Infrastructure to provide an Integrated Library system as implemented under the sub-project 1 (No. 35/2011) of HEAL Link. The project included 6 different computer systems which were distributed throughout the country and 26 different agencies with different policies and procedures. The main objective was to apply economies of scale, both financially and in human resources, as well as the integration of academic libraries in a collaborative model with multiple benefits for everyone. Initially the idea is presented as it was initiated and targeted. Once the basic elements of the project are given, the specifics of the implementation and the main phases of the implementation process are analyzed. Finally the results of the project and possible next steps are presented.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: ILS, consortium, integrated library system, academic libraries, sierra platform

1. Εισαγωγή

Η ενοποίηση κάθετων πληροφοριακών συστημάτων και η μετάβαση από ένα κάθετο σχήμα σε μια οριζόντια δομή αποτελεί πάντα ένα δύσκολο και κοπιακές εγχείρημα. Όταν αυτό όμως περιλαμβάνει όχι μόνο έξι (6) διαφορετικά πληροφοριακά συστήματα καταναμημένα σε όλη την επικράτεια αλλά και είκοσι έξι (26) διαφορετικούς οργανισμούς με διαφορετικές πολιτικές και διαδικασίες, τότε οποιαδήποτε προσπάθεια ενοποίησης γίνεται ιδιαίτερα πολύπλοκη και απαιτητική. Ένα τέτοιο έργο είναι η Δημιουργία Κεντρικής Υποδομής για την παροχή Ολοκληρωμένου Περιβάλλοντος Βιβλιοθήκης ως Υπηρεσίας – (ILSaS - Integrated Library System as Service) που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου 1 (No 35/2011) της ενταγμένης πράξης «ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ, ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕΑΒ».

2. Αρχική κατάσταση

Το 2009 που ξεκίνησε σαν σκέψη το ILSaS υπήρχαν στην Ελλάδα σαράντα (40) αυτόνομα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με διακόσιες είκοσι πέντε (225) βιβλιοθήκες σε εξήντα δύο (62) πόλεις. Οι βιβλιοθήκες αυτές χρησιμοποιούσαν έξι (6) διαφορετικά Ολοκληρωμένα Πληροφοριακά Συστήματα Βιβλιοθήκης (ΟΠΣΒ) σε σαράντα οκτώ (48) εγκαταστάσεις και δύο (2) διαφορετικά μορφότυπα περιγραφής βιβλιογραφικών δεδομένων (UNIMARC, για την πλειοψηφία των βιβλιοθηκών, και MARC21). Παράλληλα, υποστήριζαν πρότυπα κωδικοποίησης χαρακτήρων συνήθως διαφορετικά από το UNICODE UTF-8, πρότυπο προαπαιτούμενο για τη σωστή αναζήτηση και ανάκτηση δεδομένων με ελληνικούς χαρακτήρες. Εξάλλου, αρκετά από τα ΟΠΣΒ ήταν παλιές υλοποιήσεις που δεν ενημερώνονταν πλέον, επομένως δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν τις νέες τάσεις στον χώρο των βιβλιοθηκών. Επιπλέον, σε αρκετά ιδρύματα, για λόγους οικονομικούς κυρίως, είχαν διακοπεί τα συμβόλαια συντήρησης με τις αντίστοιχες εταιρείες, ενώ παράλληλα είχε μειωθεί δραστικά το εξειδικευμένο προσωπικό που θα μπορούσε να διαχειριστεί τέτοιες πλατφόρμες. Πλέον των ως άνω, το συνολικό κόστος λειτουργίας και συντήρησης των επιμέρους ΟΠΣΒ ξεπερνούσε τις τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ ετησίως. Παράλληλα, κάθε βιβλιοθήκη ακολουθούσε διαφορετικές πολιτικές καταγραφής του υλικού και κάθε τίτλος μπορεί να είχε καταλογηθεί από την αρχή έως και τριάντα (30) φορές, ενώ αφορούσε το ίδιο βιβλίο, μάλιστα περισσότεροι από το 1/3 των βιβλιοθηκονόμων απασχολούνταν στον τομέα της καταλογογράφησης, ουσιαστικά δημιουργώντας ξανά την ίδια εγγραφή σε κάθε τοπικό σύστημα.

3. Στόχοι

Η βασική ιδέα για τα συνεργατικά μοντέλα είναι η οικονομία κλίμακας σε πολλαπλά επίπεδα. Με βάση αυτή, οι κύριοι στόχοι του έργου ήταν οι εξής:

- Μείωση του κόστους απόκτησης και συντήρησης ενός ΟΠΣΒ από τις βιβλιοθήκες-μέλη.

Οι επιμέρους βιβλιοθήκες είχαν δαπανήσει πολλά χρήματα για την απόκτηση των τοπικών ΟΠΣΒ αλλά και για την ετήσια συντήρησή τους. Επίσης, τα υπάρχοντα ΟΠΣΒ είχαν σταματήσει πλέον να υποστηρίζονται και να αναπτύσσονται από τις εταιρείες, με αποτέλεσμα να είναι αναπόφευκτη η αλλαγή τους. Η εγκατάσταση ενός κεντρικού ΟΠΣΒ θα μείωνε κατά πολύ το κόστος προμήθειας και συντήρησης για το σύνολο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών-μελών.

- Μείωση κόστους εισαγωγής δεδομένων – Απελευθέρωση προσωπικού βιβλιοθηκών σε νέες δράσεις.

Όπως προαναφέρθηκε, ένα τεκμήριο αναλογικού υλικού έπρεπε να γίνει αντικείμενο επεξεργασίας και να εισαχθεί στους τοπικούς καταλόγους όσες φορές το διαθέτουν οι βιβλιοθήκες. Με το συνεργατικό μοντέλο του κοινού καταλόγου, το υλικό θα εισάγεται μία και μοναδική φορά στο ΟΠΣΒ από τη βιβλιοθήκη που θα κάνει την πρώτη εισαγωγή, και όλες οι υπόλοιπες απλώς θα προσθέτουν στην υπάρχουσα εγγραφή τα τοπικά στοιχεία για το υλικό (π.χ. τον ταξιθετικό αριθμό του υλικού στη βιβλιοθήκη του και τη διαθεσιμότητα του αντύπου). Με τον τρόπο αυτόν τα πολυμελή τμήματα επεξεργασίας του υλικού που διαθέτουν σήμερα οι βιβλιοθήκες (τα οποία σε πολλές περιπτώσεις ξεπερνούν το 40% του διαθέσιμου προσωπικού) θα μπορούν να ασχοληθούν με άλλες σημαντικές εργασίες, όπως η πληροφοριακή παιδεία, η διαχείριση του ψηφιακού υλικού της βιβλιοθήκης, οι νέες τεχνολογίες κλπ.

- Οι κοινί συνεργατικοί κανόνες θα έχουν ως αποτέλεσμα την ομογενοποίηση του υλικού των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

Κατ' επέκταση θα οδηγήσουν στην ευκολότερη αναζήτηση αυτού του υλικού από τους τελικούς χρήστες των βιβλιοθηκών (ψάχνω και βρίσκω μία και μοναδική εγγραφή), στην αύξηση του διαδανεισμού του, στη δημιουργία ενός κοινού ευρετηρίου Φυσικών προσώπων και Συλλογικών οργάνων, στη δημιουργία ενός κοινού δίγλωσσου θεματικού ευρετηρίου κλπ.

4. Το έργο

Στο αρχικό πλάνο του ILSaS είχαν δηλώσει συμμετοχή τριάντα (30) ιδρύματα, δηλαδή τα $\frac{3}{4}$ του συνόλου. Μέχρι την υλοποίηση του έργου, λόγω διάφορων αλλαγών στη σύνθεση (συγχώνευση ιδρυμάτων, αποχωρήσεις και νέες εισοδοί), στο νέο ΟΠΣΒ συμμετέχουν είκοσι έξι (26) ιδρύματα με μεγάλη γεωγραφική διασπορά [βλ. Εικόνα 1]. Σημαντική ήταν η εισχώρηση του μεγαλύτερου εκπαιδευτικού ιδρύματος της χώρας, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ). Το γεγονός αυτό αύξησε τη δυναμική του έργου αφού το ΕΚΠΑ διαθέτει πολύ μεγάλο πλήθος εγγραφών και μεγάλη πολυπλοκότητα, με, συνολικά, σαράντα ένα (41) παραρτήματα και σπουδαστήρια.

Ίδρυμα	Αριθμός Βιβλιοθηκών	Αριθμός βιβλιογραφικών εγγραφών	Αριθμός αντιτύπων
ΑΣΠΑΙΤΕ	1	12.944	27.220
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών	1	16.704	30.722
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης	9	104.365	213.799
Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος	1	6.499	14.778
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	41	498.721	863.568
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο	2	103.971	299.237
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο	1	22.479	54.497
Ιόνιο Πανεπιστήμιο	4	66.310	92.557
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών	1	65.001	196.361
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	7	59.843	112.532
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	4	158.612	291.410
Πάντειο Πανεπιστήμιο	1	56.859	87.739
Πολυτεχνείο Κρήτης	2	51.976	74.243
ΤΕΙ Αθήνας	1	52.148	109.937
ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας	4	28.310	71.312
ΤΕΙ Ηπείρου	4	23.697	60.439
ΤΕΙ Θεσσαλονίκης	4	41.931	58.818
ΤΕΙ Ιόνιων Νήσων	4	1.916	7.667
ΤΕΙ Αν. Μακ. και Θράκης	3	19.842	37.366
ΤΕΙ Πελοποννήσου	2	8.678	29.933
ΤΕΙ Κρήτης	7	23.744	97.978
ΤΕΙ Κεντρικής Ελλάδας	3	12.987	29.211
ΤΕΙ Θεσσαλίας	4	30.145	76.913
ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας	6	47.426	104.842
ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας	1	25.880	54.875
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο	1	13.383	22.197
	119	1.554.371	3.120.151

Πίνακας 1. Η σύσταση του ILSaS σε αριθμούς.

Τα είκοσι έξι (26) Ιδρύματα που τελικά συμμετέχουν στο ILSaS περιλαμβάνουν εκατόν δεκαεννιά (119) βιβλιοθήκες, ενάμισι εκατομμύριο (1.500.000) βιβλιογραφικές εγγραφές σε δύο (2) διαφορετικά μορφώτυπα εισαγωγής δεδομένων (Unimarc και Marc21), και περισσότερα από τρία εκατομμύρια (3.000.000) τεκμήρια (βλ. *Πίνακας 1*). Στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν 6 (έξι) διαφορετικά ΟΠΣΒ (ALEPH, Advance, Symphony, Horizon, ABEKT, VTLS), πολλά εκ των οποίων ήταν ξεπερασμένης τεχνολογίας, χωρίς συμβόλαια συντήρησης, ενώ πολλές βιβλιοθήκες δεν διέθεταν το απαιτούμενο προσωπικό για τη συντήρηση και απρόσκοπτη λειτουργία τους. Το κόστος της ετήσιας συντήρησής τους ξεπερνούσε τις διακόσιες πενήντα χιλιάδες (250.000) ευρώ τον χρόνο.

Εικόνα 1. Η γεωγραφία του ILSaS.

5. Υλοποίηση

Το έργο αποτελούσε εξαρχής πρόκληση, λόγω της πολυπλοκότητάς του, της έκτασής του, καθώς και του στενού χρονικού πλαισίου υλοποίησης. Η μεθοδολογία υλοποίησης περιλάμβανε μια σειρά από στάδια/βήματα που μπορούν να χωριστούν σε τρεις (3) κεντρικές διαδικασίες: την προμήθεια και εγκατάσταση της κατάλληλης πλατφόρμας, την εξαγωγή, επεξεργασία και μεταφόρτωση του συνόλου των δεδομένων από τα ιδρύματα και την παραμετροποίηση και δοκιμή του συστήματος. Παράλληλα, ήταν απαραίτητο να προδιαγραφούν κοινές πολιτικές για τις βασικές λειτουργίες και διαδικασίες των βιβλιοθηκών (καταλογογράφηση, κυκλοφορία υλικού κ.λπ.), έτσι ώστε το συνεργατικό μοντέλο να παρέχει σχετική αυτονομία, αλλά ταυτόχρονα να είναι λειτουργικό και αποτελεσματικό.

Ως πλατφόρμα υλοποίησης επιλέχθηκε (κατόπιν διενέργειας διεθνούς ανοιχτού διαγωνισμού) η Sierra Library Service Platform (<https://www.iii.com/products/sierra>) η οποία εγκαταστάθηκε σε περιβάλλον εικονικών μηχανών σε μια συστοιχία εξυπηρετητών στις υποδομές της ΕΔΕΤ ΑΕ. Ο σχεδιασμός του συστήματος ήταν τέτοιος, ώστε να παρέχει υψηλή αξιοπιστία, απρόσκοπτη πρόσβαση και ισχυρή ασφάλεια, δεδομένου ότι οι υπηρεσίες που παρέχει είναι σημαντικές και εξυπηρετούν περισσότερους από τριακόσιες εβδομήντα χιλιάδες (370.000) χρήστες σε όλη την Ελλάδα.

Όσον αφορά τα δεδομένα, κατά κύριο λόγο διακρίνονται στα βιβλιογραφικά και στα διοικητικά δεδομένα. Πρώτα έγινε η εξαγωγή των βιβλιογραφικών δεδομένων από τα επιμέρους τοπικά ΟΠΣΒ, με σκοπό να γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας μέχρι να πάρουν μορφή κατάλληλη, για να περαστούν στο νέο σύστημα. Η διαδικασία επεξεργασίας ξεκίνησε με τη μετατροπή των UNIMARC βιβλιογραφικών δεδομένων στο μορφότυπο MARC21. Στη συνέχεια, εκτελέστηκε ο αλγόριθμος απο-διπλοποίησης, για να αναγνωρίσει τις ίδιες εγγραφές και να τις ενοποιήσει και, τέλος, έγινε η τελική μορφοποίηση των εγγραφών, ώστε να εισαχθούν στο νέο σύστημα. Αντίστοιχη διαδικασία ακολουθήθηκε και για τα διοικητικά δεδομένα, με τη διαφορά ότι δεν έγινε απο-διπλοποίηση, καθώς κάθε ίδρυμα διατηρεί αυτούσια και πλήρη τα διοικητικά δεδομένα του και στη νέα πλατφόρμα.

Παράλληλα με τη μεταφόρτωση των δεδομένων και με βάση τα ερωτηματολόγια που είχαν συμπληρώσει τα ιδρύματα για την αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασής τους, πραγματοποιήθηκε η παραμετροποίηση της νέας πλατφόρμας, ώστε να υποστηρίζει την απαραίτητη λειτουργικότητα.

Για να είναι όμως επιτυχημένο και λειτουργικό ένα συνεργατικό σύστημα βιβλιοθηκών είναι απαραίτητο να στηρίζεται σε ένα σύνολο βασικών κοινών κανόνων και πολιτικών.

Το νέο Συνεργατικό Σχήμα Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών διέπεται από κοινές πολιτικές διαχείρισης τόσο σε επίπεδο καταλογογράφησης όσο και σε επίπεδο κυκλοφορίας υλικού. Οι κοινές αυτές πολιτικές στοχεύουν στη δημιουργία κοινής βιβλιογραφικής βάσης, με σκοπό την καλύτερη ποιότητα παροχής υπηρεσιών προς τους χρήστες. Ως εκ τούτου, μία μοναδική βιβλιογραφική εγγραφή αντιστοιχεί σε κάθε τεκμήριο που υπάρχει στη συλλογή σε περισσότερες από μία βιβλιοθήκες - μέλη του ILSaS. Κάθε βιβλιογραφική εγγραφή μπορεί να προκύπτει από συγχώνευση περισσότερων βιβλιογραφικών εγγραφών, καθώς έχει επικρατήσει η πιο ολοκληρωμένη και άρτια εγγραφή από κάθε βιβλιοθήκη με τη χρήση συγκεκριμένου αλγόριθμου. Οι καταλογογράφοι αναζητούν στο σύστημα το βιβλίο που επιθυμούν να καταλογογραφήσουν και, αν δεν υπάρχει, δημιουργούν νέα εγγραφή, αν υπάρχει, προσθέτουν το δικό τους τεκμήριο. Για να επιτευχθεί αυτό, αποφασίστηκε η χρήση κοινού μορφότυπου MARC21 για όλες τις βιβλιοθήκες. Επίσης, δημιουργήθηκαν κοινές φόρμες πρότυπων βιβλιογραφικών εγγραφών ανά είδος υλικού και εγχειρίδια, με βασικές οδηγίες καταλογογράφησης στο νέο σύστημα.

Όσον αφορά την κυκλοφορία υλικού, επίσης ακολουθούνται κοινοί κανόνες, όπως αρμόζει σε ένα συνεργατικό μοντέλο, χωρίς ωστόσο η κάθε βιβλιοθήκη να χάνει την αυτονομία της. Ένα από τα σημαντικά θέματα για τα οποία ακολουθήθηκε κοινή πολιτική είναι τα barcodes χρηστών και τεκμηρίων, προκειμένου να είναι μοναδικά. Παράλληλα, όσον αφορά τις ειδοποιήσεις εκπρόθεσμων δανεισμών και υπενθυμίσεις προς τους χρήστες, έχει υιοθετηθεί κείμενο ενιαίο για όλες τις βιβλιοθήκες-μέλη.

Μετά την ολοκλήρωση της μεταφόρτωσης του συνόλου των δεδομένων των ιδρυμάτων και της παραμετροποίησης του συστήματος, ακολούθησε η περίοδος δοκιμών και εφαρμογής των κοινών πολιτικών, ώστε το σύστημα να παραδοθεί σε παραγωγική λειτουργία.

6. Αποτελέσματα

Έχοντας πλέον περάσει σε παραγωγική λειτουργία, είναι εφικτό να γίνει μια βασική αποτίμηση των πρώτων αποτελεσμάτων του συνεργατικού μοντέλου. Συνοψίζοντας, η ενοποίηση των ΟΠΣΒ σε ένα ενιαίο συνεργατικό σχήμα πέτυχε τους παρακάτω στόχους:

- Έγινε αντικατάσταση των -παλαιάς τεχνολογίας- ΟΠΣΒ που χρησιμοποιούσαν οι βιβλιοθήκες των είκοσι έξι (26) ιδρυμάτων που συμμετέχουν στο έργο, με νέο κεντρικό ΟΠΣΒ, το οποίο ενσωματώνει όλες τις νέες τεχνολογίες που έχουν εφαρμοστεί στον χώρο της βιβλιοθηκονομίας και της επιστήμης της πληροφόρησης.
- Εξάλειψε το κόστος προμήθειας και συντήρησης εξυπηρετητών (servers). Από τους τριάντα εννιά (39) servers που χρησιμοποιούσαν οι προηγούμενες εγκαταστάσεις πλέον υπάρχουν μόνο τρεις (3), οι οποίοι παραχωρήθηκαν δωρεάν από την ΕΔΕΤ ΑΕ και λειτουργούν στις εγκαταστάσεις της.
- Διευκόλυνε την ανάκτηση βιβλιογραφικών πληροφοριών για τους τελικούς χρήστες των βιβλιοθηκών (φοιτητές, Καθηγητές και διοικητικό προσωπικό), καθώς αναζητούν σε ένα κοινό περιβάλλον το υλικό όλων των βιβλιοθηκών που συμμετέχουν στον ILSaS.

- Μείωσε το κόστος καταλογογράφησης του υλικού των βιβλιοθηκών, καθώς με το συνεργατικό μοντέλο λειτουργίας η καταλογογράφηση του υλικού γίνεται μία φορά μόνο και δεν είναι επαναλαμβανόμενη. Μ' αυτόν τον τρόπο οι πολυπρόσωπες ομάδες επεξεργασίας του υλικού που διέθεταν οι βιβλιοθήκες (συχνά ξεπερνούσαν το 40% του διαθέσιμου προσωπικού) μπορούν να αξιοποιηθούν σε άλλες σημαντικές υπηρεσίες, όπως στην πληροφοριακή παιδεία, στη διαχείριση του ψηφιακού υλικού της βιβλιοθήκης, στις νέες τεχνολογίες κ.λπ. Ταυτόχρονα, μειώθηκε το κόστος που απαιτούνταν για το τεχνικό ανθρώπινο δυναμικό που ήταν υπεύθυνο για τα τοπικά ΟΠΣΒ.
- Συνέβαλε στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέκυπταν από την ύπαρξη δύο (2) μορφώτυπων MARC και διαφορετικής κωδικοποίησης χαρακτήρων, καθώς το νέο ΟΠΣΒ χρησιμοποιεί για όλα τα μέλη του το μορφότυπο MARC21 και υποστηρίζει πλήρως το πρότυπο UNICODE.
- Με την εφαρμογή κοινών πολιτικών στην περιγραφική και θεματική καταλογογράφηση συντελείται ομογενοποίηση του υλικού των βιβλιοθηκών. Υπάρχει πλέον ένας ομογενοποιημένος κατάλογος που καθιστά ευκολότερη τη διαχείρισή του, την αναδρομική καταλογογράφηση και βοηθάει στον πιο εύκολο εντοπισμό λαθών και στη διασφάλιση της ποιότητας του περιεχομένου του.

7. Επόμενα βήματα

Η υλοποίηση του έργου δεν σηματοδοτεί, σε καμία περίπτωση, και το πέρας της συνεργατικής προσπάθειας. Αντίθετα, σηματοδοτεί την αρχή για την ανάπτυξη μιας κουλτούρας συνεργασίας και συνέργειας μεταξύ των βιβλιοθηκών διάφορων φορέων (ακαδημαϊκών, ερευνητικών, επιστημονικών κ.ά.) με σκοπό την αποτελεσματικότερη καταγραφή, οργάνωση και διάθεση της επιστημονικής πληροφορίας προς το κοινό. Στα επόμενα βήματα του ILSaS, σε πρώτη φάση επιζητείται η διεύρυνσή του με τη συμμετοχή μελών από επιπλέον ιδρύματα. Παράλληλα, θα επιδιωχθούν συνεργασίες με άλλους φορείς, με σκοπό, αρχικά, την ανταλλαγή δεδομένων και τη δημιουργία ενός ελληνικού αρχείου καθιερωμένων όρων. Τέλος, το συνεργατικό σχήμα των βιβλιοθηκών προσφέρεται για να αποτελέσει τη βασική υποδομή για την αποτελεσματική συγκέντρωση της διαθέσιμης πληροφορίας που βρίσκεται διάσπαρτη σε κατά τόπους επιστημονικές βιβλιοθήκες, ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμη, χωρίς όμως να καταστρατηγείται ο ιδιαίτερος ρόλος και η ξεχωριστή λειτουργία καθεμίας από τις βιβλιοθήκες.

Κλείνοντας, πρέπει να αναφερθεί πως η επιτυχία ενός συνεργατικού σχήματος εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τη δυνατότητα των μελών του να μοιράζονται ένα κοινό όραμα και να ακολουθούν τον ίδιο δρόμο προς αυτήν την κατεύθυνση.

8. Βιβλιογραφία

Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε 11 Μαρτίου, 2016, από <http://mopab.seab.gr>

Sierra Library Service Platform. Ανακτήθηκε 11 Μαρτίου, 2016, από <https://www.iii.com/products/sierra>

Πέτρος Σαμπατάκος

Ο Δρ. Πέτρος Σαμπατάκος είναι διπλωματούχος μηχανικός της Σχολής Ηλεκτρολόγων μηχανικών & μηχανικών Η/Υ του ΕΜΠ και κατέχει διδακτορικό δίπλωμα στην περιοχή των τηλεπικοινωνιών. Έχει άριστη γνώση αγγλικών, και γαλλικών και βασική γνώση γερμανικών. Τα επιστημονικά του ενδιαφέροντά περιλαμβάνουν αρχιτεκτονικές δικτύων, πρωτόκολλα επικοινωνιών, διαχείριση και έλεγχος δικτύων, βάσεις δεδομένων, καθώς και ολοκληρωμένα συστήματα βιβλιοθηκών, συστήματα ψηφιοποίησης και διαχείρισης ψηφιακού υλικού. Έχει 16 δημοσιεύσεις σε έγκριτα διεθνή επιστημονικά περιοδικά και συνέδρια. Έχει εργαστεί ως επιστημονικός συνεργάτης της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του ΕΜΠ και ως τεχνικός υπεύθυνος για το ολοκληρωμένο σύστημα υπηρεσιών βιβλιοθήκης και το ιδρυματικό αποθετήριο. Είναι τεχνικός υπεύθυνος της Υπηρεσίας Παροχής Ολοκληρωμένου Συστήματος Βιβλιοθήκης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και μέλος της Κεντρικής Ομάδας Υποστήριξης του ΣΕΑΒ.

Αποστόλης Παλαιός

Ο Αποστόλης Παλαιός είναι απόφοιτος του Πάντειου Πανεπιστημίου και κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης στην Ιστορία και Φιλοσοφία των Επιστημών και της Τεχνολογίας από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει καλή γνώση της αγγλικής και της γαλλικής γλώσσας. Έχει εργαστεί από το 2003 στον ΣΕΑΒ με καθήκοντα στον Συλλογικό Κατάλογο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, στο κεντρικό σύστημα διαδανεισμού Ίρις και στην τεχνική διαχείριση του ILSaS.

Ελένη Παπαδάτου

Η Ελένη Παπαδάτου είναι απόφοιτος του Ιονίου Πανεπιστημίου, Τμήμα Αρχαιονομίας και Βιβλιοθηκονομίας και έχει Μεταπτυχιακό από το Πανεπιστήμιο του Manchester, UK, με ειδικότητα “Library and Information Management”. Έχει άριστη γνώση της αγγλικής και της ιταλικής γλώσσας. Έχει εργαστεί στην Κεντρική Βιβλιοθήκη του ΕΜΠ στην διαχείριση του Ιδρυματικού Αποθετηρίου DSpace και στην εξυπηρέτηση χρηστών της Βιβλιοθήκης, ενώ παράλληλα ήταν εργαστηριακός συνεργάτης στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης στο ΤΕΙ Αθήνας. Είναι υπεύθυνη Βιβλιοθηκονόμος στην Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης του ΣΕΑΒ.

Νικόλαος Μήτρου

Ο Νικόλαος Μήτρου είναι Καθηγητής στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και, από το 2010, Πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εντοπίζονται στις περιοχές των συστημάτων ψηφιακών επικοινωνιών, δικτύων υπολογιστών και αισθητήρων, δικτυακών εφαρμογών και υπηρεσιών, καθώς και τεχνολογιών γνώσης και σημασιολογικού ιστού, έχοντας σημαντικό αριθμό δημοσιεύσεων σε σχετικά διεθνή ερευνητικά περιοδικά. Έχει συμμετάσχει ενεργά σε πλήθος ερευνητικών έργων, τα περισσότερα εκ των οποίων στους τομείς των επικοινωνιών ευρείας ζώνης και δικτυακών εφαρμογών.

Οριζόντια Δράση Ιδρυματικών Αποθετηρίων ΣΕΑΒ

Άγγελος Αναγνωστόπουλος, καθ. Νικόλαος Μήτρου^α

^αΣύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ), Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Περίληψη

Την πενταετία 2011-2015, στο πλαίσιο της Οριζόντιας Πράξης «ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕΑΒ», υλοποιήθηκε η Δράση Ιδρυματικών Αποθετηρίων του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, που περιλάμβανε τον σχεδιασμό και την υλοποίηση υπηρεσίας υποστήριξης, διασύνδεσης, διασφάλισης ποιότητας και πιστοποίησης των Ιδρυματικών Αποθετηρίων της χώρας, γνωστής και ως HEAL-DSPACE. Η εν λόγω Δράση υλοποιήθηκε από την κεντρική ομάδα του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, και αποσκοπούσε στην προαγωγή του ρόλου των Ιδρυματικών Αποθετηρίων (συγκέντρωση, διαχείριση, αποθήκευση και διατήρηση της επιστημονικής παραγωγής των ελληνικών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων). Απόρροια της Δράσης ήταν τα εξής: α. ένα συγκεκριμένο σχήμα μεταδεδομένων (HEAL-Meta) προς υιοθέτηση από το σύνολο των ελληνικών ακαδημαϊκών αποθετηρίων, με στόχο την επίτευξη συντακτικής και σημασιολογικής διαλειτουργικότητας και αποτελεσματικότερης αναζήτησης μέσω της πύλης ελληνικών ακαδημαϊκών αποθετηρίων, β. η διαμόρφωση σχεδίου ροής εργασίας (work-flow) για κατάθεση τεκμηρίων (διδασκαρικές διατριβές, μεταπτυχιακές και πτυχιακές εργασίες, τεχνικές αναφορές και ερευνητικές δημοσιεύσεις) σε Ιδρυματικά Αποθετήρια, γ. η εγκατάσταση πλατφόρμας λογισμικού Ιδρυματικών Αποθετηρίων και η λειτουργία εικονικών servers (HEAL Dspace), δ. η λειτουργία υπηρεσία υποστήριξης για τεχνικά και νομικά θέματα δημιουργίας/κατάθεσης τεκμηρίων, ε. η λειτουργία πύλης πρόσβασης και προηγμένης (θεματικής και σημασιολογικής) αναζήτησης στα Ιδρυματικά Αποθετήρια των μελών του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, στ. η λειτουργία υπηρεσίας πιστοποίησης Ιδρυματικών Αποθετηρίων.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: Ιδρυματικά Αποθετήρια (IA), HEAL-Meta, HEAL Dspace, υπηρεσία υποστήριξης για τεχνικά και νομικά θέματα, υπηρεσία πιστοποίησης IA, υπηρεσία μετα-αναζήτησης

doi:

Abstract

The action Institutional Repositories materialized under the framework of the HEAL-Link Horizontal Act 2011-2015 "Advanced Centralized Services for Open Access Digital Libraries", which included the design and implementation of a repository implementation helpdesk, the interconnection between different systems, as well as quality assurance and standard certification of all Hellenic Institutional Repositories. The action is also known as HEAL-Dspace and it was implemented by the main team of HEAL-Link, at the National Technical University of Athens and its main objective was to promote the role of Institutional Repositories (collection, management, storage and preservation of the scientific production of Hellenic academic institutions). The results of the action were: a. A specific metadata schema (HEAL-Meta) that will have to be adopted by all Hellenic academic repositories, to achieve syntactic and semantic interoperability so as to be able to effectively search through the Hellenic Academic Repositories Gateway, b. A workflow configuration plan

for filing documents (doctoral, graduate and undergraduate dissertations, technical reports and research publications) in the Institutional Repositories, c. Institutional Repositories software platform installation and virtual servers operation (HEAL Dspace), d. Support service for technical and legal issues, regarding the creation and/or filing of documents, e. The operation of the gateway and advanced search (thematic and semantic) within all the Institutional Repositories members of HEAL-Link and f. Providing a certification service for Institutional Repositories.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: institutional repositories, HEAL-Meta, HEAL Dspace, intellectual property legal advisory service HEAL-Legal, certification service for institutional repositories, metasearch service

1. Εισαγωγή

Ο ρόλος ενός Ιδρυματικού Αποθετηρίου (ΙΑ) είναι η συγκέντρωση, διαχείριση, αποθήκευση και διατήρηση της επιστημονικής παραγωγής του εκάστοτε Ιδρύματος (διδασκαρικές διατριβές, μεταπτυχιακές και πτυχιακές εργασίες, τεχνικές αναφορές και ερευνητικές δημοσιεύσεις των μελών του Ιδρύματος).

Προκειμένου να προαχθεί ο ρόλος των ΙΑ στα ακαδημαϊκά ιδρύματα της χώρας υλοποιήθηκε, την περίοδο 2011-2015 και στο πλαίσιο της Οριζόντιας Πράξης «ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕΑΒ (ΟΠΣ 304202), δράση που περιλάμβανε τον σχεδιασμό και την υλοποίηση υπηρεσίας υποστήριξης, διασύνδεσης, διασφάλισης ποιότητας και πιστοποίησης των ακαδημαϊκών Ιδρυματικών Αποθετηρίων της χώρας. Η υπηρεσία αυτή, γνωστή πλέον και ως **HEAL-DSPACE**, προσφέρεται στα ακαδημαϊκά ιδρύματα, και όχι μόνο, με τη μορφή Software as a Service (SaS) - [**HEAL-DSPACE As a Service**].

Η Δράση υλοποιήθηκε από την κεντρική ομάδα του ΣΕΑΒ, που εδρεύει στις εγκαταστάσεις του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, στην Πολυτεχνειούπολη. Η κεντρική ομάδα υλοποίησης του ΣΕΑΒ προσφέρει, τόσο στα Ιδρύματα που κατά τη φάση σχεδιασμού του προγράμματος δήλωσαν συμμετοχή όσο και σε Ιδρύματα που υλοποιούν αυτόνομες δράσεις, τις εξής δυνατότητες:

- παραμετροποίηση και εγκατάσταση της βασικής υποδομής HEAL-DSPACE σε VMs (Virtual Machines), όπως αυτά παρέχονται από το Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας (ΕΔΕΤ),
- υπηρεσίες αυτόματου εμπλουτισμού με δεδομένα από διεθνείς βιβλιογραφικές βάσεις ηλεκτρονικών πηγών (π.χ. WoS, Scopus, Microsoft Academic Search),
- υπηρεσίες συντήρησης και αναβάθμισης της βασικής υποδομής σε σχέση με τις εκδόσεις που θα προκύπτουν από τη Διεθνή Κοινότητα ανάπτυξης του DSPACE, με στόχο την ομοιογένεια στη λειτουργία των ΙΑ,
- πρόσβαση σε αναλυτική τεκμηρίωση και σε επιπρόσθετα εργαλεία που θα προκύψουν κατά τη φάση των δράσεων εμπλουτισμού των ΙΑ,
- γραφείο αρωγής και εκπαίδευσης σε επίπεδο τεχνικών διαχειριστών.

Τα κύρια παραδοτέα της δράσης ήταν τα εξής:

- τεύχος ελάχιστων λειτουργικών και τεχνικών προδιαγραφών ακαδημαϊκών ΙΑ,
- σχέδιο ροής εργασίας (work-flow) για κατάθεση τεκμηρίων σε ΙΑ,
- εγκατάσταση πλατφόρμας λογισμικού ΙΑ και πιλοτική λειτουργία εικονικών servers,
- υπηρεσία υποστήριξης για τεχνικά και νομικά θέματα δημιουργίας/κατάθεσης τεκμηρίων,
- πιλοτική λειτουργία πύλης πρόσβασης και προηγμένης (θεματικής και σημασιολογικής) αναζήτησης στα ΙΑ των μελών του ΣΕΑΒ,
- πιλοτική λειτουργία υπηρεσίας πιστοποίησης ΙΑ.

2. Σχήμα μεταδεδομένων HEAL-Meta

Μία εκ των σημαντικότερων λειτουργικών προδιαγραφών αφορούσε τον καθορισμό του σχήματος μεταδεδομένων **HEAL-Meta**, Πράγματι, αν και το περιεχόμενο ενός ηλεκτρονικού αποθετηρίου διαδραματίζει συνήθως πρωταγωνιστικό ρόλο στον σχεδιασμό του συστήματος, δεν πρέπει να υποτιμάται και η σημασία των μεταδεδομένων που συνοδεύουν το περιεχόμενο. Ανάλογα με τον τύπο τους, τα μεταδεδομένα έχουν και διαφορετική χρησιμότητα:

- **Τα περιγραφικά μεταδεδομένα** αναφέρονται σε ιδιότητες ενός τεκμηρίου, όπως το είδος, ο συγγραφέας ή ο τίτλος του, διευκολύνουν την αναζήτηση και επιταχύνουν την ανακάλυψη του τεκμηρίου από τους ενδιαφερόμενους αναγνώστες.
- **Τα δομικά μεταδεδομένα** περιγράφουν τη δομή σύνθετων τεκμηρίων που αποτελούνται από περισσότερα του ενός αρχεία (για παράδειγμα, ένα βιβλίο του οποίου κάθε κεφάλαιο είναι αποθηκευμένο σε ξεχωριστό αρχείο) και, ως εκ τούτου, συντελούν στο να διατηρείται η ακεραιότητα ενός τεκμηρίου ακόμα και όταν τα συστατικά του μέρη είναι αποθηκευμένα σε διαφορετικές τοποθεσίες.
- **Τα διαχειριστικά μεταδεδομένα** διακρίνονται με τη σειρά τους σε τεχνικά, μεταδεδομένα πρόσβασης και μεταδεδομένα διατήρησης, και είναι απαραίτητα για τη διαχείριση των τεκμηρίων εντός του αποθετηρίου.

Πέραν των προδιαγραφών που ορίστηκαν, και οι οποίες σκιαγραφούν την πληροφορία που πρέπει να περιέχουν τα μεταδεδομένα ενός αποθετηρίου, ήταν απαραίτητο να καθοριστεί και ένα συγκεκριμένο σχήμα μεταδεδομένων που θα υιοθετούσε το σύνολο των ελληνικών Ιδρυματικών Αποθετηρίων. Ο στόχος ήταν προφανής: η επίτευξη συντακτικής και σημασιολογικής διαλειτουργικότητας και η αποτελεσματικότερη αναζήτηση μέσω της πύλης ελληνικών ακαδημαϊκών αποθετηρίων.

Το σχήμα που προέκυψε, γνωστό και ως HEAL-Meta, περιορίζεται σε περιγραφικά μεταδεδομένα, καθώς η ανάκτηση αυτών των κατηγοριών μεταδεδομένων είναι απαραίτητη για συσσωρευτές που πραγματοποιούν αναζήτηση σε πολλαπλά αποθετήρια και οι οποίοι, γι' αυτόν τον σκοπό, χρειάζονται ένα κοινό σχήμα και ένα κοινό πρωτόκολλο ανάκτησης. Αντίθετα, τα διαχειριστικά μεταδεδομένα εξαρτώνται άμεσα από το λογισμικό του αποθετηρίου, δεν περιγράφουν εγγενείς ιδιότητες των τεκμηρίων και, συνεπώς, η ανάκτησή τους από ένα εξωτερικό σύστημα δεν έχει ιδιαίτερη αξία. Το ίδιο ισχύει εν μέρει και για τα δομικά μεταδεδομένα, η γνώση των οποίων δεν προσφέρει σημαντικά οφέλη σε εξωτερικά συστήματα μετα-αναζήτησης, ενώ παράλληλα εισάγουν και μια μη αμελητέα πολυπλοκότητα στη μορφή της μεταδιδόμενης πληροφορίας.

Το HEAL-Meta είναι διαθέσιμο για επισκόπηση στον σύνδεσμο: http://orpheus.cn.ntua.gr/schemas/heal/heal_v1.3.8.xsd

3. Σχέδιο ροής εργασίας (work-flow) για κατάθεση τεκμηρίων σε ΙΑ

Τα είδη υλικού που μπορούν να κατατεθούν σε ένα ΙΑ ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες:

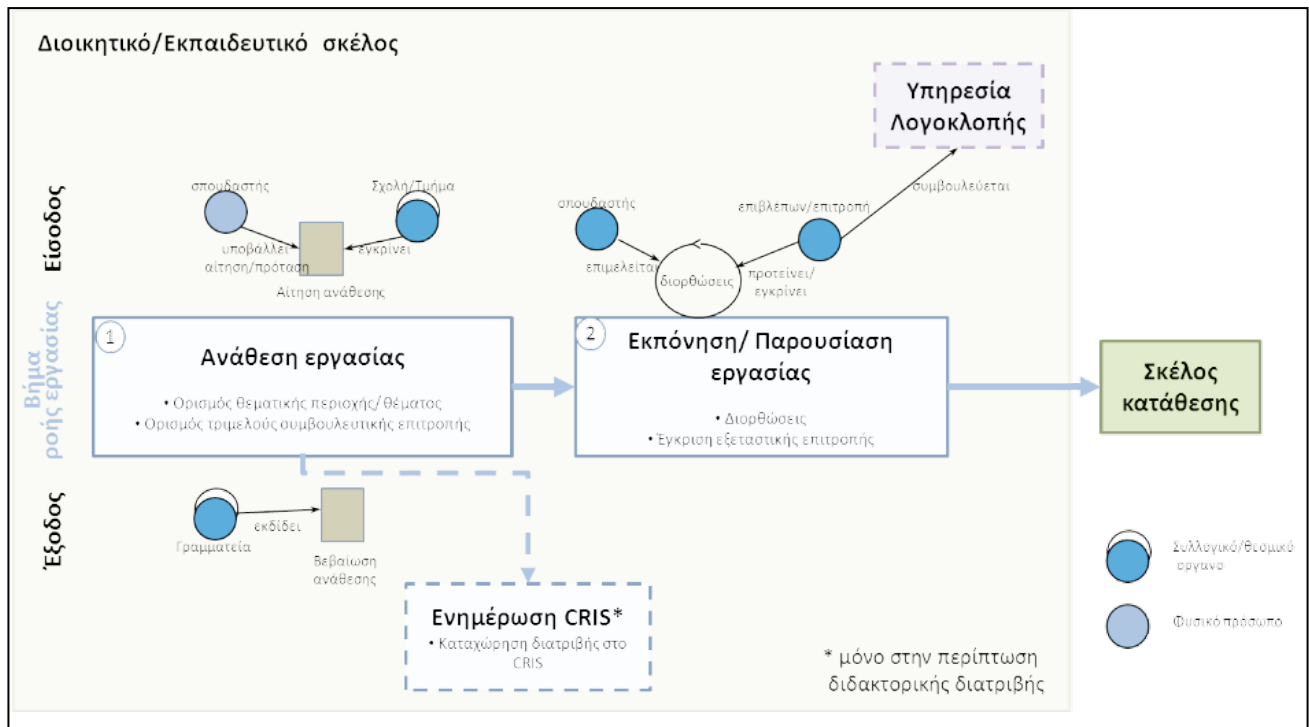
- διπλωματικές/πτυχιακές εργασίες και μεταπτυχιακές εργασίες,
- διδακτορικές διατριβές,
- επιστημονικές δημοσιεύσεις και άλλο υλικό.

Η τυπική ροή εργασίας χωρίζεται σε δύο διαδοχικά σκέλη:

- της ανάθεσης, εκπόνησης και έγκρισης της εργασίας,
- της κατάθεσης της εγκεκριμένης εργασίας και πιθανού συμπληρωματικού υλικού στο αποθετήριο.

Στο πλαίσιο της δράσης σχεδιάστηκαν και προτάθηκαν τυπικές ροές εργασίας για αμφότερα τα ως άνω σκέλη, καθώς και για τις διαφορετικές κατηγορίες υλικού.

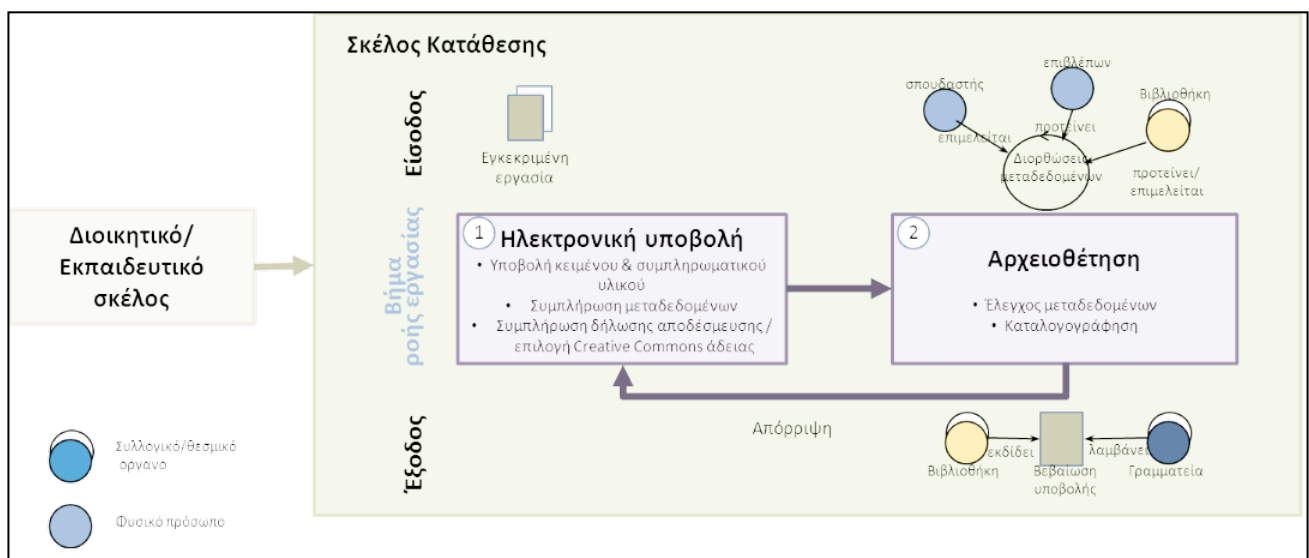
Συγκεκριμένα, για το σκέλος ανάθεσης/εκπόνησης/έγκρισης της εργασίας, μια προτεινόμενη ροή εργασίας απεικονίζεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

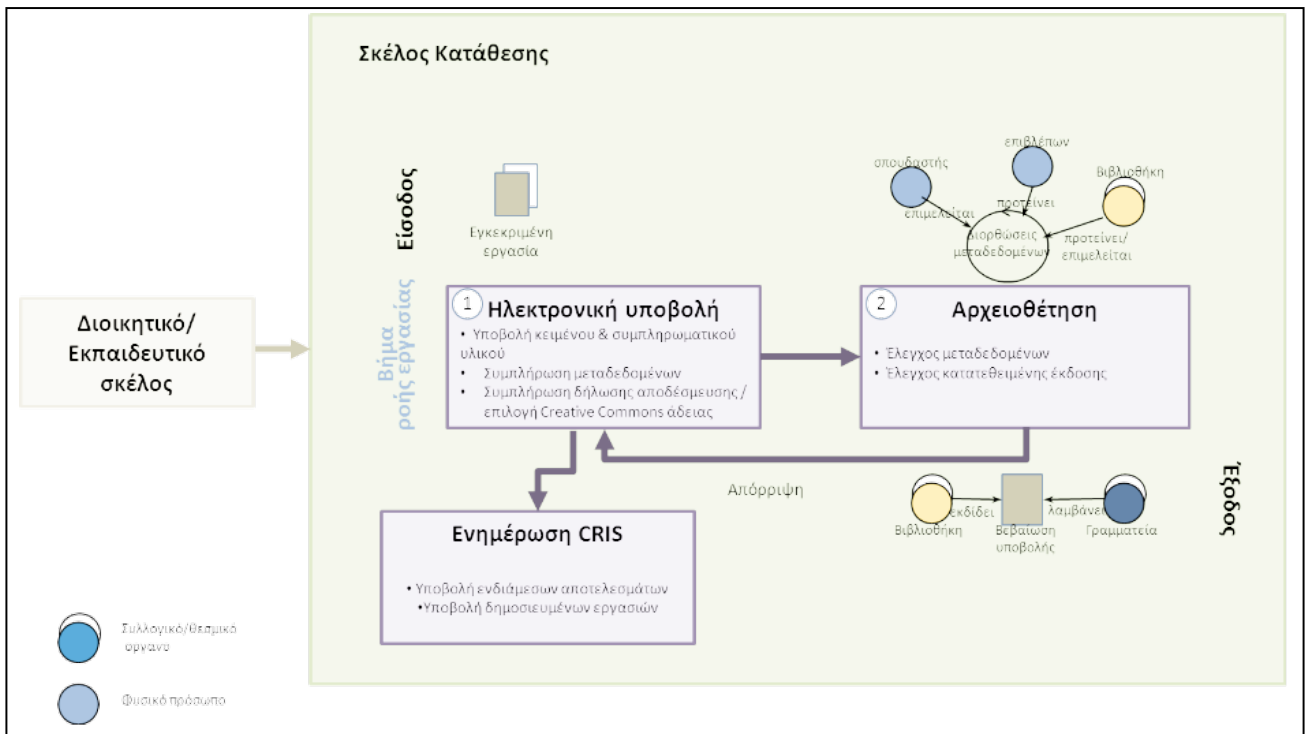
Εικόνα 1. Σχέδιο ροής εργασίας για κατάθεση τεκμηρίων σε ΙΑ – Διοικητικό/Εκπαιδευτικό Σκέλος.

Η αίτηση ανάθεσης εργασίας συνοδεύεται από δήλωση αποδοχής των όρων για τα πνευματικά δικαιώματα και τις άδειες χρήσης των αποτελεσμάτων της εργασίας, σύμφωνα με την ισχύουσα πολιτική του ιδρύματος.

Ακολούθως, απεικονίζονται οι ροές εργασίας κατά το σκέλος κατάθεσης, για τα διαφορετικά είδη υλικού:

Εικόνα 2. Σχέδιο ροής εργασίας (workflow) για κατάθεση τεκμηρίων σε ΙΑ – Κατάθεση Πτυχιακών – Μεταπτυχιακών Εργασιών.

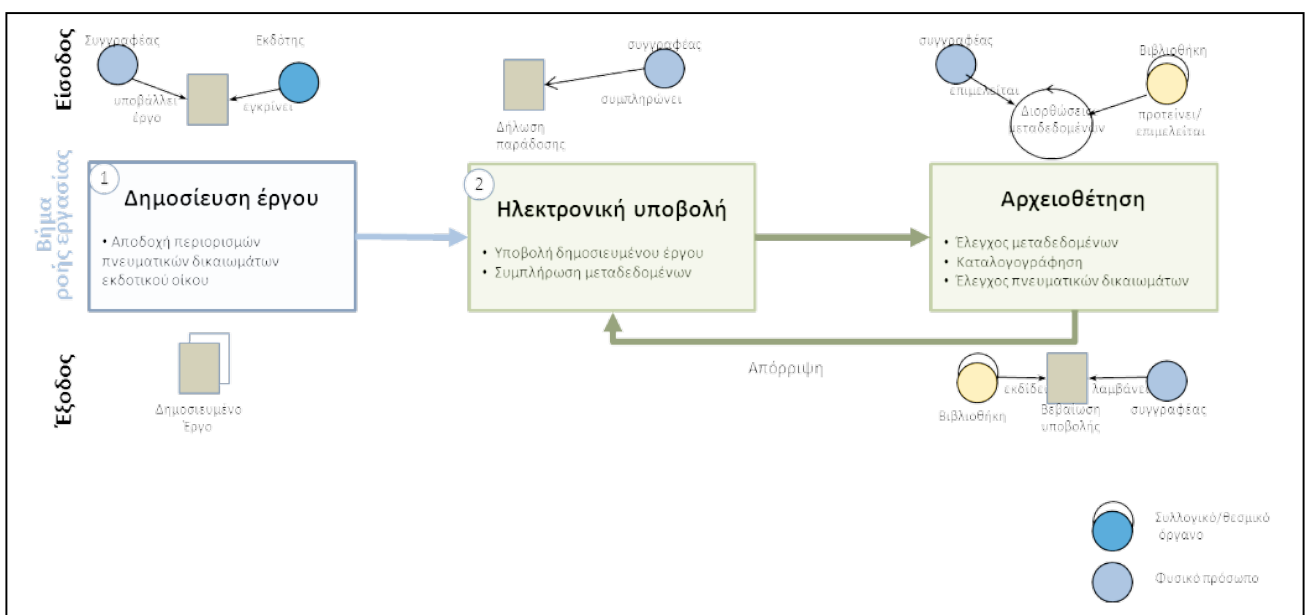

Εικόνα 3. Σχέδιο ροής εργασίας (workflow) για κατάθεση τεκμηρίων σε ΙΑ – Κατάθεση Διδακτορικών Διατριβών.

Πέραν του βασικού υλικού προς κατάθεση, προτάθηκαν ροές εργασίας και για την κατάθεση δημοσιευμένου έργου και επιπλέον υλικού, δηλαδή κάθε είδους υλικού που δεν ανήκει στις δύο πρώτες κατηγορίες και μπορεί να κατατεθεί σε ένα ΙΑ, ενδεικτικά:

- επιστημονικές δημοσιεύσεις που δεν έχουν παραχθεί στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής,
- εκπαιδευτικό υλικό, όπως παρουσιάσεις και σημειώσεις διαλέξεων,
- λογισμικό ανοικτού κώδικα,
- συλλογές δεδομένων,
- τεκμήρια ήχου και εικόνας.

Στο ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζεται η προτεινόμενη ροή εργασίας που αφορά το ανωτέρω υλικό.

Εικόνα 4. Σχέδιο ροής εργασίας (workflow) για κατάθεση τεκμηρίων σε ΙΑ – Κατάθεση δημοσιευμένου έργου και άλλου υλικού.

4. Πλατφόρμα ΙΑ HEAL Dspace

Η πλατφόρμα λογισμικού ΙΑ που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της δράσης στηρίχτηκε στο λογισμικό ανοικτού κώδικα Dspace και συγκεκριμένα στην έκδοση 1.8.2. Έχοντας ως θεμέλιο το Dspace, υλοποιήθηκαν (πάνω σ' αυτό) όλα τα χαρακτηριστικά που περιγράφονταν από τις λειτουργικές προδιαγραφές του έργου, με κεντρικό άξονα την υποστήριξη του σχήματος HEAL-Meta.

Πιο συγκεκριμένα, η λίστα των χαρακτηριστικών που υλοποιήθηκαν στη HEAL DSpace¹ περιλαμβάνει:

- δημιουργία HEAL Meta registry,
- διαφορετικό submission ανά τύπο τεκμηρίου (heal:type),
- πολυγλωσσικά μηνύματα & tooltips στα input-forms.xml (ένα αρχείο ανά γλώσσα),
- υποστήριξη επιλογής γλώσσας σε επιθυμητά πεδία (με drop down), κατά την υποβολή (μέσω του input-forms.xml),
- υποστήριξη κρυφών αρχείων (δεν επηρεάζει ιδιαίτερα το Heal meta, αλλά θεωρείται σημαντικό),
- υποστήριξη remote υπηρεσίας πρότασης θεματικών όρων, κατά την υποβολή (HEAL Portal),
- δημιουργία custom OAI Crosswalk, ώστε τα εξαγόμενα metadata να κάνουν validate το HEAL XSD²,
- δημιουργία custom OAI Crosswalk, ώστε τα εξαγόμενα μεταδεδομένα να ακολουθούν το πρότυπο OpenAIRE v3³,
- δημιουργία custom Embargo setter & lifter, που πληροί τις πολιτικές πρόσβασης που ορίζει το HEAL XSD.

Εικόνα 5. Πλατφόρμα HEAL Dspace.

1 Βλ. στον σύνδεσμο <https://github.com/el95149/HEAL-DSpace>

2 Βλ. στον σύνδεσμο http://orpheus.cn.ntua.gr/schemas/heal/heal_v1.3.8.xsd

3 Βλ. στον σύνδεσμο <https://www.openaire.eu/>

Οι υποδομές των ΙΑ που στηρίζονται στην υποδομή HEAL-DSPACE αναπτύσσονται στο περιβάλλον του ΕΔΕΤ, σε εικονικούς servers που παρέχει η υπηρεσία vima⁴, γεγονός που αφενός επιτρέπει την εξοικονόμηση ανθρώπινων και υλικών πόρων, αφετέρου ενδυναμώνει το δίκτυο συνεργασίας και οδηγεί στην αποφυγή αλληλο-επικαλυπτόμενων δράσεων για την υλοποίηση παρόμοιων λειτουργιών, φαινόμενο που στο παρελθόν έχει παρατηρηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Name	Cluster	Memory	CPUs	Status	IP
dspace-ava.heal-link.gr	Υπ. Παιδείας	4.0 GB	4	Running	62.217.125.90 2001:648:2ffc:113:dadb:eeff:fe08:5c49
dspace-clone2.heal-link.gr	Υπ. Παιδείας	4.0 GB	4	Running	62.217.127.113 2001:648:2ffc:121:dadb:eeff:fe08:9b96
dspace-heal.lib.ntua.gr	Υπ. Παιδείας	4.0 GB	4	Running	62.217.127.130 2001:648:2ffc:121:dadb:eeff:fe17:c200
dspace-telath.heal-link.gr	Υπ. Παιδείας	4.0 GB	4	Running	62.217.125.154 2001:648:2ffc:113:dadb:eeff:fe08:4cb1
dspace-uoi.heal-link.gr	Υπ. Παιδείας	4.0 GB	4	Running	62.217.125.50 2001:648:2ffc:113:dadb:eeff:fe22:229a

Εικόνα 6. Πλατφόρμα ΙΑ - Υπηρεσία Υποδομής – Vima (ΕΔΕΤ).

5. Υπηρεσία Υποστήριξης για Τεχνικά και Νομικά Θέματα

Ο στόχος της συγκεκριμένης υπηρεσίας είναι η ενημέρωση και η καθοδήγηση των χρηστών – καταθετών των ΙΑ σχετικά με τις διαδικασίες κατάθεσης αλλά και αναζήτησης και πλοήγησης. Επιπλέον, η γνωστοποίηση των όρων χρήσης του εκάστοτε αποθετηρίου, με την παροχή του κατάλληλου πληροφοριακού υλικού. Πολύ σημαντικό τμήμα της υπηρεσίας αυτής αποτελούν:

- οι όροι χρήσης των αποθετηρίων,
- η λίστα συνηθισμένων ερωτήσεων (FAQ), που έχει σκοπό να ενημερώνει τους χρήστες – καταθέτες για συγκεκριμένα θέματα που αφορούν το αποθετήριο.

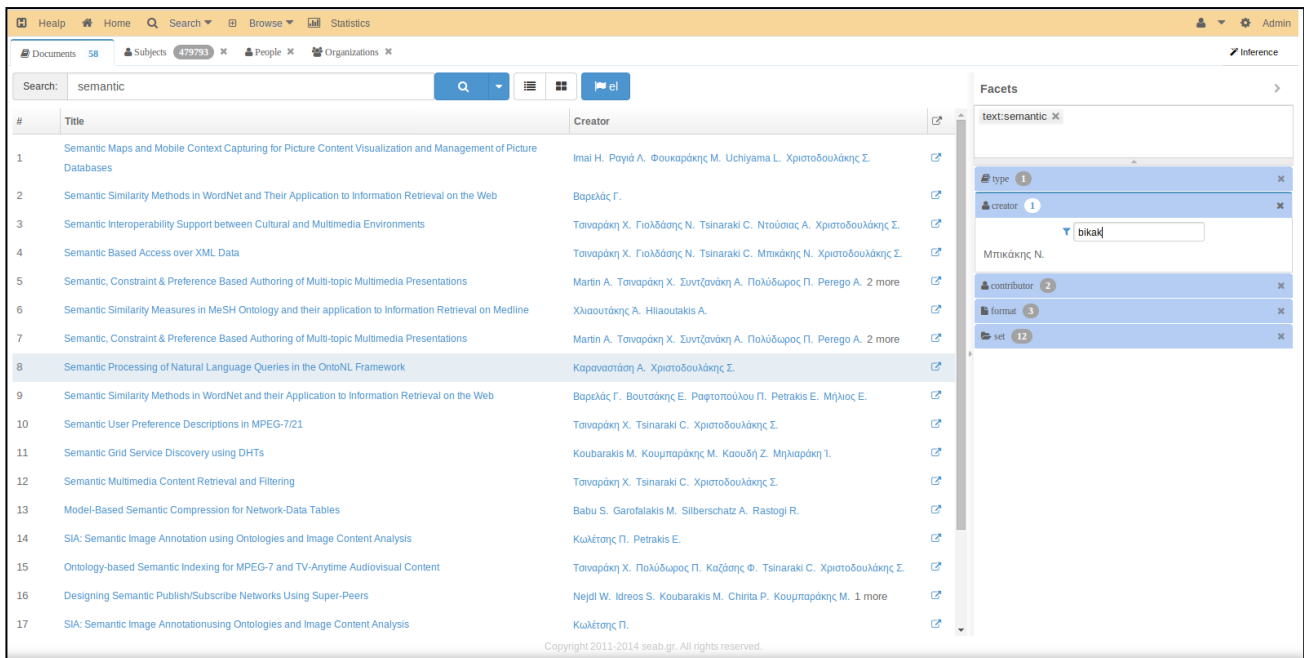
Περισσότερες πληροφορίες για την υπηρεσία στον ιστότοπο <http://ir-support.seab.gr/>

6. Κεντρική Πύλη Πρόσβασης & Σημασιολογικής αναζήτησης

Στο πλαίσιο της δράσης, πέραν των ανωτέρω υπηρεσιών, πραγματοποιήθηκε και η ανάπτυξη του υποσυστήματος σημασιολογικής και θεματικής αναζήτησης. Ο στόχος της συγκεκριμένης δράσης ήταν η ανάπτυξη της προγραμματιστικής διεπαφής (API) που θα χρησιμοποιούσε η διεπαφή χρήστη για τη σημασιολογική και θεματική αναζήτηση στην πύλη πρόσβασης.

Αναλυτικότερα, το σύστημα παρέχει στη διεπαφή χρήστη, τους μηχανισμούς εκείνους που επιτρέπουν στον τελικό χρήστη να εκτελέσει ερωτήματα σύνθετης σημασιολογικής αναζήτησης (πέρα από απλά keyword-based ερωτήματα) και να περιηγηθεί στην πύλη πρόσβασης, μεταξύ άλλων με βάση και θεματικές ενότητες. Χρησιμοποιώντας τα RDF δεδομένα που τα υπόλοιπα υποσυστήματα εισάγουν και διατηρούν ανανεωμένα στην αποθήκη RDF, και με αφετηρία το πρωτόκολλο SPARQL, το υποσύστημα παρέχει τον μηχανισμό διενέργειας ερωτημάτων και ανάκτησης των αποτελεσμάτων από την αποθήκη RDF. Η υπηρεσία είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο: <http://data.seab.gr/>

4 Βλ. στον σύνδεσμο <https://vima.grnet.gr/>

Εικόνα 7. Κεντρική Πύλη Πρόσβασης & Σημασιολογικής αναζήτησης.

7. Υπηρεσία Πιστοποίησης ΙΑ

Μια από τις βασικότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει ένα σύγχρονο Ιδρυματικό Αποθετήριο όσον αφορά τη μακροχρόνια διατήρηση των τεκμηρίων του είναι η εξασφάλιση της διατήρησης της αναγνωσιμότητας και διαθεσιμότητας των τεκμηρίων για τους χρήστες του σε βάθος χρόνου. Με το πέρασμα του χρόνου η «γήρανση» των αποθηκευτικών μέσων, η απαρχαίωση του υποκείμενου συστήματος αλλά και του λογισμικού που χρησιμοποιείται μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διαθεσιμότητα των τεκμηρίων του αποθετηρίου. Ένας ακόμα παράγοντας που μπορεί να συμβάλει προς αυτήν την κατεύθυνση είναι οι αλλαγές που μπορεί να προκύψουν τόσο στην τεχνική όσο και στην οργανωτική υποδομή του αποθετηρίου.

Η έννοια της πιστοποίησης είναι μια ευρεία έννοια, η ερμηνεία και η υλοποίηση της οποίας μπορεί να γίνει με πολλούς διαφορετικούς τρόπους και εξαρτάται πάντα από τους σκοπούς του υποκείμενου Αποθετηρίου, αλλά και τον ρόλο που καλείται να παίζει η Πιστοποίηση αυτή στη διαδικασία ελέγχου του Αποθετηρίου.

Στη διαδικασία της Πιστοποίησης υπάρχουν οι παρακάτω βασικοί άξονες:

- ως προς το περιεχόμενο,
- ως προς τη μακροχρόνια διατήρηση των τεκμηρίων,
- ως προς την αρχειοθέτηση (indexing),
- ως προς τα μεταδεδομένα,
- ως προς τις διεπαφές.

Η υπηρεσία πιστοποίησης των ΙΑ του ΣΕΑΒ βασίστηκε σε δύο προσεγγίσεις. Η πρώτη αφορά την προσέγγιση του πανεπιστημίου του Bielefeld της Γερμανίας και ονομάζεται Oval Base OAI-PMH Validator1, ενώ η δεύτερη αφορά μια ελληνική προσπάθεια που ονομάζεται OAI-PMH Validator & Data Extractor Tool2. Όλα τα ΙΑ των μελών του ΣΕΑΒ αναμένεται να συμμορφώνονται τουλάχιστον με την ελάχιστη απαίτηση για διαλειτουργικότητα την οποία θέτει το OAI-PMH, οπότε και θα υποστηρίζουν το σχήμα μεταδεδομένων DC. Μερικά αποθετήρια, ωστόσο, αναμένεται να συμμορφώνονται και με την οδηγία του ΣΕΑΒ περί υποστήριξης του σημασιολογικά πλουσιότερου σχήματος μεταδεδομένων HEAL Meta.

Το υποσύστημα συγκομιδής που υλοποιήθηκε, προβαίνει αρχικά σε έναν έλεγχο σχετικά με την υποστήριξη του σχήματος healMeta (βάσει αιτήματος ListMetadataFormats) από το εκάστοτε ΙΑ, οπότε και σε περίπτωση θετικής απάντησης οι επιστρεφόμενες εγγραφές θα απαιτείται να ακολουθούν το συγκεκριμένο μορφότυπο μεταδεδομένων, ενώ σε αντίθετη περίπτωση θα αρκεί η αποστολή τους σε απλό μορφότυπο DC. Κατόπιν προχωρά σε διαφορική (incremental) συγκομιδή των μεταδεδομένων όλων των τεκμηρίων που δημιουργήθηκαν/τροποποιήθηκαν από την τελευταία, χρονικά, συγκομιδή. Κατά τη συγκομιδή, πραγματοποιείται για κάθε τεκμήριο έλεγχος συμμόρφωσης με το σχήμα HEAL Meta, ως προς όλα τα πεδία αυτού, τόσο

ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Στο τέλος της διαδικασίας παράγεται μια αναφορά, στην οποία περιέχονται τόσο στατιστικά όσο και τυχόν σφάλματα που προέκυψαν, η οποία και αποστέλλεται μέσω email στον εκάστοτε τεχνικό υπεύθυνο του ΙΑ.

Εικόνα 8. Υπηρεσία πιστοποίησης ΙΑ.

8. Υπηρεσία Μετα-Αναζήτησης

Στόχος του συγκεκριμένου υπο-έργου ήταν η δημιουργία κοινής πλατφόρμας σημασιολογικής αναζήτησης μεταδεδομένων για όλα τα ιδρύματα-μέλη του ΣΕΑΒ.

Τα μεταδεδομένα αντλούνται από τις εξής πηγές:

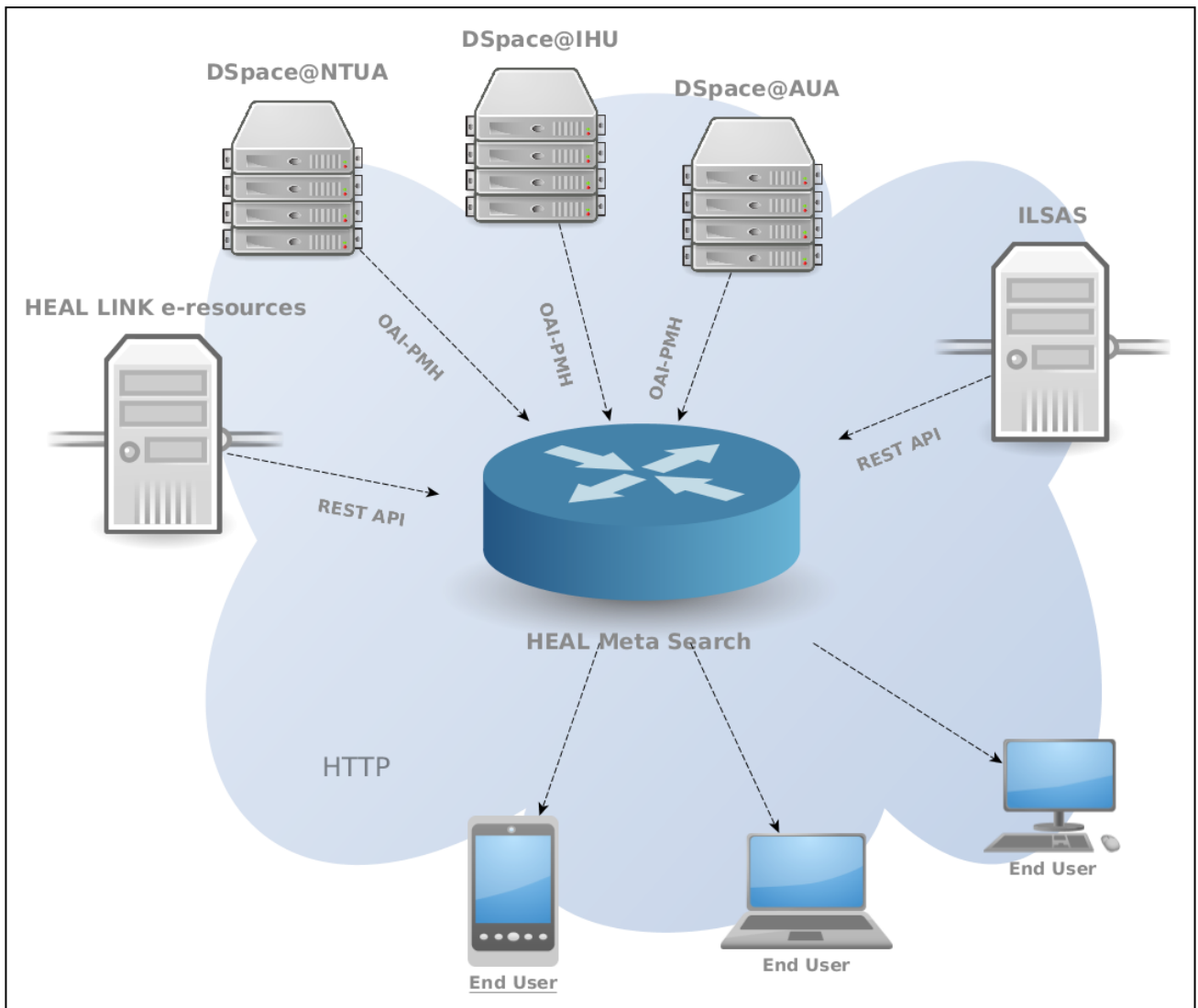
- Τεκμήρια Ιδρυματικών Αποθετηρίων,
- Ενιαίο Βιβλιοθηκονομικό Σύστημα (ILSaS).

Μελλοντικά θα προστεθούν και οι Επιστημονικές Ηλεκτρονικές Πηγές (περιοδικά, βιβλία) στις οποίες έχει πρόσβαση (συνδρομητικά ή μη) ο ΣΕΑΒ.

Η υπηρεσία βασίζεται στην Κεντρική Πύλη Σημασιολογικής Αναζήτησης, την οποία επεκτείνει, μέσω κατάλληλων modules διασύνδεσης με τις διάφορες πηγές.

Όσον αφορά τα αποθετήρια, χρησιμοποιήθηκε η υποδομή συγκομιδής της πύλης, δηλαδή η περιοδική άντληση μεταδεδομένων από τα ΙΑ, μέσω OAI-PMH.

Για το Ενιαίο Βιβλιοθηκονομικό Σύστημα (ILSaS) αναπτύχθηκε, εκ του μηδενός, νέο module, το οποίο συνδέεται σε REST API που παρέχει η πλατφόρμα λογισμικού Sierra Innovative (πάνω στην οποία δημιουργήθηκε το ILSaS). Από εκεί αντλεί, περιοδικά, μεταδεδομένα για βιβλιογραφικές αναφορές (Bibs), τα οποία μετατρέπει σε τριπλέτες RDF και αποθηκεύει στο κεντρικό σύστημα αποθήκευσης (triple store) σημασιολογικών δεδομένων της πύλης. Τα αντλούμενα μεταδεδομένα γίνονται αυτομάτως διαθέσιμα για αναζήτηση μέσω της διαπροσωπείας που παρέχει η πύλη, όπως ακριβώς και αυτά των ΙΑ.

Εικόνα 9. Υπηρεσία Μετα-Αναζήτησης.

5. Βιβλιογραφία

- Dublin Core Collections Application Profile (2007). Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://dublincore.org/groups/collections/collection-application-profile/>
- Georgiou, P. & Papadatou, F. (2010). *Scholarly Publishing & Open Access in Greece: 2009 Report*, v.2. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από http://www.heal-link.gr/SELL/OA_reports/Greece2009.pdf
- healMeta. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από http://orpheus.cn.ntua.gr/schemas/heal/heal_v1.3.8.xsd
- Heery, R., Duke, M., Day, M., Lyon, E., Hursthouse, M. B., Frey, J. G., Coles, S. J., Gutteridge, C. & Carr, L. A. (2004). Integrating research data into the publication workflow: the eBank UK experience. In: *PV-2004: Ensuring the Long-Term Preservation and Adding Value to the Scientific and Technical Data*, 2004-10-05-2004-10-07, Frascati. Ανακτήθηκε 24 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://opus.bath.ac.uk/23454/1/PV2004-heery.pdf>
- Ιδρυματικό Αποθετήριο, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://dspace.lib.ntua.gr>
- Mulder, R. (2010). *Large scale metadata harvesting over low bandwidth connections*. TR CS10-05-00, Dept. of Computer Science, Univ. of Cape Town. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από http://pubs.cs.uct.ac.za/archive/00000602/02/large_scale_metadata_harvesting.pdf
- OAI for Beginners – the Open Archives Forum online tutorial. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://www.oaforum.org/tutorial>
- van Berchum, M. & Rodrigues, E. (2010). *OpenAIRE Guidelines 1.1: Guidelines for content providers of the OpenAIRE information space*. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://www.openaire.eu/component/attachments/download/79>

Άγγελος Αναγνωστόπουλος

Ο Άγγελος Αναγνωστόπουλος είναι διπλωματούχος μηχανικός της Σχολής Ηλεκτρολόγων μηχανικών & μηχανικών Η/Υ του ΕΜΠ με ειδικευση στον τομέα Πληροφορικής (2003). Είναι επίσης κάτοχος των Cambridge First Certificate of Proficiency in English και του ισπανικού - DÉLE Diploma Superior de Español. Τα επιστημονικά του ενδιαφέροντά περιλαμβάνουν ανάπτυξη εφαρμογών διαδικτύου & back-office με χρήση τεχνολογιών Java, δικτυακό προγραμματισμό, τεχνολογίες λογισμικού, καθώς και ολοκληρωμένα συστήματα βιβλιοθηκών και συστήματα ψηφιοποίησης και διαχείρισης ψηφιακού υλικού. Έχει δημοσιεύσεις και παρουσιάσεις σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια. Έχει εργαστεί σε πολλά projects, δημοσίων και ιδιωτικών συμφερόντων, συμπεριλαμβανόμενων των εξής: της δημιουργίας του Ιδρυματικού Αποθετηρίου του ΕΜΠ σε Dspace, τον σχεδιασμό και εφαρμογή του Συστήματος Διαχείρισης Πληροφοριών για την Ερευνητική Δραστηριότητα (CRIS), την εφαρμογή Ιδρυματικών Αποθετηρίων για τα μέλη του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, την εφαρμογή HealLink MetaSearch, σημασιολογική ομόσπονδη αναζήτηση σε πολλαπλές πηγές, καθώς και εφαρμογές Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

Νικόλαος Μήτρου

Ο Νικόλαος Μήτρου είναι Καθηγητής στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και, από το 2010, Πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εντοπίζονται στις περιοχές των συστημάτων ψηφιακών επικοινωνιών, δικτύων υπολογιστών και αισθητήρων, δικτυακών εφαρμογών και υπηρεσιών, καθώς και τεχνολογιών γνώσης και σημασιολογικού ιστού, έχοντας σημαντικό αριθμό δημοσιεύσεων σε σχετικά διεθνή ερευνητικά περιοδικά. Έχει συμμετάσχει ενεργά σε πλήθος ερευνητικών έργων, τα περισσότερα εκ των οποίων στους τομείς των επικοινωνιών ευρείας ζώνης και δικτυακών εφαρμογών.

KYPIA APOPA

Ικανοποίηση πληροφοριακών αναγκών των ΦμεΑ από την Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας

Γουραλέ Μαγδαλινή & Βασιλακάκη Ευγενία

Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης,
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας
Emails: gourale@gmail.com, evasilak@teiath.gr

Περίληψη

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διερεύνηση των πληροφοριακών αναγκών των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ). Ειδικότερα, στοχεύει στην καταγραφή των πληροφοριακών αναγκών των ΑμεΑ της Βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, όπως και στην καταγραφή των τυχόν προβλημάτων πρόσβασης στην πληροφορία, τα οποία ενδεχομένως αντιμετωπίζουν τα ΑμεΑ. Σύμφωνα με τον Νόμο 2817/2000 (ΦΕΚ Α' 78, 2000), «άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται τα άτομα που έχουν δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων». Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρεται στην ύπαρξη της αναγκαίας υποδομής αλλά και στην επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων αναφορικά με την εξυπηρέτηση ΑμεΑ (ALA, 2001· Bodaghi, Ngah & Noorhidawati, 2014· Irval & Nielsen, 2001· Irval & Nielsen, 2005). Όσον αφορά την Ελλάδα, τονίζεται η ανάγκη για καθολική πρόσβαση στις βιβλιοθήκες, ανεξαρτήτως αναπηρίας. Συγκεκριμένα, η Κουλικούρδη (2007) ασχολήθηκε με την καταγραφή του επιπέδου εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων, καθώς και της προσφοράς υπηρεσιών των ελληνικών βιβλιοθηκών για την εξυπηρέτηση των ΑμεΑ. Επιπροσθέτως, η Χαρούλη (2012), η Κοζάνη (2013) και οι Βαϊτσης, Κοζάνη και Βασιλακάκη (2013) επικεντρώθηκαν στη διερεύνηση της εκπαιδευτικής κατάρτισης των βιβλιοθηκονόμων στις ακαδημαϊκές, δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες της Ελλάδας αντίστοιχα. Δύο μέθοδοι υιοθετήθηκαν για την ικανοποίηση των στόχων της συγκεκριμένης έρευνας: α) η βιβλιογραφική επισκόπηση (literature review) για τον εντοπισμό και σχολιασμό της βιβλιογραφίας σε Ελλάδα και εξωτερικό σχετικά με τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ και β) το ερωτηματολόγιο (questionnaire) για την καταγραφή των πληροφοριακών αναγκών των ΑμεΑ της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, καθώς και των τυχόν προβλημάτων πρόσβασης στην πληροφορία, τα οποία αντιμετωπίζουν τα ΑμεΑ. Η συγκεκριμένη εργασία συμβάλλει στην καταγραφή και περιγραφή των πληροφοριακών αναγκών των ΑμεΑ των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών αλλά και στη συνειδητοποίηση της ανάγκης διαμόρφωσης ή επαναπροσδιορισμού των υπηρεσιών των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ), φοιτητές με αναπηρία (ΦμεΑ), ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, πληροφοριακές ανάγκες, ερωτηματολόγιο

doi:

Abstract

The purpose of this paper is to investigate the information needs of People with Disabilities. Specifically, it aims not only at recording the information needs of disabled people in academic libraries, but also at recording the possible problems in accessing information that those individuals may face. Under the terms of the Law 2817/2000, "people with special educational needs are considered to be those who demonstrate difficulties in learning and adaptation due to physical, mental, psychological, emotional & social traits". In the relevant literature, an emphasis was placed on the existence of the

fundamental infrastructure and the proper training of librarians, who must always be apt for any necessary improvement to allow libraries to be accessible for the disabled. In Greece, Koulikourdi (2007), dealt with the task of recording the services offered to people with disabilities. Additionally, Harouli (2012), Kozani (2013), Vaitzis, Kozani and Vassilakaki (2013) focused in investigating the educational training of librarians in academic, public and municipal libraries in Greece respectively. This paper adopts two methods to achieve its objectives: a) the literature review for the identification and commentary of the literature in Greece and abroad regarding the information needs of people with disabilities and b) Questionnaire to record the information needs of people with disabilities in academic libraries, but also at recording the possible problems in accessing information that these individuals may face. This particular work contributes to the recording of the information needs of people with disabilities in academic libraries. This will in turn inform the design of the services offered to disabled and this efficiently and effectively meet their information needs.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: people with disabilities, academic libraries, information needs, questionnaire

1. Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα σκοπό έχει να διερευνήσει το κατά πόσο ικανοποιούνται οι πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Συγκεκριμένα, στόχος της είναι να καταγράψει τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ στην ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας, αλλά και να παρουσιάσει τυχόν δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα ΑμεΑ στην πρόσβαση στην πληροφορία. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, και ειδικότερα με το άρθρο 1 του Νόμου 2817/2000 (ΦΕΚ Α' 78, 2000), «*άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται τα άτομα που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιομορφιών*». Στα άτομα αυτά περιλαμβάνονται όσα (ΦΕΚ Α' 78, 2000): α) *έχουν νοητική ανεπάρκεια ή ανωριμότητα*, β) *έχουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες) ή ακοής (κωφοί, βαρήκοοι)*, γ) *έχουν σοβαρά νευρολογικά ή ορθοπαιδικά ελαττώματα ή προβλήματα υγείας*, δ) *έχουν προβλήματα λόγου και ομιλίας*, ε) *έχουν ειδικές δυσκολίες στη μάθηση, όπως δυσλεξία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία*, στ) *έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες και όσοι παρουσιάζουν αυτισμό και άλλες διαταραχές ανάπτυξης*.

Σε πολλές χώρες, η πρόσβαση στις βιβλιοθήκες για τα ΑμεΑ δεν είναι ακόμη εφικτή (Irval & Nielsen, 2005). Οι περισσότερες βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν υπηρεσίες και υλικό οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες των χρηστών τους γενικότερα αλλά όχι αυτές των ΑμεΑ. Όσον αφορά τους Φοιτητές με Αναπηρία (ΦμεΑ), ενώ οι νόμοι και οι διατάξεις τούς εξασφαλίζουν το δικαίωμα της εκπαίδευσης και της πρόσβασης στην πληροφορία, αυτοί συνεχίζουν να θεωρούνται μειονότητα ανάμεσα στον γενικότερο πληθυσμό των φοιτητών (Κουλικούρδη, 2009). Συχνά, παρατηρείται το φαινόμενο οι βιβλιοθήκες να εστιάζουν ως επί το πλείστον σε άτομα με προβλήματα όρασης, κυρίως επειδή το διάβασμα ταυτίζεται με την αίσθηση της όρασης, παραμερίζοντας έτσι άτομα με τις λεγόμενες «αφανείς» αναπηρίες, όπως είναι η δυσλεξία, η κώφωση, το σύνδρομο Down (Κουλικούρδη, 2006). Αρκετές είναι οι βιβλιοθήκες εκείνες οι οποίες δεν γνωρίζουν τον ακριβή αριθμό των ΑμεΑ που τις επισκέπτονται και, ως εκ τούτου, αντιμετωπίζουν δυσκολίες στον σχεδιασμό υπηρεσιών (Χαρούλη, 2012). Η συγκεκριμένη έρευνα σκοπό έχει να διερευνήσει και να καταγράψει τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ αλλά και την ικανοποίησή τους, ανεξαρτήτως αναπηρίας, στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας.

Η εργασία αυτή συμβάλλει στην ανάδειξη της ανάγκης διαμόρφωσης ή/και προσαρμογής των υπηρεσιών των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών για την αποτελεσματική κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών των ΦμεΑ. Μ' αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται το καθολικό δικαίωμα της πρόσβασης στην πληροφορία, απαραίτητο χαρακτηριστικό μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Το γεγονός αυτό, εξάλλου, θα μετατρέψει τη βιβλιοθήκη σε ένα φιλικό περιβάλλον για τα ΑμεΑ διευκολύνοντας την πρόσβασή τους και εξαλείφοντας τυχόν αισθήματα ντροπής και αμηχανίας.

Το παρόν άρθρο ακολουθεί την εξής δομή. Αρχικά, γίνεται αναφορά στη σχετική βιβλιογραφία σε Ελλάδα και εξωτερικό με έμφαση στην έλλειψη ερευνών που αφορούν τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ. Έπειτα, αναλύεται ο τρόπος ανάπτυξης του ερωτηματολογίου, η συλλογή και η ανάλυση των δεδομένων. Εν συνεχεία, παρατίθενται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας σε μορφή γραφημάτων, και, τέλος, σχολιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με αυτά που έχουν ανευρεθεί στη σχετική βιβλιογραφία, ενώ αναφέρονται και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση

2.1 Διεθνής Νομοθεσία

Η διεθνής νομοθεσία για τα δικαιώματα των ΑμεΑ είναι πλούσια. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας παρουσιάζονται ορισμένες σημαντικές οδηγίες, νομοθετικές πράξεις κ.ά. Ειδικότερα, οι εξής:

- **Η νομοθετική πράξη ADA (Americans with Disabilities Act) του 1990** (ADA.gov, 2010) η οποία «απαγορεύει τις διακρίσεις και εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία στην απασχόληση, τις κρατικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης, στις δημόσιες εγκαταστάσεις, τη μεταφορά και τις τηλεπικοινωνίες».
- **The section 508 of Rehabilitation Act του 1973 (Το άρθρο 508 του νόμου περί αποκατάστασης του 1973)** (section508.gov, 1998) θεσπίστηκε «για την εξάλειψη των εμποδίων στην τεχνολογία της πληροφορίας, το άνοιγμα νέων ευκαιριών στα άτομα με ειδικές ανάγκες και στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης των τεχνολογιών αυτών που θα συμβάλουν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων». Σύμφωνα με τον νόμο αυτόν, καταρρίπτονται τα εμπόδια, με αποτέλεσμα τα ΑμεΑ να έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία και στην ηλεκτρονική πληροφορία.
- **Disability Discrimination Act of Australia 1992 (ο νόμος ενάντια στις διακρίσεις λόγω αναπηρίας)** (Australian Human Rights Commission, 1992) «προστατεύει τα άτομα σε ολόκληρη την Αυστραλία από την άδικη μεταχείριση σε πολλούς τομείς της δημόσιας ζωής. Ο νόμος καθιστά παράνομη τη διάκριση λόγω αναπηρίας και προωθεί τα ίσα δικαιώματα, ίσες ευκαιρίες και ισότιμη πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες». Επιπλέον, όσον αφορά την εκπαίδευση, ο οδηγός (The guide) του DDA of Australia υποστηρίζει: Ένα άτομο με αναπηρία έχει το δικαίωμα να σπουδάσει σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό ίδρυμα με τον ίδιο τρόπο όπως και κάθε άλλος μαθητής σε όλα τα δημόσια και ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας, όπως ιδιωτικά κολλέγια και τα πανεπιστήμια.
- **Οδηγία 2007/65 Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου** (europa.eu, 2007) **Παράγραφος 64:** Το δικαίωμα προσώπων με αναπηρία και των ηλικιωμένων να συμμετέχουν και να εντάσσονται στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή της κοινότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την παροχή προσιτών υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων. Τα μέσα επίτευξης της προσβασιμότητας θα πρέπει να περιλαμβάνουν, χωρίς να περιορίζονται σε αυτά, νοηματική γλώσσα, υποτιτλισμό, ακουστική περιγραφή και εύχρηστους καταλόγους επιλογών (μενού). Η οδηγία αυτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφέρεται στην προσβασιμότητα των ΑμεΑ στα οπτικοακουστικά μέσα, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθεί αυτή η πρόσβαση.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, στο εξωτερικό υπάρχει πληθώρα νόμων και διατάξεων που προασπίζουν τα δικαιώματα των ΑμεΑ και βελτιώνουν την καθημερινότητά τους. Συγκεκριμένα, γίνεται φανερό ότι τα ΑμεΑ αποκτούν ίσα δικαιώματα στην εργασία, στον καθημερινό τρόπο ζωής, όπως είναι οι μεταφορές και οι τηλεπικοινωνίες, κ.ά. Πάνω από όλα, όμως, έχουν θεσπιστεί νομοθεσίες για την πρόληψη της διάκρισης των ΑμεΑ. Το σημαντικότερο όλων είναι ότι τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση, τη γνώση και την πρόσβαση στην πληροφορία.

2.2 Εθνική Νομοθεσία

Όσον αφορά την εθνική νομοθεσία, τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση των ΑμεΑ και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης. Παράλληλα, έχουν γίνει προσπάθειες για την ισάξια συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και στην ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία γενικότερα (Κουλικούρδη, 2009). Συγκεκριμένα:

- **ο Νόμος 3549/07 (ΦΕΚ Α 69, 2007) περί μεταρρυθμίσεως του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων** και συγκεκριμένα το **άρθρο 12, παράγραφος 1 «Σύσταση και Λειτουργία Υπηρεσίας Υποστήριξης Φοιτητών με Αναπηρία»** υποστηρίζει ότι: «Σε κάθε Τμήμα προβλέπεται από τον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του οικείου Α.Ε.Ι. η σύσταση και λειτουργία υπηρεσίας υποστήριξης φοιτητών και σπουδαστών με σκοπό την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς αυτούς για την ομαλή μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την υποστηρίξιμη φοιτητών και σπουδαστών με αναπηρία ή φοιτητών και σπουδαστών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και την επιτυχή περάτωση των σπουδών τους». Στον νόμο

αυτόν γίνεται αναφορά στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε φοιτητές και σπουδαστές με αναπηρία, καθώς και σε άτομα με δυσκολίες στην ολοκλήρωση των σπουδών τους.

- **η Υπουργική Απόφαση 830/2003** (ΦΕΚ Β1173, 2003) εγκρίνει τον *Κανονισμό Λειτουργίας Βιβλιοθηκών* σύμφωνα με τον οποίο: «*Η Βιβλιοθήκη προωθεί χωρίς πολιτικές, θρησκευτικές φυλετικές ή άλλες διακρίσεις τη γνώση, την πληροφορία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.*» Επιπλέον στο **άρθρο 4 παράγραφο 8** κάνει λόγο για *Υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες*. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, η βιβλιοθήκη «*καταβάλλει προσπάθειες, ώστε να επεκταθούν οι δραστηριότητές της προκειμένου να καλύπτονται οι ειδικές ομάδες της κοινότητας που υστερούν λόγω αναπηριών, ηλικίας και υγείας. Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν: υπηρεσίες σε άτομα με προβλήματα όρασης, εξασφάλιση πρόσβασης ατόμων με κινητικές αναπηρίες σε όλες τις βιβλιοθήκες, συνεργασία μεταξύ φορέων που προσφέρουν υπηρεσίες στις ειδικές αυτές ομάδες του πληθυσμού, οργάνωση ενημερωτικών ή άλλων εκδηλώσεων στους χώρους της βιβλιοθήκης, εμπλουτισμό των συλλογών κάθε βιβλιοθήκης προς εξυπηρέτηση των ατόμων που παρέχουν φροντίδα στα άτομα με ειδικές ανάγκες, διασφάλιση του υλικού των βιβλιοθηκών από την οποιαδήποτε ένταξη προσβλητικού περιεχομένου προς τα ΑμεΑ, ενίσχυση του υλικού της βιβλιοθήκης που σκοπό έχει την ομαλότερη ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο κοινωνικό γίνεσθαι, δυνατότητα ταχυδρομικής αποστολής ή ανάθεσης σε εθελοντές του ζητούμενου υλικού σε άτομα που δεν έχουν δυνατότητα επίσκεψης στον χώρο της βιβλιοθήκης. Επιπλέον, προβλέπεται η εξασφάλιση ψηφιακού υλικού προσβάσιμο σε αναγνώστες με προβλήματα όρασης ακολουθώντας τις “*Αρχές για τη δημιουργία και παραγωγή για προσβάσιμα βιβλία και υλικό*” της διεθνούς κοινοπραξίας για το πρότυπο του ψηφιακού φωνητικού βιβλίου (π.χ. *Daisy*)».*
- **η Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΙΟΙΚ/98546** (ΦΕΚ: Β 2065/24.10.2007) «**Αναπαραγωγή έργου πνευματικής ιδιοκτησίας προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων, και επέκταση της ρύθμισης σε άλλες κατηγορίες ατόμων με αναπηρίες**». Η ΥΑ αυτή έχει σκοπό να καθορίσει τους συγκεκριμένους όρους εφαρμογής της ρύθμισης του άρθρου 28Α του ν. 2121/1993. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό επιτρέπεται και αποτελεί νόμιμο περιορισμό του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού η αναπαραγωγή ενός έργου για τους τυφλούς και κωφαλάλους, αν πραγματοποιείται σε ειδικές μορφές αποκλειστικά προς όφελός τους και για χρήσεις που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία τους και δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

Συμπερασματικά, η ελληνική νομοθεσία έχει θεσπίσει νόμους και έχει λάβει αποφάσεις οι οποίες συμβάλλουν στην ισότιμη πρόσβαση των ΑμεΑ στην κοινωνία, την εκπαίδευση και το εργασιακό περιβάλλον. Ειδικότερα, παρέχεται η ευκαιρία εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε άτομα με αναπηρίες όρασης, ακοής και άλλα σοβαρά προβλήματα υγείας. Επιπλέον, εξασφαλίστηκε το δικαίωμα της υποστήριξης του κάθε ΦμεΑ και της παροχής ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Το σπουδαιότερο όλων, όμως, είναι ότι παρασχέθηκε το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης και την πληροφορία, καθώς οι βιβλιοθήκες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ένταξη των ΑμεΑ στην εκπαίδευση.

2.3 Διεθνής Βιβλιογραφία

Οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών και των κέντρων πληροφόρησης αποτελούν τα κύρια μέσα για την κοινωνική ένταξη των πολιτών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της εξυπηρέτησης όλων των ομάδων χρηστών ανεξαρτήτως ηλικίας, φυλής, φύλου, θρησκείας, εθνικότητας, γλώσσας, επαγγελματικής ή κοινωνικής θέσης, φυσικής ή διανοητικής ικανότητας (IFLA, 2003). Συχνά, όμως, τα ΑμεΑ παραγκωνίζονται και παρατηρούνται φαινόμενα οικονομικής ανισότητας, κοινωνικής και πολιτιστικής απομόνωσης (ALA, 2009). Παρ’ όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια έχουν καταβληθεί προσπάθειες ώστε τα ΑμεΑ να εξασφαλίσουν καθολική πρόσβαση στις βιβλιοθήκες και την πληροφορία.

Στο εξωτερικό οι έρευνες εστιάζουν τόσο στην ύπαρξη της αναγκαίας υποδομής, όσο και στην επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων αναφορικά με την εξυπηρέτηση των ΑμεΑ. Σύμφωνα με τους Holt & Hole (2003), καθίσταται επιτακτική για τους βιβλιοθηκονόμους η ανάγκη να γνωρίζουν πώς να συμπεριφέρονται όταν συνεργάζονται με ΑμεΑ. Ειδικότερα, η ALA (2001) υποστήριξε ότι το προσωπικό πρέπει να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την προσέγγιση των ΑμεΑ και την παροχή κατάλληλων πόρων και υπηρεσιών. Το προσωπικό της βιβλιοθήκης οφείλει να γνωρίζει τις διαθέσιμες τεχνολογίες και να εξυπηρετεί όλους τους χρήστες της (ALA, 2001).

Επιπλέον, οι Irval & Nielsen (2005) επικεντρώθηκαν στην αξιολόγηση της προσβασιμότητας των ΑμεΑ στα κτήρια, στις υπηρεσίες, στο υλικό, στα προγράμματα αλλά και στην ενίσχυση της προσβασιμότητας, όπου απαιτείται. Οι Irval & Nielsen (2005) τόνισαν την ετοιμότητα που πρέπει να έχει το προσωπικό της βιβλιοθήκης προκειμένου να πραγματοποιούνται -όπου χρειάζονται- βελτιώσεις, αλλά και την ευθύνη που οφείλουν

να αναλάβουν για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας των ΑμεΑ στις βιβλιοθήκες και την πληροφορία. Ιδιαίτερη αναφορά πραγματοποιήσαν στο πρόβλημα της δυσλεξίας, το οποίο απασχολεί το 8% των ανθρώπων παγκοσμίως και κάλεσαν τις βιβλιοθήκες να παρέχουν στα σχολεία ανάλογο υλικό, όπως ομιλούντα βιβλία (talking books) και εκπαιδευτικά προγράμματα στον υπολογιστή. Η στενή συνεργασία ανάμεσα σε σχολεία, γονείς και βιβλιοθήκες προτάθηκε ως απαραίτητη προϋπόθεση για την υποστήριξη των ατόμων με δυσκολίες στον λόγο και τη μάθηση (Irval & Nielsen, 2001).

Οι Saar & Arthur-Okor (2013) εστιάζουν στις υπηρεσίες που προσφέρει μια βιβλιοθήκη σε άτομα με προβλήματα ακοής. Η έρευνα έδειξε ότι τα περισσότερα άτομα με προβλήματα ακοής δεν νιώθουν σίγουροι ώστε να χρησιμοποιήσουν μια βιβλιοθήκη. Αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης στις ικανότητές τους θα μπορούσε να τους επηρεάσει αρνητικά, με αποτέλεσμα να μην αισθάνονται ίσοι μέσα στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, να μην ζητούν βοήθεια από τους βιβλιοθηκονόμους, αλλά και να μη νιώθουν άνετα με τη διεξαγωγή της έρευνας στο περιβάλλον της βιβλιοθήκης. Αναφορικά με τους τρόπους επικοινωνίας με τη βιβλιοθήκη που προτιμούν, οι περισσότεροι χρήστες ζήτησαν κυρίως ψηφιακές μεθόδους επικοινωνίας, όπως για παράδειγμα τη διαδικτυακή συνομιλία (chat). Ενώ επισημάνθηκε και η αναγκαιότητα παροχής ενός οδηγού για τα ΑμεΑ, ο οποίος θα είναι σαφής, συνοπτικός και γραμμένος σε απλή γλώσσα (Saar & Arthur-Okor, 2013).

Οι βιβλιοθήκες οφείλουν να δημιουργήσουν μια γενικότερη πολιτική για τα ΑμεΑ, ή, αν εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατηγορίες, όπως είναι οι κωφοί και τα άτομα με προβλήματα ακοής ή, αν αυτός ο πληθυσμός είναι μικρός, τότε μια πιο εξειδικευμένη (Saar & Arthur-Okor, 2013). Η πολιτική αυτή θα παρέχει πολύτιμες οδηγίες τόσο στη βιβλιοθήκη, όσο και στο προσωπικό της, για την επιτυχή εξυπηρέτηση αυτής της κατηγορίας χρηστών. Τέλος, οι βιβλιοθήκες πρέπει να ανοίξουν διαύλους επικοινωνίας με τα άτομα με προβλήματα ακοής, ώστε αυτά τα άτομα να μην αισθάνονται απομονωμένα και να μπορούν να προσεγγίζουν τους βιβλιοθηκονόμους για βοήθεια (Saar & Arthur-Okor, 2013).

Σ' αυτό το πλαίσιο, η Samson (2011) υποστήριξε ότι οι βιβλιοθήκες πρέπει να προσλαμβάνουν άτομα καλά καταρτισμένα, συχνά και με αναπηρίες, προκειμένου να αποφεύγεται η δημιουργία διακρίσεων μεταξύ χρηστών και χρηστών ΑμεΑ. Το προσωπικό της βιβλιοθήκης πρέπει να ενημερώνεται και να είναι έτοιμο να παρέχει ειδική και κατάλληλη βοήθεια στους φοιτητές και το προσωπικό με αναπηρίες (Samson, 2011).

Βάσει ερευνών, τα τελευταία χρόνια οι βιβλιοθήκες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στη βελτίωση της φυσικής πρόσβασης των ΑμεΑ αλλά μικρότερη στην αγορά υποβοηθητικών ή προσαρμοστικών συσκευών, για να βοηθήσουν στην εξυπηρέτηση των ΑμεΑ (Burke, 2009). Ο Burke στη μελέτη του σχετικά με την προσβασιμότητα των ΑμεΑ στις δημόσιες βιβλιοθήκες συνιστά περαιτέρω και σε βάθος έρευνα σχετικά με τις αντιλήψεις των ατόμων με αναπηρίες για την πρόσβαση στις βιβλιοθήκες και στις υπηρεσίες της (Burke, 2009). Με την ενσωμάτωση των ατόμων αυτών στον τομέα της έρευνας και της αξιολόγησης της βιβλιοθήκης, με τη βελτίωση της πρόσβασης στις βιβλιοθήκες και την απόκτηση της βοηθητικής ή προσαρμοστικής τεχνολογίας, την ανάπτυξη της κατάλληλης συλλογής και την εκπαίδευση του προσωπικού, η βιβλιοθήκη θα παρέχει πλήρη ισότητα στην πρόσβαση και ίση μεταχείριση στους χρήστες με αναπηρία (Burke, 2009).

Όσον αφορά τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες του εξωτερικού, είναι αρκετές εκείνες που προσφέρουν υπηρεσίες σε ΑμεΑ. Η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Ουάσιγκτον (University of Washington) πρότεινε έναν καθολικό σχεδιασμό για την κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών των ατόμων με ευρύ φάσμα ικανοτήτων και αναπηριών (University of Washington, 2014). Στο ίδιο πλαίσιο, το Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης (MIT University) έχει δεσμευτεί να παρέχει ισότιμη πρόσβαση στην τεχνολογία της πληροφορίας, έτσι ώστε τα προγράμματα, το λογισμικό και οι πόροι της βιβλιοθήκης να είναι προσβάσιμα από τα ΑμεΑ.

Επιπροσθέτως, η βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου της Νεβάδα (University of Nevada, Las Vegas) αναπτύσσει και παρέχει υπηρεσίες σε ΦμεΑ, αλλά και πληθώρα λογισμικών όπως είναι τα zoom text Xtra, Jaws, ScreenDoors 2000, τα οποία αποσκοπούν στη διευκόλυνση των ΦμεΑ στη χρήση της βιβλιοθήκης (UNVL University Libraries, 2014).

Στη Μαλαισία, μερικές από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν εθελοντές φοιτητές που βοηθούν τα άτομα με προβλήματα όρασης (Bodaghi Ngah, & Noorhidawati, 2014). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο αριθμός των ΦμεΑ στα πανεπιστήμια της Μαλαισίας να έχει αυξηθεί φανερά και τα πανεπιστήμια να ενθαρρύνουν την παροχή ευκολιών και υπηρεσιών σε ΦμεΑ, για να επιτύχουν τους εκπαιδευτικούς τους στόχους (Bodaghi, Ngah & Noorhidawati, 2014). Οι δε φοιτητές με προβλήματα όρασης θεωρούν τους εθελοντές απαραίτητους, γιατί τους βοηθούν να διαβάζουν άρθρα, να δανείζονται βιβλία και να αναζητούν στοιχεία μέσω Διαδικτύου (Bodaghi, Ngah & Noorhidawati, 2014). Τέλος, οι εθελοντές συνέβαλαν στη μείωση των συναισθημάτων απελπισίας, πανικού και άγχους που αντιμετώπιζαν οι φοιτητές με προβλήματα όρασης κάθε φορά

που επισκέπτονταν τη βιβλιοθήκη. Εντούτοις, οι βιβλιοθήκες θα μπορούσαν να αυξήσουν τον αριθμό των τεκμηρίων, τα οποία είναι σε μορφές εύκολα προσβάσιμες από τους αναγνώστες με προβλήματα όρασης, χωρίς την απαραίτητη καθοδήγηση κάποιου εθελοντή, ενισχύοντας το αίσθημα ανεξαρτησίας και αυτοεκτίμησης των ΦμεΑ (Bodaghi, Ngah & Noorhidawati, 2014).

Στο πανεπιστήμιο των Συρακουσών στη Νέα Υόρκη δημιουργήθηκε σε συνεργασία με τον οργανισμό παροχής υπηρεσιών Onondaga Community Living το 2006, το πρόγραμμα "Access" (Mulliken & Atkins, 2009). Το πρόγραμμα "Access" επέτρεπε στους σπουδαστές με αναπτυξιακές ή νοητικές αναπηρίες να παρακολουθούν τα μαθήματα του κολλεγίου (Mulliken & Atkins, 2009).

Οι σπουδαστές του Access δεν ήταν επιλέξιμοι για εισαγωγή στο πανεπιστήμιο και συνήθως δεν είχαν απολυτηρίου λυκείου. Ως επί το πλείστον ήταν ενήλικοι, μη εγγεγραμμένοι φοιτητές, που επιθυμούσαν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους σε προπτυχιακά μαθήματα. Κάθε μαθητής είχε ένα άτομο που θα το υποστήριζε, τον αποκαλούμενος "campus mentor", ο οποίος και θα τελούσε υπό την εποπτεία του συντονιστή. Ο συντονιστής είναι πιστοποιημένος δάσκαλος ειδικής αγωγής, που φροντίζει για τις ανάγκες των ενηλίκων, παρέχει υπηρεσίες και υποστηρίζει τους φοιτητές στην πανεπιστημιούπολη (Mulliken & Atkins, 2009). Διαπιστώθηκε ότι το προσωπικό της βιβλιοθήκης του πανεπιστημίου αποδέχτηκε με χαρά τη συνεργασία με τους χρήστες ΑμεΑ σχεδιάζοντας μάλιστα βελτιώσεις στις υπηρεσίες που προσφέρει η βιβλιοθήκη. Τέλος, η συνεργασία των σπουδαστών ΑμεΑ, του προσωπικού της βιβλιοθήκης και των εργαζομένων του προγράμματος "Access" ήταν εκπαιδευτική και άκρως εποικοδομητική (Mulliken & Atkins, 2009).

Το πανεπιστήμιο του Missouri-Kansas City (UMKC) είναι μία από τις τέσσερις πανεπιστημιούπολεις του Πανεπιστημίου του Missouri (UM). Ως ένα αστικό πανεπιστήμιο, έχει δεσμευθεί να εξυπηρετεί τις ανάγκες της αστικής κοινωνίας (Graubart, 1996). Την άνοιξη του 1993, δύο βιβλιοθηκονόμοι στο Miller Nichols Library, που είναι η κύρια βιβλιοθήκη της πανεπιστημιούπολης, έλαβαν μια επιχορήγηση 10.000 δολαρίων, για να προσφέρουν επιπλέον υπηρεσίες στη βιβλιοθήκη του UMKC για χρήστες με αναπηρίες, μεταξύ άλλων (Graubart, 1996). Η επιχορήγηση είχε τρεις στόχους: 1) τη βελτίωση της ικανότητας των μαθητών να διεξάγουν έρευνα στη βιβλιοθήκη όντας ανεξάρτητοι, 2) τη βελτίωση των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης, με την επίδειξη μεγαλύτερης κατανόησης από το προσωπικό της βιβλιοθήκης προς τους συγκεκριμένους χρήστες και 3) τη βελτίωση της πρόσβασης στις πληροφορίες και την ενίσχυση της συλλογής της βιβλιοθήκης για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ατόμων με σωματικές αναπηρίες (Graubart, 1996).

Οι βιβλιοθηκονόμοι δημιούργησαν νέους οδηγούς για την εύκολη περιήγηση των χρηστών στις συλλογές βιβλίων και περιοδικών. Οι οδηγοί αυτοί ήταν μεταφρασμένοι σε πέντε γλώσσες και περιείχαν ένα γλωσσάρι και έναν οδηγό διαδανεισμού. Περιλαμβάνονταν, επίσης, πακέτα για άτομα με προβλήματα όρασης, είτε γραμμένα σε μεγάλη γραμματοσειρά είτε σε γλώσσα braille (Graubart, 1996).

Για την εκπλήρωση του τρίτου στόχου που αφορούσε την καλύτερη εξυπηρέτηση των ατόμων με σωματικές αναπηρίες, η βιβλιοθήκη αγόρασε διάφορα βιβλία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από άτομα με περιορισμένη όραση, όπως εγκυκλοπαίδειες, λεξικά, έναν θησαυρό και ένα εγχειρίδιο για την υγεία (Graubart, 1996).

Στην περίπτωση των ατόμων μειωμένης όρασης - χρηστών της πληροφορίας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η προσπάθεια για την καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση δικαιολογείται. Πράγματι, οι Νέες Τεχνολογίες, η εκ νέου ανακάλυψη των κοινωνικών επιταγών για την ένταξη και την ισότητα, η μεγαλύτερη έμφαση στην ενημέρωση ως κινητήρια δύναμη για την πολιτιστική πρόοδο, καθώς και η αύξηση των ατόμων με προβλήματα όρασης υπογραμμίζουν την ανάγκη για έρευνα (Davies, 2007).

Περισσότερες έρευνες πρέπει να γίνουν σχετικά με τις προτιμήσεις των ανθρώπων για την παροχή υπηρεσιών και το περιεχόμενο των πληροφοριών σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους και τις εμπειρίες τους (Davies, 2007). «Γιατί μερικοί άνθρωποι με προβλήματα όρασης να εγκαταλείψουν τη χρήση της βιβλιοθήκης;» «Γιατί κάποιος δεν έχουν ξεκινήσει καν να τη χρησιμοποιούν;» «Μήπως εκείνοι που χρησιμοποιούν τις βιβλιοθήκες έχουν μείνει ικανοποιημένοι τουλάχιστον τις περισσότερες φορές;» Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα να διερευνηθεί σε βάθος όχι μόνο ό, τι οι χρήστες χρειάζονται, αλλά και το πώς οι βιβλιοθήκες και οι πληροφορίες αλλάζουν τη ζωή τους (Davies, 2007).

Όπως είναι φανερό από τα παραπάνω, έχει πραγματοποιηθεί εκτεταμένη έρευνα αναφορικά με τον εξοπλισμό της βιβλιοθήκης, αλλά και γενικότερα με το τι οφείλουν να παρέχουν οι βιβλιοθήκες στους χρήστες τους. Συνολικά, η βιβλιογραφία επικεντρώνεται σε τι διαθέτει η βιβλιοθήκη και πώς οι χρήστες λειτουργούν εντός των ορίων αυτών (Hill, 2013). Μικρή έρευνα διερεύνησε τα πιο θεμελιώδη ερωτήματα για το τι αναζητούν τα άτομα με αναπηρίες από έναν φορέα παροχής πληροφοριών και για τον καλύτερο τρόπο παροχής της εν λόγω υπηρεσίας (Hill, 2013). Εν ολίγοις, φαίνεται να υπάρχει μια μεγάλη συζήτηση για τα άτομα με αναπηρία, αλλά λίγη άμεση συμμετοχή των ατόμων αυτών στην έρευνα (Hill, 2013). Μια προσέγγιση με επίκεντρο τον

χρήστη θα απαιτούσε την ενημέρωση από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία σχετικά με τις ανάγκες πληροφόρησής τους και τα εμπόδια πρόσβασης που συναντούν στις πληροφορίες (Hill, 2013). Μια τέτοια έρευνα θα μπορούσε να οδηγήσει σε νέες υπηρεσίες ή αλλαγές στις υφιστάμενες υπηρεσίες, ενθαρρύνοντας έτσι την κοινότητα και καθιστώντας το περιβάλλον πιο προσβάσιμο (Hill, 2013).

Εντούτοις, δεν υπάρχουν έρευνες οι οποίες να εστιάζουν στις πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών. Επομένως, η ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση των πληροφοριακών αναγκών των ΑμεΑ είναι έκδηλη.

2.4 Ελληνική Βιβλιογραφία

Οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί στην Ελλάδα σχετικά με τα ΑμεΑ και τις Βιβλιοθήκες είναι λίγες. Ειδικότερα, αυτές τονίζουν την ανάγκη της καθολικής πρόσβασης σε όλα τα είδη βιβλιοθηκών ανεξαρτήτως αναπηρίας. Συγκεκριμένα, η Κουλικούρδη (2007) ασχολήθηκε με την καταγραφή της αποτελεσματικότητας των ελληνικών βιβλιοθηκών στην εξυπηρέτηση ΑμεΑ. Συγκεκριμένα, διαπίστωσε ότι το 63,6% των βιβλιοθηκών που απάντησαν θεωρεί πως δεν έχει αυξηθεί ο ρυθμός χρήσης τους από τα ΑμεΑ και, ως εκ τούτου, δεν υιοθετούν επίσημη πολιτική που να περιγράφει τις υπηρεσίες που διαθέτουν για ΑμεΑ. Ενώ αρκετές είναι εκείνες οι βιβλιοθήκες οι οποίες δεν προνοούν για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ, εάν δεν έχει προηγουμένως προκύψει η αντίστοιχη ανάγκη.

Επιπλέον, η Χαρούλη (2012) και η Κοζάνη (2013) μελέτησαν την εκπαιδευτική κατάρτιση των βιβλιοθηκονόμων για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ σε διαφορετικά είδη βιβλιοθηκών. Ειδικότερα, στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, η Χαρούλη (2012) διαπίστωσε ότι το 68% των εργαζομένων δεν έχει λάβει κάποια εκπαίδευση για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ και το 48% των βιβλιοθηκών δεν έχει ειδικές υπηρεσίες για τα ΑμεΑ λόγω οικονομικών δυσκολιών και χαμηλής επισκεψιμότητας των βιβλιοθηκών από ΑμεΑ. Εν αντιθέσει, η Κοζάνη (2013) διαπίστωσε ότι η πλειοψηφία των εργαζομένων σε δημοτικές βιβλιοθήκες δεν έχει λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση για την εξυπηρέτηση των ΑμεΑ εξαιτίας του μειωμένου ποσοστού επισκεψιμότητας των ΑμεΑ στις βιβλιοθήκες. Παρά τις προσπάθειες για τη διερεύνηση των αναγκών των ΑμεΑ, οι έρευνες επικεντρώθηκαν στη τεχνολογία (Κουλικούρδη, 2006) και στην εκπαιδευτική κατάρτιση των βιβλιοθηκονόμων (Χαρούλη, 2012· Κοζάνη, 2013· Βαϊτσης, Κοζάνη και Βασιλακάκη, 2013).

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα αγνοούν ακόμα και σήμερα την ύπαρξη των ΑμεΑ χρηστών τους, συνεπώς δεν παρέχουν τις κατάλληλες υπηρεσίες πληροφόρησης (Κουλικούρδη, 2005). Επιπλέον, οι υπηρεσίες και οι λύσεις που προσφέρουν οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αγνοούνται όχι μόνο από τις ελληνικές βιβλιοθήκες αλλά και από την ελληνική αγορά, καθώς δεν υπάρχει ζήτηση και ενδιαφέρον στο εμπόριο (Κουλικούρδη, 2005).

Στην Ελλάδα, οι φοιτητές του τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης κατά τη διάρκεια των σπουδών τους δεν διδάσκονται κάποιο μάθημα που να αναφέρεται στην εξυπηρέτηση των ΑμεΑ, καθώς και στις υποστηρικτικές τεχνολογίες που υπάρχουν για τα συγκεκριμένα άτομα (Χαρούλη, 2012). Επομένως, είναι αναγκαία η ειδική εκπαίδευση σχετικά με τα ΑμεΑ από τους επιστήμονες της Πληροφόρησης, τόσο κατά τη διάρκεια των σπουδών τους όσο και μετά (Κουλικούρδη, 2005). Επιπλέον, καλό θα ήταν κάποιοι από τους βιβλιοθηκονόμους να διαθέτουν και ειδικές δεξιότητες, όπως είναι η γνώση της νοηματικής γλώσσας (Κουλικούρδη, 2005).

Τέλος, χρήσιμο θα ήταν οι βιβλιοθηκονόμοι να είναι ενημερωμένοι και να χρησιμοποιούν το κατάλληλο λογισμικό και υποστηρικτικές τεχνολογίες που είναι κατάλληλες για χρήστες ΑμεΑ (Βιβλιοθήκη & Υπηρεσία Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Πατρών, 2004). Στην περίπτωση μάλιστα που οι συσκευές αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα, οι βιβλιοθηκονόμοι να είναι σε θέση να το επιλύουν (Βιβλιοθήκη & Υπηρεσία Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Πατρών, 2004).

Όσον αφορά τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, οι οποίες αναπτύσσουν υπηρεσίες για ΑμεΑ, άξιος αναφοράς είναι κυρίως οι βιβλιοθήκες των Πανεπιστημίων Μακεδονίας και ΤΕΙ Σερρών. Συγκεκριμένα, η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ήταν η πρώτη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη που παρείχε υπηρεσίες σε ΑμεΑ, και συγκεκριμένα σε άτομα με προβλήματα όρασης. Έτσι, το 1999 συμμετείχε ως «ανάδοχος φορέας» στο έργο ACCELERATE (ACCEss to the Modern Library Services for the Blind & Partially Sighted People) στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci 1999 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Πατραγκού, Ζωντανός, Ταραμόπουλος & Φράγκου, 2003).

Στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου ΕΠΕΑΕΚ II (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση)¹, η Βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Σερρών προσφέρει στα ΑμεΑ υπηρεσίες υποστήριξης, παρέχοντάς τους, μ' αυτόν τον τρόπο, την ευκαιρία πρόσβασης στις υπηρεσίες της (ΤΕΙ Σερρών, 2014).

¹ Βλ. επίσης: <http://www.epeack.gr/epeack/el/home.jsp>

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2007-2013, στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών η Ελλάδα, σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά και παγκοσμίως, βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από τα επιθυμητά (Ψηφιακή Σύγκλιση, 2007). Σύμφωνα με την Ψηφιακή Σύγκλιση (2007): *Το χαμηλό ποσοστό των δαπανών για τεχνολογίες πληροφοριών στην Ελλάδα αποδεικνύει πως ο χώρος των Τεχνολογιών Πληροφορικής δεν έχει αναγνωριστεί ακόμα πλήρως ως καθοριστικός παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας της χώρας... Επίσης, τα χαμηλά ποσοστά χρήσης του Διαδικτύου για σκοπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης (8%), όπως επίσης και των ατόμων που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, δείχνουν πως οι δυνατότητες που παρέχονται από τις ΤΠΕ δεν αξιοποιούνται αναλόγως.*

Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η ανάγκη για χρήση των ΤΠΕ, ώστε να βελτιωθεί η καθημερινή ζωή του πολίτη. Πρέπει να ενισχυθεί περισσότερο η ίση πρόσβαση των πολιτών στις δυνατότητες που παρέχουν οι Νέες Τεχνολογίες (Ψηφιακή Σύγκλιση, 2007).

3. Μεθοδολογία

Στη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε η μέθοδος του ερωτηματολογίου, για να συλλεχθούν πληροφορίες που αφορούν τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ εύκολα, σε μικρό χρονικό διάστημα και ανέξοδα, καθώς η αποστολή του ερωτηματολογίου έγινε ηλεκτρονικά. Το ερωτηματολόγιο εξετάζει και συλλέγει πληροφορίες από έναν μεγάλο αριθμό ατόμων, οι οποίες μπορούν να ποσοτικοποιηθούν εύκολα και σε πολύ χαμηλό κόστος (Μέλλου, 2008). Επιπλέον, οι ερωτήσεις διέπονται από σαφήνεια, ενώ, λόγω του ερευνώμενου δείγματος, χρησιμοποιείται απλό λεξιλόγιο για την πλήρη κατανόηση των ερωτήσεων και την αποφυγή παρερμηνειών ή παρανοήσεων. Ακολουθήθηκε ιεραρχική δομή, από γενικές σε ειδικές ερωτήσεις αλλά και από τις πιο απλές, στις πιο δύσκολες. Το ερωτηματολόγιο δεν προκαλεί φόβο ή δισταγμό στους ερωτηθέντες, με αποτέλεσμα να απαντούν με ειλικρίνεια στις ερωτήσεις που τους τίθενται (Γιανναράκη και Νάτσιου, 2011), σε αντίθεση με τη συνέντευξη, όπου ελλοχεύει ο κίνδυνος να δοθούν μεροληπτικές απαντήσεις και ο ερωτώμενος να επηρεαστεί στις απαντήσεις του από τον συνεντευκτή (Μονιάρου, 2012). Τέλος, πριν την οριστική υποβολή και αποστολή του ερωτηματολογίου, στάλθηκε σε έναν μικρό αριθμό ερωτηθέντων, με σκοπό τον έλεγχο της εγκυρότητας και αρτιότητας του ερωτηματολογίου.

3.1. Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου

Στόχος του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου είναι η καταγραφή των πληροφοριακών αναγκών των ΑμεΑ στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας, καθώς και των τυχόν προβλημάτων πρόσβασης που αντιμετωπίζουν στην πληροφορία. Επιπλέον, οι ερωτήσεις στοχεύουν να αναδείξουν το κατά πόσο είναι οι χρήστες ενημερωμένοι για τις υπηρεσίες που προσφέρει η βιβλιοθήκη στα ΑμεΑ. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 23 ερωτήσεις με υποερωτήματα ανοιχτού και κλειστού τύπου, ενώ χωρίστηκε σε 6 βασικές ενότητες (δείγμα, βιβλιοθήκη, συλλογές, υπηρεσίες, εξοπλισμός και εξυπηρέτηση κοινού). Στο «Δείγμα» περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις 1-5, οι οποίες αφορούν τα προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων. Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε το φύλο, η ηλικία, καθώς και το είδος αναπηρίας του ερωτηθέντος, η σχολή στην οποία φοιτά, αλλά και το έτος σπουδών του.

Η ενότητα «Βιβλιοθήκη» περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 6-11, που αφορούν τη σχέση του ερωτηθέντος με τη βιβλιοθήκη. Συγκεκριμένα, σκοπός της ενότητας είναι να αναδείξει το ποσοστό των ΑμεΑ που επισκέπτεται τον χώρο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, καθώς επίσης και το ποσοστό που χρησιμοποιεί τον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης, τη συχνότητα της επισκεψιμότητας και ποιες πληροφοριακές ανάγκες τους καλύπτουν.

Η ενότητα «Συλλογές» περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 12-17, οι οποίες εστιάζουν στις συλλογές της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, τι υλικό περιέχουν και κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι οι ερωτώμενοι απ' αυτές. Οι ερωτήσεις της συγκεκριμένης ενότητας αποσκοπούν στην ανάδειξη του ποσοστού ικανοποίησης των ΦμεΑ τόσο από τις συλλογές της βιβλιοθήκης όσο και από τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου.

Στις «Υπηρεσίες» περιλαμβάνεται η κλειστού τύπου ερώτηση 18, με τα υποερωτήματά της, η οποία και αναφέρεται στις υπηρεσίες που προσφέρει η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας στους ΦμεΑ. Εδώ γίνεται εμφανές το ποσοστό των χρηστών ΑμεΑ που γνωρίζουν τις υπηρεσίες που τους προσφέρει η βιβλιοθήκη και αν τους έχει γίνει κάποια ενημέρωση για τη σωστή χρήση των υπηρεσιών αυτών.

Στον «Εξοπλισμό» περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις 19-21, που εστιάζουν στον εξοπλισμό που διαθέτει η βιβλιοθήκη. Όλα τα ερωτήματα της συγκεκριμένης ενότητας στοχεύουν στην καταγραφή του ειδικού εξοπλισμού που ενδεχομένως παρέχει η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας στους χρήστες ΑμεΑ.

Τέλος, στην «Εξυπηρέτηση κοινού» περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις 22-23, κλειστού και ανοιχτού τύπου αντίστοιχα, οι οποίες αναφέρονται σε τυχόν εκπαιδευτικά προγράμματα της βιβλιοθήκης στα οποία έχουν λάβει μέρος τα ΑμεΑ. Στην ενότητα αυτή προβάλλεται το ποσοστό των χρηστών που γνωρίζει αν στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας παραδίδονται εκπαιδευτικά προγράμματα χρηστών και κατά πόσο αυτοί που τα παρακολουθούν μένουν ικανοποιημένοι. Τέλος, καταγράφονται οι απόψεις των χρηστών για τη βελτίωση της εξυπηρέτησής τους από τη βιβλιοθήκη.

3.2. Συλλογή Δεδομένων

Αρχικά, έγινε μια πρώτη επαφή με τους υπαλλήλους της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, προκειμένου να εξεταστεί αν η βιβλιοθήκη μπορούσε να αποστείλει το ερωτηματολόγιο σε ΦμεΑ. Δυστυχώς, αυτό δεν ήταν εφικτό, αφού δεν διατηρεί τέτοιου είδους πληροφορία. Εν συνεχεία, ερωτήθηκε η κοινωνική υπηρεσία του ΤΕΙ Αθήνας, η οποία μπορούσε μόνο να μοιράσει το ερωτηματολόγιο σε μία ομάδα τυφλών, μιας και ούτε η ίδια διατηρεί τέτοιου είδους πληροφορία. Τέλος, προσεγγίστηκε η γραμματεία του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφορικής, με την πεποίθηση ότι αυτή θα διατηρεί τα στοιχεία των ΦμεΑ του τμήματος και θα μπορούσε να κοινοποιήσει το ερωτηματολόγιο στους χρήστες, ίσως ακόμα και να το προωθήσει στις υπόλοιπες γραμματείες του ιδρύματος. Οι περισσότεροι ΦμεΑ όμως δεν έχουν προσκομίσει στις γραμματείες τα απαραίτητα δικαιολογητικά, με αποτέλεσμα να μην είναι γνωστός ούτε ο ακριβής αριθμός τους ούτε τα πλήρη στοιχεία επικοινωνίας τους, ώστε να εντοπιστεί το ερευνώμενο δείγμα. Επιπλέον, λόγω της ευαισθησίας των δεδομένων, ο ακριβής αριθμός του δυνητικού δείγματος αποστολής του ερωτηματολογίου δεν ήταν εφικτό να προσδιοριστεί. Τελικά, χρησιμοποιήθηκε η λίστα της γραμματείας και το ερωτηματολόγιο στάλθηκε, μέσω moodle, σε συγκεκριμένα άτομα που γνώριζαν οι ερευνήτριες. Το ερωτηματολόγιο ήταν ενεργό για έναν μήνα, από 20 Ιουνίου έως 20 Ιουλίου 2014.

3.3. Ανάλυση δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε αρχικά μέσω του online προγράμματος LimeSurvey². Το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε συνολικά από 20 άτομα, ενώ 8 άτομα δεν συνέχισαν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Η εξαγωγή των αποτελεσμάτων των ερωτήσεων παρουσιάστηκαν σε γραφήματα σε μορφή πίτας ή στήλης. Στις ερωτήσεις κλειστού τύπου έγινε ποσοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων. Τα αποτελέσματα των κλειστών ερωτήσεων υπολογίζονταν αυτόματα σε ποσοστά μέσω του λογισμικού Lime survey, η εξαγωγή τους σε excel ήταν εύκολη, ενώ ακολούθησε η δημιουργία γραφημάτων για την καλύτερη παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

Στις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου έγινε ποιοτική ανάλυση. Αρχικά, διαβάστηκαν με προσοχή όλες οι απαντήσεις που δόθηκαν, και στη συνέχεια ομαδοποιήθηκαν ανάλογα με το περιεχόμενό τους και παρουσιάστηκαν.

4. Αποτελέσματα

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (86%) είναι γυναίκες ηλικίας 18-21 (60,71%) και διανύουν το 1ο έτος των σπουδών τους (46,43%). Όσον αφορά το είδος αναπηρίας τους, προηγείται η δυσλεξία (42,85%), ακολουθούν τα προβλήματα όρασης (17,86%). Στη συνέχεια ακολουθούν τα κινητικά προβλήματα, με 14,29 %, όπως επίσης με το ίδιο ποσοστό η κατηγορία «Άλλο», στην οποία οι ερωτώμενοι απαντούσαν ποια άλλη πάθηση αντιμετώπιζαν, όπως για παράδειγμα (καρδιοπάθειες, επιληψία και καρκίνο), και, τέλος, με 10,71% τα προβλήματα ακοής. Το 71,43% χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη με συχνότητα «2 φορές την εβδομάδα», ενώ το 21% «μία φορά τον μήνα». Το 10,71% αποδίδει κυρίως στην «έλλειψη ενημέρωσης» (7,14%) το γεγονός ότι δεν χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη. Από την άλλη, οι κύριοι λόγοι για τους οποίους οι ΦμεΑ χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη είναι η «χρήση των υπολογιστών» (50%) και του «αναγνωστηρίου» (32,14%). Επίσης, επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη κυρίως προκειμένου να συντάξουν τις «εργασίες της σχολής τους» (67,86%).

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (50%) χρησιμοποιεί τον κατάλογο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας με συχνότητα που κυμαίνεται ανάμεσα σε «2 φορές την εβδομάδα» (17,86%) και «μία φορά το μήνα» αντίστοιχα (17,86%). Το 32,14% χρησιμοποιεί τον κατάλογο για να «αναζητήσει βιβλία», ενώ το 17,86 % για να «αναζητήσει βάσεις δεδομένων». Για την «αναζήτηση περιοδικών» τον χρησιμοποιεί μόλις το 7,14%. Αντιθέτως, το 32,14 % που δεν χρησιμοποιεί τον κατάλογο της βιβλιοθήκης το αποδίδει στην «έλλειψη ενδιαφέροντος» (17,86%) και «ενημέρωσης» (10,71%) (Βλ. Παράρτημα 1, Γράφημα 1.1).

² Βλέπε επίσης: <http://ithaki.lb.teiath.gr/onlinesurvey/index.php/admin/survey/sa/index>

Αναφορικά με τις συλλογές της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (67,86%) δεν γνωρίζει, αν οι συλλογές της βιβλιοθήκης περιέχουν υλικό σε γλώσσα Braille, ενώ το 60,71% δεν γνωρίζει, αν η βιβλιοθήκη περιέχει υλικό για την πάθησή του (Βλ. Παράρτημα 1, Γραφήματα 1.2, 1.3). Το 42,86 % των ερωτηθέντων δηλώνει ότι είναι «αρκετά ικανοποιημένο» από τις συλλογές της βιβλιοθήκης, ενώ κανένας από τους ερωτηθέντες δεν δήλωσε «καθόλου ικανοποιημένος» από τις συλλογές της. Οι ΦμεΑ χρησιμοποιούν κυρίως το «διαδίκτυο» (64,29%), «τα βιβλία»(32,14%), «τις βάσεις δεδομένων», τα «ηλεκτρονικά βιβλία (e-books)» και τα «ηλεκτρονικά περιοδικά (e-journals)» (10,71%). Στην ερώτηση αν χρησιμοποιούν άλλες πηγές πληροφόρησης που να καλύπτουν τις πληροφοριακές τους ανάγκες, η πλειοψηφία απάντησε «όχι» (57,14%). Από τους φοιτητές που χρησιμοποιούν κάποια άλλη πηγή πληροφόρησης, το 10,71% χρησιμοποιεί «άλλη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη», ενώ το 3,57% χρησιμοποιεί τη «βιβλιοθήκη του Δήμου» του. Η πλειοψηφία (50%) των ερωτηθέντων ζητάει τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου, κυρίως για τον «εντοπισμό» (32,14%), και την «αναζήτηση τεκμηρίων» (28,57%). Όσον αφορά τον βαθμό ικανοποίησής τους, το 32,14% είναι «αρκετά ικανοποιημένο», το 7,14% «πολύ ικανοποιημένο» και μόλις 3,57% «πάρα πολύ ικανοποιημένο».

Το 53,57% των ερωτηθέντων δεν γνωρίζει αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας προσφέρει υπηρεσίες για τους ΦμεΑ (Βλ. Παράρτημα 1, Γράφημα 1.4). Ένα μικρό ποσοστό (14,3 %) αναφέρει πως η βιβλιοθήκη προσφέρει «υπολογιστές με δυνατότητα μεγέθυνσης οθόνης» και το 7,14% «μέθοδο Braille». Επιπλέον, το 17,86% απάντησε ότι δεν τους έχει γίνει «καμιά ενημέρωση» για τη χρήση των παραπάνω υπηρεσιών.

Όσο αφορά τον εξοπλισμό της βιβλιοθήκης, η πλειοψηφία (60,71%) δεν γνωρίζει αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ προσφέρει ειδικό λογισμικό για την πάθησή τους, ενώ μόλις το 7,14% υποστηρίζει πως ο αριθμός των υπολογιστών με ειδικό λογισμικό είναι επαρκής. Όσον αφορά τα άτομα με κινητικά προβλήματα, το 60,71% δεν γνωρίζει αν η βιβλιοθήκη παρέχει ασύρματο ποντίκι κεφαλής, ενώ το 71,43% δεν γνωρίζει αν υπάρχουν εκτυπωτές Braille στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας.

Το 46,43% των ΦμεΑ δεν γνωρίζει αν παραδίδονται εκπαιδευτικά προγράμματα χρηστών για την πλοήγησή τους στο διαδίκτυο. Από το 25% που απάντησε θετικά, μόλις το 14% έχει παρακολουθήσει τα σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα χρηστών, ενώ μόλις το 7,14% εξ αυτών τα θεώρησε «αρκετά χρήσιμα».

Τέλος, στις **ανοιχτού τύπου ερωτήσεις**, οι περισσότεροι απάντησαν ότι δεν έχουν ζητήσει τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου, γιατί «δεν έχει χρειαστεί έως τώρα». Ενώ, η πλειοψηφία (14/20) ζήτησε καλύτερη αντιμετώπιση από το προσωπικό, όπως επίσης και καλύτερη εξυπηρέτηση (10/20).

5. Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει, ο χώρος της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας χρησιμοποιείται από την πλειοψηφία των ΦμεΑ για τη συγγραφή των εργασιών τους. Η επίσκεψη των ΦμεΑ στους χώρους της βιβλιοθήκης εμφανίζεται να είναι συχνή (2 φορές την εβδομάδα), γεγονός που έρχεται σε αντιδιαστολή με τα αποτελέσματα της Χαρούλη (2012), η οποία αναφέρει ότι το 69% των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων δεν γνωρίζει ούτε κατά προσέγγιση το μέγεθος της επισκεψιμότητας των ΑμεΑ στις βιβλιοθήκες, σημειώνοντας μάλιστα πως η επισκεψιμότητα των ΑμεΑ δεν είναι συχνό φαινόμενο. Η πλειοψηφία των ΦμεΑ χρησιμοποιεί τον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, ενώ η έλλειψη ενδιαφέροντος είναι αυτή που οδηγεί στη μη χρήση του. Σ' αυτήν την περίπτωση χρειάζεται η επαγρύπνηση των βιβλιοθηκονόμων, ώστε να βελτιώσουν τον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ και να τον καταστήσουν πιο φιλικό στις ανάγκες των ΦμεΑ.

Όσον αφορά τις συλλογές της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, τα πράγματα δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων αποκρίθηκε πως δε γνωρίζει ούτε αν οι συλλογές της βιβλιοθήκης περιέχουν υλικό σε γλώσσα braille ούτε αν περιέχει τεκμήρια για την πάθησή τους. Με αποτέλεσμα είτε η βιβλιοθήκη να μην έχει συλλογές κατάλληλες για ΦμεΑ, είτε, ακόμα και αν έχει τέτοιου είδους συλλογές, να μην έχει ενημερώσει τους ΦμεΑ. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τους Irvall & Nielsen (2005), οι οποίοι υποστηρίζουν πως όλο το υλικό της βιβλιοθήκης οφείλει να είναι προσβάσιμο για όλους τους χρήστες της. Συγκεκριμένα, μια βιβλιοθήκη θα πρέπει να παρέχει, ενδεικτικά: **ομιλούντα βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά, βιβλία εύκολα στην ανάγνωση (easy to read books), βιβλία γραμμένα σε γλώσσα braille, DVD με υπότιτλους ή στη νοηματική γλώσσα, ανάγλυφα εικονογραφημένα βιβλία** (Irvall & Nielsen, 2005).

Αναφορικά με τη σχέση ΦμεΑ και βιβλιοθηκονόμου, οι μισοί από τους ΦμεΑ ζητούν τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου, κυρίως για τον εντοπισμό των πηγών. Θετικό, επίσης, είναι πως οι ΦμεΑ είναι «αρκετά ικανοποιημένοι» από την εξυπηρέτησή τους από τους βιβλιοθηκονόμους, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς πως το 68% των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων της χώρας δεν έχει λάβει ολοκληρωμένη εκπαίδευση προκειμένου να εξυπηρετήσει ΑμεΑ (Χαρούλη, 2012).

Αρνητικά είναι τα αποτελέσματα αναφορικά με τις υπηρεσίες που προσφέρει η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας, καθώς οι περισσότεροι ΦμεΑ δεν γνωρίζουν αν η βιβλιοθήκη τους προσφέρει τέτοιου είδους υπηρεσίες. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την έρευνα της Χαρούλη (2012), η οποία υποστήριξε πως η πλειοψηφία των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών διαθέτει ειδικές υπηρεσίες για ΑμεΑ. Γίνεται επομένως κατανοητό, πως η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας είτε έχει άλλη εικόνα για τις υπηρεσίες που προσφέρει σε ΦμεΑ είτε δεν ενημερώνει τους ΦμεΑ που την επισκέπτονται. Εξαιρέση αποτελεί ένα μικρό ποσοστό ΦμεΑ που αναφέρει πως η βιβλιοθήκη διαθέτει υπολογιστές με δυνατότητα μεγέθυνσης εικόνας, εντούτοις και αυτοί παραδέχονται πως δεν τους έχει γίνει κάποια ενημέρωση για τη χρήση αυτών των υπολογιστών.

Το ίδιο αποθαρρυντικά είναι τα συμπεράσματα σχετικά με τον εξοπλισμό, καθώς η πλειοψηφία (60,7%) δεν γνωρίζει, αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας περιλαμβάνει ειδικό λογισμικό για την πάθησή τους. Στην προκειμένη περίπτωση η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας θα μπορούσε να συμμετάσχει σε ευρωπαϊκά προγράμματα (π.χ. ΕΣΠΑ), όπως οι βιβλιοθήκες του ΤΕΙ Σερρών και του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, ώστε να εμπλουτίσει τον εξοπλισμό της για τους ΦμεΑ. Χρήσιμο επίσης θα ήταν να εμπλουτίσει τα λογισμικά τα οποία διαθέτει η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας. Συγκεκριμένα, παρέχουν λογισμικά **zoom text Xtra, Jaws, ScreenDoors 2000**, ώστε να ενθαρρύνουν την ανεξάρτητη χρήση της βιβλιοθήκης στον μέγιστο δυνατό βαθμό (UNVL University Libraries, 2014). Μ' αυτόν τον τρόπο, θα καλύπτονταν ακόμα περισσότερο οι πληροφοριακές ανάγκες των ΦμεΑ, αυξάνοντας μάλιστα και τον βαθμό προσβασιμότητάς τους στη βιβλιοθήκη.

Οι προτάσεις των χρηστών ΑμεΑ προς βελτίωση των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας ποικίλλουν. Συγκεκριμένα, οι περισσότεροι ΦμεΑ ζήτησαν καλύτερη αντιμετώπιση, όπως επίσης και καλύτερη εξυπηρέτηση από το προσωπικό της βιβλιοθήκης. Μερικοί υποστήριξαν πως οι συλλογές της βιβλιοθήκης πρέπει να βελτιωθούν, να εμπλουτιστούν και να αποκτηθεί το κατάλληλο λογισμικό για την πάθησή τους. Τέλος, έκδηλη είναι η ανάγκη για μεγαλύτερη ενημέρωση για τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας και τη χρήση τους μέσω ενημερωτικών φυλλαδίων, με σκοπό την καλύτερη και ευκολότερη πρόσβαση των χρηστών ΑμεΑ στη βιβλιοθήκη. Προτάσεις, οι οποίες, στο σύνολό τους, βρίσκουν σύμφωνους και τους βιβλιοθηκονόμους που εργάζονται σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (Χαρούλη, 2012).

Από τη συγκεκριμένη μελέτη συνάγεται, αφενός, πως οι ΦμεΑ πρέπει να καταστήσουν περισσότερο αισθητή την παρουσία τους στην ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη, αυξάνοντας το ποσοστό επισκεψιμότητάς τους, προκειμένου να διεκδικήσουν, ακόμα πιο δυναμικά, το αναφαίρετο δικαίωμά τους στην πρόσβαση στη πληροφορία· αφετέρου, πως οι βιβλιοθηκονόμοι οφείλουν να πολλαπλασιάσουν τις προσπάθειες και εκστρατείες ενημέρωσης των ΦμεΑ αναφορικά με υπηρεσίες, εξοπλισμό, λογισμικό και συλλογές που έχουν προσκτηθεί για την αποτελεσματική ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών τους.

Βέβαια, η εν λόγω έρευνα παρουσιάζει και κάποιους περιορισμούς. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν μικρό, μόλις 20 ερωτηματολόγια, άρα και καθόλου αντιπροσωπευτικό, καθώς δεν δίνεται μια σαφής εικόνα για την ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών. Από την άλλη μεριά, οι δυσκολίες εντοπισμού των ΦμεΑ ήταν μεγάλες. Δυστυχώς, οι περισσότεροι ΦμεΑ, όπως διαπιστώθηκε και παραπάνω, δεν έχουν προσκομίσει τα απαραίτητα δικαιολογητικά στη γραμματεία της σχολής τους, με αποτέλεσμα η γραμματεία είτε να μην έχει τα πλήρη στοιχεία βάσει των οποίων να επικοινωνεί μαζί τους είτε να μη γνωρίζει τον ακριβή αριθμό τους. Επιπλέον, δεν υπήρχαν στατιστικά στοιχεία βάσει των οποίων να γίνει μια εκτίμηση της κατάστασης. Επίσης, λόγω της ευαισθησίας της πληροφορίας του συγκεκριμένου δείγματος, ήταν εξαιρετικά δύσκολο και χρονοβόρο να βρεθεί ποιος μπορεί να έχει πρόσβαση σ' αυτήν την πληροφορία, να δοθεί η σχετική έγκριση, αλλά και να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος αποστολής του ερωτηματολογίου, ώστε να διατηρηθεί το απόρρητο των στοιχείων των ΦμεΑ. Τέλος, υπήρχαν περιορισμοί για τον τρόπο πρόσβασης των συγκεκριμένων ατόμων στο ερωτηματολόγιο, καθώς και στη συμπλήρωσή του.

6. Επίλογος

Η συγκεκριμένη έρευνα μελέτησε τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και συγκεκριμένα στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και συγκεκριμένα η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας, καταρχήν, πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τις ανάγκες των ΦμεΑ που παρουσιάστηκαν παραπάνω. Επιπλέον, να συνεχίσει και να εντατικοποιήσει την προσπάθεια για διαρκή ενημέρωση των χρηστών για τις υπηρεσίες που διαθέτει. Καλό θα ήταν επίσης, να συνεχιστεί η επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων στις Νέες Τεχνολογίες, ώστε να είναι σε θέση να ενημερώνουν τους χρήστες για τη χρήση τους, όπως επίσης να διοργανώνονται ειδικά σεμινάρια σχετικά με την πλοήγηση των χρηστών στο διαδίκτυο.

Παρά τις δυσκολίες, η εργασία αυτή αποτελεί μια πρώτη καταγραφή των αναγκών των ΦμεΑ στην πληροφορία και ίσως τον προπομπό άλλων ερευνών που να αφορούν τις πληροφοριακές ανάγκες των ΑμεΑ σε ένα άλλο είδος βιβλιοθηκών (λ.χ. Δημοτικές). Επιπλέον, καλό θα ήταν να χρησιμοποιηθεί και μια άλλη μέθοδος συλλογής των πληροφοριών, αντί για την ποσοτική μέθοδο του ερωτηματολογίου, όπως είναι η μέθοδος της συνέντευξης, για την εξαγωγή ποιοτικότερων αποτελεσμάτων.

7. Βιβλιογραφία

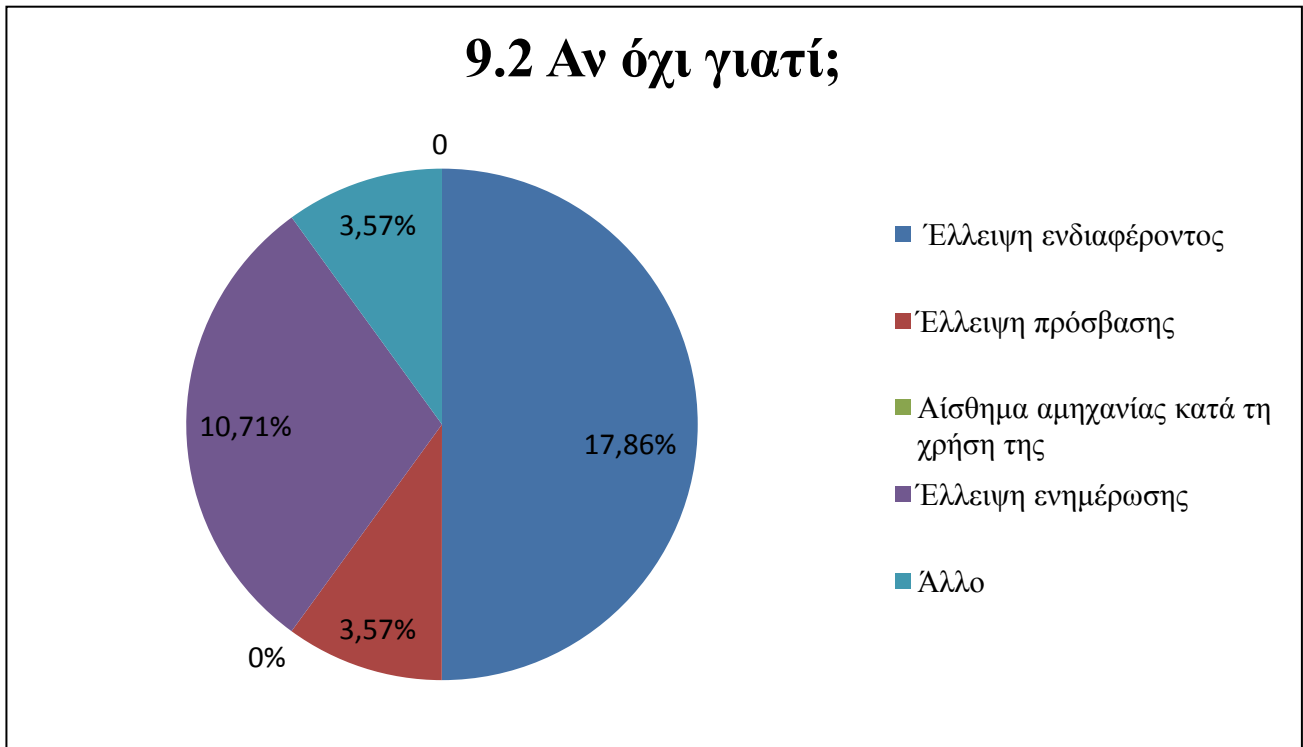
- American Library Association (2001). *Library Services for People with Disabilities Policy*. Retrieved 29/09/2014 from <http://www.ala.org/ascla/asclaissues/libraryservices>
- American Library Association (2009). *Services to Persons with Disabilities: An Interpretation of the Library Bill of Rights*. Retrieved 29/09/2014 from <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill/interpretations/servicespeopledisabilities>
- ADA.gov (2005). *The Rehabilitation Act of 1973, section 504*. Retrieved 16/06/2015 from <http://www.ada.gov/accessiblecells.htm>
- Australian Human Rights Commission (1992). *Disability Discrimination Act of Australia 1992*. Retrieved 16/06/2015 from: <https://www.humanrights.gov.au/our-work/disability-rights/about-disability-rights>
- Australian Human Rights Commission (1992). *D.D.A. guide: Getting an education*. Retrieved 16/06/2015 from <https://www.humanrights.gov.au/dda-guide-getting-education>
- Bodaghi, N., Ngah, Z. & Noorhidawati, A. (2014). Student Volunteers as Academic Saviours & Social Connectors among the Visually Impaired in an Academic Library *DE GRUYTER*, (p.p.40-48).
- Burke, S.K. (2009). Perceptions of Public Library Accessibility for People with Disabilities. *The Reference Librarian*, 50(1), 2009.
- Davies, J.E. (2007). An overview of international research into the library and information needs of visually impaired people. *Library Trends*, 55(4), pp. 785-795.
- Europa.eu (2007). Οδηγία 2007/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Retrieved 16/06/2015 from <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:332:0027:0045:EL:PDF>
- Graubart, M. (1996). Serving the library needs of students with physical disabilities. *Library Hi Tech*, 14(1), pp.37-40.
- Heather, H. (2013). Disability and accessibility in the library and information science literature: a content analysis. *Library & Information Science Research* 35(2), pp. 137-142.
- Holt, C. & Hole, W. (2003). Training rewards and challenges of serving library users with disabilities. *Public Libraries*, 42(1), pp.34-37.
- International Federation of Library Associations & Institutions (2003). *Information For All: The Key Role of Libraries in the Information Society*. Retrieved 29/09/2014 from http://www.unige.ch/biblio/ses/IFLA/rol_lib_030526.pdf
- Irval, B. & Nielsen, G. (2001). *Guidelines for library services to people with dyslexia*. Retrieved 27/09/2014 from <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/70.pdf>
- Irval, B. & Nielsen, G. (2005). *Access to libraries for persons with disabilities*. Retrieved 27/09/2014 <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/89.pdf>
- Massachusetts Institute of Technology (2011). *Student Disabilities Services*. Retrieved 29/09/2014 from <http://web.mit.edu/uap/sds/index.html>
- Michael Saar and Helena Arthur-Okor (2013). Reference services for the deaf and hard of hearing. *Reference Services Review*, 41(3), pp.434-452.

- Mulliken, A. & Atkins, A. (2009). Academic library services for users with developmental disabilities. *The Reference Librarian*, 50(3), pp. 276-87.
- Samson, S. (2011). Best practices for serving students with disabilities. *Reference Services Review*, 39(2), pp. 260-277.
- Section508.gov (1998). *Section508 Laws*. Retrieved 16/06/2015 from <http://www.section508.gov/section508-laws>
- University of Nevada, Las Vegas (2014). *University Libraries: Services for Disabled Persons*. Retrieved 08/10/2014 from http://www.library.unlv.edu/services/disabled_persons
- University of Washington (2014). *Universal Access: Making Library Resources Accessible to People with Disabilities*. Retrieved 29/09/2014 from <https://www.washington.edu/doit/UA/PRESENT/libres.html>
- Βαϊτσης, Ν., Βασιλακάκη, Ε. & Κοζάνη, Μ. (2013). *Η Επαγγελματική Επιμόρφωση των Βιβλιοθηκονόμων για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ: μια συγκριτική μελέτη*. Αθήνα: ΤΕΙ Αθήνα, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης.
- Βιβλιοθήκη & Υπηρεσία Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Πατρών, (2004). *Υπηρεσίες Πληροφόρησης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες-Τελική Αναφορά*. Πανεπιστήμιο Πατρών. Πρόσβαση 16/06/2015 από: http://www.lis.upatras.gr/resources/telephaessa/Documents/AMEA_final_report.pdf
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση (2007). Πρόσβαση 16/06/2015 από: https://www.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Psifiaki_Syglisi.pdf
- Ευθυμίου, Π. (2003). Υπουργική Απόφαση 830/2003 ΦΕΚ Β' 1173, 2003. Πρόσβαση 16/06/2015 από: http://www.et.gr/idocs-nph/pdfimageSummaryviewer.html?args=sppFfdN7IQP5_cc--m0e1_I_A1rdk6dWhquVm-EJHwS8rzSZFfgk-VP3k-U-ba0QkAYi3ORfmaomaAQ9B75m9lMtkyyZr1sk75h8iB-tM3_vKMSuwFT8g8jMbcMCublFfxINP8qam0adOwkyqC2b1N0SJ8syGBCRux9XqJvlgkOABsHa5Zy-ZA
- Κοζάνη, Μ. (2013). *Δημόσιες Βιβλιοθήκες & ΑμεΑ: Εκπαιδευτική Κατάρτιση Βιβλιοθηκονόμων*. Αθήνα: Τεχνολογικό Ίδρυμα Αθήνας, Πτυχίο.
- Κουλικούρδη, Α. (2005). *Ψηφιακές Βιβλιοθήκες για Άτομα με Αναπηρίες (ΑμεΑ)*. Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Διπλωματική εργασία.
- Κουλικούρδη, Α. (2006). *Υπηρεσίες Πληροφόρησης για άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ): προβληματισμοί*. Πρόσβαση 27/09/2014 από: <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/h&le/10797/12811>
- Κουλικούρδη, Α. (2007). *Ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών στην Εκπαίδευση των ΑμεΑ: Ελληνική και Διεθνής Πραγματικότητα*. Πρόσβαση 27/09/2014 από: <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/h&le/10797/12013>
- Κουλικούρδη, Α. (2009). *Πληροφοριακή Συμπεριφορά Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) και οι Υποστηρικτικές Τεχνολογίες σε Περιβάλλον Βιβλιοθηκών*. Πρόσβαση 27/09/2014 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/17257#page/44/mode/2up>
- Μέλλου, Κ. (2008). *Σχεδιασμός ερωτηματολογίου στη διερεύνηση επιδημιών*. Πρόσβαση 29/09/2014 από: http://www.nsph.gr/files/011_Ygeias_Paidiou/Epidimiologiki_epitirisi_mathimata/3_Erotimatologio.pdf
- Μονιάρου, Β. (2012). *Μέθοδοι έρευνας*. Αθήνα: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας.
- Παπούλιας, Κ. (2007). Νόμος 3549/07 ΦΕΚ Α' 69, 2007. Πρόσβαση 16/6/2015 από: <http://www.disabled.gr/images/17821.pdf>
- Πατραγκού, Π., Ζωντανός, Κ., Ταραμόπουλος, Α. & Φράγκου, Α. (2003). *Υπηρεσίες Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών για Τυφλούς και Άτομα με Περιορισμένη Όραση*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Βιβλιοθήκη. Πρόσβαση 29/09/2014 από: <https://www.lib.uom.gr/images/stories/pdf/dimosieuseis/tufloi.pdf>
- Στεφανόπουλος, Κ. (2000). Νόμος Υπ' Αριθ.2817/00 ΦΕΚ Α 78,2000. Πρόσβαση 27/09/2014 από: http://www.satea.gr/wp-content/uploads/2011/07/N.2817-00_Ekpaideysh_twn_A.m.E.E.A..pdf
- Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Σερρών (2014). *Εσωτερικός Κανονισμός Βιβλιοθήκης*. Πρόσβαση 29/09/2014 από: http://lib.teiser.gr/esot_kanonismos.php

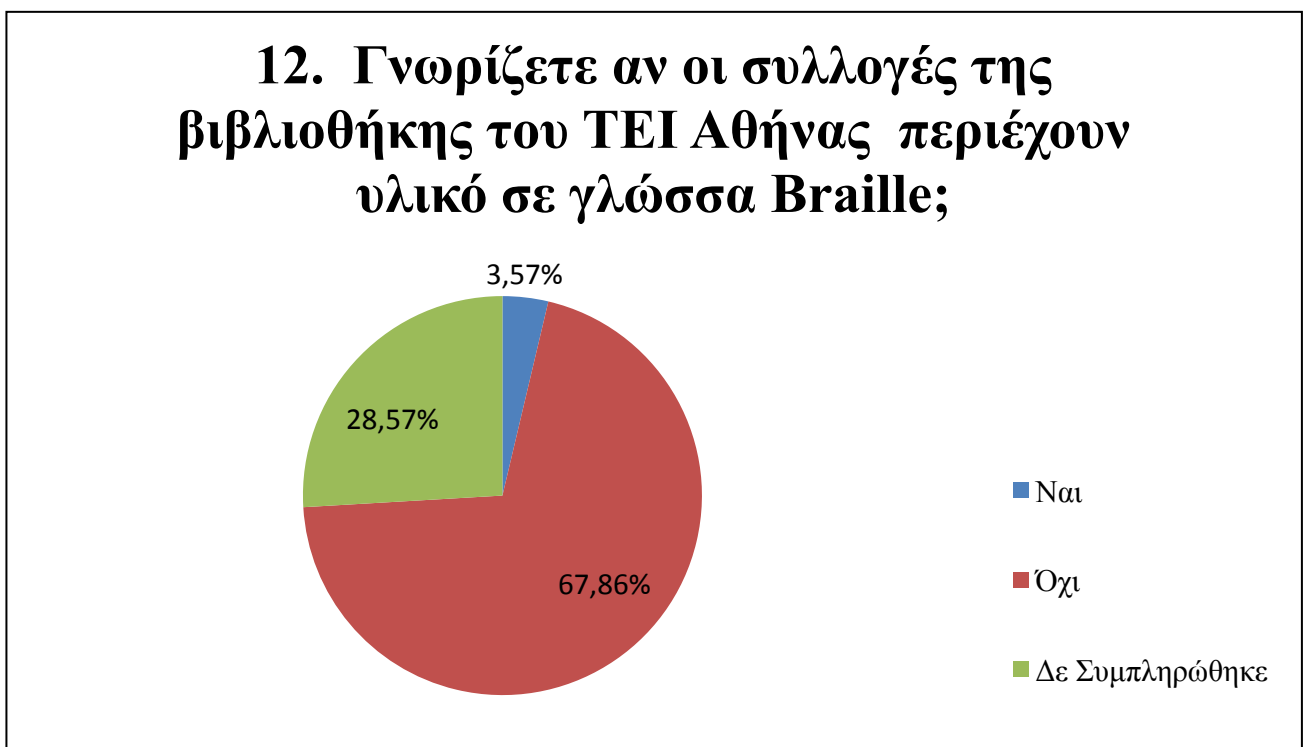
Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟ ΔΙΟΙΚ 98545 (ΦΕΚ Β2065/2007). Πρόσβαση 16/06/2015 από: <http://www.amelib.gr/phocadownloadpap/%CE%A3%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A5%CE%A0-%CE%91%CE%A0.pdf>

Χαρούλη, Μ. (2012). *ΑμεΑ & Εκπαίδευση Βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα*. Αθήνα: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας, Πτυχιακή εργασία.

Παράρτημα 1: Γραφήματα

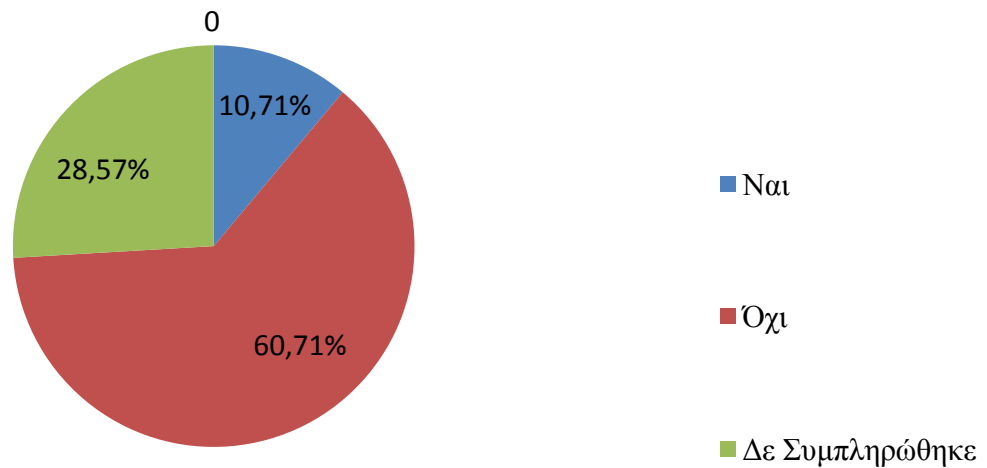

Σχεδιάγραμμα 1.1 Ποσοστό μη χρήσης του καταλόγου της βιβλιοθήκης.

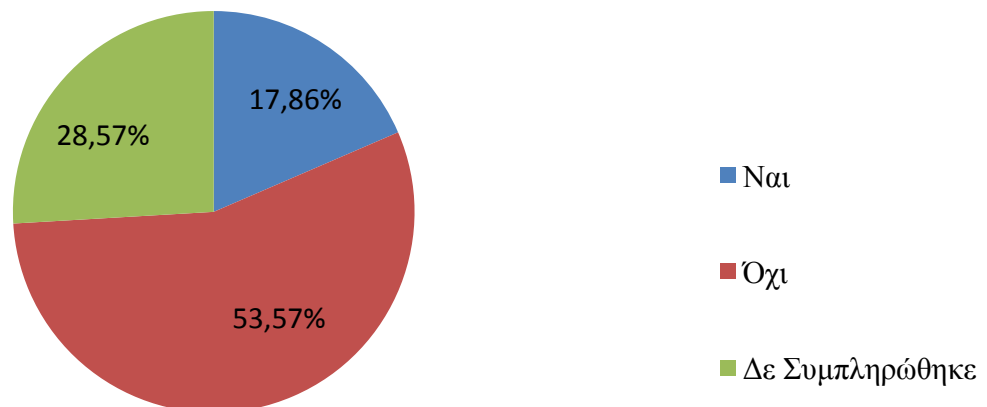
Σχεδιάγραμμα 1.2 Συλλογές βιβλιοθήκης σε γλώσσα Braille.

13. Γνωρίζετε αν οι συλλογές της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας περιέχουν υλικό για την πάθησή σας;

Σχεδιάγραμμα 1.3 Υλικό βιβλιοθήκης για την πάθηση των ερωτηθέντων.

18. Γνωρίζετε αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας προσφέρει υπηρεσίες για τα ΑμεΑ;

Σχεδιάγραμμα 1.4 Υπηρεσίες της βιβλιοθήκης για τα ΑμεΑ.

Παράρτημα 2: Ερωτηματολόγιο

A. ΔΕΙΓΜΑ

1. Φύλο

Αντρας Γυναίκα

2. Ηλικία

- 18-21
- 22-25
- 26-29
- 30-33
- 34 και άνω

3. Είδος αναπηρίας:

- Προβλήματα όρασης
- Προβλήματα ακοής
- Δυσλεξία
- Κινητικά προβλήματα
- Νοητική ανεπάρκεια
- Άλλο

4. Σχολή

- Τεχνολογικών Εφαρμογών
- Διοίκησης και Οικονομίας
- Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας
- Τεχνολογίας Τροφίμων και Διατροφής
- Καλλιτεχνικών Εφαρμογών

5. Έτος σπουδών

- 1^ο έτος
- 2^ο έτος
- 3^ο έτος
- 4^ο έτος
- 5^ο και άνω

B. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

6. Χρησιμοποιείτε τον χώρο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας;

Ναι Όχι

6.1 Αν ναι, πόσο συχνά;

- Καθημερινά
- Δύο (2) φορές την εβδομάδα
- Μία (1) φορά το μήνα
- Μία (1) φορά το εξάμηνο
- Άλλο

6.2 Αν όχι, γιατί;

- Έλλειψη ενδιαφέροντος
- Έλλειψη πρόσβασης
- Αίσθημα αμηχανίας κατά τη χρήση της
- Έλλειψη ενημέρωσης
- Άλλο

7. Για ποιον, κυρίως, λόγο, χρησιμοποιείτε τον χώρο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας;

- Χρήση αναγνωστηρίου
- Χρήση υπολογιστών
- Χρήση βάσεων δεδομένων
- Δανεισμό βιβλίων
- Άλλο

8. Όταν χρησιμοποιείτε τον χώρο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, ποιες πληροφοριακές ανάγκες σας καλύπτετε;

- Εργασίες της σχολής σας
- Ενημέρωση για τη σχολή
- Ενημέρωση για τις υπηρεσίες του ΤΕΙ Αθήνας
- Ψυχαγωγία
- Ενημέρωση για την πάθησή σας
- Άλλο

9. Χρησιμοποιείτε τον κατάλογο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας;

Ναι Όχι

9.1 Αν ναι, πόσο συχνά;

- καθημερινά
- 2 φορές την εβδομάδα
- 1 φορά το μήνα
- 1 φορά το εξάμηνο
- Άλλο

9.2 Αν όχι, γιατί;

- Έλλειψη ενδιαφέροντος
- Έλλειψη πρόσβασης
- Αίσθημα αμηχανίας κατά τη χρήση της
- Έλλειψη ενημέρωσης
- Άλλο

10. Για ποιον, κυρίως, λόγο χρησιμοποιείτε τον κατάλογο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας;

- Αναζήτηση βιβλίων
- Αναζήτηση περιοδικών
- Αναζήτηση βάσεων δεδομένων
- Άλλο

11. Όταν χρησιμοποιείτε τον κατάλογο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας, ποιες πληροφοριακές ανάγκες σας καλύπτετε;

- Εργασίες της σχολής σας
- Ενημέρωση για τη σχολή
- Ενημέρωση για τις υπηρεσίες του ΤΕΙ Αθήνας
- Ψυχαγωγία
- Ενημέρωση για την πάθησή σας
- Άλλο

Γ. ΣΥΛΛΟΓΕΣ

12. Γνωρίζετε αν οι συλλογές της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας περιέχουν υλικό σε γλώσσα Braille;
Ναι Όχι

13. Γνωρίζετε αν οι συλλογές της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας περιέχουν υλικό για την πάθησή σας;
Ναι Όχι

14. Είστε ικανοποιημένοι με τις συλλογές της βιβλιοθήκης γενικότερα;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	ΔΞ/ΔΑ
1	2	3	4	5	6	

15. Ποιες πηγές πληροφόρησης της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Αθήνας χρησιμοποιείτε συνήθως;

- Βιβλία
- E-books
- Περιοδικά
- E-journals
- Διαδίκτυο
- Βάσεις δεδομένων
- Άλλο

16. Χρησιμοποιείτε άλλες πηγές πληροφόρησης που να καλύπτουν τις πληροφοριακές ανάγκες σας;
Ναι Όχι

16.1 Αν ναι, ποιες είναι αυτές;

- Η βιβλιοθήκη του Δήμου σας
- Online βιβλία σε γλώσσα Braille
- Κάποια άλλη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη
- Άλλο

17. Στην αναζήτηση πηγών ζητάτε τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου;

Ναι Όχι

17.1 Αν όχι, γιατί;

17.2 Αν ναι, τι είδους βοήθεια;

- Στην αναζήτηση
- Στον εντοπισμό
- Στη χρήση
- Άλλο

17.3 Είστε ικανοποιημένοι από τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	ΔΞ/ΔΑ
1	2	3	4	5	6	

Δ. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

18. Γνωρίζετε αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας προσφέρει υπηρεσίες για τα ΑμεΑ;

Ναι Όχι

18.1 Αν ναι, ποιες σας προσφέρει;

- Μέθοδος Braille
- Ομιλούντα βιβλία
- Υπολογιστές με δυνατότητα μεγέθυνσης της οθόνης
- Όλα τα παραπάνω
- Άλλο

18.2 Σας έχει γίνει σχετική ενημέρωση για τη χρήση των παραπάνω υπηρεσιών;

Ναι Όχι

Ε. ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

19. Γνωρίζετε αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας περιλαμβάνει ειδικό λογισμικό για την πάθησή σας;

Ναι Όχι

19.1 Αν ναι, ο αριθμός αυτών των υπολογιστών με το ειδικό λογισμικό είναι επαρκής;

Ναι Όχι

20. Όσον αφορά τα άτομα με κινητικά προβλήματα, γνωρίζετε αν η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας παρέχει ασύρματο ποντίκι κεφαλής;

Ναι Όχι

21. Στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας υπάρχουν εκτυπωτές Braille;

Ναι Όχι

ΣΤ. ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ

22. Γνωρίζετε αν στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας παραδίδονται εκπαιδευτικά προγράμματα χρηστών (σεμινάρια, διαλέξεις) για την πλοήγησή σας στο διαδίκτυο;

Ναι Όχι

22.1 Αν ναι, έχετε παρακολουθήσει εκπαιδευτικά προγράμματα χρηστών (σεμινάρια, διαλέξεις) για την πλοήγησή σας στο διαδίκτυο;

Ναι Όχι

22.2 Αν ναι, σας φάνηκαν χρήσιμα;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	ΔΞ/ΔΑ
1	2	3	4	5	6	

23. Παρακαλώ σημειώστε τι θέλετε να αλλάξει -αν θέλετε να αλλάξει- στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας, ώστε να βελτιωθεί η εξυπηρέτησή σας.

Μαγδαλινή Γουραλέ

Η Μαγδαλινή Γουραλέ είναι απόφοιτος του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Αθήνας. Έχει εργαστεί στην εξάμηνη πρακτική της άσκηση ως αρχειονόμος στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.

Ευγενία Βασιλακάκη

Η Ευγενία Βασιλακάκη εργάζεται ως Επιστημονικός και Εργαστηριακός Συνεργάτης στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης στο ΤΕΙ Αθήνας. Έχει ανακηρυχτεί διδάκτορας το 2011 από το Manchester Metropolitan University και έλαβε τον μεταπτυχιακό της τίτλο από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Αρχειονομίας και Βιβλιοθηκονομίας. Διδάσκει τα μαθήματα Εισαγωγή στη Βιβλιοθηκονομία, Διαχείριση Αρχειακών Εγγράφων, Υπηρεσίες Πληροφόρησης και Βιβλιογραφία μεταξύ άλλων. Έρευνά της έχει δημοσιευθεί στα περιοδικά “Information Research”, “The International Information & Library Review”, “New Library World” και “Library & Information Science Research”.

Ο Βιβλιοθηκονόμος στη λαϊκή κουλτούρα: στερεότυπα και πεποιθήσεις

Παναγιώτα Κατσίκη^α, Γρηγορία Τσώλη^β

^αΣεπόλια, Αθήνα, 10443, Ελλάδα

^βΝέα Ιωνία, Βόλος, 38445, Ελλάδα

Περίληψη

Στο άκουσμα της λέξης «βιβλιοθηκονόμος» ή «βιβλιοθηκάριος», η εικόνα που έρχεται πρώτη στο μυαλό των περισσότερων ανθρώπων είναι αυτή μιας γυναίκας μεγάλης σε ηλικία, που κάθεται πίσω από έναν πάγκο πληροφοριών, διαβάζοντας ένα βιβλίο και που συχνά γυρίζει προς τους χρήστες και με απειλητικό τρόπο σηκώνει το δάχτυλό της στα χείλη της παραπέμποντας στον γνωστό σε όλους ήχο «σσςς». Το άρθρο είναι συντομευμένη έκδοσή της πτυχιακής εργασίας με τίτλο «Ο Βιβλιοθηκονόμος στη λαϊκή κουλτούρα: στερεότυπα και πεποιθήσεις» που εκπονήθηκε στο τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Αθήνας το 2012. Στην έρευνά μας εξετάσαμε είκοσι εννιά ταινίες, τριάντα τρία λογοτεχνικά έργα και τέσσερις ήρωες κόμικς, με σκοπό την καταγραφή και την ανάλυση των στερεοτύπων της κοινής γνώμης για το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου. Στο πρώτο κεφάλαιο κατηγοριοποιούνται τα στερεότυπα των ανδρών και των γυναικών. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εικόνα των βιβλιοθηκονόμων μέσα από κινηματογραφικές ταινίες, ενώ, εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εικόνα τους στη λογοτεχνία ενηλίκων και παιδιών. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους βιβλιοθηκονόμους, όπως αυτοί εμφανίζονται μέσα από την τέχνη των κόμικς. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται το τελικό συμπέρασμα που προκύπτει όσον αφορά τις γυναίκες βιβλιοθηκονόμους. Πρόκειται για το στερεότυπο μιας γυναίκας συνήθως ανύπανδρης, νεαρής ηλικίας, με εξειδικευμένη εκπαίδευση και με αγάπη για το επάγγελμά της, φιλικής και εξυπηρετικής, ιδίως προς τα παιδιά, δραστήριας, ντυμένης συνήθως με ρούχα ποικίλων χρωμάτων και φορώντας γυαλιά.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: στερεότυπα, βιβλιοθηκονόμος, λαϊκή κουλτούρα, ταινίες, λογοτεχνία, παιδική λογοτεχνία, κόμικς

doi:

Abstract

On hearing the word "librarian", the first picture that comes to most people's minds is an elderly woman, sitting behind an information counter, reading a book who often turns to the users and lifts her finger to her lips in a threatening way making the well-known sound "Shhh." The article is an abridged version of the paper entitled "The Librarian in popular culture: stereotypes and beliefs" produced in the Library Science and Information Systems department of TEI Athens in 2012. There have been examined twenty-nine films, thirty-three literary works and four comic book heroes in order to identify and analyse those stereotypes. The first chapter categorises the stereotypes of men and women. The second chapter presents the portrayal of librarians in films while the third chapter depicts them in adult and children literature. Furthermore, the fourth chapter refers to librarians as they appear in the art of comic books. Finally, the fifth chapter presents the accumulated final conclusions of the paper. The conclusion that refers to female librarian stereotype points to a young single woman, with appropriate training and love for her profession, friendly and helpful especially with children. In addition, she is active, dressed in clothes of various colours and wears glasses.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: stereotypes, librarian, popular culture, films, literature, children literature, comic books

1. Στερεότυπα

1.1. Γενικά στερεότυπα για τους βιβλιοθηκονόμους

Τα στερεότυπα συνδέονται με τη ζωή ενός ατόμου, επειδή είναι αυτά που μαρτυρούν «την παιδεία που έχει κανείς και την οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται» (Rudolph, 2008). Είναι πολύ συχνό φαινόμενο ένα στερεότυπο να συνδέεται άμεσα με ένα επάγγελμα και με την εικόνα που βγαίνει προς τα έξω, και, ως εκ τούτου, οι βιβλιοθηκονόμοι γνωρίζουν ότι το επάγγελμά τους συνδέεται με συγκεκριμένα στερεότυπα, που αφορούν το φύλο, τη συμπεριφορά, ακόμα και την εξωτερική εμφάνιση. Το πώς ακριβώς αυτά τα στερεότυπα εμφανίστηκαν και πόσο διαδεδομένα είναι στην ιστορία της βιβλιοθηκονομίας είναι άγνωστο.

Η πλέον διαδεδομένη στη λαϊκή κουλτούρα στερεότυπη εικόνα του βιβλιοθηκονόμου είναι αυτή ενός ανθρώπου που η μόνη εργασία που κάνει στα πλαίσια της άσκησης του επαγγέλματός του είναι να ταξινομεί τα βιβλία στα ράφια της βιβλιοθήκης. Ίσως η αντίληψη αυτή έχει προέλθει από το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ανθρώπων έχει δει τους βιβλιοθηκονόμους να κάνουν μόνο αυτήν την εργασία. Η αντίληψη αυτή όμως είναι ανακριβής. Η τεχνολογία μπορεί να έχει αλλάξει, αλλά το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου παραμένει το ίδιο. Στόχος του είναι να οργανώνει τις πληροφορίες και να βοηθά τους ανθρώπους να βρουν αυτό που επιθυμούν. Μια βιβλιοθήκη μερικές φορές είναι πολύ πιο χρήσιμη για αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο. Οι βιβλιοθηκονόμοι, εκτός από τη δημιουργία αυτοματοποιημένων συστημάτων βιβλιοθήκης, όπως βάσεις δεδομένων, κατάλογος βιβλιοθήκης, ψηφιακές συλλογές, διδάσκουν, επίσης, τους χρήστες, τον τρόπο για να χρησιμοποιούν τα συστήματα αυτά (Hubbard, 2007). Η Pauline Wilson (Wilson, 1982 cited in Shaw, s.t.), αναφέρει ότι οι βιβλιοθηκονόμοι αγωνίζονται εναντίον αυτής της εικόνας από το 1930. Τίτλοι άρθρων όπως «Είμαστε οι βιβλιοθηκονόμοι ευγενικοί;», «Δεν μπορεί να είναι οι βιβλιοθηκονόμοι άνθρωποι», «Οι βιβλιοθηκονόμοι έχουν ημερομηνία λήξης», αποκαλύπτουν την αντίδραση κατά του βιβλιοθηκονομικού στερεοτύπου.

Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν πολλοί βιβλιοθηκονόμοι που, με σύμμαχό τους τις Νέες Τεχνολογίες, προσπαθούν να βγάλουν προς τα έξω μια νέα και πιο εξελιγμένη εικόνα για το επάγγελμά τους. Η νεότερη μάχη στον «πόλεμο» κατά του παλιού στερεοτύπου διεξάγεται στον κυβερνοχώρο. Τα «Leather librarian», «Modified librarian», «Lipstick librarian», «Belly dancing librarian» και «Librarian avengers» είναι μερικές μόνο από τις ιστοσελίδες που απεικονίζουν βιβλιοθηκονόμους ως νέους και αυθάδεις.

1.2. Στερεότυπα για γυναίκες βιβλιοθηκονόμους

Το στερεότυπο της τυπικής βιβλιοθηκονόμου την χαρακτηρίζει ως μια ξινή γεροντοκόρη με γυαλιά, με μαλλιά πιασμένα σε κότσο, συντηρητικό ντύσιμο και κύριο καθήκον την επιβολή ησυχίας στα άτομα που κάνουν θόρυβο (*Εικ. 1*).

Εικόνα 1

Ένας παράγοντας που επηρεάζει την αντίληψη του κοινού για το έργο του βιβλιοθηκονόμου είναι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν γνωρίζουν το έργο που παρέχει ένας βιβλιοθηκονόμος, την εξειδικευμένη εκπαίδευσή του και το πώς μπορεί να λειτουργεί μια βιβλιοθήκη. Η μεγάλη εξάρτηση από τις ηλεκτρονικές αναζητήσεις μπορεί να αποκρύψει από το κοινό τον όγκο εργασίας που απαιτείται να κάνει ένας βιβλιοθηκονόμος, ώστε να δοθεί εύκολα και γρήγορα η πληροφορία στους χρήστες. Οι βιβλιοθηκονόμοι χωρίζονται στην συνείδηση των ανθρώπων σε δύο κατηγορίες: σε αυτούς που ξέρουν τα πάντα και σε αυτούς που δεν ξέρουν τίποτα. Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, κανείς δεν συμπαθεί τους βιβλιοθηκονόμους που νομίζουν ότι τα ξέρουν όλα. Μια τέτοια εικόνα δείχνει ότι ο βιβλιοθηκονόμος είναι πολύ αλαζονικός, καθώς είναι πολύ μορφωμένος σε σχέση με τους υπόλοιπους ανθρώπους. Η αντίληψη αυτή εντάσσεται στο στερεότυπο ότι ο βιβλιοθηκονόμος κατέχει το κλειδί για την κατάκτηση της γνώσης, αλλά θα την μοιραστεί μόνο αν τον ενδιαφέρει να απαντήσει. Αν δεν γνωρίζει την απάντηση, τουλάχιστον ξέρει πού να ψάξει, για να την βρει. Συμπερασματικά και οι δυο κατηγορίες στερεοτύπων είναι προβληματικές. Κανείς δεν είναι τέλειος και οι βιβλιοθηκονόμοι δεν αποτελούν εξαίρεση.

Κανένα ανθρώπινο μυαλό δεν μπορεί να γνωρίζει τα πάντα. Δουλειά του βιβλιοθηκονόμου είναι να εκμαιεύσει το πραγματικό ερώτημα από τον χρήστη και στη συνέχεια να τον καθοδηγήσει, ώστε αυτός να βρει την απάντηση. Ουσιαστικά κατευθύνει, καθοδηγεί και ψάχνει, πολλές φορές μαζί με τον χρήστη. Παίζει επίσης τον ρόλο του ενδιάμεσου ανάμεσα στο υλικό που έχει και γνωρίζει αφενός και τον χρήστη αφετέρου. (Kloos, 2005a).

1.2. Στερεότυπα για άντρες βιβλιοθηκονόμους

Η εικόνα του άντρα βιβλιοθηκονόμου άρχισε να αλλάζει, όταν και το επάγγελμα της βιβλιοθήκης άρχισε παράλληλα να διαφοροποιείται, ωστόσο η εικόνα των αντρών βιβλιοθηκονόμων εξακολουθεί να έχει στοιχεία από το παρελθόν (Arant & Benefiel, 2002). Όταν σκεφτόμαστε τους άντρες βιβλιοθηκονόμους υπάρχουν δύο στερεότυπα που κυριαρχούν: α) το στερεότυπο του γκρινιάρη και εκκεντρικού βιβλιοθηκονόμου και β) ενός άντρα βιβλιοθηκονόμου μέσα σε ένα καθαρά φεμινιστικό επάγγελμα (**Εικ. 2**).

Εικόνα 2

Η εικόνα αυτή άρχισε να φαίνεται από νωρίς εξαιτίας της αυξημένης ζήτησης δουλειάς στην βιβλιοθήκη από άντρες. Τα άτομα αυτά είχαν λίγη ή καθόλου βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση. Τα καθήκοντά τους ήταν να διατηρούν τις συλλογές, να συλλέγουν τα πρόστιμα των ληξιπρόθεσμων τεκμηρίων και άλλα καθήκοντα φύλαξης. Πολλές φορές, επειδή η συλλογή της βιβλιοθήκης ήταν μικρή, ο βιβλιοθηκονόμος δεν είχε τη δυνατότητα να δανείζει το υλικό και, συνεπώς, ο περιορισμός αυτός συνέβαλλε στην αρνητική εικόνα του άντρα βιβλιοθηκονόμου. (Kloos, 2005c)

Μια θετική δημόσια εικόνα είναι ζωτικής σημασίας για τους επαγγελματίες σε οποιοδήποτε επάγγελμα. Συνεπώς και η επιστήμη των βιβλιοθηκονόμων δεν αποτελεί εξαίρεση. Θέλοντας να εστιάσουμε στη σημερινή εικόνα του άντρα βιβλιοθηκονόμου, συμπεραίνουμε ότι ο άντρας βιβλιοθηκονόμος δεν θέλει να θεωρηθεί ότι έχει στοιχεία από το γυναικείο στερεότυπο. Σίγουρα άντρες βιβλιοθηκονόμοι έχουν απεικονιστεί σε κωμικές σειρές, δράματα και διαφημιστικά προγράμματα αλλά οι εικόνες τους είναι τόσο σπάνιες, με αποτέλεσμα να μην έχουν και τόσο μεγάλη επιρροή μέσα από κινηματογραφικές ταινίες και την τηλεόραση. Η ερώτηση που τίθεται είναι ποιος διαιώνίζει αυτό το στερεότυπο; Ο λαϊκός πολιτισμός, η κοινωνία ή οι ίδιοι οι βιβλιοθηκονόμοι; Τα στερεότυπα σίγουρα δεν θα εξαφανιστούν, αλλά όσο αλλάζει το επάγγελμα θα αλλάζουν και τα στερεότυπα (Arant & Benefiel, 2002).

2. Βιβλιοθηκονόμοι σε Ταινίες

Τα στερεότυπα των βιβλιοθηκονόμων απεικονίζονται πολύ καλά στις ταινίες και στις σειρές για την τηλεόραση, οι οποίες έχουν επηρεάσει εδώ και πολλές δεκαετίες την κοινή γνώμη. Δύο είναι οι συνηθέστερα στερεότυπα του βιβλιοθηκονόμου που συναντάμε στον κινηματογράφο πιο συχνά, κοινό τους χαρακτηριστικό το φύλο και η ηλικία. Οι βιβλιοθηκονόμοι, όπως παρουσιάζονται στον παγκόσμιο κινηματογράφο, συνήθως είναι μεσήλικες γυναίκες. Στην πρώτη στερεότυπη εικόνα γυναίκας-βιβλιοθηκονόμου εμφανίζεται η βιβλιοθηκονόμος ως μια γυναίκα εξυπηρετική, με ηθικές αξίες, ενώ στη δεύτερη (στερεότυπη εικόνα) ως μια γυναίκα αυστηρή και με απόλυτη προσήλωση στους κανόνες. Γενικότερα, οι βιβλιοθηκονόμοι (άνδρες και γυναίκες) παρουσιάζονται ως κακοί, μυστηριώδεις, με μεγάλη αγάπη στα βιβλία, εσωστρεφείς και σεμνότυφοι. Επιλέχθηκαν και εξετάστηκαν 28 ταινίες, ανάμεσά τους και μια ελληνική παραγωγή και μια τηλεοπτική σειρά, που αναφέρονται πιο κάτω, επιγραμματικά, με χρονολογική σειρά:

- Forbidden (1932)
- Shadow of a Doubt (1943)
- Storm Center (1956)
- Desk Set (1957)
- Only two can play (1962)
- The Music Man (1962)
- Goodbye, Columbus (1969)
- Foul play (1978)
- The Attic (1980)
- Sophie's Choice (1982)
- Ghostbusters (1984)
- The Name of the Rose (1986)
- Major League (1989)
- UHF (1989)
- The Gun in Betty's Lou Handbag (1992)
- Philadelphia (1993)
- The Swanshank Redemption (1994)
- The Page Master (1994)
- Party Girl (1995)
- Matilda (1996)
- Buffy the Vampire Slayer (1997-2003)
- Ανταύγειες Πάθους (1998)
- Blade (1998)
- Black Mask (1999)
- The Mummy & The Mummy Returns (1999, 2001)
- An extremely Goofy Movie (2000)
- All the Queen's Men (2001)
- Stars Wars, episode II: Attack of the Clones (2002)
- The librarian: Quest for the spear (2004)

Τα συμπεράσματα που εξαγάγαμε σύμφωνα με τα στοιχεία που πήραμε μέσα από τις ταινίες είναι ότι οι γυναίκες, ως επί το πλείστον, κυριαρχούν. Πιο συγκεκριμένα, πρωταγωνιστούν 17 γυναίκες και 12 άνδρες. Στις γυναίκες, το 30% έχει αρνητικό στερεότυπο, το 70% έχει θετικό στερεότυπο, το 35% έχει σχετικά μεγάλη ηλικία, το 65% έχει νεαρή ηλικία, το 90% έχει την κλασική στερεότυπη εμφάνιση και το 10% φοράει ρούχα με έντονα χρώματα και έχει διαφορετικό χρώμα μαλλιών. Άρα, το στερεότυπο της γυναίκας βιβλιοθηκονόμου στις ταινίες έχει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι νεαρής ηλικίας, με φιλική και εξυπηρετική συμπεριφορά, και κλασική στερεότυπη εμφάνιση. Στους άνδρες, το 61% έχει θετικό στερεότυπο, το 39% έχει αρνητικό στερεότυπο, το 53% έχει νεαρή ηλικία, το 47% έχει σχετικά μεγάλη ηλικία, το 46% δεν έχει την στερεότυπη εμφάνιση, το 52% έχει την κλασική στερεότυπη εμφάνιση. Άρα το στερεότυπο του άνδρα βιβλιοθηκονόμου στις ταινίες διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι νεαρής ηλικίας, με φιλική και εξυπηρετική συμπεριφορά, και με κλασικό στερεότυπο ντύσιμο.

3. Βιβλιοθηκονόμοι στη Λογοτεχνία

Σε πολλά βιβλία ο βιβλιοθηκονόμος έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Μέσα από τα εν λόγω βιβλία διακρίνεται ο ρόλος και η προσφορά του επαγγέλματός του. Ο στόχος είναι να εντοπίσουμε τα στερεότυπα των βιβλιοθηκονόμων περιδιαβαίνοντας την ενήλικη και παιδική λογοτεχνία. Επιλέχθηκαν και εξετάστηκαν συνολικά 33 βιβλία: 17 είναι για ενήλικες και 16 παιδικά και εφηβικά μυθιστορήματα:

Λογοτεχνία για ενήλικους:

- Το όνομα του ρόδου (1980)
- Αστυνομία της βιβλιοθήκης (1995)
- The archivist (1999)
- Miss Zukas and the library murders (1999)
- The librarian's secret wish (2000)
- Lucy Crocker 2.0 (2000)

- Κάτω από τα κάστρα της ελπίδας (2000)
- The driven Snowe (2001)
- Πριν πέσει η νύχτα (2001)
- Το βιβλίο κόλαση (2003)
- The librarian's passionate knight (2003)
- Μια ζωή μέσα από καταιγίδες: Νίκος- Άννα (2004)
- Help! I'm a prisoner in the library (2004)
- The Giver (2007)
- Ο βιβλιοθηκάριος (2008)
- Σαν την βροχή πριν πέσει (2009)
- Αγγελολογία (2010)

Λογοτεχνία για παιδιά :

- Aunt Lulu (1991)
- Clara and the bookwagon (1991)
- Sophie and Sammy's library (1993)
- Red light, Green light, mama and me (1995)
- Tomas and the library lady (2000)
- Ο μεγάλος έρωτας του βιβλιοθηκάριου (2000)
- Harry in trouble (2002)
- Prue Theroux the cool librarian (2002)
- D.W.' s library card (2003)
- I took my frog to the library (2004)
- Με τη Μάγια οδηγό στα βιβλία θα χαθώ (2005)
- Η βιβλιοθηκάριος της Βασόρας (2005)
- Ο θρύλος της Φλώρας Φλόμπερ (2008)
- Quiet! There's is a canary in the library (2009)
- Η μυστηριώδης βιβλιοθηκάριος (2009)
- The library dragon (2012)

Όσον αφορά τα βιβλία για ενήλικους το 42% είναι ερωτικά μυθιστορήματα (νουβέλες) και το υπόλοιπο 58% είναι μυθιστορήματα. Στο σύνολο των βιβλίων για ενήλικους οι άντρες καταλαμβάνουν μόλις το 36%, ενώ το 64% αποτελείται από γυναίκες. Το 75% των ανδρών βιβλιοθηκονόμων έχει αρνητική εικόνα. Παρουσιάζονται ως ψυχροί, τυπικοί, συντηρητικοί, σκοτεινοί άνθρωποι, μυστηριώδεις, μυστικοπαθείς αλλά με πολλές γνώσεις, κακοί, πονηροί ακόμα και δαιμονικοί και υποχθόνιοι. Οι γυναίκες βιβλιοθηκονόμοι παρουσιάζονται κατά 53% ως νεαρής ηλικίας και το 76% με θετική εικόνα. Άρα, το στερεότυπο της γυναίκας βιβλιοθηκονόμου στη λογοτεχνία για ενήλικους τις εμφανίζει να έχουν νεαρή ηλικία και να είναι δημιουργικές, δραστήριες και ανοιχτόμυαλες όσον αφορά το επάγγελμα της βιβλιοθηκονομίας.

Στην παιδική λογοτεχνία, το 93% περίπου των βιβλιοθηκονόμων είναι γυναίκες και το 73% από αυτές απεικονίζεται θετικά. Άρα το στερεότυπο των γυναικών είναι κυρίως γυναίκες χρήσιμες, εξυπηρετικές, προστατευτικές, υπομονετικές, με γνώσεις και αγάπη για βιβλία την οποία επιδιώκουν να μεταδώσουν και στα παιδιά. Είναι ευγενικές, φιλικές και έχουν φαντασία και ευρηματικότητα, ώστε να τραβήξουν την προσοχή των παιδιών. Δεν μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε τις γυναίκες ανά ηλικία, γιατί δεν έχουμε καμία αναφορά στις ηλικίες τους. Οι άντρες βιβλιοθηκονόμοι καταλαμβάνουν μόλις το 19%. Το 66% έχει θετική εικόνα για τους άντρες, αυτούς που αγαπούν τη δουλειά τους και είναι ευγενικοί και συνεσταλμένοι.

4. Βιβλιοθηκονόμοι στην Τέχνη των Κόμικς

Τα στερεότυπα των βιβλιοθηκονόμων απεικονίζονται και στην αποκαλούμενη ένατη τέχνη, τα κόμικς. (Wehmeier, 2007) Τα κόμικς είναι περιοδικά, σχεδιασμένα για παιδιά, που αφηγούνται ιστορίες μέσα από εικόνες. Τα χαρακτηρίζει η έλλειψη σεβασμού από την κοινή γνώμη, ίσως επειδή έχουν έναν χαρακτήρα πιο χαριτωμένο, χιουμοριστικό και, συχνά, υπερβολικό. Σ' αυτά παρουσιάζεται μια πιο θετική εικόνα των βιβλιοθηκονόμων, ίσως επειδή περιγράφονται με πολλές λεπτομέρειες. Ερευνήσαμε τους εξής 4 βιβλιοθηκονομικούς ήρωες που έχουν εμφανιστεί σε αμερικανικά κόμικς:

- Robert Giles
- Batgirl
- Captain Comet
- Lucien the Librarian

Οι συγγραφείς των κόμικς παρουσιάζουν τους βιβλιοθηκονόμους ως προσωπικότητες με μεγάλη εξυπνάδα και ικανότητα που αντεπεξέρχονται σε οποιαδήποτε δύσκολη ερώτηση, ενώ αρκετές φορές έχουν διπλή προσωπικότητα, που τους βοηθάει να αντιμετωπίσουν το έγκλημα. Φαίνεται ότι έχουν μια ιδιαίτερη συμπάθεια προς την εικόνα των βιβλιοθηκονόμων και του επαγγέλματός τους. Τα ποσοστά που μας δίνουν τα συμπεράσματα και για τους 4 βιβλιοθηκονόμους είναι τα εξής: το 75% έχει θετικό στερεότυπο και το 25% αρνητικό, το 50% παρουσιάζεται ως σούπερ ήρωας και το 75% έχει την κλασική στερεότυπη εμφάνιση. Οι πιο πολλοί ήρωες έχουν θετικές απεικονίσεις. Ο Robert Giles είναι ένας χαρισματικός χαρακτήρας, με πολλές γνώσεις και εξυπνάδα. Νοιάζεται παρά πολύ για τη φίλη του και τη βοηθάει στις περιπέτειές της. Το Batgirl, αν και γυναίκα βιβλιοθηκονόμος χαμηλών τόνων, έχει μεγάλη εξειδίκευση, πολλές γνώσεις και εξυπνάδα. Ο Captain Comet είναι ένας χαρακτήρας πολυδιάστατος. Έχει πάρα πολλές γνώσεις και βοηθά τους χρήστες, ενώ ταυτόχρονα πολεμά και το έγκλημα. Ο Lucien the Librarian είναι μια διαφορετική περίπτωση βιβλιοθηκονόμου, γιατί δεν είναι σε μια πραγματική βιβλιοθήκη αλλά σε μια ονειρική. Αν και βοηθάει στη βιβλιοθήκη, φροντίζει και προσέχει τη συλλογή του, έχει κάποια αρνητικά χαρακτηριστικά. Στα κόμικς, η γυναίκα βιβλιοθηκονόμος συνήθως είναι μια όμορφη και έξυπνη κοπέλα, με πολλές ικανότητες, ήσυχη και ανύπανδρη. Ο άνδρας βιβλιοθηκονόμος απεικονίζεται ως ένας πανέξυπνος άνθρωπος με ωραία χαρακτηριστικά και ανύπανδρος. Άρα ο βιβλιοθηκονόμος στα κόμικς μάς παρουσιάζεται ως εξής: έχει φιλική και καλή συμπεριφορά, την κλασική στερεότυπη εμφάνιση, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις έχει διπλή προσωπικότητα, για να μάχεται το έγκλημα.

5. Συμπεράσματα

Ένα πρώτο συμπέρασμα από τη σύγκριση αντρών και γυναικών είναι ότι γίνεται πιο συχνή αναφορά στις γυναίκες. Το στερεότυπο που επικρατεί για τις γυναίκες είναι αυτό μια γυναίκας μεσήλικης, συνήθως ανύπανδρης, απρόσιτης στους χρήστες, με κλασική συντηρητική αμφίεση και γυαλιά. Η εικόνα του άντρα βιβλιοθηκονόμου είναι αυτή ενός αυστηρού, γκρινιάρη, χλωμού βιβλιόφιλου. Η εικόνα αυτή έχει κυριαρχήσει, επειδή το επάγγελμα της βιβλιοθηκονομίας στην πλειοψηφία του απαρτίζεται περισσότερο από γυναίκες. Ουσιαστικά όμως είναι τελείως αναληθής.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την κατηγοριοποίηση των παραπάνω στοιχείων, προκύπτει ότι η εικόνα του βιβλιοθηκονόμου, όπως προβάλλεται μέσα από ταινίες, λογοτεχνικά έργα και κόμικς, είναι αυτή μιας γυναίκας ευγενικής, εξυπηρετικής, έξυπνης και με αρκετές γνώσεις. Έχει νεαρή ηλικία, αλλά η εμφάνισή της είναι κλασική και συντηρητική. Φοράει πρακτικά ρούχα, άνετα παπούτσια, έχει τα μαλλιά της πιασμένα κότσο, ενώ, συνήθως, φοράει γυαλιά. Όταν όμως βρίσκεται εκτός βιβλιοθήκης, η εμφάνισή της αλλάζει και αποτελείται συνήθως από απλά και καθημερινά ρούχα, ενίοτε δε από ρούχα που τονίζουν τη θηλυκότητά της. Ως χαρακτήρας είναι συνήθως ευγενική, έξυπνη, δραστήρια και με γνώσεις. Αγαπά τη δουλειά της και προσπαθεί να την αναδείξει με κάθε τρόπο. Όσον αφορά το φύλο και την εξωτερική της εμφάνιση, δεν ανατρέπεται το στερεότυπο, αλλά σχετικά με την ηλικία και τον χαρακτήρα αναδεικνύεται και μια νέα πλευρά της εικόνας του βιβλιοθηκονόμου που δεν ταυτίζεται, απαραίτητα, με μια γυναίκα μεγάλης ηλικίας, αυστηρή και απρόσιτη απέναντι στο κοινό της βιβλιοθήκης.

6. Βιβλιογραφία (Ενδεικτική)

- Acerro, H. (2001). The librarian stereotype in current films, *Information Science*, 209. Retrieved May 3, 2012, from <http://besser.tsoa.nyu.edu/impact/f01/Papers/Acerro/finalpaper.html>
- Arant, W. & Benefiel, C.R. (2002). *The image and the role of the librarian*. New York: The Haworth Information Press.
- Goodson, P. (2008). Male Librarians: Gender Issues & Stereotypes. *Library Student Journal*, 3.
- Graham, A.G. (2016). Movie librarians: Notable librarians & libraries in films. Retrieved March 21, 2016, from www.movelibrarians.com
- Higgins, C. (2010). *Star Wars 2 - Attack of the Cloned Library*. Retrieved May 3, 2012, from <http://librariesatthemovies.blogspot.com/2010/12/star-wars-2-attack-of-cloned-library.html>
- Hubbard, J. (2007). *Librarians we 're not what you think*. Retrieved January 25, 2012, from <http://www.tk421.net/essays/nwyt.pdf>
- Image of libraries in popular culture, s.t. *Librarian's in children's and teen literature*. Retrieved January 25, 2012, from <http://besser.tsoa.nyu.edu/impact/f01/Focus/Image/Adriane/topic2.htm>
- Kloos, C. (2005a). *The "Know-it-all" Librarian: Nobody likes a know it all!* Retrieved February 8, 2012, from http://www.slais.ubc.ca/courses/libr500/05-06-wt1/www/C_Kloos/know_all.htm
- Kloos, C. (2005b). *The "Bun Lady"*. Retrieved February 8, 2012, from http://www.slais.ubc.ca/courses/libr500/05-06-wt1/www/C_Kloos/bun_lady.htm
- Kloos, C. (2005c). *The Male Librarian*. Retrieved February 8, 2012, from http://www.slais.ubc.ca/courses/libr500/05-06-wt1/www/C_Kloos/Male_image.htm

Παναγιώτα Κατσίκη

Η Παναγιώτα Κατσίκη αποφοίτησε από το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας, του ΤΕΙ Αθήνας (2012). Έχει εργαστεί σε δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στο πεδίο των Ιδρυματικών Αποθετηρίων και Ψηφιακών Βιβλιοθηκών.

Γρηγορία Τσώλη

Η Γρηγορία Τσώλη αποφοίτησε από το τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας, του ΤΕΙ Αθήνας (2012). Εργάστηκε ως υπεύθυνη για τη δημιουργία δημοτικής βιβλιοθήκης (2013) καθώς ήταν και μέλος της ομάδας για την δημιουργία του Ιδρυματικού Αποθετηρίου του ΤΕΙ Αθήνας. (2015). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στο πεδίο των Ιδρυματικών Αποθετηρίων και Ψηφιακών Βιβλιοθηκών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής
Ανάπτυξης

ψηφιακή **εΡΕΥΝΑ**
Όλα είναι δυνατά
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
"Ψηφιακή Σύγκλιση"

HEALLINK
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης